

ЧЕРГА ПЪСТРОЦВЕТНА

*100 творби на 66 български автори
от 3 континента*

Издателство СИМОЛИНИ
София, 2016

В ръцете си държите книга, която е написана, събрана, напечатана и разпространявана от българи за българи. В това забързано време, в което всичко си има цена, ние сякаш забравяме, че най-важните неща в света са тези, на които не можеш да поставиш цена. **Ето защо и тази книга не се продава. Тя няма цена и никой не може да ви поиска и стотинка за нея.** Сборникът с разкази и стихове е издаден с помощта на български емигранти, дарили суми с различен размер - от няколко долара до няколко хиляди, колкото е дал най-големият дарител. Далите 20 или повече долара за тази книга ще получат специален екземпляр от нея. Техните имена са обявени в публикация на Eurochicago.com. Далите 100 или повече долара са изброени тук по азбучен ред - Дарина Проданова, Калинка Томова, Петранка Стаматова и адвокат Пламен Маринов - всички те живеят в Чикаго. Сред дарителите има и такива, които, както и най-големият дарител, предпочетоха да останат анонимни. Затова няма да прочетете тук техните имена, но най-сърдечно им благодарим!

Авторските права над творбите в този сборник принадлежат на самите автори. Книгата се издава с некомерсиална цел и се разпространява безплатно.

Eurochicago.com

Редактор: Мариана Христова
Художник: Катя Донкова
Снимка на корицата: Мария Пепелджийска
Печатница: „Симолини 94”
София, 2016 г.
ISBN 978-619-7265-06-4

Идеята за това издание е чудесна!

Всеки от текстовете има свой собствен заряд, носи историята на своя автор с много лична емоция и свое красиво послание. Поразителна е позитивната нагласа, която сборникът внушава, въпреки че е пълен с тъга, носталгия и малки дози разочарование.

Макар отделните разкази и стихове да са писани от непознати един на друг автори, в различни краища на света и без никаква връзка помежду си, читателят се потапя в едно познато и родно пространство. В този нережисиран унисон на „нашенска“ си народна и лична мъдрост, прозира образът на вечно търсеция българин, който каквото и когото да срещне по своя път, винаги ще го сравнява с познатата от детството ни черга. Чергата, в която всеки коней, връвчица и парцалче, независимо колко са те къси или дълги, вехти или ярки, имат своето определено място и са много нужни, за да бъде чергата завършена и пъстра, и да пази уюта на дома, на семейството и на рода.

Благодаря Ви за тази „Черга пъстроцветна“!

Симеон Стоилов

Генерален консул
на Р. България в Чикаго

СТАНЪТ

(Предговор)

Спомням си стана на баба Пена. Намираше се в приземния етаж на къщата ѝ - двуетажна неизмазана тухлена постройка, изградена от покойният ѝ мъж, дядо Лазар, с помощта на братята му - Христо и Петър. Станът стояше на пръстения под в една от стаите. Другите две стаи на приземния етаж на къщата служеха за килери за зимнина, складове за инструменти и за най-разнообразни чудновати неща. Там имаше плетени кошове, глинени съдове, старинни стъклени бутилки и буркани, ръждясали сърпове, дървени лъжици и нощви за месене на хляб. Имаше вретена, хурки, големи дървени макари, трикраки столчета, кресало и кремък, и какво ли още не.

А в средната стая стоеше той. Станът. Тъмнокафяви, излъскани от досега с множество човешки ръце дървени части, опънати бели вълнени конци, чакръци, набивачки, обтегачки - странна машина. Гост от друго време, станът като че ли не беше направен от човешка ръка, а беше израстнал тук от пръстения под като някакво чудновато дърво - и щеше да си е по на мястото в гората между столетните дъбове. Но в къщата на баба Пена той си беше баш на място, защото и тя беше жива.

Трима братя - три къщи една до друга, на една поляна. Всяка къща си прилича на строителя, но и трите имат нещо общо помежду си. Къщи като братя, станове като дървета, чешми като извори, огради като горски гъсталаци.

За какво му е на един българо-американец всичко това? С тези спомени ще си живея и с тези спомени ще си умра, където и да съм по света.

Баба Пена тъчеше на стана черги, с които застилаше подовете да не ни настиват краката. Хубави черги тъчеше. В тези черги имаше и черно, и червеничко; и зелено, и кафяво; и жълти шарки. Имаше все цветове, които баба Пена виждаше около себе си. Пролет, лято, есен и зима се втъкават година след година в чергата на Тетевенския Балкан. Така и баба Пена тъчеше своите черги. И те бяха живи.

Преди една година и аз, вече преминал лятото на живота си и стабилно навлязал в есента, поисках да направя нещо живо. От близо двацет години съм заобиколен от мъртви неща. Стандартните магистрали на Америка, изпълнени с модерни автомобили, които си приличат като две капки вода, типизирани къщи, еднакво окосени ливади, магазински

вериги, ресторантски вериги, хотелски вериги, болнични вериги... мъртви неща.

Поисках да строша веригите и се сетих за стана на баба Пена. Повиках на помощ моите братя, както дядо Лазар, когато е заправил къща, и те се отзоваха. Отзоваха се братя и сестри - българи и българки от цялата земя.

И така... започнахме да тъчем. Превъжда ни беше словото българско, шарки по нея - нашите разкази и стихове, изтъкани с много обич. Чакръци и отбивачки – хората, извършили редакторската работа, предпечатната подготовка на книгата, оформлението на корицата. Една година време тъкахме тази черга пъстроцветна и днес дойде време да я свалим от стана и да я постелем пред вас, за да не ви настиват душите.

Където и да живеете по света, братя и сестри, и накъдето и да ви водят вашите пътища, минете по нашата черга пъстроцветна и дано ви стане топло и българско на сърцата завинаги.

Сполайте!

B.

АВТОРИТЕ

Агоп Каспарян (с литературен псевдоним „Двата вълка“) е роден през 1960 г. в Русе. Живее и работи в София. Прописва стихове на зряла възраст. На 50 години издава първата си и единствена засега стихосбирка „Разголване“.

Албена Тогина (с литературен псевдоним Tyto ALBA /“Забулена сова“) е завършила Предучилищна педагогика и Богословие в СУ “Св. Климент Охридски”. Живее в София. Определя себе си като писател любител, но признава, че като тръгне да изгражда някакъв сюжет, е способна да се потопи в него напълно. Досега не е издавала свои книги, но ако се съди по таланта ѝ, не е зле да се замисли над това.

Александър Калчев е роден през 1945 г. в с. Телиш, Плевенска област. Живее в София. Геолог, участник и ръководител на геоложки експедиции. Повече от 20 години се занимава с търсене, проучване и добив на уранови суровини. Пише от студентските си години. Автор е на десет стихосбирки с философска, гражданска и любовна лирика, както и на сборника с разкази и новели „За светостта на грешника“. Лауреат и носител на награди от много поетически конкурси. Член на Съюза на независимите български писатели.

Анахид Демирова (с литературен псевдоним Anabell) е на 43 години. Родена в България, в един момент поема по пътя на емиграцията. Живее в Германия. Пише стихове още от ученичка, но е публикувала свои творби само в сайта „Откровения“. Първите публикации на стихотворение и разказ на Анахид, извън този сайт, са в Eurochicago.com.

Ангел Веселинов (с литературен псевдоним ringko59) е роден през 1959 г. в с. Долни Лом, Белоградчишко. Завършил е Българска филология във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. От 1985 г. живее в Добрич. Работил е като журналист и учител. Автор е стихосбирките „Ранени гълъби“ /1995/, „Вендета“ /1997/, романа „Мътни времена“ /1997/, второ издание 1999/, книга с разкази и публицистика „Така беше“ /2000/, на пиесата „Приказка за свободата“, на поетично-белетристичната повест „Не плачете моля ви за мен“ /2006/. През 2009 г. издава двутомник избрани съчинения, лирика и проза – „От гняв и обич изнемогвам“ и „Мили роде“. Той е създател на литературните срещи „Бохемски вечери“ в Добрич. През 2012 г. излиза

стихосбирката му „59“. За съжаление Ангел Веселинов не дочака излизането на настоящата книга. Преди няколко месеца той е починал.

Анна Банчева е родена през 1978 г. в Стара Загора. Завършила е Английска филология в ПУ „Паисий Хилендарски“. В България е работила в различни сфери, но най-дълго като преподавател по английски език и методика в ДИПКУ – Стара Загора. През 2009 г. Банчева заминава за Дубай и работи там като преподавател по английски език в колеж, а по-късно и в международен езиков център. През 2013 г. започва да преподава английски в частно езиково училище в Северна Испания. Анна започва да пише стихове още от детските си години, но тази нейна творческа дейност е възобновена след дълга пауза преди две-три години.

Боби Бойчев – Кастеелс е роден през 1953 г. Завършил е музикална гимназия, а по-късно и балетна педагогика. Работил е във Варненската и в Пловдивската опери, в Музикалния театър в София, в балетно студио „Арабеск“. Той има голям принос за българската вариететна естрада като солист на „Ревю-балет Златни Пясъци“. Боби Кастеелс е работил дълго време и като изпълнителен директор на импресарска агенция в Брюксел. Има множество хореографски постановки на латиноамерикански състави. Създал е и собствена балетна формация, която получава първа награда за хореография и костюми на национален конкурс за вариететни изпълнители в Казанлък през 1988 г. По-късно той се отказва от балетното поприще и завършва медицина в Белгия. Пише литературни творби от 2009 г. Лауреат е на международния конкурс „Мелнишки вечери на поезията“, печелил е награди и от други литературни конкурси – „Жени и вино, вино и жени“, награда на читателите в сп. „Клуб 50+“, награда в конкурс, организиран във Фейсбук от издателство „Буквите“, и др. Имал е самостоятелни рецитали във Варна и Бургас.

Валентин Чернев (с литературен псевдоним Severianin) е на 68 години. Живее в Силистра. Има написани над 2500 стихотворения, събрани до момента в 25 книги. Сред тях са „Хлябът“ /1983/; „Небесни мотиви“ /2002/; „Римувани акварели“, „Еретични олтари“ /2003/; „Лекомислени строфи“, „Ръкавици за Венера Милоска“ /2004/; „Самотникът с душа на птица“, „Див пелин“ /2006/, „Нашепнато“, „Изречени мълчания“ /2007/; „Ritardando, ritenuto“, „Монолог за двама“ /2008/; „Песни от здрача“, „Гняв“ /2009/; „Сънувах, че живея“ /2010/; „Далечно плаване“, „Да нахраниш душата си“/2012/ и др. Веселин не продава книгите си, подарява ги.

Валери Станков е роден и живее във Варна. Завършил е Руска филология в Шуменския университет „Константин Преславски“. Бил е учител, спасител по плажовете, шофьор на такси, пазач, моряк, телохранител, редактор на алманах „Простори“, репортер в РТВЦ – Варна, журналист във в. „Черноморие“ и „Черно море“, управител на ИК „Галактика“, директор на университетското издателство на ВСУ „Ч. Храбър“, гл. експерт в дирекция „Култура и духовно развитие“ в община Варна. Станков е автор на 34 книги с поезия, белетристика, публицистика, последните от които са „Автопортрет със светкавици“ и „Писателят като чудовище“ /2006/, „Наръчник за лунатици“, „Обиск на пустините“ и „Къща без икони“ /2007/, „Аз съм светлият мъж към безкрая“ и „Усмирителна риза за ближния“ /2008/, „Слалом между мънии“ /2010/, „Буквар за влюбени“ и „Аутопсия на зимните миражи“ /2011/, „Дърво за бесене на поет“ /2012/, „Делникът на един безделник“ /2013/, „Рецитал със стиснато гърло“ /2014/. Носител е на национални и регионални литературни награди, сред които наградите на СБП за публицистика и поезия, националните литературни награди „Гео Милев“, „Теодор Траянов“, „Иван Пейчев“, „Усин Керим“, „Дамян Дамянов“, „Богомил Нонев“, „Биньо Иванов“ и др.

Валя Василева (с литературен псевдоним Ивон) е родена в Пловдив през 1962 г. Завършила е Английската езикова гимназия и медицина в София. Живее и работи като лекар в София. Казва, че за нея писането е хоби, но има вече три издадени книги – „Маркови обувки“, сборник разкази (2011), „Приеми ме, Любов“, стихосбирка (2011) и „Маг Навона“ (2014).

Веселин Николаев (с литературен псевдоним Лебовски) е на 35 години. Завършил е Немската езикова гимназия „Шилер“ в Русе и „Промишлен дизайн“ в Русенският университет „Ангел Кънчев“. С литература се занимава от няколко години. Обича да чете руските класици, както и произведенията на Джеръм Селинджър.

Венета Дончева е родена през 1955 г. в гр. Севлиево. Завършила е Българска филология във ВТУ «Св. св. Кирил и Методий», после специализира педагогическа психология и социология в СУ «Св. Климент Охридски». Работи като преподавател по български език и литература в СОУ «Васил Левски» в Севлиево. Има публикации в педагогическия печат.

Виктор Хинов е роден през 1967 г. в София. Завършил е Медицинска академия – София. Седем години работи като ортопед-травматолог в ИСУЛ (болница „Царица Йоанна“). През 1998 г. заедно със съпругата и децата си емигрира в САЩ. Заселва се в Индианаполис, Индиана. В началото на емигрантския си живот д-р Хинов е продавач на риба, сменя няколко различни работи, но си взема и изпитите в САЩ за лекар и за специалността „Фамилна медицина“. През 2005 г. започва работа като фамилен лекар. По-късно специализира и за терапевт на наркозависими пациенти. Преди няколко години Виктор Хинов започва да пише разкази, които публикува в сайта „Откровения“. През 2015 г. той издава и първата си книга „Разкази от оня свят“.

Владимир Георгиев (с литературен псевдоним exuded) е роден през 1967 г. Работил е като адвокат, юрисконсулт, експерт, синдик, квестор. Автор е на две книги в областта на банковото право. Споделя, че пише разкази, за да промени нещо, или защото иска „нищото да се променя“.

Върбан Колев (с литературен псевдоним iskren60) е роден през 1960 г. в гр. Карлово. Завършил е Института по библиотечно дело в София. Бил е текстилен работник, библиотекар, секретар на читалище, портиер. В момента е клисар в църквата „Св. Николай“ в Карлово. Г-н Колев има публикации в сп. „Пламък“, в. „Преса“, в. „Ретро“ и др. Има три издадени стихосбирки – „Неделна свещ“, „Наздравница“ и „Молитва за света“.

Ганка Филиповска е родена във Варна. Завършила е Българска филология във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Работила е като стругар, учителка, коректор, редактор, собственик на модна къща, търговец. Редактира произведения на съвременни български автори и преводна литература. Награждавана е за поезия в конкурса „Стихове за вечните неща“ и за проза в „Състояние на полет“ и „Елате ни вижте“. Автор е на сборниците с разкази „Сонет 130“ (2013) и „30 щриха за любовта“ (2014).

Гълъбина Митева е родена през 1966 г. в Оряхово. До 33-годишна възраст живее в с. Крушовица, Врачанско. От края на 90-те години до 2012 г. живее в София, където работи като барманка, сервитьорка, продавачка. Пише стихове. През 2010 г. е приета в Пловдивски университет. Завършва с много добър успех четири семестъра, но после прекъсва поради липса на средства. През 2012 г. се завръща в Крушовица, където започва да се занимава активно с творчество и с реализация на своите творби. Досега

Гълъбина има издадени няколко стихосбирки – „Молитва“ (1993), „Пясъчен Свят“ (1997), „Време за Разпятие“ (2008). През 2008 г. е приета за член на Съюза на независимите български писатели. Четвъртата ѝ поетична книга „Тази вечер Господ ме целуна“ е издадена от „Бряг“ – Русе през 2014 г. Това е издателството, което всъщност я открива и осъществява връзката между нея и читателите. Петата поетична книга на Гълъбина – „Минавам случайно“ се очаква да излезе от печат. Авторката е участвала в много литературни конкурси и е печелила награди, включително Голямата награда на издателство „Буквите“.

Даниел Меразчиев е роден в София през 1975 г. Завършил е Техническия университет в родния си град, където подготвя докторската си дисертация. Пише разкази от три години. Като малък е живял с родителите си в Куба.

Даниела Паскова (с литературен псевдоним Calli) е родена през 1974 г. в Балчик, но от съвсем малка живее във Варна. Завършила е Медицински институт в града и работи като медицинска сестра в Спешното отделение на ВМА-МБАЛ – Варна (Военна болница). Любовта към писането се заражда у нея още в детските ѝ години, но после животът я повежда в други посоки. Преди три години започва да пише отново. През юли 2014 г. излиза от печат първият ѝ сборник с разкази „Живот на 360 градуса“. Вторият се подготвя за печат.

Даниела Стамова е родена през 1951 г. Живее в гр. Варна. Завършила е Строителен техникум и Икономическият университет във Варна. Пише стихове от две-три години. Подготвя за издаване първата си стихосбирка.

Диана Димитрова (с литературен псевдоним Castaneda) е на 36 години. Родена е и живее в София. Завършила е „Социални дейности“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Освен от поезия и литература, се интересува от психология, музика и философия.

Димитър Никифоров (с литературен псевдоним argonyk) е роден през 1968 г. в с. Крушовица, Врачанско. Завършил е строително училище във Враца. Сега живее и работи в София. Димитър има издадена досега една стихосбирка, „Бодли в сърцето“ (пилотна книга на издателство „Хулите“, 2013 г.). Мисли и за втора.

Дочка Василева (с литературен псевдоним Довереница) е на 59 г. Тя е лекар ендокринолог, живее в Горна Оряховица и работи във Велико Търново. Пише поезия и проза. Публикува в интернет сайтовете „Откровения“, „Стихове БГ“, също и в Блог.бг. През 2011 г. излиза книгата ѝ „Пътуване към обратната страна на вината“. Творби на г-жа Василева са публикувани в периодичните алманаси на литературна група в гр. Горна Оряховица, в поетичен сборник „Приятели в поезията“ – 3 (2013), в годишен литературен алманах на гр. Ловеч „Ехо от Мелта“ (2014). Тя има награди от литературни конкурси и публикации в български централни и местни издания.

Елена Пеева-Никифоридис е родена във Велинград. Завършила е Юридическия факултет на Карловия университет в Прага с магистърска степен по Международно право. От 30 години живее в Гърция, където я отвежда нейният съпруг. През 2011 г. получава специалната награда за разказ на тема „Емигранти“ в конкурс на МФЖ – асоцииран член на ЮНЕСКО, Марсилия – Франция. През 2014 г. излиза първият ѝ сборник с разкази „Коледно реване“. През 2015 г. излиза нейната „Книга за Ангел“ . Разкази на Елена Пеева са публикувани във ФАКЕЛ.БГ, GR INFO.GR, Либерален преглед – Германия. Разказът „Улица Отечество“ бе предложен от Асоциацията на българските училища в чужбина да влезе в програмата на предмета по родолюбие на българските задгранични училища.

Елица Стоянова (с литературен псевдоним Елишка) е на 33 години. Живее в Пловдив. Завършила е ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ със специалност социални дейности. В момента е в майчинство. Обича да пише поезия, да чете книги и да пътува.

Емил Стоянов е роден в Пловдив и е на 39 години. Завършил е гимназия „Пею Яворов“ в родния си град. Пише и рисува от малък. В момента работи като таксиметров шофьор, но литературното дарование, което носи в себе си, определено си заслужава да бъде развивано.

Жанет Октавиан Михова е родена в Габрово. Завършила е журналистика в СУ „Св. Климент Охридски“. От 1998 г. е кореспондент е на Българска телеграфна агенция в Габровска област. Има дългогодишна практика като журналист в местни и централни издания. Стихотворения на Жанет Михова са публикувани в български вестници и списания от 1980 г. насам, както и в електронни издания с литературна насоченост.

Авторката има издадени две стихосбирки – „Оса под езика“ /1993/ и „Руска рулетка“ /2006/.

Здравка Евтимова е автор, чието творчество отдавна е прекрачило границите на България и на българоезичната читателска аудитория по света. Нейни творби се четат на различни езици в десетки страни. Тя е родена в Перник през 1959 г. Завършила е английска филология. В България са публикувани няколко нейни сборника с разкази, сред които: „Разкази срещу тъга“, „Сълза за десет цента“, „Кръв от къртица“. Нейни разкази са публикувани в литературни списания и антологии в САЩ, Великобритания, Канада, Австралия, Франция, Германия, Япония, Китай, Русия, Аржентина, Норвегия, Словения, Иран, Румъния, Турция, Сърбия, Хърватска, Р. Южна Африка, Виетнам, Гърция, Индия, Непал, Холандия, Австрия, Унгария, Полша, Нигерия, Чехия, Унгария, Словакия, Нова Зеландия, Северна Ирландия, Албания, Македония. Евтимова е автор на романите „В студената ти сянка, лейди“ (1997), „На две крачки от мен“ (1999), „Линди“ (1999), „За теб, за мен“ (2002), „Четвъртък“ (2003), „Арката“ (2007), „В гръб“ (2010), „Една и съща река“ (2015). По света са издадени следните нейни книги: *Bitter Sky*, UK, 2003; *Somebody Else*, USA, 2005, номиниран за наградата *Pushcart* 2006; *Miss Daniella*, UK, 2007; *Good Figure Beautiful Voice*, USA, 2008; *Pale and Other Postmodern Bulgarian Stories*, Canada, 2010; *God of Traitors*, USA, 2008. Сборникът *Bloot voen ein Moel* е публикуван на холандски през 2008 г.; *Carts and Other Stories*, USA, 2012; *Time to Mow and Other Stories*, USA 2012; *Impossibly Blue*, UK, 2013; *Endless July*, Greece, 2013; *Sinfonia Bulgarica* – романът „Четвъртък“, публикуван на английски в САЩ под това заглавие, 2014; *Sinfonia* – романът „Четвъртък“, публикуван на италиански в Италия, 2015; „Четвърток“ – романът „Четвъртък“, публикуван в Македония, 2015 г. Същият роман е публикуван през 2015 г. и в Китай. Списъкът с национални и международни литературни награди, на които писателката и преводачката Здравка Евтимова е носител, е много дълъг.

Иван Вакрилов е роден през 1953 г. в София. По образование е зооинженер. В момента живее в Кембридж, Великобритания, където работи като технически асистент в Департамента по поведение на животните. Авторът има издаден сборник с разкази „Кутра“ и стихосбирка „Скитник“ (в електронен вид). Негови разкази са включени в няколко сборника, включително и в два преводни – на руски.

Илияна Каракочева (с литературен псевдоним Ина Крейн) е родена през 1966 г. Корените на рода на Илияна лежат в пепелищата на Северна Гърция, разкъсани от ветровете и пожарите на войните. Затова балканската тема е кръвно свързана с нейната поезия и с четирите сборника разкази, които е създала – „Балкански ветрове“, „Сърцето птица“, „Родници“ и „Къщата с петуниите“. Авторката е носител на награди от национални и международни конкурси. Тя вярва, че разделението на Балканите може да бъде заличено от любовта, милосърдието и приятелството.

Илко Илиев (с псевдоним роета) е на 56 години. Още произведения от същия автор могат да се видят в сайта „Откровения“.

Ирена Георгиева е завършила Английска филология в СУ „Св. Климент Охридски“. Работила е като преводач. В момента работи като преподавател по английски език. Художествени произведения пише от три години. През септември 2013 г. излиза романът ѝ „Откуп“. През август 2014 г. разказът ѝ „Писмо до себе си“ ѝ донася първата ѝ литературна награда – от конкурса „Обич многолика“, организиран от „Клуб 50+“. Друг разказ на Ирена Георгиева – „В мир със себе си“ е включен в сборника „На границата на мълчанието“ (2014), с творби победители от национален конкурс за учители творци. А разказът ѝ „На вашите услуги“ е включен в сборник с хумористични разкази „На шефа с любов“ на издателство „Президент“ (2014).

Камелия Кондова е родена през 1969 г. в Добрич. Завършила е Българска филология във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Работи в Радио Добрич. Автор е на стихосбирките: „Повод за живот“ (1988), „Не и милост“ (1990), „Как се обича художник“ (1994), „Тепърва ще се уча на живот“ (1998), „Колко е живот да му се сърдя (2010). Камелия е отличена с Голямата награда на националния конкурс „Петя Дубарова“, с Голямата награда на националния конкурс „Веселин Ханчев“, с Първа награда на в. „Литературен глас“ – Стара Загора, с Първа награда от националния конкурс „Петър Алипиев“ (2003) и др.

Катя Рашева (с литературен псевдоним Katriona) е на 56 години. Родена е и живее в гр. Трявна. Катя е журналист на свободна практика. Тя има издадени досега две книги: стихосбирката „Днес вещиците не горят на клада“ (2000) и сборникът с разкази „Другият живот на Виктория“ (2007). За разказа си от този сборник „Плетачката на дантели“ авторката получава

през 2008 г. Априловска награда за белетристика. Нейни творби са публикувани в регионалния и националния печат.

Красимир Бачков е роден през 1958 г. в Добрич. Живее във Варна. Завършил е Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“. Работи като учител по изобразително изкуство, директор и помощник-директор на училище. Автор е на сборниците с разкази „Дългият път през тунела“ (1994), „Синият кон“ (1997), „Кураж за другите“ (2005), „Слънце за двама“ (2010); на сборника с разкази и новели „В очакване на утрото“ (2006). Както и на романите „Легионът на обречените“ (2000) и „Българчето“ (2013). По неговия разказ „Докато пари“ е направен късометражният филм „Учител“ (2014). Красимир Бачков има десет национални награди за проза. Превеждан е на английски, руски, украински и словашки. Член е на СБП – София, Сдруженията на писателите в Добрич и във Варна. Съосновател и редактор на в. „Антимовски хан“.

Красимир Чернев е роден през 1960 г. Живее и работи във Варна. Завършил е Българска филология във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ и Право в БСУ. Член на СБП от 2001 г. Има издадени шест стихосбирки – „Бряг за заточение“ /1991/, „Камък за ъгъл“ /1992/, „Нежен полъх в синия атол“ /1994/, „Скалисти размисли“ /2004/, „Дванадесет пясъчни лета до есента“ /2011/, „Премълчано с приятели“ /2013/. Под печат е друга негова поетична книга – „Акорд за поглед и безпътни мечти“.

Любов Алипиева е родена през 1960 г. в гр. Златица. Завършила е Техническия университет в София, има и квалификация по „Финанси и банково дело“. Живее и работи в София. Има две награди за поезия от Международните конкурси на фондация „Буквите“ и Трета награда за разказ в конкурса „Очи към себе си“ на сайта „ХуЛите“ от 2014 г.

Людмил Бочев (с литературни псевдоними „Йеромонах“ и LeoBedrosian) е на 50 години. Живее във Враца. Електротехник, работи в електроразпределително предприятие. Други творби от същия автор могат да се видят в сайта „Откровения“, както и в сайта „ХуЛите“.

Людмила Билярска е родена в София. Следвала е „Българска филология“ в СУ „Св. Климент Охридски“. От 1993 г. живее със семейството си в Индиана, САЩ. Людмила пише стихове от детска възраст. Има издадени досега три стихосбирки: „Нашата песен“, „Босонога скитница“

/2003/ и „Пустинница“ /2008/. От няколко години участва в редакционната колегия на в. „България“, издаван в САЩ. Нейни творби са публикувани в „Литературен свят“, електронния портал „Родина“, френското списание *Revue Periodique sur la Vie en Bulgarie*, Книги News. Публикува е и в литературните сайтове HuLite, Otkrovenia, Stihove BG, под псевдонима *sofia air*. Билярска участва и в първия български емигрантски алманах „Българско слово и багри в САЩ и по света“. Член е на Съюза на българските писатели в САЩ и по света.

Магдалена Костадинова (с литературен псевдоним *mariniki*) казва, че поезията и музиката са нейната страст. Когато може, тя и превежда поезия. В „Читанка“ има неин превод от руски на стихотворението на Рей Бредбъри – „Те не са виждали светлината на звездите“, публикувано и в личния ѝ блог.

Мариана Христова е родена в София през 1963 г. Завършила е Факултета по журналистика на СУ „Св. Климент Охридски“. Работила е във вестниците „Студентска трибуна“, „Ранно утро“, „Българска Корона“, „Български глас“, била е сътрудник в репортерския отдел на „Хоризонт“, на в. „Македония“ и на други медии в страната и извън страната. Пише стихове от дете. Била е член на Клуба на младите писатели студенти „Димчо Дебелянов“ към Студентския дом в София. Има една издадена стихосбирка в електронен вариант, качена в сайта Liternet, както и отдавна събран ръкопис за друга. От пет години е редактор на Eurochicago.com.

Марин Урумов е роден през 1967 г. във Варна. Завършил е Икономическия университет в родния си град. Има една издадена стихосбирка – „Казано е“ /1992/. Преди около година Марин решава, че човек наистина трябва да следва сърцето си, продава жилището си във Варна и сега живее на село. Обича театъра и класическата литература. Обича също да кара колело, да плува, обича гората, морето, планините, децата, жените, червеното вино зимно време, България... Обича детето си; обича да работи, гледа пчели, куче и котка. А понякога пише и разкази, които си струва да бъдат прочетени.

Миролюб Влахов е роден през 1956 г. във Враца. Завършил е Българска филология във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Работил е като бригадир-настройчик в машиностроително предприятие, строителен работник, в сферата на услугите. Над 20 години сътрудничи или работи в различни издания,

сред които вестниците „Наука и труд“ (ВТУ) „Народна младеж“, „Борба“, „Народен глас“, „Народен зов“ и др. Бил е отговорен редактор във великотърновския в. „Борба“, гл. редактор на в. „Народен зов“, гл. редактор на радио „Велико Търново“. В началото на 90-те години на миналия век е издател и гл. редактор на седмичника „Впрочем“, а за кратко време и собственик на издателство, което издава едно от първите литературни списания след 10.11.1989 г. – „Веда-М“. От 1993 до 1997 г. работи във в. „Стандарт нюз“. Получавал е много награди за журналистическата си дейност. Публикувал е свои разкази в различни издания, като студент е членувал в литературния кръжок „Емилиян Станев“ към Великотърновския университет. Влахов е автор на книгата с нравствено-философски фрагменти и етюди „Време за отсяване“ (2012) и на сборниците с разкази „Непозната с розов билет“ (2012), „Някой зад прозореца“ (2013), „Вечера за пекинез“ (2014).

Михаил Цветански е роден през 1970 г. в Стара Загора. Има юридическо образование. Много негови стихотворения са публикувани сайтовете за изкуство „Откровения“, „Хулите“, „Буквите“, „Стихове БГ“. През 2014 г. излиза първата му стихосбирка „Петата стихия“. Има участия в благотворителни сборници „Приятели в поезията“, в алманах „Тракийска лира“; публикации във в. „Уикенд“, „Стандарт“ и др. Авторът е бил емигрант в САЩ, живял е и е работил в Чикаго.

Ник Желев е роден през 1953 г. Живее в гр. Русе. Освен с писане, се занимава и с резба на миниатюри от дърво, кост, седеф и др. материали. Увелича се по антикварни предмети. През 2014 г. излиза от печат първата му стихосбирка „Шепоти“.

Ники Комедвенска е родена и живее в Сливен. Завършила е гимназия „Добри Чинтулов“ в родния си град и ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. През 2014 г. излиза поетичната ѝ книга „Педа душа“. Други творби на Комедвенска могат да се прочетат на личната ѝ страница във Фейсбук, както и в сайта „Откровения“.

Николай Недялков е на 20 години и е от Велико Търново. В момента е студент в Медицинския университет в София. Започнал е да пише като ученик, когато ученическите опити за есета и съчинения провокирали въображението му. После един случаен разказ, който прочел, го накарал да се замисли, че той би могъл да го напише по-добре. Опитал, не станало така, но желанието му да пише останало. И е имало защо.

Петранка Божкова е родена е в с. Лясково, Добричка област. Завършила е Българска филология във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Работи като кореспондент на Радио Варна в Добрич. Член е на редакционната колегия на сп. „Антимовски хан“. Има издадени пет поетични книги – „Но чудо няма“ /1992/, „Пепел от илюзии“ /1997/, „Брод към небето“ /2002/, „Думи по пътя“ /2007/ и „Време за песен“ /2012/. Автор е на сценариите на два документални филма, продукция на БНТ: „Почакай, слънце!“ /2003/, посветен на Дора Габе, и „Чешма да съградиш!“ /2009/ – за белокаменните чешми в Добруджа. Петранка Божкова е носител на първа награда от Националния поетичен конкурс „Христо Фотев“ – Бургас /2006/, първа награда в Националния конкурс за поезия „Стефан Калев“ – Дулово /2008/ и др. Нейни стихове са публикувани във в. „Словото днес“, сп. „Антимовски хан“, сп. „Пламък“, сп. „Везни“, сп. „Знаци“ и др. Член е на Съюза на българските писатели, на Съюза на българските журналисти и на Сдружението на писателите в Добрич.

Петър Пацев е роден през 1949 г. в Стара Загора. Завършил е Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“. Работи като учител в Ресурсен център в старопрестолния град. В началото на 2014 г. излиза първата му поетична книга – „Отсенки леки – едва забележими“, представена във Велико Търново. В края на същата година излиза и втора негова стихосбирка – „Живот на криле“. Третата поетична книга на Петър Пацев бе планирана да излезе през 2015 г.

Петя Божилова е родена съм през 1959 г. Завършила е френска езикова гимназия в Стара Загора и Френска филология във Велико-търновския университет. Допълнително специализира английски в Пловдивския университет. Работила е като учителка. През 2000 г. заминава за Испания, с намерението да спечели набързо пари и да се върне, но си остава емигрант. Г-жа Божилова смята обаче, че печалбата от емигрантските ѝ тегоби са книгите, които започна да пише и издава на собствени разноски, живеейки далеч от родината. Издала е досега стихосбирката „Към Испания“, романа „Жега в Мадрид“ (качен в сайта „Читанка“), повестта „Авторът и Автора“.

Рада Петрова (с литературен псевдоним Ondra) е магистър по български език и литература, психология и кинознание. Живее във Варна. Работила е като редактор и водещ на предавания в Радио Шумен и Радио Браво. Публикувала е статии, коментари и рецензии в периодичния печат

и специализирани списания за психология и киноизкуство. Нейни разкази, стихове и приказки са излъчвани в програмите на Радио Шумен, “Хоризонт” и “Христо Ботев”. Рада е автор на книгата „Там, където заспиват звездите”, издадена през 2012 г. Тя нарича този сборник „Разкази от Пролома”, защото историите и героите в него са от Искърския пролом, където е родена и израснала.

Радостина Ангелова е родена и живее в София. Автор е на романите „Виенски апартамент“ (2012), „Имаго“ (2013) и „Обратната страна“ (2014). Пише поезия, разкази и миниатюри. Победител е във Втория европейски конкурс за поетична книга на английски език (2011) с ръкописа „The Colours of the Old Lady“, изд. „Eminor“. Носител на първи награди от XI Национален конкурс за поезия „Искри над Бяла“ (2012) и I национален конкурс за фото-хайга „Сезони“ (2011); на трета награда за разказ на Националния хумористичен конкурс „Каунъ“ (2010). Участник в Европейския фестивал на романистите-дебютанти, Будапеща (2013). Нейни текстове са публикувани на английски, японски и унгарски. Член е на The Haiku Foundation.

Райна Недялкова-Качулкова е родена през 1961 г. в гр. Малко Търново. Живяла е в с. Маринка, Бургаско, по-късно живее и в Бургас. Завършила е Икономика в УНСС – София и ВХТИ „Проф. Д-р Асен Златаров” – Бургас. От 2005 г. живее в Чикаго. Автор е на стихосбирките „Водопадът на времето”, „Огън върху лед”, „Ще разтопим леда”, „Листопад”, „Копринена обич”, „Бургаски акорди” „Далечна Коледа”; на детските книжки „Зайко”, „Ежко за дърва”, „Да купиш камила”, „Детство вълшебно” „Лисина броилка”, „Горският влак”; на историческата книга „Пътеките на паметта”, на повестта „Докосване до отвъдното“. Райна Недялкова е основател и председател на съюза „Творци без граници“ и съставител на алманаха „Маскарад“.

Румяна Симова е родена във Варна. От 2003 г. живее в Нова Зеландия. Има техническо образование, работи като административен мениджър на малка компания. Авторката е издала досега три книги – „По пътя“ (стихосбирка, 2003), „Дневникът на една брюнетка (проза, 2013) и „Наръба на света“ (стихосбирка, 2013). Готова за публикуване е четвърта нейна книга.

Сашко Александров (с литературен псевдоним Алекс Болдин) е роден и живее в гр. Враца. През 1971 г. завършва електроинженерство във ВМЕИ – София, сега Технически университет. Работил като конструктор и технолог до началото на 90-те години, когато сътресенията в държавата засягат с пълна сила и него. Затова е бил ел. монтажник, инсталатор, ел. техник, пълнач на бутилки в цех, поддръжка на компютри и офис техника и др. В началото на 2000 г се ориентира към съвременната IT техника и технология. Тогава започват и първите му литературни му опити. Публикува разкази в сайтовете „Буквите“, „Хулите“, „Щъркел“, „Откровения“, „Книги-нюз“ и др. През 2002 г. Александров създава сайта „Български разкази“, спиран многократно от хакери и после възстановяван. През 2005 г. създава и сегашния литературен сайт „Разказите“, който възниква паралелно със сайта на Георги Колев „Откровения“. Александров създава и сайта „Пътища към здравето“. От 2002 до 2014 г. той успява да събере 11 сборника с разкази, някои от които са издадени и като книги, но с ограничен тираж, от издателство Арт клуб „Херос“ – Стара Загора. По-известните са: „Мечтата на Моцарт“, „Слънчогледи“, „В тишината на есенната мъгла“, „Океан от щастие“, „Влак по терлици“.

Светлана Караколева е на 50 години. През 2008 г. попада на сайта „Откровения“ и така се ражда литературният ѝ псевдоним Лина Светлана (Каролина-Светлана Йорик). Светлана живее и работи в гр. Котел. Има музикално образование. Тя казва, че не се смята за пишещ човек, а по-скоро подреждането на емоциите в ритмизирани образи е нейният начин да (о)живее в света на думите. Светлана може би не иска да признае открито, че точно това значи поетичен творчески процес.

Светослав Григоров е роден във Видин през 1969 г. Завършил е право в СУ „Св. Климент Охридски“. Работил е като юрисконсулт в Министерство на отбраната и като адвокат. От 2012 г. е управител на фирма за консултантски и охранителни услуги. Светослав пише за удоволствие и се стреми да предизвиква усмивки с разказите си, защото смята, че трябва да изживеем живота си с усмивка. И той все още няма издадена книга, макар че би трябвало да се замисли над това.

Светослав Дончев е на 42 години. Живее в Пловдив. Още творби от същия автор могат да се прочетат в сайта „Откровения“.

Силвия Райчева (с литературен псевдоним Zelena) е родена през 1966 г. в Добрич. Живее във Варна. Първият си разказ – „Хан Тагар“

написва през 1985 г. Други произведения от същата авторка могат да се прочетат в сайта „Откровения“.

Симеон Гаспаров е роден през 1965 г. в гр. София. Завършил е Българска филология в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1991 г. и Мастер програмата в Свободните науки на Чикагския университет през 2003 г. До преместването си в САЩ през 1997 г. е работил като репортер във в. „Новинар“. В момента е кореспондент на в. „Труд“ в Чикаго. В САЩ негови коментари са излизали във вестниците „Дейли Хералд“ и „Нортует Хералд“. Мони Гаспаров е автор на стихосбирката „Театър на Не абсурда“ /1992/; на романите „Врати от небеса или когато Джими Хендрикс беше българин“ /2010/ и „Бизони край Дунава“ /2013/. Член е на Съюза на българските писатели в САЩ и по света.

Симеон Коев е роден във Велико Търново и е на 53 години. Завършил е Университета за национално и световно стопанство в София. Опитвал се е упорито да се занимава с производство в България, но както сам казва: „Политическата власт винаги е забравяла да допринесе и подпомогне производителите“. Преди години открива първия вегетариански ресторант в родния си град, но тогава не му провървява, идеята е изпреварила времето си. Г-н Коев пише разкази от началото на 2014 г. Още творби от същия автор могат да се прочетат в сайта „Откровения“.

Стефка Венчева е родена през 1968 г. в Брацигово. Завършила е СУ „Св. Климент Охридски“. От 1994 г. насам се занимава с журналистика. В момента е собственик и гл. редактор на пазарджишкия информационен сайт PZdnes.com. Г-жа Венчева пише литературни творби от ученическите си години. Започнала е със стихове, а сега пише предимно проза. Първата ѝ издадена книга е сборникът „Сънища“, който излиза през 2003 г. През 2005 г. излиза новелата „Ема. Да разкъсаш плацентата“, а през 2007 г. – романът „Утрото на еретиците“. През юни 2015 г. излиза вторият роман на Стефка Венчева „Аврамови хроники“, който е номиниран от лятната сесия за наградата „Хеликон“.

Татяна Александрова е родена през 1956 г. в София. Завършила е ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Работила е като учител, като редактор в ИК „Грама“, като психолог и педагог в Център за превенция на наркоманиите, преподавател на чуждестранните студенти в МУ – Плевен, експерт в ДНСК. От 2005 г. е индивидуален член на Съюза на учените в

България. През 2014 г. излиза стихосбирката ѝ „Отвъд зримото“. Готови за печат са две други нейни стихосбирки, както и романът ѝ „Анатомия на абсурдността“.

Христина Радомирова (с литературен псевдоним *mira-radi*) е родена през 1974 г. в Стара Загора, където живее и днес. Нейни стихове са били публикувани във в. „Литературен глас“, в. „Старозагорски новини“ и др., звучали са и в ефира на радио Стара Загора. Нейно стихотворение е отличено в Националния конкурс „Любовта, без която не можем“ във Варна. Христина е автор на стихосбирките „Надежда назаем“ (2003); „Понякога се случва да съм птица“ (2006); „По безкрая на краткия миг“ (2010); „Акорди от звездите“ (2011), „Дъх на сътворение“ (2012); „Да си жив“ (2014).

Цветана Иванова (с литературен псевдоним *Tzvetna*) е родена през 1970 г. в гр. Шивачево, Сливенска област. Завършила е Медицинския университет в Стара Загора, специалност „Управление на здравните грижи“. Работи в Специализирана болница за рехабилитация в Слънчев бряг, както и в медицински център в Сливен. Писането на стихове за нея е магическо занимание, извисяване, потапяне в друг свят.

Чавдар Тепешанов (с литературен псевдоним *Владислав Планински*) е роден през 1946 г. в с. Долна Диканя. От 1953 г. в живее в София. През 1970 г. завършва архитектура във Висшия институт за архитектура и строително (днес университет). Известен художник, автор на 16 самостоятелни изложби, някои от които с благотворителен характер. Член на Съюза на българските архитекти и на Съюза на българските писатели. Г-н Тепешанов е автор на стихосбирките „Невидим огън“ /1980/, „Нестинарски стъпки“ /1985/, „Сърцето на камъка“ /1991/, „Жито за жътва“ /1998/, „Разпети понеделник“ /2004/, „Спасен от изгрева“ /2011/, както и на три книги с белетристика и публицистика.

ТВОРБИТЕ

ИЗГУБЕНИЯТ КИЛИМ

Ирена Георгиева

Роза Димитрова бе пенсионерка отдавна, толкова дълго, че вече не броеше годините. Обяви това за безсмислено, когато отпразнува четвърт век от пенсионирането си по болест. Първоначалното отчаяние бе изчезнало. Разумният режим и задушевните разходки с приятелки я възкресиха за живота дотолкова, че днес си спомняше за болестта си само когато си вземаше хапчетата. Тайната на своята жизненост споделяше с безкрайно удоволствие при всеки удобен случай и не спираше да мечтае.

От опит знаеше, че всяко човешко същество е надарено с тази чудна способност. От невръстни деца до залеза на живота си хората обитават световите на физическото настояще и идеалното бъдеще. Желанията възтават срещу статуквото и поемат към нови, дори неочаквани посоки. Повечето постигаме, до други едва се докосваме, а трети остават за някой следващ живот. На младини Роза мечтаеше да се изучи и намери добра работа, да се омъжи и има щастливо семейство. Логично копнежите ѝ се повториха с други главни герои в тях – нейните две деца. Сега най-важни бяха внуците. Искаше да са здрави, да успеят в живота и, ако е рекъл Господ, да дочака правнуци, пък после – каквото дойде. Сърцето ѝ трепкаше благодарно за всичките ѝ осъществени мечти.

Наскоро обаче тя се сдоби с още една, и то по неведоми пътища. Децата на Роза живееха в София и тя често пътуваше с влака дотам. В него бе топло, широко и удобно. Някои пътници притежаваха съмнителни хигиенни навици, но тя преглъщаше дребните неудобства, защото във влака не беше скучно. Прочетеш си вестника, погледаш през прозореца, пък току виж се разговориш с някого. Разкажете си това-онова, обсъдите децата, цените, та даже намерите общ познат и времето неусетно минало.

Почти така се случи и последния път, когато Роза имаше трима спътници. Двама младежи до вратата на купето, които оживено и неразбираемо обсъждаха нещо – може да беше компютърни игри и музика, или само едното, и по-млада от нея жена, седнала от дясната ѝ страна. Роза я огледа с крайчеца на околото си. Приличаше да е прехвърлила отдавна 50-те, а може да беше и по-млада. Но някак преждевременно състарена. Дълбоки бръчки ограждаха напуканите ѝ безцветни устни. Кожата ѝ бе жълтеникава и пресъхнала. Косата – избледняло русо, с плачеши за боядисвани корени. Очите – зачервени и уморени. Беше се гнушила на мястото си много омърлушена. „Може да е нещо болна”, помисли си Роза.

– Времето, май, наистина се оправя – подхвана Роза най-актуалната след преживяната тежка и дълга зима тема.

– Аха – съгласи се жената от любезност, но беше ясно, че времето не я интересува особено.

– Искате ли да го прегледате? – не се предаваше Роза, подавайки ѝ вестника.

– Ох, не ми е до четене, благодаря ви. Имам си дертове и нищо не ми се чете, нито вестник, нито списание.

– Нещо със здравето ли? – попита с искрено съчувствие Роза.

– Не точно, ама то от притесненията напоследък може и да се разболея – в погледа на жената проблесна искрица, осъзнала, че в лицето на съседката си има благосклонен слушател, готов да сподели терзанията ѝ, и без да чака нова покана, започна да излива болката си:

– Виждате ли, с мъжа ми преди четири години заминахме да работим в Испания. Не тръгнахме от добро. Първо го съкратиха от завода. Цяла година си търси работа. Като видеха, че е на 50, го отправяха. Аз бях шивачка. Плащаха редовно – по 350 лв. на месец, после спряха. Половин година си чаках парите. Ядохме, каквото си гледаме в градината, ама то не е само яденето – ами сметките: токът, водата.

– Така е, така е, много е труден животът – подкрепи я Роза.

– Та, от съседи чухме, че в Испания се намирало работа и парите били добри, че то тук не се издържаше. И заминахме. Установихме се там. Той започна в строителството, аз гледах една възрастна жена. Горедолу се оправяхме, даже спестявахме по нещичко, та пращяхме тука на децата. Мислехме си, че най-после ние е провървяло, но свекърва ми се разболя от сърце. Тук нямаше кой да я гледа и решихме да я приберем при нас, в Испания. Малко след като я взехме, и там дойде кризата. Работата в строителството намаля и мъжът ми често си оставаше вкъщи. Животът стана труден за всички – и за местните, и за нас, чужденците. Много българи се върнаха.

– Да, и аз имам един познат, който си дойде – вметна Роза.

– Преди месец, обаче, свекърва ми се влоши, имаше постоянно сърцебиене, задушаваше се. Викахме на два пъти лекар – много скъпо ни взе, а искаше и да я прати в болница. Ама как, като нито имаше осигуровка, нито имахме пари за болница. Мъчи се жената още малко и накрая почина.

– Ау! – възкликна Роза. – Моите съболезнования, горката жена.

– После съвсем не знаехме какво да правим. На всичката мъка по нея се чудехме къде и как да я погребем. Смъртен акт не можехме да извадим, защото беше живяла нелегално. Проверихме възможностите – искаха ни 3000 евро, но без акт не можеше.

– Не думай! – възкликна Роза.

– А пък вече си мислехме и да си се прибираме в България. Хем парите ги няхахме, хем как да я оставиш на чуждо място. За самолета – пак трябваха документи, а и скъпо, безбожно скъпо.

– И какво направихте?

– Ох, ако знаете... Мислихме цяла нощ и накрая мъжът ми каза: „Ще си я закараме ние в България. Там ще си я погребем.“ „Как?“ – попитах аз. „Ей, така. Ще ти кажа как. С това.“ – каза той, сочейки килима. И така, взехме големия ни килим и я увихме в него, завързахме го отгоре на колата и тръгнахме. То не беше пътуване, не беше чудо. Мъжът ми не смееше да кара бързо, да не се разхлабят или, не дай Боже, отвържат връзките. Страх ни беше да не ни спре полиция, да не ни се развали колата, да не катастрофираме и да се разбере какво носим отгоре. Напредвахме едва-едва. Маршрута бяхме избрали така, че да имаме само една граница. Първо минахме Франция, после Италия, оттам през Австрия и Унгария. Два дни карахме из цяла Европа и този ужас като че ли нямаше край. Нощувахме за по няколко часа по паркингите, колкото да си почине мъжът ми. Аз често стоях будна и си мислех: „Защо ни наказа така Господ? Какво направихме?“ Накрая приближихме румънската граница. Бяхме примрели от страх да не я намерят отгоре. Вярно, само паспортите ни провериха, но се загледаха в килима и се пошегуваха дали не носим оръжие. Аха, да ни накарат да го свалим. Ама то, ние сме си виновни – и двамата гузни. Усетиха ни страха. Най-накрая, ни живи, ни умрели, влязохме в Румъния. И си викам: „Е, вече все едно сме си у дома, ей къде е България, още малко има.“ Поуспокоихме се, краят на пътуването се виждаше, само дето бяхме капнали. Стъмни се и решихме да пренощуваме за последно на паркинга на едно крайпътно заведение. Този път и аз заспах веднага. Събудихме се след няколко часа за първи път по-отпочинали. Отваряме очи, поглеждаме нагоре и о-о-о – изхлипа жената, – какво да видим – килимът го няма.

– Как така го няма?

– Ами, така, няма го, откраднали го.

– Е, кой ще го открадне?

– Е, та, няма ли кой?

– А бабата?

– И нея я няма. Изхвъркнахме от колата, разтичахме се наляво-надясно. Нищо. Никаква следа. Цял ден обикаляхме района да я търсим, да не са я оставили някъде. Нищичко не намерихме. Не знаехме какво да правим. В чужда държава бяхме, нямаше с кого да се посъветваме. Не можехме да се оплачем в полицията, нищо не можехме да направим. Седнахме и си

поплакахме. Накрая – въздъхна тя, – се качихме в колата и се прибрахме в България. Сега сме като болни. Не можахме да я погребем. Кой знае къде кучетата разнасят костите ѝ...

Роза беше дълбоко потресена от разказа на непознатата. Много истории беше чувала, и то най-невероятни, но такова нещо – за първи път. След това кратко пътуване тя често се връщаше към историята на изпатилата жена. Премисляйки случката отново и отново, у нея се зароди непознато и отначало неясно желание, което с времето прие конкретна форма и очертание. Колкото и необичайно да беше то, макар и да съзнаваше, че никъде другаде по света на никого не би му хрумвало да копнее за това, Роза заживя с мечтата един ден тялото ѝ да намери покой в земята на отреденото му приживе място.

ЩЕ СИ ОТИДЕ, КАКТО Е ДОШЛА

Михаил Цветански

Ще си отиде, както е дошла,
нарамила торба със спомени.
Изгубила се във реалността
като дете, което вятър гони...

Ще сбръчка луди смехове
и чувствени оксиморони...
Ще продаде едно сърце,
да стопли с огъня бездомник...

Назад ще гледа през сълзи,
ще стъпва върху живи рани.
От всяка дума ще кървят
мълчания тъй неразбрани.

Ще хвърля в пясъка вини
вълни солени на прибоа...
От недокосване боли,
а мислите са дъжд пороен...

По път безцелен ще върви,
да проси щастие за двама,
ако душа ѝ подариш,
до смърт ще ти е благодарна.

ПЪТ ЗА НЯКЪДЕ

Симеон Коев

– 2 часа път е! Времето е хубаво! Какво се опъваш?

– Да, 2 часа натам и после 2 часа обратно! И там ще загубя още 4 най-малко! В осем съм канена на рожден ден на най-добрата ми приятелка! Не съм пропускала вече 15 години... Не може ли утре?

– Не може! Утрешният брой е празен! До 8 трябва да си се прибрала, първо ще дадеш материала, а после рождения ден! Иначе, заплаата през крив макарон! Казах!

Това последното – като го каже, знаех, че няма смисъл изобщо да споря. Напсувах го цветущо на ум и се пресегнах за диктофона.

„Да му кажа ли сега за диктофона? От 5 години купувал нов! Не, ще се забавя и ще се ядосам още повече! По-добре да тръгвам!“. Взех си от 30-годишната закачалка едно старо шушляково яке, нали е градче в Предбалкана – може да вали, и тръгнах! Петимата ми колеги не смееха да вдигнат глави, защото знаеха, че след малко гневът ще се стовари и срещу тях! Затова тайничко му казвахме ”Деспота” помежду си!

– И, Ели! Нали знаеш, че не съм те взел заради стиховете! Иначе щеше да продаваш още мебели и да правиш проекти!

Направих се, че не съм го чула, но наум си казах: „Колко хубаво ми беше, когато бях дизайнерка! Време за всичко имаше бол, но кой ме излъга, че като журналистка ли, като репортерка ли (вече 15 месеца и аз не знаех каква съм), ще ми е по-интересно...“

На излизане от партера си пузнах едно кафе от автомата и погледнах часовника – 12.05! Друг ако беше, можеше изобщо да не ходи в това смотано градче – щеше да се скрие някъде, да си измисли някаква история... и бензин нямаше да гори. Но Деспота знаеше, че аз не мога така. При мене няма шест-пет, всичко трябва да е точно. Не обичам да лъжа хората! Та какво им остана на тях? Само една Истина, и нея ли да им я вземат? Няма да съм аз тази! Дано пак не разлея кафето, като предния път... Потеглих с газ и съжалих, че „Бийтъла” ми е син, а не оранжев или червен, отдалече да ме виждат. Последния път двама щяха да ме отнесат, но се разминах... А те отнесоха моите ругатни.

На средата на пътя се замислих, че ако искам да успея с времето, ще трябва да направя някаква подготовка. Какво знаех всъщност! Май само това, което ми каза Деспота:

– В това нищо и никакво градче, нещо става! Хората са му намалели

наполовина, търсейки си препитание в Европата, но от 3 години нещо става! Имотите се вдигат най-бързо, даже по-бързо и от София, а цената на апартамент е по-висока вече и от Варна! Искам да разбереш каква е причината и искам статия с ефектно заглавие, ще я сложим на първа страница!

„Че какво може да става? Двама-трима са решили да си купят жилище, а на такива малки места веднага се разчува и всички хукват! Стадното чувство, останало от соца! Нищо повече не може да се напише! Няма и за какво...”

Паркирах пред хотела на центъра, това е журналистически трик, нали съм със софийски номер. Така ще спестя такси, паяци няма да ме вбесяват... ще си мислят, че ще остана да пренощувам!

„Хм! Град като град! Какво му е по-различното? Нищичко! Само губене на време!”

– Кажете, госпожице? Търсите ли нещо?

Усмихнах се. С моите 35 години отдавна съм минала през госпожиците, но пък е толкова хубаво някой да се обърне към теб така. А и аз си знам, че съм хубава жена! А бе, този да не се опитва да ме сваля? Изгледах го от глава до пети. Около 38, брюнет, облечен спортно и заключва кола! Гледам я с варненски номер, аз марките не ги познавам, но колата е много хубава. Сигурно струва колкото 10 Бийтъл като моя.

– И аз не знам какво търся! А ти какво търсиш, чак от Варна тука?

– Купих си миналия месец една къщичка. Дадох я за ремонт на едни майстори и сега ще отида да видя докъде са стигнали.

– Аха, значи си готов за ядове? Винаги, когато имам вземане-даване с майстори, се ядосвам!

– И аз бях така настроен преди 2 седмици, но когато дойдох за първи път да ги проверя, знаеш ли какво открих? Сменили ми 2 греди от покрива, изчистили камънаците, които са изпадали в кладенеца, и даже изрязали всички изсъхнали клони и дървета. Дори си помислих: ”Ей сега ще ми отрежат главата!” и попитах колко ще струва. А те казаха: ”Нищо, подарък от нас”. Гледах ги една минута с отворена уста!

Май и аз започнах така да гледам, но не му вярвах!

– Айде бе, подготвили са се за сега! Сега двойно ще ти вземат за всичко!

– Ха-ха. Не вярвам, но ако искаш, ела да проверим!

Хвърлих един поглед на калдъръменото площадче и се замислих откъде ще е най-добре да започна. Май нямаше откъде...

– Ако е наблизно, защо не? Имам 15 минути свободни.

– Наблизно е!

Майсторите бяха с широки усмивки, а аз знаех, че който много се усмихва без причина, ще ти иска нещо после!

– О, госпожо Маркова! Радваме се да се запознаем с вас... – посрещнаха с приказки първо мен!

– Не съм никаква госпожа Маркова! Аз дойдох да проверя, каква сте я свършили! Дали всичко е направено, както е поръчано!

Повече от 20 минути ми обясняваха, какво им е поръчал г-н Марков, и как всичко са направили точно, че даже таваните са минали с безир и после са лакирали, и други тям подобни.

– Позволихме си даже да му наредим отново плочите, които не са местени повече от 100 години. Сега са равни и е много красиво!

Окото ми на дизайнер не можа никъде да намери и една грешка! Станах нервна и затова направо към целта!

– И колко ще струват тези допълнителни неща, които сте направили?

– Хм, чакай сега да помислим! Може би сме загубили около 2 дни...

Очаквах вече господин Марков да бъде застрелян или съсечен тук пред мен, и с крайчеца на окото си наблюдавах усмивката му...

– Ами, стигнахме до извода да му поискаме да ни почерпи по едно уиски!

– Какви сте вие бе, хора? – не се стърпях аз. Сетих се за онзи, който в София за поставяне на бойлер за 15 минути поискал 430 лева! Даже писах за този подлец, а тези искали по едно уиски от 2.50.

– Я ми кажете, защо е този наплив към вашето градче?

– Ха, хааа... ами защото тука даже и циганите не крадат!

– И как така, полиция ли имате? Изведнъж ли хората станаха други?

– Май че всичко започна от бай Ставри!

– Кой е бай Ставри и какво е направил?

– Нищичко! Бай Ставри не е приказлив и с почти никого не говори. Единственото различно нещо, което е правил е, че зимно време е слагал трошички на прозореца си да храни гълъбчета. Но полека-лека всички птици се научили и чакали в клоните пред прозореца му! Той започнал да храни и тях, така че никъде в градчето нямало врабче, синигерче или гълъб, всички стояли на дървото и чакали бай Ставри да ги нахрани. Докато един ден комшийката му Мара не сложила и тя трошички на нейния прозорец. Така полека-лека започнаха всички да ги хранят, после започнаха да засаждат дръвчета на всяко едно свободно място.

– Заради птиците ли?

– Не бе, за да е хубаво!

– Англичаните не са прости хора – обади се Исмаил, който изглеж-

даше беше от онези добродушни зидаро-мазачи, които на мравката път дават.

– Да, англичаните са първите, които отново започнаха да купуват тука къщи. Имали някаква поговорка, нещо от рода на: „Там, където има много птици, хората щастливо живеят.”

– И сега зимно време е истинско състезание, на кой прозорец ще дойдат да ядат птиците... – обади се пак Исмаил.

– Чакай, Исмаиле, жив ли е още бай Ставри?

– Жив е, но е на легло, през три къщи от същата страна надолу по улицата!

Г-н Марков поиска да дойде с мене, и на него му стана интересно, а и си обясни защо толкова птици има в неговата градина. Нали беше толкова близо до бай Ставри...

Вратата ни отвори една дребна женица. После разбрахме, че комшиите събирали по десетина лева на месец и ги давали на нея да се грижи за него. Господи, къде попаднах? Вярно ли е това или е сън?

– Кажи ми, дъще, защо идваш в последните ми дни?

Първо си помислих, че има дъщеря и се е припознал, но после разбрах, че така си говори.

– Добър ден! Искам да те питам, Бай Ставри, това за птиците как го измисли?

– Да ги храня ли? Не съм го измислил аз, дъще. То си е в сърцето на човека.

Замълчахме, а аз си помислих, че бях единствената, която беше дошла за интервю с него през живота му. Смешна ситуация, смешни въпроси. Май нямаше какво повече да питам и когато си мислех да стана, той каза:

– Дъще, знаеш ли кое е най-красивото място в швейцарските Алпи?

– Не!

– Било е много голо и е нямало никакви дървета, но един овчар всеки ден, като е тръгвал с овцете си, вземал по няколко ядки. Сигурно орехчета, лешничета... и ги е бодвал, където искал. Минали много години и това станало най-красивото място в красива Швейцария. Аз бях зле с краката и не можах да го направя, но птиците идваха и си представях, че аз давам зрънцата на тях, а те ги засаждат.

Станах и направих нещо, което изненада и самата мен... Наведох се и го целунах по челото! После се чудех защо го направих. Защото ме наричаше „дъще” или защото е направил това добро на своя градец, на своите близки...

***

На връщане не бързах, имаше време. Бях се потопила в много размисли. Гледах глупаво пътя пред мен. Всеки път е път за някъде. Но май че не бързах, защото нещо ме дърпаше назад! Утре ще проверя колко пари са ми останали в банката! Набрах един номер, който не обичах да набирам...

– Кажи, Ели!

– Слушай, Деспоте, много съм ти благодарна, че ме изпрати на тази командировка! Заглавието е „Птиците дойдоха първи”, запази осем колонки. И да знаеш, ако си намеря там къща, ще се разделяме!

Затворих и го оставих да се чуди! Всеки си има един път за някъде!

РИБАР

Ники Комедвенска

Поне да беше време като свят,
а то – студът оголил хищна морда.
Но аз излязох просто на инат
и метнах в плитчините тънка корда.

И не че ми се цапаше със кръв,
но бях човек, нахлузил вълча риза,
и земен червей, късче жива стръв,
на лъскавата кукичка нанизах.

Инстинктът в мене беше твърде стар,
да го напъдя като куче – чибя!
И ето ме – последния рибар,
в очакване на първата си риба.

А тя – глупачка, хвана се сама.
Изплашена, но дважд по-много гладна,
пое без дъх към горната земя
и в сухите ми длани тежко падна.

Навярно преди милион лета
с един език със рибите сме били,
но аз разчетох в рибята уста
една-едничка страшна дума – милост!

Пръта строших и хвърлих в она гьол,
че кордата ме стегна като с пранги.
Вечерях хляб, пипер и щипка сол...
И цяла нощ сънувах, че съм ангел.

ЕДНО ДЕТЕ

Емил Стоянов

Едно дете към мене доближи,
бях седнал в парка – под липата.
Погледна ме със сините очи –
„Дай, чичо“ – каза и протегна си ръката.

То беше малко... може би на пет –
момченце русо, рошаво и мръсно.
Подадох му пакета слънчоглед,
а то във малката си шепа ръсна.

Седна до мен. Зачопли мълчаливо,
поклащайки си босите крака.
До нас вrabчeтa скачаха игриво,
а на Земята беше слязла пролетта.

„Какво е т'ва?“ – попита в миг детето
и сочеше нагоре със ръка.
Погледнах аз, а горе във небето,
летяха три красиви хвърчила.

„Това са хвърчила. Не си ли виждал?“
„Не съм!“ – и гледаше в захлас,
а после някак сбърчи вежди –
„Такива птици не съм чувал аз“.

Усмихнах се на логиката детска... –
виж колко просто е през детските очи
и колко е наивно, но логично,
че само птица може да лети!

Детето питаше за всичко –
за облаците, за тревата и дъжда.
Къде отива Слънцето, когато
над земята спусне се нощта?

Защо морето е солено,
а камъкът е толкоз твърд?
Защо кръвта е във червено?
Къде има до Луната път?

Доколкото можах, му отговарях,
за друго вдигах рамене,
а то не спираше да пита,
дори не мислеше да спре!

„А зайчетата малки де живеят?
Във къща или на дърво?“
„В хралупа – казах – с майка-зайка.
Тя пази ги от всяко зло.“

Едно дете – красиво, рошаво и мръсно.
Със тъжен поглед... като на ранена чайка,
погледна ме и тихо ме попита:
„Чичо... а какво е майка?“

ПЪТ ЗА НИКЪДЕ

Даниел Меразчиев

Някъде в Америка, много хиляди години преди новата ера

Ахав хвърли още едно дърво в огъня. После продължи да подостря парче камък, като за целта го удряше с друг. В дъното на пещерата бебето не спираше да плаче. Спътницата му му бе дала да смуче парче кожа, но това не го успокояваше. Отвън в тъмнината се дочу ревът на саблезъбия тигър. Ахав пробва остротата на камъка с пръст, остана доволен и го привърза към дълг прът. Дървата привършваха, валеше силен дъжд, а бебето не спираше да плаче. Ярка светкавица освети гората. Мярна се силуетът на дебнещия тигър. Дали беше само един? Засега само огънят го спираше да атакува.

И последната съчка догоря. Ахав се изправи и застана пред входа на пещерата с копието в ръка. Тигърът бавно се приближи, изръмжа и скочи към него. Мъжът вдигна копието, но не улучи. Тигърът го прескочи и с рев се втурна в пещерата. Скоро писъците и рева на бебето спряха. Ахав легеше до входа, все още стискайки копието си. Саблезъбият се беше заситил, мина бавно покрай мъжа и потъна в тъмнината на нощта. Още една светкавица озари отдалечаващия се звяр.

На сутринта Ахав се изправи и тръгна по новия си път...

Хавана, Куба, 1996 г.

Ако идвате от изток, ще навлезете в сърцето на Хавана през дълг тунел, над който се извисява крепостта, пазела пристанището по времето на испанското владичество. Тунелът ще ви изведе на крайбрежния булевард „Малекон“, в който се разбиват бурните вълни на Атлантическият океан. Ако се вгледате наляво, ще зърнете купола на Капитолия, в който пък се е помещавало правителството преди социалистическата революция. Продължете направо, подминете няколко билборда с лозунг „Viva la revolucion!“* и образите на Че Гевара и Фидел Кастро на преден план, и скоро ще зърнете величествената сграда на хотел „Национал“. След още един тунел и лека отбивка в дясно, ще се озовете на Първа улица. Вървете по нея, подминете кинотеатър „Карл Маркс“ (навремето в него се излъчваха филми за ниндзи) и от дясната ви страна ще започнат да се редят къщи, опрели се току в океана. Една от последните от тях, преди да стигнете до „Националния аквариум на Куба“ е вашата цел. Тук ви съветвам да опрете, да минете в двора между къщата и океана и да погледате...

Часът е пет следобед, морето е спокойно и на шезлонг под чадър, па-зещ го от припичащото слънце, лежи чернокож мъж. На малката масичка до него стои чаша и запотена кана с течност, в която плуват зелени листен-ца – прочутия коктейл Мохито. Човекът се вглеждаше в морската шир и в облаците, идващи от към Флорида.

– Чичо Хосе, виж какво намерих!

– Какво, момче?

– Кост!

– Хм, това е тазобедрена кост от малко дете. Много е стара. Виж тук, Мигел, виж тези белези! Това са следи от зъби. Не са на човек... Някакво животно с големи зъби. Нещо е изяло детето, Мигел. Колко ли е стара тази кост? Къде я намери?

– Под основите на съборената къща. Булдозерите я изкараха на по-върхността. Какво да правя, да я занеса ли в полицията?

– Няма смисъл, ако е имало престъпление, то е станало преди хиляди години. Запази си я!

– Не, задръж я ти, тръпки ме побиват. Какво ли се е случило на де-тето? – момчето седна на земята и се загледа в облаците – ще замина чичо Хосе! Нека порасна още една-две години и ще замина. Ще поема по пътя.

– Къде ще отидеш, дете?

– Ще избягам! Може би в Америка, само на 40-50 километра е! Мога да прекося океана, седнал на автомобилна гума.

– И после какво? – Хосе отпи от чашата и си наля нова.

– Ще започна нов живот. Не ти ли се иска да заминеш?

– Разбира се, че не! Какво ми липсва тук? Слънце си имам, и мохито си имам.

– Чичо, бедни сме – момчето понижи глас – а и този Фидел тласка държавата към пълна разруха...

– Като станеш по-богат какво ще се промени? Слънцето пак ще е същото. И мохитото ще си е същото. Жени ли искаш? Те не се купуват с пари, приятелче. Но какво ти говоря, като бях млад и аз се палех като теб. Скоро сам ще разбереш.

– Защо не се опитваме да променим света?

– Защото не можем да променим всичко! И не си струва да се ядосваш за това, което не зависи от теб! Преди десетина години дадох подобен съ-вет на младеж като теб. Дано ме е послушал и сега да е щастлив.

– Чичо Хосе, говориш примиренчески!

– Не, казвам моята философия! Поради нея сега съм щастлив. А ти ако искаш тръгвай по пътя си! Ще прибера костта в къщата.

София, България, 2015 г.

Огледах за последно апартамента, хванах двата куфара и заслизах надолу. Шофьорът ги сложи в багажника и запали двигателя.

- Летището?
- Летището.
- Терминал 2?
- Същият.
- Нов емигрант?
- Не точно.
- Май не си разговорлив.
- Мисля си разни работи.
- Искаш ли да сменя станцията?
- Да, Азис не ми е любимият певец.

На другата станция Иги Поп пеше песента си „Пътникът“. Тук вече се усмигнах:

- Колко тематично!
- За къде заминаваш, друже?
- Куба.
- Малеее, много далече, бре! Ще работиш ли там?
- Ами, може би. Но основно отивам за да благодаря на един човек.
- Само за това? Защо не му се обади по телефона?
- Не е същото, както живият контакт.
- Ама и твоята не е лесна! Гледай какви пички са се наредили тук! – подминахме нощното заведение „Син сити“.
- Греховният град – усмигнах се. – Всички сме грешни, приятел, едни по-малко, други повече. И всички сме пътници.
- Поне ще се наядеш на банани. За какво трябва да благодариш? Да не отиваш заради жена? Охооо, някоя мулатка, а?
- Не, мъж е, стар негър.
- Човече, сигурен ли си, че трябва да пътуваш? Да не ме послъгваш?

Ако не ми платиш, да знаеш, че...

- Спокойно, имам пари.

На таблото беше поставена книга. Вдигнах я, а Дан Браун ме погледна любопитно от задната корица.

- Четеш ли?
- Напоследък не. Пиша.

- Айдеее, имаме си писател. Ще търсиш вдъхновение под някоя палма, а? Хехехе! Виж, пак са разкопали! Мамицата им, скапана държава! – пътят беше затворен.

– Не се ядосвай! Това няма да поправи пътя.
– А какво? Сега ще обикаляме! Не ми каза за какво трябва да благодаря на негъра?
– За един съвет, даден ми преди тридесет години.
– Ти занасяш ли ме? – шофьорът се вторачи в мен.
– Внимавай, има коли отпред. Не те занасям. За това ще измина пътя до там. Може и да попиша под някоя палма.

Стигнахме до летището и шофьорът помогна да свалим куфарите от багажника. Влезе в купето, надраска нещо на едно листче и се върна. Подаде ми написан адрес и мокра кърпичка „Българска роза“.

– Странен си, но те харесвам! Ще ми изпратиш ли картичка от Куба? Гледал съм островът по телевизията, но е друго да имам нещо истинско от там. Тази кърпичка бях забравил в старата ми „Лада“, на поне тридесет години е. Вече не се произвеждат такива. Сигурно вече не мирише, но нека ти е спомен от родината. Ще се върнеш ли някога?

– Не знам! Благодаря за подаръка!
– Ще ми кажеш ли какъв съвет ти е дал негъра?
– Ще ти го напиша в картичката.
– Да не забравиш! И след тридесет години трябва да те намеря за да ти благодаря, така ли?
– Точно така! Довиждане! До след тридесет години.

Хавана, Куба, 2015 г.

Бях се подготвил от София и успях да наема имота, намиращ се точно до „Розовата перла“, така наричаше Хосе малката си къщичка, боядисана цялата в розово. Дори не знаех дали е жив, не знаех какво се е случило с него. Още първият ден го видях, побелял и остарял, да лежи на шезлонг и съзерцава океана. Гледах го и мислех за живота, а той спокойно си пийваше мохито – любимото му питие. Чудех се как да се появи пред него, какво да му кажа.

На следващият ден шезлонгите бяха два, а на масичката се бе появила втора чаша. Гледах блажената му физиономия, гледах и облаците от Флорида. На третият ден отидох да похапна в любимия бар на Ърнест Хемингвей и накрая се престраших.

Още като чу приближаващите стъпки, побелелият Хосе проговори без да се обръща:

– Мислеше, че не съм те видял ли, амиго? Още първият ден те познах. Всъщност, говедо такова, защо не се обади толкова години? Сядай! – Хосе напълни втората чаша от каната.

– Нося ти подарък. Ароматна кърпичка.
– Трогателно! Каж ми какво става с теб?
– Не зная... сякаш се бях загубил по едно време... Накъде вървим, Хосе?

– Не зная защо, мине се не мине година, и все някой ме пита това. Какво търсите вие?

– Накъде пътуваме?

– Момче, стар съм вече, трудно ставам. Влез в къщата, в шкафа до вратата има една кост. Донеси я!

В „Розовата перла“ бе приятно хладно. Всичко бе подредено, Хосе не обичаше безпорядък. Намерих лесно пожълтялата кост.

– Разгледай внимателно този кокал, младежо. Той е на хиляди години. На малко дете е, най-вероятно е нямало и годинка. Видя ли следите от зъби? Не си, ти не си лекар и не разбираш. Ето ги... Това дете е било изядено от диво животно! То дори не е имало шанса да поеме по житейския си път. А ти се оплакваш! Наистина ме ядосваш сега! Не знаеш за къде пътуваш ли? За никъде! Нашите пътища винаги водят към никъде, амиго.

– Хосе, работи ли още пощата на съседната пресечка?

– Разбира се! Тук нещата почти не се променят! Писмо ли ще пишеш? На любимата?

– Ще пратя картичка на един познат...

– Върни се за вечеря, ще правя огретен. А пък утре може да ми сготвиш някое българско ястие. Какво ще му пишеш?

– Ще му дам съвета, който ми даде и ти като бях млад. Да приемам живота наполовина на сериозно.

---

* *Viva la revolucion* – Да живее революцията (исп.)

КЪЩАТА С ПЕТУНИИТЕ

Илияна Каракочева

Между потока и алята с диви сливи в горещия летен следобед спеше къщата с петуниите. Или може би само припичаше старите спомени в прегръдката на лятното слънце. Сънят бягаше от уморените мисли на старицата и се протягаше като дворна котка в аромата на диви петунии. Колкото красиво бе морето от бели, розови и лилави цветчета около постройката, толкова по-смразяващо болезнена бе грозотата ѝ. С излющена мазилка, счупени прозорци и прогнили парапети на балкона, тя приличаше на ранен инвалид от войната на времето, което бяха зарязали на произвола на съдбата.

Между петуниите пробяга зеленикаво весело гущерче. Малко понататък под къпините, обхванали като в страстна прегръдка двора, размишляваше върху смисъла на човешкото съществуване една мъдра змия.

А хората минаваха по прашния път покрай къщата, поглеждаха я виновно в горещата мараня и отминаваха. Тя също ги посрещаше с копнеж и надежда, когато се приближаваха, а после ги изпращаше с прикрита въздишка, щом отминаваха. Старите ѝ гърди изскърцваха протяжно, някой от счупените прозорци прозвънтяваше и глухо отекваше като плач в тишината на летния зной.

– Призраци, много призраци има в старата къща – говореха хората. – Който влезе там през нощта, му открадват душата.

Хлапетата боязливо поглеждаха тъмния силует на постройката и хлад докосваше сърцата им.

Кукумявките царствено се разполагаха по покрива и тяхното зловещо куку-мяо караше дори неверниците да се прекръстят.

Така минаваха летата на старата къща, тя се прегърбваше все повече, приближаваше се към земята, за да се слее с нея и най-после да намери покой, а петуниите цъфтяха безмилостно в своята дива красота, между къпините, тръните и самотата, между тишината и забравата.

Това лято обаче пред къщата спряха няколко модерни коли. От тях се изсипаха като шепа гласовити лястовици наследниците на наследниците на къщата. Разгърнаха планове, скици и документи, започнаха спорове, заплахи и излагане на аргументи.

– Както и да я продадем, печалба няма да има – говореше много авторитетно брадат мъж на средна възраст. – Вижте колко много сме. Като разделим печалбата от продажбата, ще остане само някой лев за напиване.

– Тогава какво – озъби се възрастна дама – да я подарим ей така на общината ли, все пак е наследство. Полага ни се по закон.

– Предлагам – бавно сложи очила с тънки рамки мъжът с брадата – да

се откажат всички в полза на един.

– Ооо – чу се като ръмжене на кучета, готови за бой, от всички страни.

– Не ме разбрахте правилно – отново намести очилата брадатият. – Който я вземе, ще я ремонтира и приема всички нас веднъж в годината на гости. Ще бъде като повелител на рода.

– Не съм съгласна – отсече като нож изрусена млада жена и погледна по-дигравателно всички. – Ако аз купя къщата, ще бъде само моя. Ще си направя къща за гости. Е – засмя се тя – може да идвате винаги, но ще си плащате.

Къщата слушаше и сърцето ѝ се пълнеше с мъка така, както не бе дори през войната, дори когато стопанката погребва в градината нероденото си дете, дори когато мъжът бе отведен в една тъмна нощ от пазителите на новия строй като неблагонадежден. Това бяха децата на оцелелите тогава деца. Всички те искаха нейната смърт. Хладнокръвно, жестоко, равнодушно. Сякаш нямаха сърца, а портмонета в гърдите.

– Тая жега направо ме смазва – изпухтя дебел млад човек в края на групата. – В началото на селото има мотел, цените едва ли са солени. Предлагам да идем на климатик, студена ракия и душ. Е, може в различна последователност. Пък утре на хладно да вземем решение какво да правим с тази рухваща съборетина.

– Аз ще остана тук – внезапно се чу тих мелодичен глас.

Сякаш едва сега я видяха. Крехко момиченце, като стръкче бяла петуня. С къса къдрава коса и сини очи незабравки. Мъжът с брадата отвори уста нещо да каже, но русата жена го спря.

– Като иска, нека остане. Една нощ с призраците ще ѝ дойде добре. Малко да охлади ентузиазма ѝ относно корените, семейното родословно дърво и подобни глупости.

Цялата група се обърна към момичето. Тя беше внучка на дъщерята на последната господарка на къщата. За разлика от тях бе отчайващо бедна, а имаше наглостта да иска къщата и да се премести да живее тук.

Съжаление се четеше в очите на другите, но и някаква тиха радост. Това същество не бе от техния свят. И никога нямаше да бъде.

Тишината отново прегърна къщата, а момичето разтвори очи и прегърна спомена, петуниите, потъналите в прах и плод къпини и бягащите между цветята гущерчета. Приседна на двете каменни стъпала пред вратата и се загледа в градината. Златното лято бе дарило с плодове дърветата в двора от бурени. Смокините с натежали сърца въздишаха, бременни от сладост, очаквайки някой да протегне ръка и да откъсне медените плодове. Хлапетата от махалата отдавна биха го направили, но страхът от змии ги спираше да прекрачат прага на дома. Сливата светеше като отрупана със златни пендари, а ароматът на зрели плодове се смесваше с уханието на петуниите.

Всичко това изпълваше душата с мъка, копнеж, светлина и спомени.

До каменната ограда прасковата бе наляла плод, а лозите, оплетени с тръни и буренак, криеха свисло грозде. Къщата бе приготвила богат пир за своите скъпи гости, като стопанка, очакваща сватове да дойдат, за да празнуват ново начало, но само тишината и синеокото момиче стояха в лятната привечер и дишаха с миналото и настоящето чрез обичта.

Момичето влезе в малката стаичка и се сви на кълбо, щом тъмнината почука на прага. Сънят дойде – последно причастие за къщата, обречена на смърт. Тя влезе в съня на момичето и започна своя разказ за времето, когато бе красива и млада, а стаите и дворът бяха пълни с детски смехове. Вечер стените попиваха любовните ласки и въздишки на съпрузите. Разказваше за прекрасните утрини с дъх на мекици, за вечерите – с аромат на петунии, целувки и плодове. Къщата разказваше, разказваше, разказваше... Момичето разтваряше все по-широко своята светла душа да изпие всяка казана дума и запечата всеки изречен спомен.

– И запомни, моя последна надежда и последна обичана дъще – прошепна нежно къщата на разсъмване. – Спасението е точно в центъра на двойното мазе, под тухлата, където змията спи.

Момичето трепна и отвори очи. Сърцето ѝ биеше трескаво, а на бузите си усещаше милувка от майчина топла ръка. Повтори няколко пъти последните думи от съня. Стана и отвори вратата на мазето. Слънцето се процеждаше като капки надежда през отворените прозорци.

Започна да слиза бавно по скърцащата стълба. Помнеше къде започва двойното мазе, веднъж бяха слизали с най-старата баба там. А змията? Потрепера от студ, но продължи смело. Дръпна капака и се озова в центъра му. Огледа се, без да мърда. Очите ѝ свикнаха с полумрака. Нямаше змия. Дори тя бе изоставила къщата. Тогава видя кожата. Бе останала като белег на рана.

Групата шумни наследници се изсипа рано пред къщата. Петуниите радостно се усмихваха. Дори къщата се бе поизправила в утринната хладина. Момичето изтича напред и изрече на един дъх:

– Купувам къщата!

Огледаха я отново от главата до петите съжалително всички наследници.

– Купувам къщата – повтори тя. – Плащам веднага – в злато.

Къпината, смокинята и отрупаната с плод слива ахнаха, а плодовете им се пукнаха от изненада. Петуниите надигнаха ароматни чашки и въздухът затрептя от уханието.

– Спасени сме! Спасени сме! – шепнеха петуниите, камъните в двора и гроздовете на скритата лоза.

Кукумявките се спогледаха и отлетяха, а къщата, разтвори душата в лятната утрин, кихна радостно и се засмя.

1959-ТА

Ник Желев

Аз помня стария локомотив.
Издишащ облаците пара
Опушен, мазен, но красив.
Спираше на старата ни гара.

От влака слизаха мъже, жени.
Стиснали в ръце торбички мазни.
И рамене приведени. Какво ли им тежи?
А погледите уморени, празни...

Посрещяхме там нашия баща.
И майка ни със него. Бяха млади.
Рано тръгваха на сутринта.
Изливаха бетон. Строяха сгради.

Хващаха ни нежно за ръце.
Заедно си тръгвахме за вкъщи.
Бях палав. Пакостлив. Дете.
Страхувах се, когато татко се намръщи.

А той угрижен, палеше цигара.
Така го правеше и вчера.
Приседнал там, на пейката ни стара.
А майка ми приготвяше вечеря.

Картофи, леща или боб...
А вкусно готвеше, признавам.
Поканваше на масата и Бог.
Подсмиввахме се скрито. Съжалявам!

След туй си лягаха да спят.
Похъркваше баща ми често
Цигари и циментов прах
увреждаха гърдите му зловещо.

Винаги заспивахме след тях.
Говорехме си все. Неща неказани.
Простен ни беше всеки грях.
Белите детски – ненаказани.

Сутрин ставаха във три.
Горещо пиеха кафето ръжено.
За друго не достигаха пари.
Филийки със яйца. И аромат на пържено.

Изсвирваше локомотивът стар.
И спираше на старата ни гара.
А после пак цимент и тухли, вар...
До вечерта. Строяха нова сграда.

НИЦШЕ НА БАЛКОНА

Светослав Григоров

– Жена ми иска да ме убие. И остави, че иска да ме убие, но гледа да го направи по особено мъчителен начин – каза Киро Борсата. Въздъхна тежко като човек, който току-що е разбрал, че малката весела песен, наречена живот, неусетно се е превърнала в заредена с напрежение мелодия от филм на Хичкок, и отпи дълга глътка от чашата с уиски. Забелязах, че ръката му леко потреперва и това определено не бе вследствие на дългата му борба с алкохолните запаси на света. Въпреки явните признаци на стрес в него, не бързах да хващам вяра на думите му. Киро Борсата не бе от хората, които обичаха животът им да тече спокойно като пълноводна река. Това го депресираще и го караше да се чувства неуверен като човек, седнал за пръв път зад волана на автомобил.

Извадих от вътрешния джоб на самото си дебела хаванска пура, от тези, които според непотвърдени източници били свивани на бедрата на четиринадесетгодишни кубинки. Помирисах я с ентузиазма на обучено куче, но не долових мирис на жена. Леко разочарован, като джентълмен, на който са сервирали мартинито без задължителната маслина вътре, извадих запалката – тежко Зипо, способно да нанесе средна телесна повреда на нищо неподозиращ гражданин, и около една минута разпалвах пурата като добре обучен пожарникар. След тази продължителна и трудоемка операция, която би затруднила дори и Бойко Борисов, дръпнах от нея и известно време ѝ се наслаждавах като ценител на изобразителното изкуство, който току-що е зърнал картина на Ван Гог. Сега вече бях готов да задам очевадния въпрос:

– Що бе, Борса, мислиш така?

– Що? Щото не знаеш какво ми се случи онзи ден – изригна той като човек, който дълго време е крил мръсна тайна в себе си, но вече е дошло времето да я сподели с всички присъстващи. Това явно му дойде преко сили и Борсата пресуши на един дъх чашата уиски, която срамежливо, като девственица, се спотайваше на масата, сакън да не я забележи някой.

– И к'во ти се случи онзи ден бе, Борса?

– Ще ти кажа, ама чакай, че ми избега уискито, а тази история не е за безалкохолно – отвърна той и затърси сервитьорката с трескав поглед на малко момче, на което са откраднали любимата играчка.

Момичето, което се наслаждаваше на своите двайсет години с неподправената искреност на петгодишно дете и обитаваше тялото на русо

девойче с дълги крака и завидна гърдна обиколка, се беше запиляло някъде, което изнерви Борсата до краен предел. Този ценител на женската хубост взе да се върти нервно на стола и да обследва заведението с поглед на добре обучен агент на ДАНС. Накрая я зърна да излиза от тоалетната и замаха с ръце като давец се в морето човек. Тя отреагира с бързината на спасител и цъфна на масата ни, красива като майско утро. Борсата отреагира адекватно на положението и поръча бутилка уиски.

– Една чаша няма да ми стигне, пич – каза той извинително, като ученик, хванат да преписва, щом момичето се отдалечи. – Историята е безпределно напоителна и поучителна.

– Борса, не ми говори като начална учителка, ами давай по същество, че пурата ми ще се изнерви.

– Добре де, добре. Човек да не се обоснове.

– Мани я обосновката! Давай по същество, че с твоята обосновка една бутилка уиски няма да ни стигне!

– Чакай, че още потрепервам, като се сетя за случая, а и чашата ми е безнадеждно празна.

В този момент като по поръчка сервитьорката цъфна до масата ни като пролетна пъпка на рядко красиво цвете. Приличаше на Диана – богинята на лова. В ръцете си държеше бутилка уиски, вместо колчан със стрели, но това беше малка, незначителна подробност, която не можеше да смути душите наши. На какво ли не бяхме се нагледали в този живот на тази планета, и в частност в родната ни татковина.

Богинята ни напълни чашите с божественото питие и се отдалечи с грациозна походка, която за известно време задържа погледите ни встрани от чашите, но после жаждата си каза думата и ние ги надигнахме със замах, на който би завидял и най-добрият дървосекач в Северна Канада. След като смазахме гърлата и поизпразнихме главите, Киро Борсата започна да разказва историята си:

– Значи онзи ден, пич, тръгвам да претаквам зелето. Държа го на терасата, за да не се налага да слизам до мазето по никое време, и казвам на жената, в необясним пристъп на икономия, да затвори вратата, за да не бяга топлото навън. Тя, проклетницата, само това чакала. Врътна дръжката и изчезна някъде. Аз обаче не знам този факт. Чаткаш ли?

– Чаткам, Борса, като подкован кон – отвърнах и отпих от уискито, като с едното око следях какви ги върши Богинята на лова.

– А така. Претаках си аз зелето на спокойствие и дръпнах една цигарка, далеч от моя свещен крокодил, после чукнах на вратата да ми отвори. Нищо. Чукнах пак и отново нищо. Задумках здраво, но отсреща ни во-

пъл, ни стон. Спрях се, за да не ставам за резил пред комшиите. Викам си, тая моята пак се цапоти нещо в спалнята пред огледалото, като свърши, ще дойде. Запалих нова цигара и зачаках. Обаче, пич, как се чака спокойно при температура около нулата и по къс ръкв?

– Трудно – отвърнах, колкото да покажа, че следя мисълта му.

– Анджак. Трудно. – съгласи се Борсата. – Взех да обикалям терасата като куче, но и това не помогна. Взех да се вкочанявам все повече. Викам си: „Ега ти майтапа, да умра на терасата от бяла смърт. Ще ми се смее целият квартал.“ Това ме мобилизира и се сетих, че държа една двулитрова бутилка с ракия на терасата за спешни случаи. Преди една година ми я беше дал тъстът, но аз все не можех да стигна до нея, па и като се сетех за жената, ми се отщяваше. Сега обаче ѝ бе дошъл моментът. Нека се пукне от яд моята като разбере, че ме е спасила ракията на баща ѝ. Открих я бързо и ударих сто грама на екс от първа среща с бутилката. Веднага почувствах как животът нахлува в мен заедно с ракията. После нека ми разправят, че пиенето било вредно. Това са някакви невежи моралисти, които въобще не са наясно с нещата от живота, иначе що санбернарските кучета ще ходят с манерка, пълна с коняк на врата, за да спасяват закъсали туристи в планината. Това наскоро го прочетох, Грег, в една книжка и направо паднах. Те, хората, са го измислили отдавна, а аз мислех да го въвеждам в България.

– Остави ги тия санбернари и коняци, Борса, ами кажи какво стана после! Не се разсейвай, момче!

– Да бе, да! Отплеснах се малко. Сори. Още явно съм под преживяния стрес. Та значи взех да надигам аз бутилката по-често и нещата не изглеждаха вече чак толкова безнадеждни. Вярно, не се знаеше докога ще вися на студа, но поне смъртта се отлагаше за неопределено време. Разтършувах се из терасата, колкото да се занимавам с нещо – и като намерих буркан с корнишони, направо подскочих от радост. Ега ти късмета, и мезето осигурих... Ударих един лакът на капачката и отворих буркана. Първият корнишон ме накара да се почувствам като първия път с жена. Ега ти екстаза, пич! Вторият също ме докара почти до оргазъм, а третият потвърди правилото, че след първия път всичко става навик. Това ме накара да се почувствам леко трансцендентално, но бързо се стегнах. Един българин не залита така лесно по трансценденталното. Той държи преди всичко на елементарното оцеляване.

– Ти си бил неоткрит философ бе, Борса – вметнах аз.

– Това не е нищо, пич! – успокой ме той. – Философската част сега започва.

– И такава ли има? – притесних се.

– На една българска тераса всичко има.

– Е, не! Ти просто си израснал с няколко века, Борса. Жена ти трябва по-често да те затваря на терасата.

– Айде няма нужда!

– Познанието е болезнен процес, мен.

– Сега ти взе да ми философстваш. Слушай к'во стана по-нататък.

– Слушам, философе мой.

– Пийвах си така известно време ракия и мезвах с корнишони, но ми доскуча и взех отново да ровя из терасата. Под бидона със зелето най-неочаквано намерих някаква книга – „Гъй рече Заратустра“ от Ницше.

– Стига, бе! – не се въздържах аз.

– Няма майтап, пич. Викам си: „Ега ти късмета. Пиене имам, мезе също, а сега и духовна храна. Кой като мен?“

– Никой.

– Точно. Никой. Седнах до прозореца и зачетох. Този пич там непрекъснато повтаряше за някакъв свръхчовек. Това така ме надъха, че си викам и аз ще се превърна в свръхчовек заради тази моята. Ще оцелея, въпреки постоянния тормоз на жената. Напук на нея. Да разбере и тя к'во е това свръхчовек. И се мобилизирах, мамка му. Голяма работа е този Ницше! Знаеш ли какво е казал? „Човек трябва да носи хаос в душата си, за да може да роди танцуваща звезда.“ Това направо ме уби, пич! В моята душа е такъв хаос, че раждам направо съзвездия. От най-големите. И си викам: „Щом този пич е превъзмогнал човека в себе си, що да не го направя и аз? Да не съм по-халтав от него?“ И си надигнах бутилката с ракия. В този момент разбрах, че ще се живее, и вече от нищо не ми пукаше. Корнишоните в буркана само затвърдиха това мое научнообосновано мнение. Бях изпаднал във философска абсистенция, когато комшията от дясно се показа през терасата и ми зададе резонния въпрос какво правя. Веднага му отвърнах, че се наслаждавам на чистия въздух и прекрасното време. Няма да се излагаме, я. Той ми каза, че неговото зеле е станало и, че е назрял моментът да го пробваме. Аз възторжено се съгласих. След малко се появи с чиния, пълна със зеле. Аз му налях от ракията и се чукнахме за мое здраве. Комшията вляво обаче веднага надуши заверата и се включи в купона от движение. И така, както кротко си пиехме, изведнъж ни доскуча. Знаеш как е. Чашите пълни, погледите мътни... и запяхме. Ама как запяхме, мамка му! Виехме като вълци срещу луната. Добре се получи, но не така мислеше родната полиция. Някаква патрулка спря пред входа и направи сериозен опит да ни развали купона. Чак тогава тази проклетница – жена ми – разбра, че ме е затворила на балкона, но беше късно, пич. Похарчихме

половин бутилка ракия и приобщихме полицията към нас. Ракията застрашително намаля, но комшията отдясно каза, че имал домашна кайсиева. Това направо ни разтопи. Полицайте така се трогнаха, че се обадиха по радиостанциите на дежурния да му кажат, че разследват тежък случай на домашно насилие и скоро няма да се върнат. Така и не разбрах кой извика циганите музиканти да свирят под балкона, но стана добър купон. Имам спомени, че накрая жената ме молеше да се прибера, но аз твърдо отказах и ѝ казах, че искам да остана отвън и да стана свръхчовек. Тя тръгна да ми налита с точилката, но единият полицай прояви професионализъм и за миг остави бутилката, колкото да я възпре. Накрая дойде друга патрулка, която прибра първата, а аз си останах на терасата и посрещнах изгрева като първия свръхчовек.

Киро Борсата запали цигара. Дръпна дълбоко като строителен работник след първата излята плоча, отпи мераклийска глътка и ме погледна въпросително.

– И къде е опитът за убийство, мен? – запитах, колкото да го подразня.

– Как къде, пич? Затвори ме при минусови температури на терасата и само Ницше ме спаси от бавна и мъчителна смърт.

– И какъв е изводът?

– А кажи де? Ти си умникът.

– Изводът, Борса, е, че в трудните моменти едната философия ни остава.

– Ега ти, пич! Знаех си, че ти ще ми обясниш ситуацията с едно изречение. Затова те уважавам. Да пием за философията!

– За философията – рекох.

Вдигнахме чаши и се чукнахме. Звукът прокънтя в полупразното заведение като летен гръм. Богинята Диана ни погледна учудено, а аз ѝ намигнах. Философски при това.

НОСТАЛГИЯ

Петя Божилова

Как леко влизаш, носталгийо, като в дома си!
Сякаш не знаеш от колко години сме в чуждо...
Все чакам тук да умреш, ти, напротив – порастваш
и все ми идваш, когато най-малко си нужна.

Щом има някакъв празник, от изгрев засядаш,
а срещу Коледа месец по-рано пристигаш.
Нито червеното вино те блазни, ни хлябът –
ти впиваш зъби в сърцето, проточила лиги!

Режеш до корен и малкото цъфнала радост,
дето години не може тук свой плод да зърне,
че да усети душата предишната сладост
и да залъже глада си духът ми посърнал.

Тъй си минава животът, и моят, и твоят –
ти не издъхваш и мен не оставяш да дишам.
Мятам се в кръг, а си знам, че щом стигна завоя,
в миг ще забравя за теб и за всичко предишно.

Бих те убила, носталгийо, с голи юмруци –
аз, дето даже на мравката път не минавам!
Ако не беше с очите на моето куче,
ако не ронеше, кучко, сълзите на мама...

ДЕВОЙКО МАРИ, ХУБАВА

Сашко Александров

*Някои хора с присъствието си
оставят ярка дия в нашия живот
така, че дори когато ги няма,
спомените за тях живеят
някакъв свой живот,
който дори и да искаме
не можем да променим.*

Нашият край е беден, може би най-бедният в България. Моето родно село Паволче не прави изключение, макар че напоследък няколко мафиотски тузове изкупиха евтино парцели и вдигнаха приказни дворци. През 60-те години обаче селото ни беше малка планинска махала от четридесетина схлупени къщя, накацали по каменист хълм в подножието на дивите отвесни скали на връх Околчица. То бе населено с отрудени хорица без поминък и препитание. Една трета от тях ровеха каменистата и бедна земя под селото и сажяха боб и картофи. Другата част пък развъждаха кози, които с хлопките си по цял ден огласяха района. Имаше и двама пастири, които в ранни зори повеждаха пъстрите кози стада нагоре към Йолковица и Патлейна. Те минаваха по разкаляните улички и подвиквайки подсещаха стопаните да изведат своята стока за паша.

През 63-та година ме бяха съкратили от врачанското автостопанство и, чудейки се какво да правя, реших да се върна на село. Дойде ми на ум да събирам козето мляко из селото и със старата магарешка каручка на баща ми да го карам на пазара във Враца. Не беше много доходна тая работа, но поне имаше пари за хляб, захар и сол. След няколко такива слизания до града булката ме подсети да разширя асортимента с пресни яйца. Тя минаваше по съседките, купуваше евтинко яйца, а аз ги продавах заедно с козето мляко. Гражданите много обичаха пресни яйца и стоката ми се свършваше за няма час. При първото прекарване на яйцата обаче голяма част от тях се изпочушиха поради неопитността ми в транспортирането, но това е друга тема за разговор.

Сега искам да разкажа за Кара Кольо – оня, родопчанина, който с гайдата си и необикновения си поминък внесе промяна в ежедневието на сьселяните ми. Интересно нещо! Някои хора с действията си успяват да оставят ярка дия в живота ни, а когато вече ги няма, за тях винаги се

разправят истории с повод и без повод. Такъв беше споменът ми за тоя корав родопски българин.

Зимата на същата тая 63-та година се случи снежна и мразовита. Някъде след Ивановден, привечер, се връщах с каручката от Враца. По пътя ме застигна снежна буря. Едва вървях през големите преспи. Магарето спираше, реवेशе уплашено и не искаше да продължи. Криво-ляво стигнах първите къщи на селото и реших да се отбия в малката кръчмичка на дядо Петко, за да се постопя с една юска греяно вино и да се поразговоря със съселаяни. Влязох. Вътре почти нямаше посетители. Двама възрастни мъже бяха седнали край масата до камината, бяха запалили цигари и тихо си говореха нещо. Познавахме се и аз без колебание седнах до тях. Дядо Петко донесе виното заедно с една чиния препечена сланина.

Тъкмо си казахме първите думи, когато чух пред входа на кръчмето да подрънкват меко медени звънчета. Вратата се отвори и заедно с вихрушката от сняг влезе едър, набит човек, наметнат със сив козаяв ямурлук, под който се забелязваше голяма везана торба. Той се огледа. Отметна качулката, изпръхтя шумно и помоли да седне до нас. Направихме му място.

Нямаше вид на местен човек. Лицето му, възмургаво и небръснато, се украсяваше от дълги мустаци с увиснали краища. Очите му бяха едри, кафяви, с една огнена искрица в погледа. Усмихна се и два реда бели зъби блеснаха весело и кротко, сякаш току-що беше разказал смешен виц. Той подаде ръка за запознанство и всички я стиснахме с приятелско чувство.

– Кара Кольо ме викат. Не съм от вашия край. Ида чак от Родопа планина. Сам чиялук съм и стана трудно да се живее там. Имах къшла в Аврамови колиби, на десетина километра на изток от Якоруда. Жената умря от зла болест. Не можа да ми роди деца. Аз се повъртях, пък си рекох: „На север има повече хляб и повече чиялци. Тръгвай, Кольо, докато още имаш сили да вървиш“. Много турчоля се навъдиха по нашите места. Ломотят и нищо не им се разбира, а ако им се опреш, ти вадят нож и те колят. Стига толкоз!

– Какъв занаят имаш, бе Кольо?

– Не съм земеделец, не садя тютюн. Обичам си впрегатните животни, а и те ме разбират лесно. Имам слабост към магаретата. Като минах през врачанския пазар спазарих три. Хей ги вързани отвън. Такава стока мисля да гледам. Не искат много паша, нямат претенции за удобства, а бе малко дивичко е това животно. Видях, че до кръчмата има сайвант, та ще помоля дядо Петко да ги прибере на сушина, че навън е зла зима. Дали има стая да се преспи, а?

– Има къде, момче, за теб ще се намери – обади се кръчмарят. Той излезе и прибра магаретата на завет в сайванта.

– Мисля си, ще се намери ли във ваше село някой да продава къшла за гледане на стока, горе в планината?

– Моята е запусната – казах без колебание. – Откакто умря баща ми, рядко стъпвам там. В Царево ливаде се намира, навръх планината. Утре ще те заведа да я видиш. Не ти искам пари. Устройвай се и гледай стоката си спокойно.

Той ме погледна топло с благодарност.

– Утре ще мина по-късничко, че е зима и е тъмно, а ти си почини и се наспи добре.

Станах и си тръгнах, че трябваше да свърша и своята работа, а и булката щеше да се тревожи.

На сутринта облякох стария ямурлук, взех дългата козарска гега и тръгнах за кръчмата. Кара Кольо ме чакаше. Дядо Петко му бе сипал да закуси една паница пържен боб и той внимателно я отопваше с последните зальци хляб. Минахме през бакалията, за да купи най-нужното за живот в планината, и хванахме Крушовския дол за нагоре. Вървеше се трудно. Преспите бяха дълбоки до кръста. Пъртина нямаше. Чудех се на тоя човек, пък и на себе си. Къде ли бяхме тръгнали в това лошо време? Е, бях му обещал...

– Кольо, искам да те предупредя, че балканът ни е пълен с вълци. Като застудее и идват чак от Берковско. Понякога слизат и тук, в селото. Пастирите не изкарват стадата и всичко живо се крие до огъня.

– Няма страшно, свикнал съм и на по-лоши условия. От вълци не се боя. Срещал съм се с тях по Раковица и Станков балкан многократно. Я виж тук! – каза той и отметна ямурлука. В ръката му блесна къса пушка с отрязана цев. – Имам и дълъг нож, но не ми се е налагало да го ползвам. Хайде, хубавице! – подвикна той на гиздаво украсената магарица.

– Как мислиш да въдиш и да гледаш тая твоя стока? – запитах го любопитно.

– Тя не иска много гледане. Дори не търпи много да я връзваш. Важното е да се направи стадото, а после е лесно. Ходят си заедно, пасат заедно и от вълци не ги е страх. Вълците не харесват миризмата им, а ако се приближат, ги посрещат с ритници и реване, та няма проблем. Трудно се събират и хващат обаче, защото бързо подивяват. Но си има чалъм и в това.

– Какъв чалъм? – попитах заинтересовано.

– Ние в нашия край им пеем една песен и те си идват сами.

– Песен?

– Да, чуй...

Кара Кольо бръкна в дълбоката везана торба, извади една сгъната

гайда, наду я и като се окашля, запя със силен мелодичен глас: „Девојко, мари хубава... девојко...“. Песента се понесе към скалите, огласи дефилето и потъна в заснежената букова гора. Животните зад нас зареваха на три гласа, сякаш някой ги бе подканял. Ревяха на всеки куплет и всяка извивка на мелодията. Беше истинско чудо. Родопчанинът бе омаял с песента си тези полудиви създания, бе сгрял душите им с хубавата си родопска песен.

– Чалъмът не е само в песента, Георги – погледна ме той. Има си още нещо. В планината няма сол. Аз им я нося и когато я слагам да я ближат, им свиря с гайдата и пея. Достатъчно е да ме чуят и веднага идват. Знаят, че ще има сол – усмихна се той, сгъна гайдата и я пхна обратно в торбата.

Заведох родопчанина на къшлата. Насякохме дърва, почистихме, запалихме огън. Той разтовари магаретата с торбите покупки, поседяхме малко на по глътка ракия и си тръгнах.

– Аз ще слизам през ден в селото. Запомних пътя. Ще търся да купя още стока, пари имам. Ще се виждаме, приятелю. И не се бой за мен, планинец съм и съм свикнал с тоя живот – каза ми усмихнат на изпроводяк.

Стиснахме си ръце и се прибрах в селото. Мислех за него обаче. В люта зима да живее сам в планината сред вълци си е голяма смелост. Наистина трябва да е много корав тоя човек, за да го върши.

През следващите дни се виждахме многократно. Беше ходил до Челопек, после се спуснал и до мездренските села отатък Искър. Когато го съглеждах, винаги водеше след себе си по няколко магарета. Разбрах за какво му са. В петъците повеждаше един магарешки керван за животинския пазар във Враца. Удивително бе, че стоката му вървеше на поразия. Купувах я предимно селяни от врачанските села. Връщаше се с китно украсената магаричка, натоварена с храна и най-нужния инвентар за живот.

Някъде след Великден се видяхме в кръчмата на дядо Петко. Зарадва ми се, нали му бях помогнал да „хвърли корен“ в нашето село.

– Георги – каза замислено – не се живее сам, братко. Ще заскитам една седмица към Неврокопско да си търся жена. Няма начин. Ще ми се залепят устата от мълчание. Животните горе си се гледат сами. Шом оцеляха през зимата, значи няма страшно. Никой не може да ги окраде, защото не може да ги хване. Не са вързани и си скиторят на воля.

И така, Кара Кольо изчезна от село не за една седмица, а за цял месец. Една вечер се прибра, влезе в кръчмето на дядо Петко и навалицата вътре притихна. Всички знаеха къде е бил. След него пристъпяше една дребна женица, облечена с шарена носия. Беше мълчалива и кривогледа с едното око. Когато продумваше, се чуваше тих звънък гласец, който галеше ухото. Вероятно Кольо я беше избрал не по хубост, а по глас.

– Македонка е моята булка. Калина ѝ е името, а да знаете какви песни може да пее, да слушаш и да не се наслушаш. Я, булка, я да попеем на тия мои приятели да те чуят.

Женицата се огледа стъписано и срамежливо. Хвана се за ръкава на мъжа си и не смееше да повдигне глава. Между другото родопчанинът извади гайдата, наду я и запя с кръшен глас познатата ми песен: „Девойко, мари хубава...“. В един миг дребната жена се отпусна, отвори уста и песента зазвуча на два гласа. Беше прекрасно. Песента омайваше слуха. Хората слушаха онемели и не смееха да мръднат. Чудно красива е тая песен, повярвайте ми, но още по-чудно хубаво пееха изпълнителите – Кольо и Калина. С тая песен съм запомнил тоя човек и колчем я чуя по радиото, все за него се сещам.

Какво стана по-нататък, ще попитате? Стана нещо, което никой не бе предполагал, че ще стане...

Зимата на 65-та се оказа по-студена и люта от тази на 63-та. Кольо и жена му живееха в планината в моята къшла. Една сутрин в горния край на селото, там, където започваше Крушовския дол, се разляха кучетата. Бях напълнил гюмовете с мляко и се канех да слизам към Враца. Така и не ми бе съдено да го направя. В януарска виделина съзрях малък впряг. Отпред вървеше Кара Кольо, а след него украсената магаричка теглеше едно набързо сковано двукрако скеле. В него лежеше нещо увито в нова черга. Кольо куцаше с единия крак и се подпираше на одялана тояга. След себе си оставяше ярко червена кървава диря. Наближи ме, спря, хвана се за главата и зариди тежко.

– Георги, отиде си малката ми Калина... Вълци я оръфаха... Не можах да я увардя, Георги... Ох, Боже-е-е... защо все с мен се случва това?

Прихванах го за рамене и го въведох у дома. Булката се разтича, повика комшийки и пренесоха жена му вътре.

Нещо се късаше в душата ми като гледах тоя човек. После... стана така, както става с всеки добър християнин. Поп Райко опя жената в новата черква и цялото село се изреди на погребението. Отиде си едно македонско цвете, тръгнало да търси щастие с мъжка сила до себе си.

Кара Кольо продаде част от стоката си, а другата нагири по гори и долища. На сбогуване се събрахме в старата кръчма на дядо Петко. Тоя път тя бе препълнена. Всички бяха насядали край масите. Стоеше прав само родопчанинът. Стоеше, надуваше гайдата и пееше със силен ясен глас: „Девойко, мари хубава“. По брадясалите му бузи се стичаха едри бистри сълзи.

С тая песен се и разделихме. Повече нищо не чух за тоя човек. Дали

беше отишъл по родния си край? Едва ли... По-скоро бе хванал за Неврокопско, там, дето бе открил Калина. Беше ли срещнал друга сладкогласа македонка? Само Бог знае това...

Оттогава вече не стъпих в бащината си къшла. Вероятно се е разрушила от времето и дъждовете. Дълго време селските пастири, като минаваха от там, срещаха подивяло стадо магарета. Щом видеха хора, животните побягваха шеметно и се изгубваха в буковите гори. Не позволяваха никой да ги приближи. Бяха се развъдили и скитореха чак към пасищата на Патлейна.

Чудно нещо, пастирите говореха със страх за онова място. Ако ги питаш защо, ще кажат, кръстейки се, че от време на време чували да звучи родопска гайда. Извивала тъжно, за миг замлъквала и пак започвала. Заедно с нея чували и звучния глас на Кара Кольо, да пее все оная хубава родопска песен: „Девойко, мари хубава“. Сякаш родопчанинът отново бродел по нашите места, бродел и опявал погубената си македонка.

ПИЛИГРИМИ

Валентин Чернев

Тук слънцето не грее, а изгаря,
и не залязва сигурно с години;
наоколо е само пясък парещ
и тлееща сред огъня пустиня.

И само аз съм пилигрим* отчаян,
в мъртвилото нанякъде запътен,
и този хадж** ми е билет за Рая,
дълбоко в джоба на душата скътан.

А пясъкът през костите се сипе,
с миражи и заблуди другарувам;
отдавна крача бос и нося дрипи,
отдавна не говоря и не чувам...

Зад мен са Назарет и Галилея,
Генисарет е някъде далече,
и слънцето изгаря, а не грее,
и този път през пясъка е вечен.

А той е само мой, не води в храма,
за който всички вярващи разпитват –
Йерусалим е тук, но в него няма
къде да коленича за молитва.

Аз имам свои, не по-малко свети,
места, където да запаля свещи,
и свой кивот с божествени завети,
и своя вяра – чиста и гореща.

Да, аз съм само пилигрим окаян
в пустинята на своите надежди,
и този път – миражен и нетраен –
към моя тиха святост ме отвежда.

Пътувам сам и като тайна пазя
олтарите за моите литании;
за нищо на света не бих ви казал
къде е моят храм за покаяние.

Но крачейки през пустошта безока,
пресичам дири, в пясъка вдълбани,
кръстосани на хиляди посоки,
на хиляди посоки разпиляни;

и знам – през тази пустош крачи всеки
към своите олтари под небето,
и всеки има своята пътека,
и само слънцето за всички свети;

и знам – поемат в път към Галилея
облечените в дрипи пилигрими,
но всеки свой олтар открива в нея
и друга, своя Галилея, има;

и всяка обща святост е заблуда,
и свое свято място има всеки.
Аз крача сам. Но като малко чудо
край мен минават вашите пътеки.

---

* Пилигрим (итал. *pellegrino*, от лат. *peregrinus* – чуждоземец) – странстващ богомолец, поклонник в Светите места

** Хадж – поклонение в Светите места, хаджилък

КАЛЧО

Веселин Николаев

Аз живея в блок. Той е осеметажен и на всеки етаж има по два, а понякога и по три апартамента. Навремето бяха пълни. Преливаха от народ. Само в нашият вход бяхме една тумба дечурлига. На осмия беше Хапчев. С него изпуших първата си и почти последна цигара. „Космос“. Баща му беше намерил от някъде сума пакети от тази марка. Ние си взехме и на тавана запалихме. Имах чувството, че попаднах в орбита. Зави ми се свят, помня и едва останах на крака. Бяхме бандата от вход „Ж“. Воювахме с няколко други банди от блок „Тодор Койнов“ и „Ана Вентура“. Зимата се замеряхме със заледени снежни топки, а лятото с буци пръст. Тогава не беше като сега. Снегът стигаше метър, а ние малки, цели потъвахме в него. Няхахме днешните модерни шушляци и непромокаеми обувки, и да си навън при -10° , с по метър сняг, си беше приключение. Носех от онези стари платнени анцузи, които имаха нещо като ластик на края, да не ти се вади кракът, а колената винаги седяха провиснали, като торби. Якето ми беше старото на батко, а ръкавиците плетени със само един пръст. Как сме се оправяли с тоя един пръст, не знам. В един момент, целият си мокър отдолу догоре, мокро ти е якето, шапката, и долните гащи. Ръцете ти са като ледени висулки, носът мораво червен, а краката си не ги усещаш. Ходехме на замръзналото жабешко благо, така наричахме едно изкуствено направено езеро, което се използваше като преливник на канализацията и там върху замръзналата вода, правехме геройства...

Едно геройство няма да забравя. Имаше едно момче, Калоян, от вход „А“, доста пълен, но и доста луд. Той пръв тръгна върху замръзналото благо с твърди и уверени крачки. Всички седяхме и гледахме, затаили дъх. Изведнъж се спря и се извърна към нас, а под него ледът взе да пука. Калоян разпери ръце и бавно започна да потъва, а очите му бяха станали огромни от страх. Там бяхме аз, Пешо Салака, Евлоги и Мартин Шопа. Бяхме на по десетина години. Никой от нас не реагира, бяхме се вцепенили, само Шопа се метна и взе да лази по леда, сякаш бе тренирал за такава ситуация. Приблужи се и подаде ръка на Калоян. Изтегли го и го довлече до ръба. Когато му съблякохме шубата, тя остана да седи на леда изправена. Беше се вледенила. После Шопа стори и още много други геройства, които в нашите очи бяха кажи речи нечовешки. Веднъж скочи от третия етаж, за да играем на стражари и апаши, понеже техните го бяха залостили у тях, а веднъж наби и един баткис с пет години по-голям, който тормозеше квартала.

Въобще, старото време беше забележително, а ние бяхме еднакви,

поне външно, и никой нямаше нито айфон, нито таблет, ни компютър. Всеки обаче имаше поне по два три шева по тялото и задължително си беше чупил я ръка, я крак. Моята глава, например, беше чупена лично от Шопа от удар с тухла. Беше се покачил на трафопоста, и понеже тогава само той успяваше да се покачи, мяташе отгоре разни съкровища, а ние ги събирахме отдолу. Та тогава метна и някаква тухла, точно върху кратуната ми. Две седмици ходех с бинт, като космонавтите, когато им свалят скафандъра. Бяха славни времена. Майките ни крещяха от прозорците по нощите, да ни кажат, че манджата била сложена и как щели сме да ядем бой, ако веднага не се приберем. Мен ме прибираха с брат ми към осем, Пешо – по-рано, а Шопа и Ангел почти никой никога не ги прибираше. Те сами се прибираха. От глад. Някъде тогава падна и комунизмът.

Ние не знаехме какво значи това и как пада един комунизъм. Нито знаехме какво точно е това нещо и като падне, какво му става. Сега знам, че нищо не му е станало. Само виждах, че възрастните бяха доста превъзбудени от този инцидент и в главите ни бързо се запаметиха техните възглasi: „Четиридесет и пет години стигат, времето е наше!“ Времето винаги е било наше, поне в моята глава, и съм се чудел ако не е наше, то чие ще е, но така или иначе се сещам как с Шопа вървахме покрай пейките, където се събираха бабите и дядовците, и им крещяхме, че времето е наше и четиридесет и пет години стигали. Гонеха ни с бастуните. Не знам защо не се радвах, а и не знам защо всички основно на тях ги разправяха тези неща за времето и тия 45 години.

В нашия вход, на втория етаж, живееше Калчо. Такова име и досега никога не съм срещал, освен в книгата за Ян Бибиан. Калчо ми звучеше много странно. Защо трябва някой да се казва така? Защото е от кал, защото е кален, или защото е калЕн. Чудя се и досега. Калчо, обаче, беше калЕн. Беше се калил от подигравките ни и винаги седеше намусен на първия етаж до входната врата, гледайки навън през прозореца. Децата са зли. Който си мисли обратното, или не е виждал и наблюдавал деца, или не е бил никога дете, или пък не е наблюдателен и самокритичен. Детето е жестоко и постъпва жестоко. То е странна смесица от абсолютна жестокост – и същевременно невинност и добродушие. Сега знам, че това е понеже няма ясно изградени понятия за добро и зло. И ако никой не му ги гради, от малко зло дете, то се превръща в голям зъл възрастен човек. Та Калчо беше заобиколен от всички нас, малки злодеи, които, както кокошките, не приемаха никой различен. Ако си различен в кокошкарника, кокошките те кълват. Веднъж видях една такава кокошка на село Мечка как я гонеха и я кълвяха другите, а тя търчеше като улава из двора. Беше от чужд кокошкарник и беше влязла в нашия двор. Някаква малка японска

кокошка. По-дребна и по-шарена. Съседката отнякъде се беше снабдила с такъв петел и такива кокошки, и те прелитаха през плета.

Калчо беше различен. Беше роден един такъв крив. Дребен, с неправилна походка и голяма глава. Всички се страхувахме от него. А ако го срещнахме на първия етаж, където стоеше често, бягахме с викове от него. Аз лично го мразех. Той беше малко по-голям от нас и мислех, че сякаш също ни мразеше. Изглеждаше агресивен, а вероятно и обиден от презрителното ни отношение, и от това, че ние играехме, и бяхме дружина, а той само ни гледаше отзад зад стъклото, и беше абсолютно сам. Винаги беше сам. Това е участта на различните. Но ще ви разкажа нещо, което ми промени мнението за него, и макар пак да ме беше страх, и пак да странях от него, вече някак не го мразех така силно. Просто осъзнах, че не знам кой всъщност е той.

Веднъж си спомням слизах да хвърлям боклука и Калчо стоеше долу на първия етаж, както винаги. Аз понечих да вляза пак в асансьора, както винаги, и да избягам, като знаех, че след час него няма да го има и щях да мина през вратата. Но тъкмо понечих и той за пръв път не изръмжа срещу мен, както правеше, вероятно като защитен механизъм, а ми показа в ръката си една хартиена птичка. Също както днешните оригамита. Но тогава съвсем нямаше такива неща. И до ден-днешен се чудя как я беше направил. Защото той я беше направил. За пръв път това момченце ми каза името. А ние, за тези десетина години в един вход, никога не се бяхме запознавали. Каза: „Веско, искаш ли да ти покажа нещо?“. Аз мълчах някак гузно до асансьора. Хем гузно, хем ядосано. Как си позволява този въобще да ме заговаря? Та ние трябваше да бягаме от него, да се страхуваме. Той ни беше враг. А сега говори. Че и говори на мен. И за пръв път не си тръгнах. Но не се и приближих. Просто мълчах и го гледах. И тогава той хвана птичката отзад за опашката, отвори нескоропосано със своята уродлива походка вратата и я подхвърли навън. И тя не падна. Птичката не падна, а се понесе нагоре и я поде някакъв вятър, завъртя я право над ладата на чичо Колев и я вдигна, вдигаше я все по-нависоко, докато тя се загуби от погледа ми. Аз гледах със зяпнала уста и дори тръгнах по стъпалата нагоре и я гледах от втория и третия етаж, докато се скри. Сетне продължих пеша и се прибрах, като не се върнах при Калчо. След час пак слязох и него го нямаше. Там, до тръбата на парното, обаче седеше абсолютно същата малка хартиена птичка, направена от един лист от блокче за рисуване. Взех я и излязох навън пред входа. Подметнах я нагоре и тя подхвъркна и падна в градинката. Пак я хвърлих и пак падна. Тук или имаше някакъв чалъм, или птичката не беше същата. Само дето беше напълно еднаква с онази, Калчовата, която отлетя. Това нещо ми се е запечатало в ума и още го помня.

Прибрах птичката в един шкаф. Минаха години. Калчо и неговото семейство изчезнаха от входа и сякаш всички забравиха за тях. Струва ми се, че дори и никой не забеляза отсъствието им, а ние, малките злодеи, си отбърнахме. Вече бяхме пълновластни господари на входа. Пораснахме. Един по един народът се изпожени, родиха се деца, повечето от бандата заживяха по чужбините. Аз самият продължавам да живея в стария вход и днес никой от старата тайфа не е тук. Асансьорът е все същият, още се вижда издрасканото с ножка „Долу БКП“, което Шопа надраска преди 25 години. Входната врата си е същата – стара, тежка, метална врата с разбита брава, а в мазата има една паяжина на тавана в ъгъла, като огромно бяло одеяло, което си спомням още от петгодишен.

И, не щеш ли, вчера видях Калчо. Мина по улицата, като гледаше към входа. Едвам вървеше, накривен на една страна, главата му бе все така голяма, а тялото все същото, ниско, накривено и набито. Само лицето му се бе променило. Много сбръчкано, много изстрадало сякаш, но го познах. Очите му бляскаха странно като гледаше към старата входна врата. Не ме позна и гледаше някак през мен, сякаш спомняйки си нещо. После отмина бавно, клатушкайки се към пресечката. Прииска ми се да му подвикна, да ида, да го питам как е, какво става с него. Но нещо беше сякаш заседнало на гърлото ми. Та аз никога не бях даже говорил с него. Винаги му се бях подигравал. Винаги и винаги го бяхме обиждали, дори целили с камъни. Нямахме начин. Нищо не направих. И Калчо си замина. Завинаги.

Но аз се върнах, отворих старият шкаф и там в дъното видях онази стара хартиена птичка. Забутана в ъгъла, омачкана, натисната от някакви дрехи, но там. Не я бях изхвърлил. Взех я и излязох на балкона. Държах я за опашката, също както я държеше Калчо навремето. Сетне леко я подхвърлих нагоре и тя полетя. Ако щете вярвайте. Полетя нагоре, а не падна долу. Вдигна се бавно, като жива, и се понесе нагоре, над училището, скривайки се от погледа ми. Седях и гледах след нея като замаян. Понечих да тръгна да я търся, но се отказах. Тя летеше, а не падаше. И се почувствах горд! Нещо, което никога нямаше да ми мине през ума преди.. Горд, че успях да направя нещо, като Калчо. Да хвърля хартиена птичка и тя да не падне. И днес се чудя на това. Вятър ли случи, или какво, не знам. Знам само, че това беше свършеното оригами, направено от несвършения Калчо, когото реших, ако отново някога пак видя, да потупам по рамото и да му кажа едно: „Извинявай, човече! Големи сме глупаци! Прости ни!“

А дали пък затова не полетя тая птичка? Може би, за да отиде и да кацне на рамото му, като му прошепне на ухото: „Те разбраха! Вече не ги е страх от теб! Ти си част от тайфата!“ Кой знае... Дано да е тъй...

КОГАТО...

“...когато вечерта смирено гасне...”

Димчо Дебелянов

Валентин Чернев

Когато нощна сянка допълзи
до оня праг, отдавна чужд сред здрача,
до двора, дето чучурът сълзи
и шепотът на орехите плаче;
до стаите, където детски смях
попил е в излинелите тапети,
където споменът е полъх плах
и в тъмнината миналото свети;
когато те полази ранен хлад,
дошъл от вчерашния спомен бледен,
когато тук си минал като млад,
а се завръщаш уморен и беден...

...разбираш колко дълго си живял
на този свят сред хоризонти чужди,
как даже споменът е остарял
(и може би от спомен няма нужда);
как вече нищо нямаш да дадеш
на дните, текли бавно под стрехите,
и как не можеш времето да спреш
и от това сърцето ти е свито;
и как си празен като стар рапан,
във който вече няма шепот странен –
един мираж, един безплътен блян,
завърнал се при този праг неканен.

Защо си тук, под старите лози,
пред този дом, студен и неприветен,
когато черна сянката пълзи
и лунен блик на прага дървен свети?
Не си ли сам тревясал сенчест двор,

не си ли дом, напуснат в пустош глуха –
отишгъл си е ангелският хор,
в клонака само нощем буха бухал.
През спомените няма път назад,
тъй както брод през дните прежни няма –
не можеш два пъти да бъдеш млад,
а вяра и надежда са измама.

Дори и ти, любов, не идвай пак
ни като сън, ни като зов сърдечен –
за теб е късно, вѐн е нощен мрак,
а младостта е някъде далече.
И аз не мога нищо да ти дам –
аз сам съм дом заключен с пусти стаи.
Ти имаш нужда от олтар, от храм,
а става ли от плевня храм?
Не зная...
Но днес съм двор, де чучурѐт сълзи,
де шепотѐт на орехите плаче
и чакам сянката да допѐлзи
до моя стар и пращен праг сред здрача.

МАЛКИ УБИЙСТВА

Светослав Григоров

Беше тъп ден. Убийствен в своето еднообразие и безметежност на чувствата.

Нямах какво да правя. За пръв път от доста време насам. Чувствах се като войник през първия ден на уволнението. Объркан и дезориентиран. Гледащ с почуда забързания свят около него. Взех дистанционното на телевизора и като класически виртуоз подкарах каналите един след друг. Нищо. Две девойки спореха горещо за или против силикона при Марта Вачкова. Имах чувството, че съм попаднал на парламентарен дебат. Нищо не разбирах. По друг канал една изрусена до болка жена с претенциите за манекенка, но с визията на пудел, ми обясняваше как трябва всеки от нас задължително да има консултант по съчетаването на цветовете на дрехите. Звучеше толкова убедително и мелодраматично, че се зачудих как съм оцелял досега без такъв. На косъм бях да се пресегна към жълтите страници, но мързелът се оказа по-силен от този внезапен порив на лудост. Преди съвсем да изпадна в амок, побързах да превключая канала. Попаднах на Звездев, който тихо се беше развихрил в кухнята, в опитите си да сготви някакво засукано ястие. Известно време го следях с интерес, но така и не разбрах какво точно се опитва да направи. Единственото, което постигна, е да ме накара да замечтая за хубавия и неповторим боб на баба ми. Отново натиснах копчето. Две девойки ме загледаха укорително и започнаха да ми обясняват какво трябва да правя, ако бебето получи колики. За известно време ми стана интересно, тъй като аз пък имах киселини, но скоро разбрах, че проблемите ни с подрастващото поколение са коренно различни. Единственото, което ни свързваше, бе, че след време и аз щях да сложа памперси. Отново копчето. Това ме подсети мислено да благодаря на този незнаен гений, който е измислил дистанционното. Най-великото изобретение в историята, заедно с машината за лед.

Попаднах на покъртителна любовна драма, в която в продължение на пет минути Гилермо се обясняваше на Лучия, че я обича, а тя го питаше дали е сигурен. След като изясниха с голяма мъка този щекотлив въпрос, тя му каза, че не може да се омъжи за него, защото е отдавна изгубената му сестра. Гилермо, за разлика от мен, прие стоически жестоката истина и само кротко заплака, а Лучия се втурна да го утешава. Отново натиснах копчето и попаднах на батална сцена от филм на ужасите. Малко детенце ревеше покъртително в студиото, докато му пробиваха ушето. Около него

припкаше Га̀ла и обясняваше, че днес е Благовещение и сега е моментът да си пробием ушите, защото в този ден не боляло. Лично мен не можа да ме убеди в това свое откритие и реших днес да не си слагам обеца на дясното ухо. Това определено ми дойде в повече и изключих телевизора. Цветът на деня стана с още един тон по-сив, а животът ми заприлича на клошар пред празна кофа за боклук. Почувствах се като автомобилна гума след 50 000 километра пробег. Износен и непотребен. С леки наранявания. Нещо трябваше да се предприеме, иначе рискувах да заприличам на последния оцелял след ядрен взрив.

Станах и се запътих към хладилника с решимостта на гладиатор, готов да умре на арената за своя император. Инспекцията показва наличието на бира, вино и водка. Всички необходими резервни части за стресирания ми организъм, макар че изпитвах отчаяна нужда от трансплантация на сърце. Бирата ми се стори прекалено лековата и вятърничава, като шестнадесетгодишна девойка. Реших да го започна културно с вино, като древноримски философ на прага на първото си по-значително произведение. Както са го казали древните, „Във виното е истината“. Може би щях да открия своята. Наряхах си луканка. Сипах си виното в чаша от венециански кристал и удобно се разположих на дивана пред загасения телевизор. Вместо пробиване на уши и любовни драми, в него виждах себе си с чаша в ръка. Това предаване определено по ми харесваше и ми действаше успокояващо, като тайландски масаж.

След третата чашка самотата взе да ме стяга за гърлото. Не помагаха и гълъбите, накацали по перваза на прозореца. Почувствах се като стар, обръгнал от живота каубой, който си пие питието и си спомня за добрите времена, когато жените все още са го заглеждали. В такива моменти един мъж звъни или на приятел, или на бивше гадже. Аз избрах второто. С приятеля знаех какви ще ги свършим. Виж, бившето гадже винаги може да те изненада.

Първите две, на които звъннах, дори не си спомниха за мен. Явно съм минал толкова бързо покрай тях, че не са ме забелязали. Почувствах се като капитана на Титаник, малко след удара му в айсберга. Усещаш, че нещата вървят на зле, но все още имаш някаква надежда за оцеляване и то поради простата причина, че не си наясно с размера на щетите. Тук наистина имах нужда от спасителен пояс. Решително, като човек, който прави трети и последен опит за самоубийство, захвърлих лековатото и несериозно вино, и се насочих към водката в хладилника с ентузиазма на японски камикадзе. Първата глътка избистри светогледа ми и залепи като лепило С 200 отломките на разпадащото ми се самочувствие. Отново посегнах

към телефона като сапър към мина, но третият опит се оказа успешен. Девојката ме помнеше. И което бе още по-странно, съгласи се да се видим. Това така ме потресе, че изпих останалата водка на екс и отново се втурнах към хладилника с бързината на стар алкохолик.

Отново седнах пред загасения телевизор. Гледах себе си на екрана. С чаша в ръка и димяща цигара. Животът ми се завъртя като черно-бял филм. От онези, които ги гледат само ценители. На моменти е скучен. С много мълчаливи паузи, в които героят иска да каже всичко с очите си. Исква да усетиш болката му по изгубеното и пропиляното. Да му съчувстваш и да търсиш пътя заедно с него. Да се замислиш поне за малко. За твоя път и канавката встрани от пътя. Да съпреживеете заедно шока от откритието, че всичко е безсмислено. Да видиш объркването му от това откритие и угасващата вяра в смисъла на дните. Но имаше и весели моменти, които правеха филма гледаем. Вярно, не бяха прекалено много. В умерени дози, колкото да поддържат зрителския интерес, но пък точно те бяха истинския живот. Онзи, за който си мечтал и който ще помниш. Хубавото в умирацията ни свят винаги е било по-малко от лошото, така че защо животът ни трябва да е някакво изключение.

Знаете ли, че римляните са били слаби математици. Измислили са римските цифри, но с тях са броели главно убитите във войните. Не са ставали за друго, освен за тази проста аритметика, но са владели древния свят повече от 500 години. От друга страна, арабските цифри са измислени от индийците, но малко хора знаят това, защото в Европа те са дошли с арабите, които са завладели половината от континента. Индийците са използвали цифрите за далеч по-хуманни неща. С тях са пресмятали колко цветя трябва да се засадят на определена площ. Така са открили и нулата. И всичко това е изписано на стената на древен индийски храм 500 г. преди Христа. Едните ги е вълнувало красивото в живота, а другите са сеели смърт. Индийците са били деца на цветята. Римляните на войната. Но кой е останал в историята? И кой е създал Империя?

Това философстване ме умори. Налях си поредната водка и седнах пред телевизора в очакване. Нощта се спусна деликатно като английски аристократ и постепенно изтри образа ми от екрана, така, както постепенно времето ни заличава, убивайки ни по малко всеки ден. Отиваме си. С всяко поредно вдишване, с всеки гласък на сърцето, с всяко поредно събуждане.

Отпих и запалих цигара. Бившето гадже все така не идваше. Взех сериозно да си мисля, че ми е вързала тенекия. Утешителният вариант беше, че цял следобед се гласи за мен. Това жените много добре го умеят. Специалистки са по загубата на време с цел подобряване на външния вид. В този

момент звънецът звънна. Станах и, стараяйки се да не бързам, за да запазя поне пред себе си известно достойнство, тръгнах към вратата. Отворих я и зяпнах в почуда. Пред мен стоеше съвсем непозната жена. Реших, че може би е новата касиерка на входа, но кафявите очи отсреща ми се усмихнаха и устните ѝ промълвиха:

– Здравей, Грег!

По дяволите! Не познавах тази жена. Дори и смътен спомен не се появяваше в бясно работещия ми мозък, който се опитваше да обработи информацията с бързината на мощен компютър.

– Отдавна не сме се виждали – продължи тя, докато аз стоях опулен като шофьор на маршрутката, на когото са му отнели предимство.

Вграденият ми рефлекс на джентълмен обаче проговори и макар изпаднал в лек ступор, успях да я поканя да влезе. Докато тя влизаше и удобно се настаняваше на фотьойла, сякаш си беше у дома, аз строих и мобилизирах всички налични сиви клетки, но и те не излязоха с никакво решение по въпроса. Само една група от тях плахо се обедини около мнението, че може би с това момиче сме били гаджета толкова отдавна, че е изчезнала от съзнанието ми като досаден спомен.

Погледнах я смело и за малко да изпусна чашата. Изглеждаше малко по-хубава от крокодил и по-мила от кралска кобра. Къде, по дяволите, бях срещнал това чудо на природата?! Успокои ме мисълта, че навремето може би е била хубава, но това не ми помагаше особено сега. Навремето всички бяхме по-хубави. Важното е, че тук и сега един малък мил крокодил ме гледаше очакващо. Почувствах се като ловец, който е свършил патроните, точно преди дивото прасе да се втурне към него. Единственото ми спасение беше хладилникът и количеството алкохол в него. Предложих ѝ веднага питие и тя, за мое облекчение, се съгласи. Налях ѝ голяма чаша водка с идеята да я упоая, както съм гледал по филмите, че правят с белите мечки. Тя пое чашата. Погледна ме, от което краката ми предателски затрепереха, и каза:

– Наздраве! За хубавата и неочаквана среща. – Надигна пълната чаша и отпи. Когато остави чашата, на масата вътре имаше водка, колкото за болен зъб. Това така ме потресе, че аз изпих моята на екс. Очакваше ме тежка и продължителна нощ. Понякога скуката и тихият ужас от засипващите ни едноцветни дни ражда чудовища.

ЗАГАДКА

Даниела Стамова

Все така сме – в ширпотреба,
с дрехи втора употреба,
правим борчове дузина
и слугуваме в чужбина.

Пращаме навън децата си –
от дома и от страната си,
радваме се не на внучета,
а на уличните кучета.

Сам-самички си говорим
и със съвестта си спорим,
вечер си броим стотинките,
разтреперили мартинките.

Някои публично се паят,
други вътрешно изгарят,
и така е всеки ден...
хлябът, пълен със глутен,

и напитки подсладени,
и месата оцветени,
зеленчуците с ГеМе-та,
във храната – само Е-та...

Без да искаме, се тровим,
във контейнерите ровим,
с приспивателни заспиваме,
бавно се самоубиваме...

И си задаваме загадката стара...
Къде сбъркахме, мамка му стара!

НУЛА

Даниела Паскова

– Я, та ти изглеждаш на живо още по-добре, отколкото на снимката в документите. Хм-м-м, интересно. Ще видим как ще се справиш. Успех, сладуранке! Добре дошла при нас!

Чу се ехидно кикотене, премесено с някакви странни гърлени звуци, наподобяващи грухтенето на шопар пред разплод. Зад бюрото се подаде месесто подобие на ръка. Последва нещо като ръкостискане, което всъщност по-скоро беше яко придърпване и омачкване с кебапчести пръсти.

Ася затвори вратата след себе си със смесени чувства. Радваше се, че най-после си намери работа, но една лека тревога се беше настанила в младата ѝ и неопитна душа. Чудеше се дали да се радва, или да избяга далече още сега.

Завършила преди няколко месеца, за нея нямаше голям избор. Или трябваше да започне работа веднага, или да си стяга куфарите и да заминава в чужбина.

„Страните на големите възможности” – така пишеше навсякъде из сайтовете за набиране на кандидати за работа извън Родината. На пръв поглед беше лесно, особено за млади и работливи хора като Ася, и то с добро образование и отлични по успех дипломи. Не ѝ се искаше още да заминава. Тук беше нейният дом. Тук искаше да се реализира и да покаже на какво е способна. Приемаше заминаването в чужбина като бягство.

„Трудно е в изстрадалата ни държава да се живее и работи – да, но нали ние трябва да я направим по-хубава и по-гостоприемна за нас и за собствените си деца. Ако не ние, тогава кой?” – си мислеше момичето.

Ася вървеше по прашната улица на големия студен град. Не забелязваше боклуците около себе си, нито намръщените хора. Блуждаеше в мечти и надежди като наивно малко птиче, излетяло току-що от гнездото и усетило свободата на пролетното ведро небе. Рееше се с широко разперени криле. Пърхаше и поемаше трудния път нагоре към висините, без да се замисля много за големите хищни птици, които може би ще срещне.

Първи работен ден. Ася беше притеснена, но и радостно възбудена. Обичаше професията си. Беше си я избрала сама, въпреки скептичните възгледи на всички около нея:

„Пак си помисли! Вярно е, че ще даряваш живот. Това е хубаво. Но пък за колко на месец ще е? Знаеш ли? Няма да ти стигат парите за нищо. Всичко лапат ненаситните доктори, а ти ще им вършиш повечето работа. И накрая и едно „благодаря” няма да получиш в повечето случаи. Неблагодарна професия е това на акушерката. Друго е било преди на село. Я

някоя кошница с черешки, я яйчица, я прясно овче сиренце. Все по нещо капе. Сега вече не е така. Ама като си инат, блъскай за този, дето духа.”

Ася не чуваше всичко това. Учеше с усърдие и излезе от института като отличничката на випуска. И пак се започна:

„Браво, добре се изучи. Ами сега? Я заминавай навън. Ще почнеш от нулата, вярно е, но те като видят, че си умна и способна, и ще се издигнеш. Няма да е като тука. Там хората оценяват работливите пчелички.”

„Стига! Сама ще прецения къде да работя и как да подреда живота си. Вие си гледайте собствената съдба. За моята не мислете.” – отговаряше тя.

Ася не позволяваше много да ѝ мрънкат. Знаеше възможностите си. Бързо се учеше и беше контактна. Това винаги ѝ беше помагало досега в живота. Едва ли сега ще е различно.

Първото изродено дете. Ася беше гледала много раждания по време на стажа си, но за първи път пое младия живот в ръцете си. Докторът се беше запил някъде из кабинетите. Нямаше време да го извика. А и да беше дошъл навреме, какво ли щеше да направи в това си състояние – пиан и разконцентриран? Бебето излизаше и Ася се справи блестящо сама. Раждането беше като по учебник. Умът ѝ бързо прецени всеки риск и за майката, и за детето, и тя направи така, че всички усложнения да бъдат избегнати.

– Браво, момиче! – каза ѝ старата акушерка от съседната родилна зала. – Справи се чудесно. Има много хляб в теб, виждам. Само да не се развалиш, че с това кръшно телце и тия хубави форми... тц-тц-тц... Сигурно си забелязвала как те гледа шефът?

Не, Ася не беше забелязала. Гледаше само измъчените и молещи очи за помощ на раждащите майки. Вършеше си работата със старание и човещина. Самата професия всъщност го изискваше. Усмивваше се и обясняваше всичко на пациентките. Прескачаше и откън за секунда, за да успокои татковците, които нервно обикаляха във фойайето. Колко бяха смешни и сладки, така притеснени и уплашени!

Момичето най-обичаше да съобщава прекрасни новини: „Имате си момиченце! Честито!”

Татковците в първия момент гледаха неадекватно, после скачаха да я прегръщат. Благодариха ѝ и понякога даже я целуваха в радостта си.

Чудото на раждането! Това изпълваше всяка една минута от работното време на Ася. Тя беше доволна и щастлива край младите родители. А поемеше ли новия живот в ръцете си, я изпълваше такава топлина и надежда, че очите ѝ винаги се насълзяваха.

– Ех, момиче, момиче... ще свикнеш. Много си млада и зелена – възрастните акушерки я гледаха и цъкаха с език. – Ако вземем да режем на всяко родило се пикливо бебе, докъде ще я докараме?

Една нощна смяна беше спокойно. Колежка имаше рожден ден и всички се бяха събрали да се черпят. Ася мина, поздрави я, хапна торта и се запъти към малката стаичка за почивка, за да си направи кафе. Никой не забеляза отсъствието ѝ, освен един... Момичето седна и се зачете в книгата, която винаги носеше в чантата си. Потънала във вълшебния свят между кориците, тя не усети как вратата се беше отворила и в стаята беше влязъл дежурният лекар – възпълничък, плешив акушер-гинеколог в напреднала възраст. Лицето му носеше особена мазна и нагла осанка. Ася не го харесваше и понечи да стане, когато той стовари туловището си до нея и я притисна в тъгла на дивана.

– Къде хукна? Стой сега тук да проверя аз какво си научила за краткото време, откакто си тук – фъфлеше той и смърдеше на бъчва.

На Ася ѝ се догади. Отново се опита да стане, но той я натисна грубо с една ръка през раменете, а другата плъзна по бедрото ѝ.

– Я покажи сега на чичо доктор откъде влизат бебетата-а-а? – разхили се мазно и стисна бедрото ѝ.

Ася пламна. Скочи и пъргаво се изплъзна от хватката му. Докато се шумутваше между масичката и дивана, мина през опънатите му крака и той извика от болка.

– Ще съжаляваш! Даваш дори и на татковците роми да те прегръщат, а сега ще ми се правиш на честна. Фригидна кучка!

Ася затръшна вратата зад себе си и се затича през коридора на Родилното. На вратата към фойето се сблъска с една от младите лекарки.

– Ася, къде бягаш? Какво се е случило? – загледа я в очите и разбра веднага – Излез малко навън. Ще кажа, че съм те изпратила в Неонатология*.

След тази нощ Ася вече не идваше на работа така щастлива. Огледаше се и внимаваше много повече. Имаше чувството, че акушерките си шушукаха зад гърба ѝ, а старите доктори я гледаха високомерно. Нагрубяваха я при всеки удобен случай. Наричаха я некадърница, патка и какво ли още не. Тя си мълчеше и си изпълняваше задълженията все така съвестно, само че усмивката ѝ вече не беше така лъчезарна и невинна.

Поредната нощна смяна. Беше лудница. Като че ли всички се бяха наговорили да раждат точно тази нощ. Всички зали бяха заети. В Предродилно имаше родилки, които изчакваха. Работата нямаше свършване.

Ася бързаше за операционната. Спря се и направи път, за да изведат поредната майка-родилка.

– Тая нямаше късмет. Родил се мъртво. То толкова малко, че не става за нищо. Роми... Ще си направят ново. Какво ли им пука... – бърбеха две санитарки и си предаваха носилка с упоена, току-що родила жена.

– Ти пък к'во искаш? – едната изгледа Ася сърдито.

– Кажи на доктор Иванов, че го викат в първа зала. Бързо!

Ася искаше да говори с акушерка, но санитарката не ѝ разреши да надникне вътре. Винаги много разбираха тези санитарки. За всичко имаха отговори и коментар. Момичето се дразнеше, но не можеше да направи нищо.

– Ще му кажа. Айде изчезвай, не си стерилна!

– Ама-а-а, да дойде веднага!

– Добре де, добре. К'во си ми се развикала.

Вратите на операционната се затвориха. Ася остана в коридора. За миг се подпря на малката масичка в ъгъла. Беше страшно уморена, а до края на дежурството имаше поне още час.

В този момент чу леко писукане. Ослуша се.

– Какъв е тоя звук? – момичето замря и напрегна още повече слуха си.

Писукането идваше от един леген, поставен на масата до нея. Бързо отметна пелената, с която беше покрит, и разбра откъде идва звукът. Грабна малкото детско телце и влетя в операционната.

– То е още живо! Вижте!

– Ама че упорита нула**. Ако беше българче, досега да е умряло сто пъти. Дай го насам и изчезвай веднага! Ама че момиче! Откъде ни намери работа сега, и без това тая мърша ще издържи най-много час-два...

Ася стоеше в коридора на Родилно отделение. Ръцете ѝ бяха кървави и мръсни, а по лицето ѝ се стичаха сълзи.

...

– Я, сладуранката! Как си, моето момиче? Свикна ли вече при нас? Влез, влез... – шефът на Родилно стана от стола си зад бюрото и разтресе огромното си туловище.

– Няма нужда да ставате. Аз само за секунда – Ася остави пред него на бюрото бял лист хартия, на който пишеше нещо. – Напускам!

– Как така напускаш?

Отговор не последва...

Ася излезе почти тичешком от Родилното, от болницата, от града, от страната... Вървеше през летището. Дърпаше голям куфар с едната си ръка, а в другата държеше билет, на който пишеше: destination – Italy.

Отиде да бере ягоди...

---

* Неонатология – педиатрична специалност, която се занимава с медицински грижи за новородените, и по-специално за болните и недоносените бебета.

** Нула – неразвито новородено дете, тежащо по-малко от килограм.

ПРОСТИ, РОДИНО!

Анна Банчева

Посветено на всички български емигранти

Безмилостно отсече и реши,
че нямам място в твоите предели –
Съдбата ли, Родино, или ти,
до днес ответ сърце ми не намери.

Откърми ме, отгледа със любов,
а колко спомени за тебе нося,
но ти забрави някогашен зов
и ме затрупа с множество въпроси.

Къде отиде твоят благослов,
с който моите мечти летяха?
Къде е скъпият ми твой покров,
без който дните ми осиротяха?

Защо децата ти се разпиляха
по всичките посоки на света,
а тез, които в тебе оцеляха,
така и не обгърна с топлина?

Но аз не те виня, а ти прощавам
за туй, че моите мечти разби.
В сърце ми вечно си, но те оставям.
Ти ако можеш, моля те, прости!

СЕСТРА

Даниел Меразчиев

*Посветено на Симеон Коев
По действителен случай*

Малката ми сестричка умря в годината, в която кравите спряха да дават мляко. Ира се спускаше по склона с китка полски цветя и тичаше право към казана, в който мама бе кипнала вода на двора. Вече не помня за какво беше водата – за пране или за друго. Но в стремежа си да види какво има вътре и не преценила инерцията, тригодишната ми сестричка цопна с главата надолу, право във врящата вода.

Нямаше писъци, Бог прибра рожбата си почти мигновено. Цветята останаха да плуват по на повърхността и сякаш образуваха венец над главичката ѝ.

Тогава мама не беше наблизко, но като чу моите крясъци, дотърча, започна да се скубе и къльне:

– Дяволите да ме вземат, че не можах да опазя чедото си! Господи вземи мен, вместо детето ми! Какъв грях сторих, Господи? Що за Господ си ти, който отнема живота на децата? Плюя на тебе! – ругаеше ту себе си, ту Бог тя, останала без сълзи, заскимтя като ранено животно... и хълцаше със заровено в земята лице.

Отнякъде довтаса и татко. Докато той вадеше мъртвото телце от водата, аз се бях свила до стълбите. Мама избяга в гората, продължавайки да нарежда. Цял ден чувахме писъците ѝ, идващи от дълбоката гора, а на вечерта тя се върна с побеляла коса. Бяла до неузнаваемост...

– Дяволска работа има намесена тук! Някой е убил детенцето ми, нарочно го е бутнал в казана. Ще разбере истината!

Без да каже повече дума, оседла черната кобила и галопира в неизвестна посока. Дори татко не успя да я спре, а и мама не отговаряше на въпросите му. Върна се късно на следващия ден, мръсна и изморена. Едва слезла от коня, тя нареди:

– Дайте ми мотиката. Бях при лечителя Влайчо.

– За какво ти е мотика, луда жено? Какво каза Влайчо за детенцето ни? – татко я хвана за раменете.

– Ако тук намеря нещо, значи всичко, което ми каза той, е вярно. Дай ми мотиката.

Пред учудения ни поглед, мама започна да разкопава пръстта под най-долното стъпало на къщата. Скоро извади здраво завити на кълбо косми, нокти и други гадости. Показа ни го мълчалива, побягна към реката и пусна гнусната смес да плава по течението. Чак тогава приседна и разказа всичко.

Яздеа цяла нощ и призори била в селото на лечителя Влайчо. Пред къщата му вече имало настъбрани хора, утрижени, всеки със своите болжки. Лечителят обаче посочил мама и казал тя да влезе първа. Мама седнала на пейка в дворчето, а наоколо имало разкошна цветна градина. Лечителят започнал да се разхожда сред градината и да гледа цветята. Дълго се бавел. По някое време приседнал до нея и попитал:

– Ти за Ира ли идваш?

– За Ира. Искам да знам какво се случи с детето ми. Уби ли го някой?

– Досега поливахме цветята с нея, тя много ги обича. Ирка сега е при Бог, смее се и играе. Не тъжете за нея, тя не би искала да страдате. Никой не я бутнал в казана, станала е злополука.

– Грях ми на душата, че не я опазих.

– Не се анатемосвай, жено, така е искал Той – лечителят посочил към небето. – Сега тя е на по-добро място, радвайте се за нея.

Мама се разплакала, благодарила на човека, целунала му ръка и рекла да си ходи.

– Много бързаш, жено, друга беда имаш ти! Няма ли да питаш за нея?

Мама точно се била поуспокоила и се обърнала сащисана.

– Вие имате осемдесет глави добитък – продължил Влайчо. – Къде им е млякото?

– Млякото се развали, има кафява жилка, от известно време хвърляме всичкото в реката.

– Черна магия ви е направена на вас, съседката е завидяла, че благоденствате – и той описал точното място, на което е скрита магията.

– Лечителю, да не би тя... съседката...

– Не, за Ира не е виновна. Казах вече, било е нещастен случай. Или Той си я е искал при себе си.

Това беше разказът на мама. След седмица млякото на кравите се оправи, а татко издигна красив паметник за Ира. Така от малка се убедих, че магии съществуват, въпреки че днес повечето хора не вярват в тях. Но аз бях пряка свидетелка и видях всичко. Писано е – който има очи, да гледа.

КОРИДА

Анахид Демирова

Излезе Черното, а очите му блестят...
Аплодираха го... за болка зажаднели.
Дошли те бяха, пак да си платят,
онова, което от другите са взели.

Приготви Бялото кървавият плащ,
а червеното е още, казват, цвят за обич...
Пред погледа му го развя, пламтящ,
душата му пристегна в огнен обръч...

Тогава Черното главата си наведе,
подгънаха се тъжно предните нозе.
Човешки думи не знаеше да каже,
Бялото надмощие тържествено превзе.

А Черното поиска просто да обича...
но... Бялото последната стрела заби.
И утихна Черното, затвори си очите,
потънали в най-белите сълзи...

ПРОФИЛАКТИКА

Веселин Николаев

Казвам се Здравко Каменов от Свищов и съм туберкулозно болен. Точно преди секунди се закашлях и изплюх в кърпата си секрет с някакви аленни жилки. Не съм много висок, около метър шестдесет и пет, вследствие заболяване на хипофизата в ранна възраст. Имам леко оплешивяване поради проблем с надбъбречните жлези. Сутрин ми се повдига. Точно преди да си направя чай. Вероятно язва. Съседката се оплаква от същото, а е толкова млада, едва на двацет. Не работя отдавна. Нямам сили. Не можах да завърша гимназията. Поради тежко заболяване.

Всичко започна с това, че съм не ме ловеше. Въртях се по цели нощи в кревата, а сутрин бях като ударен с мокър парцал. Влачих се едва-едва. Никой не знаеше какво ми има. Веднъж видях на улицата старица на инвалидна количка. Помогнах и да пресече, и за благодарност тя взе, че ми разправи, как била ухапана навремето от кърлеж в един сеновал, и как всичко започнало с безсънни нощи и изпотяване. Каза също и, че симптомите се сменяли и въртели, а накрая си свършвал в количката. Изтръгнах. Преди десетина дена бях открил един да пълзи по балкона. Огледах се целият, помня. Открих малка червена точка под мишницата си. Вечерта ми се схвана вратът и получих изтръпване на долните крайници. Не можех да си свивам пръстите на ръцете от болки. Това продължи месеци. Направих проучване кои са най-добрите инвалидни колички и се спрях на два модела. Едната с акумулаторна батерия, другата ръчна. Стоят ми в гаража. Периодично смазвам движенията им и ги гресирам. Да са готови.

Често забравям. Това е от тази проклета лаймска болест. Перспективата е мрачна. Знам, че ако не си се лекувал в първите седмици, бактериите нараствали в аритметична прогресия и ти запълвали организма. Някои минавали в друга форма – капсулна, и се криели дълбоко в меките тъкани или ставите. Недосегаеми са. Изгълтал съм стотици блистери с Докси и Амоксицилин и килограми пробиотици. Но тези бактерии са упорити. Понякога виждам двойно. А не пия. Ако не беше лаймската болест, щях отдавна да се съмнявам за тумор в мозъка. Но когато ми писнаха ушите, разбрах, че положението е сериозно.

Проверих си състоянието. Имах малко спестени пари и малко от наследство. Притежавах 60 декара в Лудогорието от татко. Продадох ги. Заделих 1000 лева за гроб, а останалите сложих на влог. Избрах мястото до едно малко борче. През отсрещната пътека е Борката. Гробът му е бу-

ренясъл, а Мишо е през десетина гроба. Почистих малко бурените и избърсах стъклото пред снимката. Беше се спукала. Вероятно е влязла вода зимата и то е замръзнало. Спомням си Борката как ме придържаше през рамо, когато ми се възпали апендицитът. Едвам стигнахме до болницата. Там легнах на една маса и като ме натиснаха в дясно, изкрещях. Махнаха го, но като се пробудих казаха, че бил като нов. Понякога си мисля, че лекарите имат прекалено силно чувство за хумор. Мишо ми носи една седмица домашен натурален сок от кайсии. Винаги ще го помня.

В болницата хванах гъбички. Една сутрин обух по погрешка чехлите на един дядо до мен и докато се усетя, те ме налазили. Сърбежът е страшен. Мажа ги с йод, мед и тинктура от червен бъз. Не се виждат външно, но понякога усещам, че сякаш лазят между пръстите ми. Но говорех за тумора. Пуснах си направление за магнитен резонанс, скенер и ехограф. Знам, че е безсмислено, но нали надеждата умира последна. Понякога си мисля, че тази поговорка не е вярна. Аз отдавна нямам надежда. Сега седя на столче на балкона. Препичам се на есенното слънце. Така събирам витамин Д преди всяка зима. За жалост този път няма да мога да го използвам. Не ми остава много. Мозъчните тумори са скоротечни. Почти забравих, че ми пресъхва устата. Пред тежката болест, леките изглеждат нищожни. Въпреки това си бих инсулин. От години съм с недоказан диабет, отключен от внезапен страх. Помня, че тогава видях с огледалото на гърба си една бенка. Преди месец я нямаше, а тогава я видях с просто око. Явно бърз растеж и вероятно меланом. Тогава ще да съм пипнал и диабета. Бенката си е там, но спря да расте, като мина в ремисия. Всяка сутрин я гледам и от тогава спя по корем, което ми причини задуха и гръдната жаба.

В България ако си болен, си обречен. Оцеляват само силните. Самoten съм. Исках да се обадя на някой, да бъде с мен в последните ми дни. Но няма на кого. Всички починаха.

Нямам деца и така и не се ожених. Когато си с лупус, е по-добре да не се жениш. Вероятността да се пренесе генетично на поколението е твърде висока. Та нося си кръста. Човек трябва да е силен. Имам само двама племенника, синове на сина на брат ми. С тях се чуваме от време на време. Живеят в Канада и често ми пращат пари. Единият е на 47, а големият на 52. Брат ми си отиде на 94, а синът му само на 72. Все едно бе вчера, а минаха 4 години вече. Помня как нашите оставяха брат ми и отиваха на театър. А аз, малък, малък, едва седемгодишен хлапак, се чудех какво да правя, когато започваше да плаче. Веднъж го взех така на ръце и го люлеех. И изведнъж, както го държах за главата, и ръката ми хлътна в нея. Беше ужасно. Помислих, че съм го убил. Положих го внимателно в креватчето и се

скрих под юргана. Когато се върнаха нашите, майка ми го взе на ръце, а той, милият, гукаше. Никога не съм бил по щастлив оттогава. Бях му натиснал фонтанелата, а тя още мека, мека, хлътнала леко навътре.

И ето ме днес, седя на столче като инвалид и единственото, което имам, освен рака, са спомени. В такива мигове искаш да има някой, който да те прегърне и да поплаче с теб. Но нямам. Затова обвих ръце около себе си, представяйки се, че някой ме е прегърнал, и заплаках. Това мога да ви кажа за себе си, ето написах тази история – лична драма. По точно я продиктувах на Сашко от горният етаж и той я набра на таблета си. Треперят ми ръцете от паркинсона и не мога да пиша бързо. Вече година чакам края, но той не идва. Утре имам час при зъболекар. Преди изпитвах ужас да ходя, заради заразите от хепатит Ц, но го хванах, когато бях на 30, и вече ми е все тази. Предварително само съобщавам и дезинфекцират приборите. Оттогава и не пия. Заради черния дроб. Сигурно съм единственият непиещ в града с цироза. Орисия. Айде със здраве и умната!

Профилактиката е ключът към дълголетието! От мен да го запомните! Ако не бях ходил на профилактика, щях вече от половин век да съм мъртъв.

ПОСЛЕДЕН ШАНС

Елица Стоянова

Изнизва се слънцето заедно с пясъка
от някакъв летен часовник.
Събудих се късно, но точно на мястото,
където зачевам инсомния.

И вместо да тръгна след ятото щъркели,
да стигна до прага на юга,
в дъждовната есен ще хвана за гърлото
последния шанс да съм друга.

Последният шанс да опъна платната си
с попътния дъх на живота.
Но всъщност на теб се надявам. Ръката ти
едва ме разделя с потопа.

Потопът, на който сама съм създателка,
а тебе използвам за дига,
ще мине през мен, както мина през лятото.
Ръката ти няма да стига

да върне обратно вълните на времето,
които ще плиснат в очите ми.
Не можеш да спреш скоростта на течението.
Защо да не бъдеш спасител?

ШИШЕТО

Рада Петрова

Още вечерта в селото се разнесе слух, че някакъв американец е купил имота на Дона Трибалката – къща на повече от сто и петдесет години с изоставен двор, потънал в диви лози и буренаци. Това, че англичаните нямат акъл за пет пари, местните вече го знаеха. Те по никакъв начин не можеха да си обяснят що за хора са тези, които купуват имоти, без да са ги огледали отвсякъде, без да видят кои са съседите, без да обхождат дворовете и градините по няколко пъти, и тогава да захванат пазарлъка. На всичко отгоре купуваха само по снимки. Тукашните нямаше как да уважават таква хора. И ги мислеха за пълни будали, преди още да са им видели очите. Макар и отдавна купени, повечето от тези имоти продължаваха да пустеят и това не работеше в полза на кралските поданици. В селото англичаните имаха нулев авторитет.

Хората в кафенето бяха много впечатлени, когато чуха кметът да казва, че сутринта чужденецът ще дойде да види за какво си е дал парите.

– Този е американец. Той си купува не имот, а история – авторитетно се изказа сервитърчето, което учеше задочно в университета.

– Нали ги е дал вече, тепърва ще гледа за какво ги е дал – с пренебрежение измърмори брадясал мъж и погледна към приятеля си, който мълчаливо пиеше бира направо от бутилката. – В двора 30 години човек не е стъпвал, заприличало е на змиарник. Кой знае за какви пари са продали?

– Знам за какви. Апартамент в София можеш да си купиш за такива пари. Късмет – отпи от бирата си Ичо.

– И дали ще се засели този американец, или само си влага парите? – сякаш на себе си рече мъжът. – И как ще се разбираме с него?

– Бе нека дойде, пък ще видим. Отсега ли да го мислим? – отговори му Ичо и продължи да се взира в масата.

– Ей, като почнеш да се правиш, много ме е яд. Кажы какво знаеш бе, човек?! Какъв е този американец, бял ли е, женен ли е, какво работи? С кожата си усещам, че знаеш, ама си мълчиш. Щото ще ти е комшия и май нещо се надуваш – продължаваше да го разпитва брадясалият.

– Нищо не знам, откъде ти щукна това? Да не би да ми се отчитат на мен от кметството, та да знам. Намерил къщата по Интернет, свързал се с внучите на баба Дона в Италия и се спазарили. Сега става лесно. Парите по сметка, нотариалният акт с пълномощно и готово. Това знам. Утре ще го видим. Като нищо може и да почерпи – ухили се мълчаливецът и стана да си ходи.

Другият ядосано го изпрати с поглед, допи си пиетието и също си тръгна.

Новината за продадената къща се разнесе бързо и съседите взеха да надничат в двора, сякаш не го бяха виждали. Слухът за високата цена, която е платил американецът, ги караше да завиждат на внуците на баба Дона, които отдавна си бяха устроили живота някъде в Италия и никой не ги беше чувал отдавна.

Навън беше съмнало вече, когато Ичо влезе в градината да събере трева за кокошките. Погледна в двора на баба Дона Трибалката и зяпна от изненада. Там – до стръмното стълбище от зеленикав, дялан гранит, стоеше висок мъж и гледаше към почернелия чардак на къщата. Ичо тихо приближи оградата и започна да наблюдава новодошлия. Щеше да е първият човек, видял как американецът влиза в новата си къща. Подсмихна се и се подпря на една череша.

Мъжът беше облечен спортно – в джинси и светлосиня риза с навити ръкави. Имаше висока, атлетична фигура, с тъмна коса, артистично вързана на опашка. Тъмните очила стояха на главата му като диадема. Не изглеждаше да е на повече от четиридесет.

“Този да не е малко...” – помисли си Ичо, като се взираше напрегнато в странната прическа на американеца.

Мъжът бръкна в кожената чанта, която беше пуснал в тревата до краката си. Извади ключове и бавно заизкачва стръмното стълбище. На Ичо му се стори, че гранитът свети някак особено в синкаво. Премигна и се ядоса на себе си, защото си помисли, че само една любопитна жена би надничала така през оградата. Но не можеше да остави нещата да се развиват без контрол. Видя, че мъжът се изкачи горе, премина през разсъхналите се талпи на чардака и отключи почернялата врата на къщата. Влезе и затвори внимателно след себе си. Това направи огромно впечатление на Ичо, защото вече нищо не подсказваше, че някой е влязъл. На улицата нямаше кола, портата на двора и вратата на къщата бяха затворени и нищо не се чуваше отвътре. Само малката кожена чанта в тревата подсказваше, че все пак нещо се е случило. Мъжът взе да скубе припряно щир по пътеката и постоянно хвърляше око към старата къща. Беше тихо. Ичо взе леко да се притеснява от факта, че чужденецът се бави подозрително дълго вътре, а всеки в махалата знаеше, че горе има само едно малко коридорче с огнище в дъното и по една стаичка от двете му страни. И че вътре е празно. “Какво толкова прави вътре” – питаше се мъжът. “Има си хас да му е станало лошо, не дай Боже!” Той натрупа тревата до каменната чешма и реши да провери какво става. Изми си ръцете, изтри ги в захабената хавлия,

която висеше на крушата, и излезе на улицата. С бавна крачка приближи двукрилата порта и натисна резето да отвори. Сърцето му се обърна. Портата беше заключена. Резето свободно се вдигаше нагоре, но някой беше заключил отвътре с ключ. Ичо беше изумен. Даже се ядоса. “Кога дойде, кога взе да заключва. Не помня кога сме заключвали последно къщите си, а тоя... Личи си, че е странна птица. Дали няма да берем ядове с този човек?” – мислеше си мъжът и се върна обратно. “Дано да не е някой психопат, че не знам...” Колкото и да се въртеше и да си търсеше работа, в един момент се прибра вътре и застана до прозореца. Оттатък беше тихо и неподвижно. Ичо взе чантата за хляб и тръгна към магазина. И тогава в началото на улицата видя малка, черна кола със стикери на фирма за коли под наем. В магазина вече знаеха, че американецът е пристигнал рано-рано да си види имота. Ичо с никого не сподели тревогата си, че онзи е вътре повече от час и че заключва вратите след себе си. Купи си вестник, цигари и една голяма бутилка бира. Когато се върна, отново погледна през прозореца. Този път видя, че тежката врата на едно от двете мазета на приземния етаж е отворена. Предполати, че е оставена така, защото вътре отдавна нямаше ток и е пълна тъмница. Примъкна един стол до прозореца и седна да прегледа спортната страница. Но не го свърташе да чете. Пак се загледа в буренясалия двор оттатък оградата.

Ичо живееше тук повече от петдесет години и познаваше всеки камък, всяко дръвче и керемидка в радиус 1000 метра наоколо. Познаваше мириса на къщите и дворовете, знаеше как скърцат вратите и прозорците на всеки дом по улицата, в детайли различаваше гласовете на хората, петлите, магаретата и кучетата. Просто нямаше нещо, което да се чуе или усети, и той да не знае за какво става дума. Къщата на баба Дона имаше като своя. Под сайванта стоеше паркиран джипът, който купи на старо от едно военно поделение и с него ходеше на лов и за дърва в гората. В крайното мазе си държеше бидоните с материала за ракия. През пролетта садеше картофи в долната градина на старата къща, а предния двор косеше. Винаги си е мислел, че един ден ще купи тази къща, защото нямаше как да е иначе. Защо ли не беше придвижил този въпрос по-рано? Нещо го възпираше, но никога не се сети какво е. Сега вече съжаляваше, но нямаше накъде.

Къщата опустя отдавна. Преди повече от тридесет години. Първо почина старецът, а след няколко години се помина и баба Дона Трибалката. Имаха една дъщеря – Цвета, която замина в София преди много години. Пееше в голям ансамбъл. Никой не разбра кога е починала Цвета и от какво. Внуците на баба Дона живееха в Италия. Хората в селото говореха, че над дома на Трибалката е паднало проклятие, защото е разпиляла семейст-

вото на Рашо Бурмето от Горната махала. Нарочила ги, одумвала ги и децата им се поболели. Други пък казваха, че Дона Трибалката си е била достатъчно проклета, особена и корава, и затова никой не е останал около нея. Той помнеше баба Дона като спретната, мълчалива и тежка на думи жена, която имаше търговски нюх и беше пословична скъперница. Бяха заможни – дълбоките, тъмни мази бяха пълни с всичко, което се сетиш. Имаха работници, които им гледаха крави, кози и пчели в планината, други пък се грижеха за зеленчуковите градини, за нивите и за ливадите, които те имаха много и не ги бяха дали в кооперацията. Страняха от хората и сигурно е имало защо. Ичо знаеше причината от баща си. Преди хората много са коментирали това, но сега едва ли имаше някой, който се сещаше за историята на Дона Трибалката. Сама по себе си тази история беше интересна и Ичо отново чу гласа на баща си, който обичаше да разказва, а и много го биваше за това.

По време на последната война, ешелоните на германската армия минавали по железопътната линия бавно, както е редно през населено място. Войниците от вагоните и хората по улиците се гледали почти от упор, защото линията е на петдесетина метра от къщите. Понякога германците хвърляли шоколади, бисквити и консерви. Друг път – моливи, шарени кутии и играчки. На децата в селото им било забранено да се лакомят за тези съкровища, защото имало опасност в ръцете им да избухне бомба и да ги осакати или убие. Родителите разказвали потресаващи истории за откъснати ръце, за изгорени очи и разкъсани деца. Това било достатъчно страшно и хлапетата стояли настрана от подаръците на германците. Когато от вагоните изхвърчавала празна бутилка обаче, реакцията била коренно различна. Тя веднага се прибирала, измивала и влизала в употреба като абсолютна мярка за точност. Немската точност била известна още тогава. Такова шише притежавала Дона Трибалката. То било еднолитрово и стандартно по форма, прозрачно, от дебело стъкло и с грубо дъно, на което имало гравирани фирмени знаци на немски език. Ако някой трябвало да измери литър мляко, вино или ракия, отивал при Дона да иска шишето. Тя го давала, но с леден тон напомняла да го пазят като очите си. И хората го пазели – повече от 15 години мярката от един литър се отмервала единствено с немското шише, независимо, че времената се променяли бързо. Когато връщали шишето, всички носели по нещо – било плодове, било яйца или сирене. Макар че си имала от всичко по много, Дона прибирала с достойно изражение донесеното.

Един ден майката на Рашо Бурмето му викнала да отиде у баба Дона за бутилката. Рашо се ядосал, че му прекъсва някаква работа и извикал

сина си – момче на 5-6 години, и го изпратил да вземе мярката. Пламен влязъл в двора, изкачил гранитните стълби и почукал на вратата. Отворила баба Дона и забила поглед в детето. Гледала го дълго и тежко. По едно време го попитала защо е дошъл. И Пламен казал, че баба му го праща за шишето. Тогава Трибалката се ококорила и рекла:

– Как за шишето? Баба ти не го е върнала от миналата седмица – и погледнала втренчено Пламен. – Ама аз знам, че ти си го строшил и сега те е страх да си признаеш. – Белезникавите ѝ очи го пронизвали.

Пламен се втрещил. Бил обвинен в най-страшното убийство, което едно дете може да направи. Опитал да каже нещо, но гласът му не излизал. Дона Трибалката го побутнала и затворила дебелия врата пред лицето му. По едно време Пламен се съвзел и хукнал към къщи. Какво е разказал там, никой не знае, но привечер баба му отишла да се разправа с Дона – нещо, което никой не бил правил дотогава. Прибрала се като попарена. После и Рашо Бурмето ходил да се изясняват, но и той нищо не постигнал. Дона Трибалката била непреклонна и ги обвинила, че са счупили най-важната и скъпа вещ в къщата ѝ. На нейна страна били и някои от съседите, но после нещата се обърнали. Малкият Пламен – под въздействието на притеснението и стреса, се разболял. Поддържал температура, започнал да заква и отслабнал съвсем. Лекували го и по болници, и по бабешки, но детето не се оправяло. По едно време започнал да се задушавя. Родителите се изместили да живеят в Южна България, където климатът бил подходящ за него. После възрастните починали, а младите не се върнали в селото. Кметството взело къщата за ветеринарна лечебница, каквато е и до днес. Всички мислели, че за нещастieto, влязло в дома на Бурмите, е виновна Дона Трибалката. И постепенно спрели да ходят при нея. Дошло време с дни никой да не почуква на вратата ѝ. Но тя била твърда и не проговаряла на никого. Годишите минавали. И в нейната къща не останал никой. В двора влизал само Ичо, за да си ремонтира джипа и да коси тревата. С картофите в долния двор се занимавала жена му.

Ичо се отнесе в мислите си, дори малко задряма. Някъде скръцна врата и той сепнато погледна в двора. До стълбите стоеше американецът. Ичо скочи и излезе. С големи крачки приближи дървената порта и почука силно с металната халка. Видя, че онзи тръгна към него. Огледа връзката с ключове, отдели един и го пхна в ключалката. Отвори портата и погледна Ичо право в очите. На този му се подкосиха краката. Стори му се, че това е Пламен. Колко бяха играли заедно, че и в детската градина заедно ходеха. Мургавият мъж го гледаше изпитателно, но по едно време очите му взеха да се смеят.

– Пламене, ти ли се бе? – изведнъж викна Ичо. Кажй, че си ти, проговори на български бе!

– Позна ме. Само ти ме позна, Ичо! – Пламен протегна ръцете си и прегърна приятеля си от детинство. – От днес сме съседи, брат ми. Купих къщата на Дона Трибалката, защото родната ми къща е заета. А съм решил да се върна на село. Завинаги.

– Ми нали си американец, как така ще се връщаш на село? – Ичо не вярваше в този обрат на историята и недоверчиво се взираше в Пламен. – То добре, ама защо избра точно къщата на Дона Трибалката? – изпусна изведнъж мисълта си.

– Не бях го намислил предварително. Но когато я видях тази къща по Интернет, реших, че това е добър вариант. Най-накрая трябва да се сдобря с миналото. И да продължа живота си без онзи гняв в сърцето, който ме изпрати на другия край на света. С този гняв си отидоха баба и дядо, с този гняв още живеят и родителите ми. Трябва да сложим край, приятелю. И днес започнах точно това да правя.

– И как ще стане това, каубой? – засмя се Ичо.

– Ела в онова прашно мазе, пълно с паяжини и ще видиш – Пламен се обърна и тръгна към почернялата тежка врата на мазето.

Ичо отдавна не беше влизал там, защото на големите ковани халки винаги висеше поне килограмов катинар. Това разбиване нямаше. В катинара имаше ключ, който приличаше на сувенир.

– Този ключ сигурно е по-стар от Америка – високо се засмя Пламен. – Влизай, пълно е със съкровища от последните два века! Като дете съм мислел, че това е пещерата на Али Баба, представи си. И не съм бил далече от истината.

Край каменната стена бяха наредени ракли и огромни сандъци с кафяви митнически печати. Почти до тавана стигаха дебели дъбови рафтове, почернели от годините и прахоляка. Върху тях бяха нахвърляни медни котли, тави, огромни тигани и джезвета, гърнета, делви и буркани с върбови оплетки, покрити с гъсти паяжини. Имаше всякаква стъклария, дървени съдове за жито и боб, а в другия край на мазата в редици бяха наредени качета за месо, туршии, сирене и мед. Слънцето хвърляше във вътрешността на мазата снопове светлина, които навлизаха плътни от праха, който се вдигаше от стъпките на Ичо и Пламен. И такъв един слънчев лъч освети стъкларията зад огромна дамаджана, сложена в поставка, за да не се чупи. Светлината беше спряла върху едно просто шише, тромаво на пръв поглед и доста различно от другите шишета наоколо.

Очите на двамата бяха приковани в него като хипнотизирани. Пламен приближи и промуши ръката си навътре. Хвана шишето за гърлото и внимателно го повдигна. После го приближи към себе си. Погледна Ичо и двамата отново спряха очите си върху прашасалата бутилка. Пламен я обърна. Върху дебелото дъно имаше фирмен надпис на немски език.

– Маmicата ъ на Трибалката! – изсъска Ичо. – За едно шише ви погуби всичките! Поне да го беше строшил... И се изплю върху прашния под.

Пламен тръгна към изхода. Отиде до чешмата, пусна тънка струйка вода и взе да мие шишето. После го остави на тревата с гърлото надолу и подпряно на каменното корито. Седнаха с Ичо на гранитните стълби и мълчаливо гледаха как слънцето си играе с потъмнялото стъкло на шишето и в душите им ставаше все по-леко и по-свободно.

САМ

Даниела Стамова

Омръзна ми! Като мъгла се стеля.
Достатъчно поемах тежки думи.
И ненавиждам хладната постеля,
таила толкоз нежност помежду ни.

Какъв сарказъм и каква ирония!
Душата бе започнала да диша.
И заблудена от напиреща мелодия,
отново бях започнала да пиша.

...И взех сама със себе си да споря.
Не искам да се връщам във играта.
Започнах и сама да си говоря.
И тази нощ ще легна на земята.

Самотник всеки е. Дори и в благодат.
Осмислих, всъщност, притчата позната.
Човекът идва сам на този свят.
И също сам си тръгва от земята.

НЕБЕТАТА НА ГЕРГАНА

Ники Комедвенска

Мълчи ми се. Така страшно ми се мълчи, че искам да съм се родил ням. За какво ми е тази уста, като никой не ме чува? Затова от два месеца дума не съм обелил – само клатя глава, а пък другите, ако щат, да ме разбират.

Тук съм вече от година и нещо. Казват му Дом за изоставени деца, ама всички го знаят като Къщата с копелетата. Нас никой не ни обича. То и ние не се обичаме. Затова искам да мълча. Няколко дена се изредиха да ме бият всичките – от възпитателите до бандата на Метин Мръсното. После свикнаха и ме оставиха на мира. Само Метин ми посяга понякога, ама той на всички посяга. Такъв си е – мръсен и в червата, затова му викат Мръсното. Яд го е заради Гергана – не може да понася някой да е добър. А тя е най-добрата ми приятелка. Гергана е котка. Една такава шарена и мекичка... Навърта се край кухнята и чака някой да я нахрани. Не че я хранят, повечето я ритат, ама аз все ѝ давам по нещо – я филия, натопена в бобена чорба, я парче престояло сирене – каквото ни дадат на нас. И Гергана знае, че нещо съм ѝ скътал, затова ме чака да изляза от кухнята и право при мене идва. А като си изяде манджата, покатерва се на коленете ми, свива се на търкало и чака да я милвам. Метин казва, че била мъжка и щом се вре в мене и се натиска, значи е педал. Нека е педал, пак си е моя котка и аз я обичам. Тъй хубаво ми става, като забие гънките си ноктенца в старата ми жилетка и започне да мърка, че все едно съм си у дома, имаме дърва и печката бумти весело, а баба ми чете приказки от голямата книга... Само очите ѝ да не бяха такива – като жълти точки. Не обичам жълтите точки. Те идват, когато някой те удари толкова силно, че изведнъж целият ти свят изчезва и остава черното и страшното. Като се напие, баща ми ме удря точно така. Обаче баща ми не идва тук, а Герганините жълти точки тъй лесно се скриват – милна ли я по главичката, затваря очи и започва още по-сладко да мърка...

Само че от една седмица вали и Гергана никаква я няма. Довчера мислех, че е избягала и е отишла да обича някой друг, но днес сутринта Метин ми каза хич да не я чакам.

– Ей, копиле! Оня, шарения педал, знаеш ли го?

Гледам го в очите и мълча. Като види, че не му се връзвам, ще му омръзне да ме дразни. Но Метин не спира.

– Няма да дойде вече твоя педал, копиле! Утрепахме го. Оня ден го завардихме до старата барака и му спухахме гъза от бой. Ако кажеш...

Не го дочаках да свърши – изкрещях и се хвърлих отгоре му. Така го мразя тоя Метин, че искам само да го убия, да млъкне и той и никога повече да не чувам гадния му глас. А после целият свят избухна в безброй жълти точки. Като пожар...

Вече съм сам, Сам, САМ! И искам само да мълча. С най-страшното мълчание. Затова вземам една игла, вдявам в ухото ѝ черен конец и започвам да шия. Ще я зашия тази уста! За какво ми е? И без това никоой не ме чува. Хващам долната си устна и забивам иглата. Не устата, сърцето ме боли. Прокарвам конца и през горната устна, късам и го стягам на възел. И пак забивам иглата, и пак стягам, докато сам ставам на възел...

Ето ме – седя си на пейката до счупените пързалки. Сам съм. И мога да мълча, колкото си искам. Изведнъж до мене застава Гергана. Не моята, една друга Гергана. Тя е мелез. Майка ѝ е циганка от селата, а баща ѝ трябва да е бил бял като сирене. Затова тя е нито черна, нито бяла. Само очите ѝ са сини, сини – като небенца. Ако имаше в тях едно слънце, всичко наоколо щеше да светне. Толкова е хубава тая Гергана, че всички я бият. И аз съм я удрял веднъж, като поиска да ми пипне котката. Сигурно новата ми уста я плаши, защото очите ѝ са тъй големи, че цялото ѝ лице е станало на небе. Ако каже и една дума, ще я ударя, нищо, че е хубава. Но тя не казва нищо. Само сяда до мене и ме хваща за ръката. А нейната ръчичка е такава мека и нежна – като кожата на моята Гергана. И също като нея ме разбира, без да съм казал и една дума. Облаците на горното небе са слезли толкова ниско, че аха-аха, и ще ни смачкат. Ставам да си ходя, но тогава най-неочаквано Гергана казва:

– Знам къде ти е котката.

После скача и без да пуска ръката ми, тръгва към оградата. Промушва се през една дупка, мъничка и пъргава като мишленце, и чака търпеливо от другата страна да се измъкна и аз. Вървя след нея като насън и знам, че отиваме точно там, където трябва – до сухото дърво, където в коренаците на бъзовите храсти се е свила моята шарена котка. Само дето не е сама: до коремчето ѝ се гушат две малки пухкави котенца, като две топчици. И сякаш всичкото мълчание се смъкна от мен, става ми леко и хубаво, и за пръв път в живота си искам да говоря – хубави и добри думи, топли като новородени котета. Посягам да ги помилвам, но Гергана ме спира:

– Недей! – казва тихо и тънко ѝ гласче ме залюлява като приспивна песничка. – Ако ги пипнеш, ще ѝ миришат на човек и ще ги остави.

Може и тъй да е. Може и ние да сме замирисали на нещо лошо и чуждо, затова са ни оставили в Къщата на копелетата. Но даже и там не е толкова страшно, ако има кой да те чуе...

После се връщаме обратно и точно зад старата барака, където Метин Мръсното ходи да пуши вечер цигари, Гергана срязва конците на устата ми с парче стъкло. Ръката ѝ пак държи моята и очите ѝ са тъй сини, сини...

А горе облаците изведнъж се разкъсват като парцали и през отънелите им дрипи се показва слънцето. Някой ден ще го хвана това слънце и ще го сложа точно там, където му е мястото – в небетата на Гергана.

НЕ ЗАСПИВАЙ, ЛЮБОВ

Петър Пацев

Не заспивай, любов, не заспивай...
Последната нощ е това.
Всеки казва: „Красива е много!“
Аз те моля, не заспивай сега!

Не заспивай любов, не заспивай...
Колко странно срещна ме ти:
„Добър ден“ – каза ми тихо,
после стрелна ме с дивни очи!

Не заспивай любов, не заспивай...
Някак особен е пламъка в теб:
„Колко нежност...“ – мисля си тайно,
всеки пита защо съм поет!

Не заспивай, любов, не заспивай...
Не прекършвай залеза тих:
„Ще си идеш, знам ще ми мине“ –
краят няма да бъде щастлив!

Не заспивай, любов, не заспивай...
Остани до последния миг:
„Този стих за теб го написах“ –
вместо цвете и болка, и вик!

ТРЕТИЯТ ОПИТ

Емил Стоянов

Купих си пистолет! Хубав – един такъв черен, тежък, лъскав. Дето се вика – пистолет, та цъка! Пълнителят – пълен... дюкме. Иначе среден, не от големите. Циганинът, дето ми го продаде, ми каза, че няма проследяване и ми намигна. Демек ако ще върша няк'ва работа с него, да съм спокоен, че няма да ме хванат. Вика: „Бъди ра'ат бате, не пари“. Броих му двеста лева, мушнах го в джоба и от там на зиг-заг до колата и газ към къщи. Докато се добера до нас, вече бях плувнал в пот. От притеснение де... То не, че някой ме следеше, ама все пак... Оръжие нося... Незаконно.

Тъкмо паркирам на паркинга пред блока и гледам чичо Борьо. Комшията от третия етаж. Върти се пред входа като обран евреин и току погледне нагоре. Като ме видя, че слизам от колата, все едно Спасителя видя.

– Еийй... Емиле... Баш ти ми трябваш!

– ‘Що бе? – викам аз.

А той:

– Да ми помогнеш с тоя багаж, че сам не мога.

Кога погледнах... Четири каси с буркани, ама от големите. Наредил ги една върху друга до входа и чака... Чака да се роди Мойсей, ама на! – дочака мен.

– Ееее, чичо Борьо – викам. – Бързам сега, бе... – опитах да му откажа, не защото не исках да помогна, а защото пистолетът ми беше в джоба. Придържах го с ръка. Ако го пусна, ще натежи и току-виж анцугът ми се изсулил надолу.

– Давай, давай, чичовото, че ще те черпя на твоята сватба – и се засмя – ‘Айде хващай горната каса и давай към мазето.

Не разбираше от дума и това си е. Сетих се тогава и му викам:

– Не мога с двете ръце, че дясната ме боли. Ще я носим двамата. Хващай.

Не му се понрави много, ама дето се вика: „Като няма риба и ракът е риба“. Хвана и той от другата страна, и така с четири курса до мазето свършихме работата.

Качих се до нас, събух си старите кецове и влезнах в хола. Седнах на дивана, а пистолетът оставих пред себе си – на масата. Загледах се в него. Никога не бях държал пистолет. Само автомат „Калашников“, и то само веднъж, на стрелби в армията. То и там беше една излагация, ама нейсе...

Та гледам аз пистолета и се чудя. Ще стане ли от раз или не? Взех го в ръка, повъртях го малко да усетя тежестта му, разгледах го и пак го оставих на масата. Треперех... Като лист треперех. То имаше и случаи, в които не ставаше от раз. Е на, поетът Яворов не е могъл от първия път, та е ходил на поправителен. Ама, чакайте бе... Ама аз забравих да ви кажа за какво ми трябваше паглака, бе... Бях решил да се гръмна! То аз отдавна съм решил да си пресека белтъка, ама досега не бях пробвал да се застрелям. Да се беся – да, да се троя – да, но да се гръмна – не! И с влак не съм пробвал, че ме е страх от влакове. Само като ги видя едни такива големи, железни, мощни – и ми се отщява. Виждал съм човек, блъснат от влак... Грозна гледка, не е за мен тази работа.

Когато за пръв път реших, че ще се трепя, реших, че ще се беся. На тавана имах един стар хамак, дето баща ми навремето го разпъваше между два бора на Бяла черква, да се люлея на него. Намерих го, взех му въжетата, с които го връзваше, и 'айде към гората. Започнах да си избирам дърво. Да ми се чудиш на акъла. К'во толкова има да избира дърво човек, като ще се беси на него, ама на... Накрая намерих едно голямо дърво с разперени кло-ни и започнах да се оглеждам на кой клон да вържа въжето. Пообиколих няколко пъти и се спрях на един дебел клон. Високо беше и трябваше да се кача на самото дърво, да се придвижа до средата на клона и да вържа въжето. После щеше да е лесно. Слагам примката, скачам и... сбогом. Речено-сторено. Направих аз всичките тези упражнения и точно когато започнах да връзвам въжето за клона, какво се завъртях, какво не, не знам, но така се изтупках по гръб на земята, че чак подскочих. Видях всички съзвездия, барабар с тези, дето не са открити още. За малко да си отида за нищо. Заради едно бесене! Така се бях натъртил тогава, че повече въже не исках да видя през целия си живот.

Когато болката и синините от падането отшумяха, започнах да кроя друг план. Беше едно такова никакво време. Болно време, дето му казват хората. Та и аз бях малко настинал тогава. И се сетих! Отрова! Ами да! Там няма шест-пет. Гълташ и се хващаш за чимшира. Да, ама като не познавах отровите и не знаех каква да взема? То най-лесно е да изгълтам на екс един литър вода със сода каустик вътре, ама после? Бях чел някъде, че един така се самоубил, ама докато ритне бакърчето, всичко вътре му изгоряло. Било нечовешка болка, казват. А пък аз не исках да ме боли. Исках като си глътна коктейла, да си легна на леглото и спокойно, блажено да се отправя към светлината или каквото е там. И реших. Това само с хапчета ще стане. Сънотворни. Ще изпия една или две опаковки, и готово. Нито ще боли, нито ще сърби. Лягам, заспивам и прощавай свят. Отидох в аптеката, ку-

пих си хапчетата. Ще кажете, ама как така без рецепта?! Ами ей така! Те и до ден днешен дават без рецепти. Както и да е. Прибрах се, напълних си една чаша с вода, извадих сънотворните в една чинийка и за кураж си сипах малко ракия. Викам си: „Ще пийна за последно, ще си припомня нещо тъжно и като се разстрой много, гълтам хапчетата, лягам и чакам“. Отпих една глътка от ракията и се опулих. Силна, ама силна беше пушчината. Взех чашата с вода и жадно отпих. Като отмина първоначалният шок от силния градус, взе, че ми се услади. Хакнах още една глътка, отпих вода, ама нещо липсва. Хубава ракия без салатата си е престъпление, ако питате мен. Отидох до кухнята, ама в хладилника само един домати и малко сирене. От там ‘айде до пазара, после през магазина за мезе и пак вкъщи на масата. Пия ракия, бодвам салатка, вземам луканка. После пак – пия ракия, бодвам салатата и пак луканка. Има-няма обаче, поглеждам към хапчетата. А те там – на масата в малката кафена чинийка, стоят и си чакат реда. Колкото повече пия, толкова повече ги намразвам. По едно време взех да си говоря с тях. Пияна му работа. Гледам ги и им говоря:

– Вие ли, беее... Вие ли бе, мамка ви да еба, ще ме трепете, бе?! – всичко това придружено с хълцане. – Вие ли бе малки, червени, гадни педалчета, ще ме трепете, бе? А?! ‘Найте ли кога? А?! Никога!

Станах от дивана, олюлявайки се, взех ги барабар с чинията и излязох на терасата:

– А сега да видя, мо’ете ли да летите – и със замах ги изхвърлих навън.

Върнах се отново в хола и продължих с пиенето. Първо псувах хапчетата, после псувах аптекарката, дето ми ги продаде, после напсувах и водещия на някакво предаване по телевизията, което изобщо не следях, накрая напсувах и себе си затова, че изхвърлих сънотворните. После ме осени гениалната мисъл, че може и с други хапчета да стане, и с триста зора се добрах до домашната аптечка. Там, освен няколкото термометъра, бинтове и марли, намерих и една ампула течен аналгин, плюс две останали последни в блистера хапчета парацетамол. Усмяхнах се и, горд от откритието си, отново отидох в хола. Счупих с ръце ампулата с аналгина, като разбира се се порязах, изтръсках я в устата си, после погълнах и двете таблетки парацетамол, като преглътнах с ракия. Боднах си за последно от салатата и се строполих на дивана. „Това беше. От утре аз съм само история“ – казах си на ум и заспах.

На сутринта освен, че имах махмурлук, не чувствах никакви симптоми от настинката си. Не само, че не можах да приключя със себе си, ами се и излекувах отгоре на всичко.

Затова реших. Ще се гръмна и толкоз. Без бесене, без хапчета, без

ракия. Куршумът и до там! Отидох в циганското гето в кв. Столипиново, повъртях се малко и веднага при мен дойде едно циганче:

– Бате, к'во ша търсиш?

– Патлак – тихо казвам аз.

– Ко туй патлак, бате? – и ме гледа озадачено.

– Пистолет, бе – казвам пак тихо и се оглеждам.

То ме погледна, присви очи и каза:

– Чекай малко – и се шмугна между бараките на гетото.

Това малко беше половин час. Тъкмо взех да губя търпение и цигането се появи:

– Бате, аде идвай. Сали тъ чека.

Последвах го аз и така се озовах в къщата на Сали, който ми продаде пистолета и каза „да бъда ра'ат“, и че не пари.

Та така. Стоя си в къщи на дивана и се чудя къде да се гръмна. В главата ли, в сърцето ли...? Дилемата е голяма. Ако се гръмна в главата, може да на успее и да ослепее като поета Яворов. Ако се гръмна в сърцето... полесно ми се види, ама и там ако нещо вземе, че се отклони от някое ребро, и се осакатя, вместо да се утрепя... Чудом се чудя, значи...

Взех аз пистолета в ръка, бутнах предпазителя надолу, заредих го и го опрях в слепоочието си. Ръката ми трепереше. После го преместих между очите си – да, ама като го видях така срещу мен и ме хвана страх. От там напипах къде ми е точно сърцето с едната ръка и опрях пистолета в гърдите си. Пак не ми се видя правилното място и започнах да мествя панически оръжието по цяло си тяло. Плувнах в пот и движенията ми станаха хаотични. Отстрани ако ме гледаше някой, сигурно щеше да си помисли, че танцувам танца на самодивите. То не знам има ли такъв танц, ама като се замисля, май и самодиви няма, та...

Напрежението растеше, а аз продължавах да опирам патлака по различни части на тялото си, докато изведнъж се спрях. Събрах смелост, въздъхнах тежко и опрях оръжието в лявата си буза. Затворих очи и натиснах спусъка. Чу се силен гръм. Болката беше жестока. Веднага усетих топлината на кръвта, която започна да се стича по мен, и наддадох силен вик на ужас.

Направих го! Най-после го направих! Гръмнах се и толкова! Вече няма да мисля за това. Свърши се! Ех... Но знаете ли? От всичко най-много се радвам, че от страх да не умра се гръмнах в... гъза.

В ОЧАКВАНЕ

Светослав Дончев

– Чудно и страшно обезлюдяват българските села! – подхвана Желко, бивш лесничей с хитри очички, цепка вместо уста и брезентова шапка, която разпраща, не свалял, дори когато спи. – А най-тъжно се изпразват планинските села! – добави сякаш искрено и с тъга.

Печката пукаше тихо в средата на стаята, дългите кюнци преминаваха през половината помещение, отвещаха белия дим отвън и ние го виждахме през прозореца как се вие над стрехата и поема незнайния си път.

– В едно такова село бях на служба осем години! – говореше той и гледаше гората, калния сняг и струпаните дърва, гледаше ги упорито, без да извързва глава към нас, сякаш търсеше спомените си там.

– Виждали ли сте празна къща на склона... отвън залостена, паянтова вратичка, с обрасли от тревата плочки... върху стената на къщата облегнатото дървено, детско конче, самоделка някаква... нагоре прозорци със занемели пердета... отстрани килерче, грижливо сковано, а изгнил трион виси на канап пред прозореца?!

Въздъхна Желко, а ние гледаме профила му, нереален от следобедния планински сумрак. Чуден човек е той. Сгушва се в брезентовата шапка, снишава глас и заговаря. В началото тихо, после променя нотката, повлича ни със себе си в неговите гори, блата, речните корита, където той е бил, а рядко стъпва човешки крак, омайва ни с приказки, отвеща ни далеч от топлия уют на кръчмицата, все на места, където е интересно да отидеш, но те е страх.

– Гледаш я вратата! – подхваща той. – Някой я е отварял, излизал е, бързал е с надежда да отиде някъде... после се е прибирал с оная радост да се прибереш у дома след труден ден... после гледаш пердетата и сякаш виждаш как някой ги е отмествал всяка сутрин, за да види слънцето... а вечер ги е местил обратно, преди да се сгуши в приятната тъмнина на леглото... гледаш дървеното конче и мислиш... някое несигурно още дете е залитало из двора, радвало се е, смеело се е, вързано куче е лаело наблизо с палава опашка... ти гледаш сега пустотата и знаеш, че кучето вече го няма, а детето се е превърнало в голям човек, с бръчки по челото и недоверчиви очи... останало е само кончето покрай стената... и за триона помисляш... някой е рязал... силно, уверено, майсторял е нещо... после... човекът го няма, а трионът стои и ръждясва от дъждовете!

– Ей в такова едно село служих тогава аз! – продължи той. – Живеех в

малка хижа... на баира... над последните къщи... сутрин се събуждах и първо излизах на верандата... да запаля цигара и да погледам разбуждащите се къщи... тесните улици и първите старци, които прохождаха из дворовете или се клатушкаха към центъра за хляб... честичко бе хладно, един хаплив тръпчив студ, от който те заболява челото, но в такива дни я нямаше мъглата и бе така ясно, че както никога се виждаха ниските дървета, струпани като перчем коса върху гол склон отсреща, далеч, далеч... виждаше се бавна планинска река, искряща като изпуснат шал между скалите!

Въздъхна Желко и пак погледна навън, а ние се спогледахме. Заспали-те ни мозъци, опушени като гредите на тавана в кръчмата, се размърдаха, а очите ни сякаш виждаха картините, които ни рисуваше с думи.

– И така неусетно... ден след ден, месец след месец... така пред очите ми... минаваха годините, пред мен минаваха, както си стоях на верандата, а хората от селото... намаляваха... едни заминаваха с усмивки... с нетърпение, както се отива на дълго чакана почивка... други се целуваха с оставащите си близки... вдигаха поглед, гледаха родната си къща, другите къщи, околните, гледаха улчките, по които бяха бягали като деца... и си тръгваха с мъка... И така, без дори да забележа... селото обезлюдя... остананаха само старците, старците и няколко луди... заточиха се еднаквите дни... тишина през целия ден... понякога тропне звънче на заблудено животно, някой в долната махала захване да цепи дърва... тупкането на брадвата отеква и се блъска като затворена птица между хълмовете... струва ти се, че някой дялка от самата планина... неусетно, в тишина и покой, идваше вечерният сумрак... тънък дим от няколко комина тръгне право нагоре... тук-таме по склона светне крив прозорец... и това е... и над всичко това тишина... само тишина и студ... Имаше и две семейства... млади хора... едните живееха в горната махала... там къщите оредяваха и улиците бяха най-стръмни... та там живееха Михал, млад мъж с жена му Нина, също младичка, и трите им деца... особняк бе тоя Михал, дявол голям... през ден, през два ходеше в града... спретнат, чист, а те го изпращаха... понякога само Нина, с гордост в очите, и тя дяволита като него... изправена до вратата на стария микробус, усмихната и обичлива, със смешна фиба над челото... той се качва сериозен и сякаш не я забелязва... друг път го изпращат децата, свирят, махат, гонят се по площада, а той ги гледа сърдито зад стъклото и им се заканва с пръст... особняк си беше... срещнеш го из центъра, поздравява почтително, пусне някой майтап, весело те заговаря... отпуска те, така да кажем... а в очите му пламъче блести, не му е чиста работата... все нащрек да си с него... пък... как си хранеше семейството... защо ходеше често до града... никой не бе чувал да работи...

беше много мързелив дяволът... зададе се зима, дойде времето за зимнини, за подреждане на дървата да съхнат... той лежи под сенките, докато Нина се шурка из стръмния двор... той лежи, гледа суетнята и мисли, а тя не смее нищо да му каже... и в крайна сметка все ще издокара някого... някой му нацепи дървата, работлива съседка му събере картофите, Нина прекършва гръб и пълни килера със зимнина, а децата и тях отрано ги бе научил на труд... три деца бе направил дяволът, а се говореше, че в града имал и други, от други жени, ама тях не ги признавал и не ги поглеждал... такъв беше... дай му да лежи и деца да прави... идваха понякога при мен децата му, подпитвал съм ги... как живеят, как се оправят, откъде пари, защо изпращат баща си в града, ама приучил ги и те да мълчат, както и да е... Та, така си живеехме в селото... аз на върха, малкото останали хорица долу... ама самотен живот водех тогава... все бродех из горите, това ми бе развлечението, е, понякога сляза в селото, отида при доктора, в неговата къща... посрещаше ме винаги с радост, сух, върлинест, орехи да брулиш с него... и той бе самотник, като мен, затова ми се радва... седнем и започне да разказва с часове, устата му не можеш да затвориш...

Другите млади живееха в голяма, мрачна къща, долепена до двора на кметството. Мъжът се казваше Бранко, беше едър, суров мъж, с иначе хубава усмивка, рядка, младежка брада, буен характер и цялото му държание показваше, че е свикнал да му върви във всичко. Жена му, Мая, се съгласяваше с всяка негова дума и за всичко го гледаше в устата. Бяха пристигнали в селото преди година, завръщаха се от дълго странство в чужбина и всички ние много се изненадахме, когато разбрахме, че ще живеят за постоянно в тая пустош. А Бранко бързо бе спечелил всички на своя страна. Старците го обичаха, защото бе суров, но се отзоваваше на всяка молба, а понякога им даваше и пари. Лекарят търсеше компанията му, защото умееше да слуша, освен това често играеха на табла и шах, а аз харесвах разходките из горите с него, защото бе духовит, прям и запален ловец. Често ме канеше в просторната си къща, гощаваше ме с вкусни меса пред напалената камина и ми разказваше славни ловни истории. Аз си затварях очите, когато го срещаш да сече дървета в гората, или разберях, че е излязъл на лов, когато е забранено.

Най-здраво бе приятелството му с Михал, да се чуди човек на тая дружба, при положение, че двамата бяха толкова различни. Бранко – открит като езерце при ясно време, Михал – потаен, селски хитрец. Говореха си с часове, понякога просто облеgnати до някоя ограда, друг път бродеха из горите или ходеха за риба из някакви далечни местности, или търпеливо поправяха повредена машина до мръкнало, без да се отегчат един от друг.

По-късно в един тих разговор с доктора, разговор на четири очи, разбрах, че от много години Бранко и Мая се опитвали да имат дете. Пробвали всичко, при всякакви доктори ходили, при знахари, години наред. Накрая им бяха препоръчали да се усомотят, далеч от хора и от връва, да се успокоят и да заживеят по различен начин. Те избрали това село за начало на новия си живот.

Дали двамата мъже си допадаха, защото бяха единствените читави мъже в селото, а в тая пустош е добре да имаш верен човек зад гърба, или Бранко обичаше да бъде сред веселата глъч на деца в семейството на Михал, когато вкъщи е тишина? Знае ли човек, как да се вмъкнеш в човешкото сърце, та да разбереш?

А самите деца на Михал пресрещаха Бранко, когато е тръгнал с кучето на лов, искаха да пипнат пушката, да погалят кучето, молеха му се да ги пусне в двора да поседят в люлката. А той им се смееше открито като истински планинец.

После, един ден през януари, тръгна слух, че Михал е много болен, толкова болен, че не можеше да се изправи в леглото. Слязох до селото и право в къщата на доктора.

– Да... болен е! – ми каза още от вратата. – Ама нещо не му е чиста работата на Михал... лежи с висока температура, повръща... а лицето му отекло, под ушите му подуто... гледа като плъх под завивката и пъшка... Питам го „Къде си бил, с кой си се срещал?“, а той върти очите и шепне... „За малко в града бях - вика... - за малко“ ... На мен тая работа на заушка ми прилича, ама на тия години да я пипне... Тя, мръсницата, децата гони обикновено... макар че рядко, много рядко, я пипват и млади мъже, ако не са ваксинирани като деца... Ама за всеки случай си сложих кърпата на лицето и го приближих... и го питам отдалеч... „Казвай къде си бил, да знам как да те лекувам...“, а той... още по-бясно върти очите и все поглежда към Нина и децата, те зад гърба ми седят наредени и слухтят... Обръщам се и им казвам строго... „Излизайте... ще го преглеждам“... Те затварят вратата, а той сваля завивката от устата и ми шепне... „Едно... детенце целувах...“ - вика... „Какво детенце?“ - го питам аз, а той гледа тавана и прошепва... „Ами такова, малко детенце“, вика... Детенце целувал, мръсникът, сигурно от ония, дето ги прави и изоставя, си мисля аз... „Сваляй гащите - му викам... - сериозна ти е работата...“ А той скокна и изпълнява... изплаши се... гледам... целия подут отдолу... Та така... на тия години, ако има усложнения, може и безплоден да остане... ама то за такива като него да не жали човек, че няма да могат да правят деца!

Желко се изправи, заинтригуван от кучешки лай и погледна през

прозореца. Отвън колебливо прехвърчаше сняг. Появяваха се плахите снежинки, потайни и прикрити, сякаш бяха разузнавачи, които се преобръщаха, стрелкаха се напосоки, подгонени от някое внезапно горско течение, и се връщаха отново към небето, за да доведат истинските валежи.

– Пак ще натрупа! – се обади дрезгав глас.

– Че това тук сняг ли е? – му отвърна с насмешка Желко.

– Там, в онова село, дето ви разправам... Боже, какви снегове падаха... стана сутрин, дръпна пердето... всичко потънало в сняг... склона, дървета, клоните, улиците към селото... всичко е покрито... няма къщи, няма предмети, няма хора... сняг, всичко е сняг... изляза на верандата и се загледам, а очите почват да ме болят от белотата... грабва те тая белота, премрежва ти очите... отнася те... бяло, бяло и така тихо, че ако застинеш за повече време, ако затаиш дъх и притвориш очи, ти се струва, че всеки миг ще се случи нещо... някое животно ще изписка... или ще падне покрив от тежестта... или ще се случи нещо лошо... а то не спира да вали... трупа, трупа, провесям се, поглеждам към небето и ми се иска шапка да ѝ сваля на тая природа... откъде идва целият тоя сняг, кой решава кога да спре, кога да завали отново, кога да замръзне? По някое време грабна греблото да не мисля глупости и се спусна да почистя поне пред стълбите... не, че гости ще посрещам някакви, зарад мен си... рина, рина, обърна се, натрупало една педя... отказвам се, влизам, прегръщам печката и само гледам като отмалял... докато ме обхване страх... страх, че съм сам наред тоя сняг, страх, че този път няма да спре да вали, докато не затрупа всичко и не ни задуши... кой ще дойде при мен там горе, кой ще изрине преспите да ми помогне... и такива мисли са ми минавали, то не е за вярване, ама... Една такава сутрин, пак беше валяло много... излязох да взема наръч дърва и гледам долу, преди изкачването към моята хижа, гледам Мая, жената на Бранко... драпа нагоре, подхлъзва се, пада, запрята вълнената пола, косите ѝ са разпилени, омотани, посипани с пресен сняг... по някое време загубва равновесие, хваща се за близък клон, раздрусва го, а той я посипва още повече със сняг... ама тя като обезумяла... само драпа и нагоре към хижата ми гледа... нахлузих ботите и слязох в белотата, да я посрещна и да ѝ помогна... разбрах, че се е случило нещо лошо... тя ме видя, спря задъхана, да си поеме глътка въздух, и с плач разказва, че Бранко излязъл рано на лов, подгонил дивеч, но имало много сняг, пък още валяло, трупало и немалко никаква видимост, та се замотал, загубил пътя, подхлъзнал се и паднал в дерето... оня, недораслият съсед, момъкът, дето не бе съвсем добре с мозъка, а само се смееше без причина, бил с него... видял го как размахва с ръце да търси опора, краката му се подгънали, не издържали,

пушката изхвърчала встрани и Бранко за миг се свлякъл в дерето... момчето само чуло откъслечни викове, които се увеличавали и глъхнели, докато се премятал по нанадолнището... чуло и как Бранко повлича камънаци при падането... чупели се и клони... после станало тихо, като преди... хукнало момчето, даже пушката зарязало в гората и право при Мая... а тя къде, право при Михал... а него го няма, имал малко подобрение от болестта, та до града отишъл с Нина, за лекарства, само децата били вкъщи около печката... ”Ела ти - ми казва - виж дали можеш да помогнеш, докато Михал се върне от града”... гледам я – пристъпя от крак на крак, кърши пръсти, подканя ме с ръка, всеки миг ще полудее от тревога... та възнението ме подхвана и мен... облякох шуба и вързах шал... тръгнахме надолу... срещу нас, момчето, дето бе видяло как Бранко полита в дерето... и то трепереше... а снегът валеше и заглушаваше думите, стъпките, всичко... тръгнахме, хлъзгахме се, залитахме, помагахме си един на друг и напредвахме бавно... вървах, без да си виждам нищо в краката и си мислех, че ще е добре да вземем и доктора в гората, вярно, не е много як, ама е мъж, пък и е доктор, може Бранко да е в безсъзнание или да лежи сломен и да му трябва първа помощ... минахме набързо, бързо се облече... тръгна и той с нас, висок, гологлав, отместваше високите клони пред нас, крачеше с широки крачки и не спираше да повтаря... „Да лежи трябва... никакво мърдане, само да лежи”... имаше много преспи, скрити дънери и паднали клонци, та напредвахме бавно, в суетня... момчето ни водеше, зачервено и изплашено... а докторът го изпреварваше с широки стъпки и мълвеше... ”Да лежи, само да лежи, никакво мърдане”... най-после стигнахме... видяхме къде е отпикан снегът, после захвърлената пушка... пристъпихме, хванати един за друг, и надникнахме... долу дере... не много дълбоко, но стръмно, голо като поле, само с няколко тънки дървета, идеално прави, набити като колове... отсреща отвесен скат, превърнат в лед от замръзналата вода, която в по-топлите дни се е спускала красиво, като чуден водопад, а сега от минусовите температури бе занемяла, вледенена, с дантела от навалял сняг отгоре... долу, почти на дъното, спрял се в една издатина... с прегънат крак и облещени очи лежеше Бранко... премигваше за миг, оглеждаше се без мисъл наоколо и пак оставяше неподвижен... „Бранко, Бранко”... извика Мая и се надвеси над дерето, сякаш се канеше да слезе при него... погледна я той и вдигна бавно ръката... жив съм, значи иска да каже, зле съм, ама съм жив... виждаме го и ние, че не е добре... не може да се изправи, криви си лицето, когато понечи да се обърне на някоя страна, боли го значи... счупено има нещо... или нещо вътрешно... докторът се оживи... надвеси се и той, хванат за едно дърво... „Къде те боли, Бранко...

бавно покажи"... а Бранко върти очите и сочи към краката..."Сякаш ми е счупен кракът - казва с колеблив глас... - и като си поема дълбоко дъх... ме пронизва в средата на гърдите" – завършва с усилие... после повдига ръка и сякаш прави жест, като много да съжالياва... ама не е добре, вижда се... стоях мълчаливо и оглеждах околността... с мисъл как ще го измъкнем от тоя капан... гледах, хлъзгаво, стръмно, неудобно, отвесно, отникъде не можеш да подходиш, от никоя страна не можеш да го доближиш, че долу много настъбрал се лед и тук-таме оголени камънаци... лоша работа... само с въже... някой да се спусне с въже, да се добере до Бранко, да го превърже, ние някак да го издърпаме догоре и така... ама кой ще е този... сила се иска за това въже и кураж... ако се изтървеш и паднеш до Бранко като пукнат орех или не дай си Боже се претърколиш право върху него... още по-голяма беля да отвориш... само Михал, само той ще я свърши тая работа... докторът изглеждаше най-окопитен... изпрати момчето за въже... момчето се върна с въжето и двама старци води, разбрали за нещастieto и те... надвесиха се и те да зърнат Бранко с увиснали усти... докторът овърза въжето за едно дърво... хвана другия край здраво и заслиза с широк разкряч... още не се бе загубила главата му, когато извика с отчаяние и бързо се върна... задъхан, изплашен... няма да я бъде моята, каза... Мая се свлече върху снега и заплака... „Отиде ми мъжът" – шепне... сега се бе появил вятър и снегът беше косо и се лепеше навсякъде... аз заобиколих дерето, да огледам и да потърся друго някакво решение... сега бях точно срещу Бранко... виждах изплашеното му лице, трепереше от студ, шубата му изглеждаше съвсем мокра, а ръцете посинели... „Сякаш имам счупено ребро" - казва, а аз едвам го чувам, по устните разбирам какво иска да каже... а вече преминаваха обедните часове, скоро щеше да се преполови късият ден, да притъмнее, снегът щеше да намалее, после тихо да спре и да се отдръпне, за да дойде студът, истинският януарски студ, който смразява крайниците и отнема разсъдъка... „Идете до селото... одеяла донесете - извика докторът... - ще му ги хвърлим долу... Скоро ще падне студът - допълни той, сякаш ми четеше мислите... - усойно е долу... а и кръвта на Бранко не се движи, както трябва, като лежи..." Старците се заклатиха към селото между дърветата... мина цяла вечност докато се върнаха... пъхтияха с изпотени вратове и мъкнеха одеяла... единият ни погледна плахо и каза с глух глас... „Михал не се бил върнал още от града, само децата са там"... „Иначе Михал ще слезе веднага", казаха уверено старците, големи приятели са те двамата с Бранко... докторът ги изслуша с намръщено чело и проговори... „От заушка беше болен Михал доскоро... заразява още... не е много хубава тая работа"... умислихме се всички на ръба на дерето, всеки

със своите си мисли, без дума да продумама... само Мая тихо и равно плачеше, заровила лице в наметалото си, от време на време се сепваше, от правяше плах поглед надолу към прострениа си мъж и пак се връщаше в топлината на скута да нарежда несвързани думи... а той, Бранко, правеше опити да помръдне да се премести и сякаш се довлече до началото, до полегатото, преди стръмнината... ама си личеше, че губи сили, не ще се справи сам... отказваше се с болка на лицето... чуваше се как пъшка и си подвиква сам на себе си за кураж... неусетно за всички бе притъмняло... скоро щеше да мръкне... какво да направим, как да помогнем на човека да не измръзне в тоя усой... напругах се да умувам и аз, аз, дето като лесничей, човек на гората и деретата, трябваше да взема нещата в ръце, точно в такъв момент... обхвана ме страх... страх пред ледената мощ на планината... пред силата на снега и плашещия мрак... нима щяхме да оставим един млад човек да замръзне пред очите ни... приближих се до доктора и му продумах тихо... Че той, Михал... нека помогне... ако се съгласи да слезе... докторът ме погледна с някакъв притаен гняв... дръпна ме малко грубичко за лакътя и изсъска... „Болен беше от заушка Михал... може и безплоден да остане... а тоя човек долу е бездетен, знаеш ли от колко години... деца няма човекът"... прехапах устните си до кръв... дъхът ми спря, как не се бях досетил досега... Боже, от това стоене като саможивник толкова години из горите бях съвсем оглупял... върнах се до ръба на дерето и погледнах със съжаление към младия мъж долу... Мая се изправи срещу нас и ни погледна с ярост в очите... „Все мъже сте, казва, а аз я усещам как едвам се сдържа да не ни кресне в лицата, все мъже сте, а никой не се наема да помогне... дайте въжето на мен, аз ще сляза"... оглежда се, въжето търси, а докторът я прегръща през раменете... „Не е работа за жена това, Мая... не можеш да се справиш"... а тя ни гледа с упрек и вика... „За жени не е... за мъже не е... за кой е, кой да търсим да помогне на Бранко?"... Гледам я с най-добри чувства, едно име намира на устните ми и ми идва да го изкрещя... „Михал, само Михал ще помогне, само той е за това дере", но пламтящите очи на доктора ме възпират... „Хвърлете одеялата - казва един от старците - докато се разправяте, съвсем ще измръзне човекът", а ние се сепваме, връщаме се, гледаме чистия сняг в дерето, злобната стръмнина, погълнала Бранко, замахваме дръзко и мятаме по едно одеяло, първо Мая, после докторът и аз... той, раненият, се плъзна с протегнат настрани крак, с изплезен език и с пъшкане, зави се и утихна... В това време от гората, по посока на селото, се чу глъчка... изправихме се, погледнахме... гъсти борове, сняг, сумрак и изведнъж между стволите затрептяха светлини, мижави светлини, появяваха се, губеха се, но приближаваха насам, ставаха

по-ярки, а с тях и гласовете се избистряха, чуваха се отделни думи и трополене на обувки по заскрежените пояси около дърветата... Михал пристигаше... рошав, гологлав, още с официалните дрехи за ходене в града... с по един фенер в двете ръце... отзад притичваха две старици с разхлабени забрадки... зад тях Нина и децата, които изоставаха, за да правят снежни топки и да ги хвърлят напосоки... Михал ни хвърли разсеян поглед и смело приближи дерето, там, където бяхме изпотъпкали снега със суетнята си... видя стгушеното в одеяла мъжко тяло и грабна края на приготвеното въже, без да ни продума... обърна се с гръб към пропастта в широк разкряч и заслиза уверено, като забиваше с рязко тупкане краката си по стръмното... вдъхна сигурност на всички... сякаш бе правил това много пъти преди... докторът се отдръпна малко встрани, чух го да мърмори... „Не ми харесва тая работа... Михал не е излекуван още за тая работа"... шепнеше на себе си, но не го каза гласно, за да го чуят и другите, нищо не продумах и аз... че кой щеше да слезе, ако не Михал... чухме как долу снегът скърца като ситно стъкло, после се чу едно глухо тупкане и ние се надвесихме, точно когато Михал скочи и се претърколи умело, за да се изправи точно над Бранко... откри одеялата, погали челото на падналия... наведе се, прошепна му нещо, сгръ ръцете му с дъха си... беше удоволствие да гледам движенията на този изникнал от гъстата гора спасител, да го гледам как умело изправи Бранко внимателно и плавно, сякаш бе кукла от крехко дърво, как го превърза ловко с въжето, как го доближи до отвесната стена, повдигна здравия крак, после положи ръце под таза, погледна нагоре към нас, с кръглото лице, сега бледо като снега, и ни извика... „Теглете всички... и децата"... и ние затеглихме, вече бяхме станали по-смели и полезни, спасявахме човек... а въжето няма край... теглим, омаляваме, забиваме петите в снега, а от мрака на бездната се извива и пълзи към нас въжето и съска като змия... най-накрая се появиха две сключени ръце, мокра коса и едно изкривено от мъка лице, сякаш отслабнало и превърнато в маска за един ден... издърпахме го с нетърпение от дупката, той стенеше и се преобръщаше, Мая се луташе над него, понечваше да го завие, но се страхуваше да го докосне, а един разтреперан старчески глас възкликна... „Боже, какъв приятел се оказа тоя Михал"... Михал, да... бяхме забравили за него... обърнах се... хвърлих му въжето, стоеше долу, с ризата и официалното сако и тропаше с крака да се сгрее... вече бе почти тъмно... около нас фенерите се люлееха, трепереха от вятъра и от студа, сковал крайниците... хвърляха слаба светлина... едните светеха ниско, в детските ръце, други високо в лицата на стариците, а всичко бе така страховито и нереално... приличахме на горски духове... теглехме Михал, когато една мисъл пре-

мина през главата ми като светкавица... Ако го нямаше Михал, Бранко може би щеше да си отиде тая нощ... колко щеше да бъде жалко за младия мъж... Стъпи Михал на здрава земя, пусна въжето и огледа прожулените си длани... В това време Мая скочи върху него да го прегърне, ще го задуши, само трепери и го стиска, плаче сякаш, а той я успокоява с потупвания по рамото и извърща настрани глава, неудобно му е от тая луда прегръдка... Нина стои някъде встрани и гледа в друга посока, и на нея ѝ е неудобно, че така с близост благодарят на мъжа ѝ...

Скоро тръгнахме всички да се прибираме към селото... странна, цветна върволица от хора, унила от вълнение и преживяното безпокойство... Тежък, зимен ден, от тия, които се помнят дълго време... Докторът прегледа Бранко веднага... разбрахме, че се е разминал със счупен крак и едно пукнато ребро... без да броим натъртванията, де... на другия ден влезе за малко в градската болница... но по-голямата злина беше, че и той се разболя от болестта на Михал, от заушката... Коварна болест е тая, да знаете... за колко малко се приближиха един до друг оная нощ в дерето, две-три думи да са си казали, хайде най-много да са се прегърнали и виж, зарази се Бранко... ама при него протече много по-тежко... появиха се усложнения...

...Един ден, когато се бе вече затоплило и снегът си бе отишъл дори от най-високите върхове, стояхме кротко с Бранко на верандата пред моята хижа, гледахме пристигналата пролет и лениво си разменяхме по някоя дума. Той бе тъжен, изтощен от зимните премеждия и сякаш я нямаше предишната веселост и живеца, с който ни покоряваше. Аз няхмах наблюдения, но хората от село бяха споделили, че развалил отношенията си с Михал, което ми се стори чудно и необяснимо. Отбягвал го при всяка среща, стискал му сухо и по принуда протегнатата ръка, обръщал му най-неочаквано гръб без обяснения и се отдалечавал. С една дума, странял от него, бягал. На всички ни се стори много неблагоприятно това отношение... Та, стояхме си на верандата и се припичахме на слънце, а долу, някъде из уличките по центъра, се чува детски викове и смях, децата на Михал го изпращаха в града. Протегнах глава над парапета и го видях, официално облечен, с изчеткано сако и нова шапка на главата. Стори ми се много здрав и щастлив, в пролетно настроение. Огледах го със симпатия. Спомних си онази мразовита нощ, всичко бе пред очите ми, без дори да ги затварям. Славен мъж се бе оказал тоя Михал, да не повярваш.

– Михал! – прошепнах. – В града отива пак, дяволът!

Погледнах към Бранко. Той бе извърнал глава и се вираше в склона и в оголената шума. Мълчеше, а в очите му влага блести, влага и недоволство.

– Не искам да го виждам... сигурно съм безплоден вече... от оная, неговата болест! – просъска, а аз онемях, дори се изправих от стола, така ме срази учудване от думите му.

– Той те спаси, Бранко... оная нощ той те отърва! – се опитах да не се съглася. – Той те измъкна от дерето!

Погледна ме Бранко с лош поглед и със стиснати зъби:

– Зарази ме той, зарази ме... знаеше, че е болен, а слезе при мен в дерето!

Долу микробусът пристигна, изсвири и спря. Децата на Михал се оживиха и пискливите им гласове зашариха по склона.

– И вие сте виновни, знаехте, че е болен, а го изпратихте долу, при мен... с въжето... ама той е най-виновен, че слезе!

Лицето му, някога ведро и приветливо, въпреки суровия вид, сега изглеждаше мрачно и озлобено, а очите му святкаха под гъстите вежди. Приличаше на животно, разбрало, че е попаднало в капан.

– Безплоден ме направи... защо слезе при мен, а?... защо слезе, като знае, че беля ми носи? – извика Бранко, стана, заобиколи с куци стъпки верандата и заизкачва баира, чувах го как гази из шумата.

– На герой да се направи! – изкрещя с бяс Бранко, вече доста навлязъл в гората.

Обърна се тогава Желко към нас, зачервен от виното, а очите му невидящи отизирането в белия сняг. Огледа ни бавно един по един и попита с учудване:

– От тогава минаха доста години... ама понякога, като си пийна, все се питам... как да разбереш кой човек има нужда от помощ... как да му помогнеш, без да му навредиш? Ох...

ОТДАЛЕЧАВАНЕ

Илко Илиев

Отдалечавам се, но само на теория...
Умът крои си планове и практика.
На пепел стават всички територии.
Душата, априори, е галактика!

Душата, априори, ти е тласъкът.
Шумиш нагоре и надолу, тъжно-весел си.
Но колко дълго ще си сменяш маските...
Светът за всякакви очаквания тесен е.

Затисне те мъгла, приспи те слънчев лъч.
Пиян си бил и все пиян оставаши си...
Нима си сянката наред човешка глъч!
Убежище за срещи и прощавания.

Нима създаваш само тези светове,
в които теб те има, за да не изглееш.
Повяхват розите под всяко небе,
ако не можеш да пребориши суховея си.

Затихват всяка твоя стъпка, всеки знак,
ако не следваш пулса на сърцето си.
И аз не мога, Боже, и не зная как
без Твоето начало бих скроил небето си...

Не зная как да хвана песен във скръбта,
не мога дъх да доловя у мъртвите.
Това е само начин да се разплета
и да узная, че един несвъртник съм.

Отдалечавам се, но пак насам кръжа...
Това е участ, от която ще загребна.
Но ти не се надявай, че по път тъжа.
Да си човек е нежна болка и потребност.

А С ВРЕМЕТО СЛЕД НАС ЩЕ МЕРЯТ ЛИПСАТА

Дочка Василева

Какво се случва с времето след нас?
(Въпросът ти ме сварва неподготвена.)
Когато без стрелки и без компас
на крайна спирка ще се спре животът.

И ти „безгрешен”, „грешен” – просто дух
се гмурнеш във огромната вселена.
Нормален ли си бил или пък луд
на Господ по тефтера с изчисления –

изтекло ти е времето съвсем...
Но времето на другите не спира
тиктака с нотите на реквием
и глухото доволство дирижира...

Но времето на другите след теб
по старите пътеки криволичи.
Създава малки нови светове
събира ги, разделя ги. Обича...

Понякога тъжи. И пали свещ...
За мъртвото ти време споменава,
а времето на мъртвия човек
чрез думите на други оживява.

И оцветява мрачните им дни
с райета от палитрата на спомена.
Сред багри от усмивки и сълзи
по-леко някак се привиква с болката...

А времето – то пак ще си тече
през бързеите на подмолни рискове.
Надявам се, приятелко, че те
със времето след нас ще мерят липсата...

АМЕРИКАНЦИТЕ ИДВАТ

Светослав Григоров

На Колю от сутринта му беше криво. На него по принцип винаги си му беше нещо криво, та затова му викаха Колю Кривия, но тая сутрин се чувстваше толкова криво, колкото отдавна не бе му се случвало. В основата на цялата работа беше тази чума жена му. Още не беше отворил очи, дето се вика, и тя му вдигна кръвното, ама така, както само една жена умее. Ще кажеш, че те това го учат от малки – да тормозят мъжа. Изоглавена работа, ей! А денят не предвещаваше такива ядове. След седмица на мрак и снегове днес слънцето още от сутринта се облещи на небето, за да напомни, че все пак е март месец и пролетта е някъде там зад ъгъла. Снегът, който трупа цяла седмица и блокира половината страна, сега блестеше под слънчевите лъчи като стъкло. Колю стана от леглото с усмивка. За пръв път от толкова време насам. На сърцето му бе леко, а в душата му кънтяха камбани. Колко малко му трябва на човек, за да приеме животът като млад хубава невеста, а не като озъбена вещица? Колю извади от долапа шишето с вино. Взе от мивката един буркан и го напълни догоре с еликсира на боговете. Сетне седна на масата. Махна кърпата от чинията, която жена му бе оставила там, и усмивката му стана още по-голяма. Вътре кротко лежаха няколко топли мекици. Любимата му закуска. Въобще в село Плешивец това беше любимата закуска на мъжката част от населението. Колю пусна телевизора, за да види какво ново-вехто по света. Отпи от буркана и начена с апетит първата мекица. По новините на сутрешния блок таман съобщаваха, че в България идвал американски батальон уж за учение, уж за постоянно. Колю не можа да схване за какво точно. С него идвали и четири танка, вертолети и БТР. Щели да се учат на полигона в Ново село. „К’во става тука бре? – запита се Колю. – Ние да не сме във война и аз да съм го пропуснал?“ Още беше в шок, когато съвсем го довършиха, като съобщиха, че любимият му отбор „Левски“ щял да играе във втората шестица на първенството по футбол. Тази новина като че ли го потресе повече.

– Мамицата ви некъдърна да еба! – простена той и надигна буркана с вино.

В този тежък момент влезе жена му Петрана с една десетлитрова дамджана в ръка. Беше слаба женица на около шестдесет години. В селото се майтапеха, че с такъв крив мъж няма как да наддаде много.

– Ти к’во праиш с т’ва ма? – почти извика той вместо добро утро.

– Ми к'во. Че я мием, бе Кольо, оти е много прашасала.

– А т'ва дето беше в нея къде е, ма?

– Ми къде е? Изсипах го в градината.

На Кольо му причерня пред очите. Хвана се за сърцето и аха да се сгромоляса, покосен от инфаркт.

– К'во ти е бе, Кольо? – викна уплашено Петрана.

– Ти ша ма умориш, ма. Ша ма свършиш. Така да знаеш. Вътре беше ланската ракия, да те еба у дреата – кипна Кольо.

– Ми аз от де да знам, бе Кольо – проплака Петрана.

– Абе ти проста ли си? Загубена ли си? К'ва си? Щ'та шибна, та щ'та прекъсна, да знаеш. Не ти ли замириса тая ракия като я изсипа, ма?

– Ми не. Въобще не миришеше, бе Кольо.

– Не мирише тя. Стига яде говна, че си ми черна. Бегай, маиняй се да те не гледам.

– Ама тя, Кольо, верно не миришеше, бе. Да не си я изпил, па да не помниш?

– Ей, цело село да сере, не мое ти напълни устата. Бегай ти казвам, че си ми черна, филикощерица такава.

Петрана видя, че работата става дебела, и си излезе бързо като вятър през вратата. Беше свикнала с избухванията на мъжа си и знаеше, че в такива моменти е препоръчително да е по-далеч от него. Кольо дояде наченатата мекица, но без желание. Насила, колкото да не отива зян. После надигна буркана и го пресуши.

– Мама му стара! – изпсува той на глас. – Т'ва жените са бич божий за човечеството. Т'ва не са ора бе, че те умори и окоето й нема да мигне. Т'ва е по-страшно и от чумата, бре.

– Американци идат у България, жената изхвърля ланшна ракия на двора. Десет кила. Накъде, мама му стара, отива тоя свет? Не знам – продължи да нарежда Кольо Кривия. – Бахти и животът, бахти и чудото!

Ето така на криво му тръгна деня на Кольо Кривия. А е зима и човек не може да си изкара яда на полето. Кольо взе брадвата и цяла сутрин цепи дърва на двора, барем му помине малко ядът. Ама не минаваше. Десет литра ланшна ракия заминаха. Двоен припек при това. С каква любов я беше правил. С каква радост я наточи в дамаджаната, па я сложи в мазето на хладно и тъмно място, а сега я няма. Замина си ей така, мърцина, в черната земя. Няма справедливост на този свят и това си е. Коя чафка му изпи акъла да вземе Петрана за жена? Тая непрокопсаница. Завеяна патка, дето изсипа десет кила ракия без да разбере. Ще вземе да се разведе с нея, та да се свърши тая мъка. Ами тя утре бурето с вино може да изсипе така и

пак да не разбере. Това жена ли е, бре? Това е божие наказание, не жена. Кой го с тая събра, бел ден да не види дано.

Към обяд Кольо Кривия захвърли брадвата в дърварника и с натежало сърце и глава, пълна с черни мисли, тръгна към хоремага. Там трябваше да има вече хора от постоянното присъствие. Може би като удари някоя и друга чаша с тях, черните мисли ще изхвърчат от главата му и някак си ще прежали ланшната ракия. Друго си е да седнеш на мъжка приказка пред чаша блага ракия. Това го накара да ускори крачката. Вече почти излизаше на мегдана, когато чу някаква песен да се носи в далечината. От начало не се чуваше ясно, но постепенно взе да различава музиката и думите. Беше някаква руска песен. Струваше му се позната, но още не можеше да се сети коя е, докато не чу познатият припев:

*Я играю на гармошке
У прохожих на виду...
К сожаленью день рожденья
Только раз в году.*

Крокодилът Гена. Просветна му изведнъж. Това беше песничката за Крокодила Гена и рождения му ден. Направо го захвърли в детството. В училище я пееха, дете се вика всяка седмица, когато бяха деца.

Кольо Кривия най-сетне излезе на мегдана и хлъцна в почуда като съзря хоремага пред себе си. Бай Добри беше изкарал стар грамофон пред вратата. Най-странното беше, че работи. Виниловата плоча се въртеше, а от двете колони, закачени на хоремага, бумтеше песента за Крокодила Гена. Под тях беше опъната червена лента, дълга към четири метра и широка към половин, на която с бели букви пишеше „Добре дошли, братя американци“. До грамофона беше сложена скара на дървени въглища, върху която приятно цвърчаха кебапчета, кюфтета и няколко парчета суджук. Бай Добри се беше строил до нея с бяла готварска шапка на главата – и с вилица в ръка и с добре премерени професионални движения обръщаше виртуозно като жонгльор месата върху скарата. Кольо Кривия се спря стъписано и реши, че е объркал селото или просто сънува. Ощипа се по лявата буза и разбра, че не е сън, а безпощадна действителност. „Тая моята филикощерница ще ме умори“ – помисли си той и усети как в него се надига паника.

– Бай Добрииии! – извика с цяло гърло Кольо Кривия, в опит да заглуши паниката в него.

– К’во си се развикал па ти, бе? Да не си на полето? – отвърна му бай Добри.

Това мигом успокой Кольо. „Жив съм – рече си. – И бай Добри е жив. Не е някой караконджул. Уф. Маmicцата й мръсна на мойта. Луд ме направи.”

– Бай Добри, сипи ми една ракия, че тая мойта жена от сутринта е тръгнала да ми вдига кръвното. Не издържам вече и ще я пребия.

– Носи се – викна бай Добри и влезе в хоремага. След малко излезе с чаша ракия, пълна догоре.

– Айде, заведението черпи – рече той и му я подаде.

На Кольо щеше да му приседне. Бай Добри никога не беше го черпил досега. Пак взе да му се струва, че сънува. „Абе тука става нещо, мама му стара, ама не моа да разбере к’во.” Пое подадената чаша с трепереща ръка. Каквото и да става, той не беше от хората, които ще върнат чаша ракия, па и на аванта при това. Отпи от нея дълга паническа глътка и се обърна към Бай Добри.

– К’во става, бе? – рече. – К’ви са тия музика, плакати и така нататък?

– Ми ти не разбра ли? Американците идат. Цял батальон сега, после сигур и още. Бригада, дивизия, абе голяма работа се задава. Стягам се да ги посрещам.

– Ми що с руски песни, бе Бай Добри, и детски при това?

– Ами само тая плоча имам. На дъщерята е, още като беше ученичка – отвърна той. В този момент започна нова песен:

Пусть всегда будет солнце,

Пусть всегда будет небо,

Пусть всегда будет мама,

Пусть всегда буду я...

Кольо Кривия влезе в хоремага, за да види кои са там. Вътре беше Полковникът, Дядо Стоян и Цоло Комбайнера. Седяха на масата до кюмбеното с пълни чаши и празни погледи.

– А добър ден! – поздрави Кольо.

– Добър да е – отвърнаха дружно тримата.

– Къде ви е Цане?

– Инкасира някъде сигур пущината – отвърна Цоло Комбайнера.

Кольо седна при тях. Отпи пак от ракията и рече:

– К’во става тук, бре? Бай Добри се стяга да посреща американци и черпи с ракия. Ненормална работа ми се види т’ва.

– Ще има да чака – отвърна Полковникът. – По нашия край жив американец няма да дойде. То тук и чумата няма да дойде, камо ли американец. Ама той нали си е търговец, е решил, че сега ще удари кьоравото. Объркал се е.

– Полковник, ти си военен човек. Обясни ни к’ви са тези американци по нашите земи, бе. Едно време руснаци посрещяхме. Сега американци ли че срещаме?

– Натовски уйдурми са това, Кольо. Искат да притиснат Русия, като пратят войски в граничните с нея държави. Сега ни пробват с батальон, после може и полк да ни стоварят. Нали сме съюзници и база може да отворят.

– Лоша работа е това – обади се Цоло. – Ако стане някоя война, ние ще отнесем кирпичача.

– Така е – съгласи се Полковникът. – Ние сме на топа на устата.

– Всичко е заради тая пуста Украйна. Не моа да си я поделят тия пустиняци и това си е – констатира Кольо.

– По-лошо е. Светът не може да си поделят, Кольо. От там ни идва целия проблем. А ние сме между чука и наковалнята.

– Абе обърка се този свят, мама му стара! – констатира Кольо. – Не отива на добре. Това ще ви кажа. Войни и хаос се задават. И в цялата тая напрегната обстановка жената да вземе и да ми изхвърли по погрешка десет литра ракия. Пошуря и тя, мама му стара! Не. Не отиват на добре нещата.

– Как така ти изхвърли ракията, бе? – ревна Цоло, забравил веднага за международното положение.

Кольо им разправи сутрешната случка.

– Малии, де моята да направи такова нещо. Ръчичките й откъсвам – закани се Цоло.

– Това е щото народа се побърка – обади се Дядо Стоян. – Вече не знаеш кое е правилно и кое не. Едно време при бай Вълко Червенков нямаше такова двоумение. Нещата си бяха ясни и точни. Кой враг, кой приятел се знаеше и се повтаряше постоянно, та да не забравяш и да се объркваш.

– Стига с тоя Червенков бе, дядо Стояне! – сопна се Цоло.

– За бай Вълко Червенков трябва да се казва. Голям човек. Вие не помните, щото сте били малки, ама аз по това време вече пиех ракия – не се предаде дядо Стоян. – Всичко помня, като че ли беше вчера. Ама не е. Времето е лъжовна работа, момчета, от мен да го знаете.

– Аха. Времето лъже повече и от жена – съгласи се Цоло.

– Не ми говори за жени, че се сещам за моята и ми притъмнява пред очите – рече Кольо.

– Щом жените взеха да изхвърлят ракия, светът не отива на добро, момци – промълви Полковникът замислено. – На война ми замирирва.

Мъжете кимнаха в знак на съгласие и отпиха от чашите с въздишка на обреченост. В хоремага настана тишина. Само отвън все още звучаха руски детски песни. Бай Добри се стягаше да посреща американците.

ЗЕМЕТРЪС

Жанет Михова

Очите ти – от топъл мъх,
зелено вперени са в мене.
Ще ме оставиш ли без дъх,
докато меко се изменям?

Ще ме оставиш ли без грях,
от който ще се срути сипей?
Измяната до дъх изпях.
За думите в несвяст не питай.

Оловно топли – от живак,
сълзи и думи капват бързо.
Не питай как разцъфва мак
и приеми това обвързване.

Не питай и за сутринта,
в която пещери отвори –
скала, целунала скала...
Останалото е говорене.

ЙОСИФ И ТЕРЕЗА

Симеон Гаспаров

Монетата пада със звън в празната паничка. Просяк, свил се на кълбо върху парцаливия балтон, пред входа на католическата катедрала, повдига бавно глава. Сънлива усмивка плъзва по беззъбата му уста, покрита с мръсно сива брада.

– Подранил си, Йосифе. Подранил си. Няма никой още. Само клисарят е вътре – кима с глава той към възрастният мъж, който току-що му е пунал паричката.

– Знам – вдига рамене Йосиф – и поглежда към топящите се млечно-бели снегове, изтегнали се върху скалистото рамо на Витоша.

Къс слънце, приклекло в клоните на дърветата, хвърля с пълни шепи светлина над събуждащата се уличка. Мирише на люляци. Мирише на пролет. Мирише така, както София може само да мирише, когато е неделя. Когато слънцето раздава щедро новородена светлина. Когато се топят снеговете по върховете на Витоша.

– Къде е Тереза? – пита просякът.

– Ще дойде и тя – отвръща му спокойно Йосиф. Вади от джоба си смачкан пакет цигари. Подава една на просяка. Взема другата за себе си. Запалва я и сяда до него на стълбите пред катедралата.

Зад ъгъла на Съдебната палата, дето трамваят завива, се чува ръждиво, плавно писукане на скърцащи спирачки по металната релса. Ято гълъби полита към островърхата камбанария. От входа на старата, ронлива кооперация, изрисувана с червени графити, излизат група младежи. Смят се, говорят високо, закачат се помежду си.

Трима свещеници в кафяви раса от ордена на “Св. Франциск” приближават към седналите на стълбите мъже. Поздравяват ги учтиво. Преди да влезнат в катедралата, един от тях се обръща към Йосиф на развален български:

– Подранил днес, Йосиф... След час почва служба... Влез с нас, ако искаш...

– Знам, знам – отвръща старият мъж и добавя – Добре ми е тук, а пък чакам и Тереза.

Отчето кима разбиращо с глава и отминава.

– Нови попове, а? – казва ей така, между другото, просякът.

– Нови. От Полша са. Вече и аз не си ги спомням всичките свещеници, служили в катедралата. Идват за малко в София, после заминават по света.

Такава им е съдбата. Ходят, където ги пратят.

Просякът допушва цигарата. Гаси фаса. После го прибира внимателно в един от дрипавите джобове на парцаливия си балтон, така че да не прави боклук.

– А кои си спомняш? – обръща се неочаквано той.

– Моля? – учудено отвърща Йосиф.

– Кой от свещениците, си спомняш най-ясно? – повтаря просякът.

Йосиф се замисля. Погледът му се рее над празната улица. Микробус паркира на ъгъла пред тясна остъклена бакалия, отворила широко врата. Мъж в протъркани джинси и карирана риза, с навити до лактите ръкави, излиза от колата. Отваря багажника. Взема щайга с бутилки прясно мляко, които дрънчат звънливо, и изчезва зад вратата на магазинчето, над което проблясва табела с жълто-червени светлини – “Отворено”.

– Знаеш ли – започва бавно Йосиф – като че ли най-добре си спомням хърватските свещеници, от детството ми, отпреди войната.

Поема дъх, усмихва се сякаш на себе си и продължава:

– Тука беше пълно с народ. Покрай свещениците, в католическата църква доста хървати идваха да живеят в София. Баща ми, майка ми, чичо ми, сестрите им – всичките бяха дошли оттам, зад онези планини и намерили своето място в старата ни София. В България.

– Тази улица имаше ли я? – подпитва отново просякът, загледал се заедно с Йосиф към празния булевард.

– Имаше я – отвърща веднага старият мъж. – Тук бе много бързо. Весело. Чуваше се българска, чешка, немска, френска, италианска, хърватска реч. Идваха хора от цяла Европа. Изграждаха София. Строяха нова България. Градяха сгради, пътища, железопътни линии...

Просякът, притворил очи, слуша внимателно. Думите край него се носят в ароматния въздух като припев от някаква далечна мелодия.

– Празнувахме винаги по два Великдена – разказва Йосиф – един наш, католически, с хърватите и останалите имигранти католици от църквата. И един православен, с приятелите ни, съседите ни, с новите ни братя от България... Шарен, шарен свят, ти казвам... – въздъхва той и се умълчава.

От керемидените покриви край тях потича светлина. Улицата още дреме в пазвата на утринта. Разтоварачът на млякото си е заминал. Жена, бутаща детска количка, излиза от тясната бакалия. Яде баничка, а детето до нея си играе с пластмасова дрънкалка и мята безгрижно крачето. От мрежестата торбичка, прикрепена зад детската количка, се подава бутилка прясно мляко.

– И после? – обажда се нетърпеливо просякът.

– Какво после? – чуди се Йосиф.

– Какво стана? – пита човекът в дрипите и го гледа с широко отворени очи, като дете, трепетно очакващо продължението на приказка, която неочаквано го е пленила.

– После – замисля се Йосиф – други времена дойдоха. Войни. Разруха. Глад. Беди. Бомбите унищожиха града ни. Разрушиха старата катедрала. Други хора дойдоха. Те доразрушиха останалото, което предишните граждаха. Други идеали се родиха. Други борби. Други надежди. Всичко се промени...

Камбаната от покрива на катедралата почва да бие. Котка побягва уплашено от храстите и се скрива под паркиралата в сянката на липите кола. По тротоара вървят бавно, прегърнали се, момче и момиче. Оглеждат се учудено да видят откъде идва звънът на камбаната.

– Какво стана с вашите, хърватите? – нарушава мълчанието просякът. Йосиф въздъхва.

– От нашите, хърватите, много народ си отиде. Едни се разпияха по света, прибраха се по старите им места, а другите пък поеха ей натам – показва с пръст към небето той.

Замисля се нещо и продължава:

– Останаха само...

– Йосиф и Тереза... – прекъсва го плахо просякът, кръстосал крака в уютното си гнездо от дрипи.

Йосиф нищо не казва. Мълчи и гледа в една точка в земята.

Хората почват да прииждат за неделната служба. Монетите падат една след друга като сребърен дъждец в паничката на просяка. Той благославя щедростта на вярващите и чевръсто прибира паричките в безбройните си джобове.

От дъното на сенчестата уличка се задава нисичка, пълна, възрастна жена. Върви бавно, бавно. От паркинсоновата болест ръцете ѝ треперят. Облечена е в стара рокля и износена жилетка. Подпира се на стената с една ръка. В другата носи пазарска чанта. От тиковете главата ѝ се клати настрани.

– Ей, най-накрая... – въздъхва Йосиф, докато върви бързо, за да помогне на треперещата жена.

– Къде се забави толкова, Тереза? – троснато пита той.

Тереза диша тежко. По челото ѝ е избила пот.

– Не можеш да се кача в трамвая на Римската стена. Нямахте кой да ми помогне да стъпя на високото стъпало. Три мотриси минаха. Едва на четвъртата един човек стана и ми помогна... – задъхвайки се, нарежда тя.

– Знаеш, че днес бързам. Трябваше преди час да съм се прибрал... –

говори с лек укор в гласа Йосиф. – Съседите отиват на ваканция, но ми обещаха преди да заминат да си включат скайпа, за да се видя за малко с внучетата в Чикаго...

– Знам... знам, извинявай – отвърща Тереза, докато Йосиф я подкрепя да се качи на стълбището.

Така е всяка неделя. Йосиф и Тереза се срещат. Той я прикрепя по стълбите. После държи треперещата ѝ ръка, докато тя запали свещ с нея. Помага ѝ да постави свещта в краката на мраморната статуя на Дева Мария. Изчаква я да свърши с молитвите си. После сяда с Тереза на последния ред, за да чуят неделната проповед. И така, до другата неделя.

Пред прага на катедралата, Тереза се обръща към Йосиф:

– Помниш ли, когато бяхме колкото твоите внучета, как баща ни ни водеше всяка неделя, след църква, на разходка из улиците на София?

Йосиф присвива очи:

– Помня разбира се. Особено в дни като този. С много слънце...

– С много слънце... – повтаря замислено Тереза.

Братът и сестрата се усмихват и тихо влизат в църквата. След тях изпърхват с крила духовете от улиците на София. Духовете, които винаги са там, където трябва да бъдат, когато на някое времето му наближи.

Неделното слънце клони към своя залез. Просякът се е облегал на древните римски руини. Допива бутилката, която си е купил с монетите, събрани пред католическата катедрала. Седи и гледа към мъждукащите светлинки по прозорците на сградите. Просякът си представя как един ден ще се събуди в собствено легло. Как червата му няма да къркорят от глад. Как ще има някой, който да го обича...

И почва да се смее с глас над глупостта си. Толкова му е смешно, че от смеха почват да му текат сълзи от очите. Ето така...

ЖЛЪЧКА И ВИНО

Върбан Колев

Дори на петдесет години пак съм беден!
Какви ти къщи, лимузини и пари!
Дали ще има хляб и бобец за вечеря
и топлина през зимните студени дни?

Поне да бъде мир в чертога на душата!
Нали там вярата царува в свят олтар!
От нея няма по-велико на земята,
по-ценна и от тенекийка на златар.

Богат съм, щом приятели все още имам,
щом още може да ме радва някой стих,
щом празници светим, макар и с тънко вино...
А жлъчката на тоя свят аз вече пих.

Достатъчно животът брули ме и скуба!...
Нали с любов е пълен – за сърцето лек.
Остава ми надежда само да не губя...
Какво по-хубаво от туй да си човек!

Така навярно в нищета ще остарeya.
По-важно е да си остана млад по дух
и дадения кръст със чест да изживeya.
Защото всичко някой ден е прах и пух.

КЪСМЕТЪТ НА КЛОЗИНСКИ

Виктор Хинов

– Идва есен – помисли си старият Клозински.

От тридесет години вече живееше в Чикаго. Можеше безпогрешно да усети идването на есента. Особено тук, на любимото му място. Брега на езерото Мичиган. Тук мощта на човешкия гений, въплътен в бетона и желязото на величествените небостъргачи, надвиснали над вечно задръстената с коли крайбрежна магистрала, се изправяше лице в лице със спокойното великолепие на голямата вода. Тя е била тук, когато това място е било още миризлива благиста местност, известна на местните индианци с растящия тук чесън, наричан от тях „чикагуу” или миризлив лук. В тази вода са се отразявали пламъците на горящия град по времето на Големия пожар след построяването на Чикаго за пръв път. Водите на езерото крият много мрачни тайни от времето на Първомайската стачка на Чикагските работници, сухия закон и мафиотските войни. Езерото ще бъде тука, много години след като и последният небостъргач се изравни със земята, бреговете се покрият със зеленина и отново разцъфне миризливият лук. Гордостта на небостъргачите се сблъсква със спокойно-презрителните води на Мичиган. Може да тичаш или да караш колело в крайбрежния парк, наслаждавайки се от едната си страна на Чикаго, отразяващ се в Мичиган, а от другата – на Огромното езеро, отразяващо се в стъклата на сградите.

Старият Клозински не можеше да тича или да кара колело. Той обичаше да се разхожда по брега, да посядва на пейките и да се припича на слънце, обдухван от вятъра, дал другото, по-малко известно име на града. Windy city или „Ветровития град”. И днес нещо в цвета на езерото, нещо в хладинката, доловена във вятъра, нещо в слънчевите лъчи, които не топлаха вече толкова силно, както и куп други неща, които той не можеше да обясни със съзнанието си, а само усещаше, му подсказва, че лятото свършва и идва ранна есен.

Както си беше седнал на пейката, старецът започна леко да позадремва. Езерото и града се размиха и съзнанието му се отнесе в далечната есен на 1939 година, когато житото, изгоря по полетата на Полша, подпалено от немските бомби.

За него лично войната започна, когато еврейчето Леон, с когото си играеха понякога на футбол в родното му село, дойде при него и му каза:

– Немците идват и твоят глава ще се търкаля в прахта.

Той, тогава 12-годишен хлапак, го погледна уплашено, но се окопоти и отвърна:

– Сигурно искаш да кажеш, че и на двама ни главите ще се търкалят.

– Не – ухили се еврейският хлапак.

– Ние, евреите, имаме пари. Ще им дадем малко и ще ни оставят на мира. А главите на бедняците ще се търкалят в прахта.

Той знаеше тогава, че Леон е прав. Евреите имаха пари, ходеха на платени училища, свиреха на пиано, носеха обувки през лятото и винаги купуваха и продаваха всичко. Сигурно и сега ще откупят главите си.

А баща му нямаше много. Нивата, кончето, кравата, някоя и друга кокошчица и куп дечурлига. Той и сестра му бяха най-големите. Помагаша на родителите, колкото можеше. Баща му все кълнеше лошия си късмет и вечната немотия. Така той още от малък научи, че късметът е най-важното нещо, но поради някаква неизвестна на него причина той беше отказан на всички мъже от семейството Клозински. Те работеха и правеха всичко, което и другите мъже правят, но винаги получаваха по-малко. Майка му никога не кълнеше късмета си. Беше усмихната и приветлива. Винаги се втурваше първа да помага не само на свои, но и на чужди. Беше добродушна и много хора я смятаха за наивна. Говореше зад гърба ѝ, че такава хубавица би могла да се омъжи за по-богат селянин. Но тя самата винаги казваше, че има страхотен късмет с баща му – не е пияница и е работлив.

Когато немците дойдоха в селото и тръгнаха по къщите, не подминаха и техния дом. Немски офицер, придружен от двама войници с автомати, се изправи господарски пред баща му и му заповяда да подготви едно от по-големите си деца за изпращане в Германия. Каза, че трябва да бъде той или сестра му. Ако до утре детето не е готово, баща му щял да отговаря по законите на военното време.

След като немците си тръгнаха, баща му го отведе настрана и му каза:

– Ти чу всичко, нали? Ти ми кажи, кого трябва да пратя – тебе или сестра ти?

Сърцето му се сви тогава. Леон беше прав. Неговата глава щеше да се търкаля в прахта, защото той е момче от рода Клозински. И носи проклятието на мъжете в този род. Ето, че лошият късмет го настигна и него. Пое си въздух, както често правеше баща му, и отговори:

– Аз трябва да отида. Не тя. Аз.

Тогава беше само на 12.

На следващия ден го взеха от къщи. Беше си събрал нещата сам. Майка му и баща му го убеждаваха, че отива на работа в друга страна и че може пък всичко да е за добро. Казваха му, че там ще се погрижат за него,

ако работи усърдно. А в неговите мисли се въртеше: „Моята глава трябва да се търкаля в прахта, за да бъдат всички други добре.” Не можеше да повярва, че баща му и майка му не разбират къде и за какво отива. Хората непрекъснато си шушукаха какво става зад дебелия стени на манастира, превърнат във временен затвор. Никой не знаеше какво става с тези, които отиваха в Германия, но, съдейки по подмятанията на германците, тяхната съдба не беше за завидане също. А родителите му продължаваха да го убеждават, че германците ще се грижат за него и че той ще работи нещо като ратаите в село, за облекло и храна. Той не можеше да разбере какво става с родителите му и защо не виждаха те очевидните за всички неща. Помисли си, че може би го казват, защото искат да го успокоят. Това му помогна да издържи и да не заплаче на тръгване. Потърси с поглед сълзи в очите на майка си, преди да завие зад ъгъла и не видя нищо.

А в манастира се убеди, че това, за което се шушукаше, не отговаряше съвсем на истината. Нещата бяха много по-страшни. Затвориха го в една килия с шест други деца като него. Използуваха ги за проверка на алкохола, който пиеха. Немците не бяха сигурни дали няма да им пробутат отрова в храната или алкохола, и караха децата от килията да пият бира и водка, и след това чакаха 12 часа, за да видят дали някой от тях ще умре. Караха ги да пият много и той непрекъснато се чувстваше гадно. Повръщаше му се и го болеше глава. Но поне беше жив.

Веднъж в месеца позволяваха свиждане. Родителите на другите деца им носеха храна. Разбира се не всичко стигаше до затворниците, но и това, което стигаше, им помагаше да преживеят. Най-вече с мисълта, че някой там мисли за тебе. Неговите родители дойдоха само веднъж. Не му донесоха нищо, а на въпроса му защо, му казаха:

– Ама те трябва да ви хранят тука. Нали работите.

Това беше последният път, когато ги видя. Дълго плака в нощта след свиждането, а на сутринта се събуди с мисълта, че е съвсем сам на този свят. Разбра, че само лошият късмет на семейството му е тук с него. Помисли си, че никой не го иска и той сигурно трябва да умре. Усети жалост към себе си. После в него се надигна злобата. Защо трябва да умре? Заради лошия си късмет ли? Той ще се бори. Даже и да има лош късмет, той ще направи така, че този късмет бая да се озори, докато се отърве от него. Ще живее напук на късмета си. Оттук насетне всеки преживян от него ден беше победа над лошия му късмет. Той разбра, че трябва да си отваря очите и ушите, за да може да оцелее. Направи му впечатление отношението на надзирателите немци към затворниците. Те не бяха жестоки към тях в общоприетия смисъл на думата. Част от тях имаха семейства и деца в

Германия. Техният надзирател обичаше да му говори и едно от другите деца, което поназнайваше немски, му каза, че той казва, че има син на неговата възраст, за когото му е много мъчно. Това обаче не попречи на същия този надзирател да го пребие от бой, когато той не искаше да пие водка една вечер. Той си помисли, че така се отнасяше и той самият към кучето, което имаха въщи. Можеше да му говори мило и минути покъсно да го набие, защото кучето е направило някаква беля или не изпълнява някаква команда. Това не беше от злоба. Просто кучето си е куче и трябва да прави това, което му се казва. И отново се зачуди защо надзирателите не виждаха очевидното. Защо не виждаха, че те са хора, човешки деца, които са съвсем същите, както техните собствени деца, останали в къщи. И си помисли, че и те, както и неговите родители, виждаха това, което искаха да видят.

Месеци по късно, когато вече беше в Германия, живееше в лагер за работници и работеше на една железопътна линия, това му наблюдение се потвърди многократно.

Наблизо до техния лагер имаше концентрационен лагер. Той, най-мизерният роб от Полша, който едвам разбираше немски, знаеше за газовите камери, застрелванията без съд и присъда, глада, побоите и изнасилванията. Обикновените германци, с които понякога се срещаше обаче, хора интелигентни и богати, живеещи в чисти големи къщи, от които се носеха звуци на класическа музика, говореха така, сякаш ставаше дума за някакви благотворителни организации. Говореха, сякаш зад стените на концентрационния лагер за затворниците се полагаха грижи, хранеха ги и ги обличаха, и даже се опитваха да ги възпитават във вечните и непреходни арийски ценности. И тези хора също не виждаха черните пушеци, излизачи от комините на газовите камери и не чуваха картечните откоси и виковете, донасящи се иззад оградата. Не виждаха и не чуваха, защото не искаха да видят и да чуят.

Имаше разбира се и изключения.

Тогава ги пазеше един стар запасняк. Поляците не разбираха добре немски и запаснякът се вбесяваше от това. Веднъж, когато Клозински (тогава 15-годишен младеж) не изпълни достатъчно бързо командата му, запаснякът го удари в лицето и след като беше паднал в калта, започна да го рита по ребрата. Болката го накара до полудее. Той се изправи, хвана лопатата и така удари надзирателя по главата, че онзи падна на земята в несвяст. Свести се след 2-3 минути, стана и насочи автомата си към него. Явно беше, че иска да го застреля. Но се сдържа с видимо усилие, ухили се гнусно и му каза:

– Няма да те застрелям. Ще те пратя в концентрационния лагер. Там ти ще съжалиш, че не съм те убил тука на място.

Жената на запасняка, 60-годишна съсухрена германка, която току-що беше донесла на мъжа си обяд и беше станала свидетел на случилото се, неочаквано побесня и се нахвърли срещу съпруга си. От виковете ѝ Клозински с учудване разбра, че тя защитава него от мъжа си.

– Ти го ритна в ребрата, а той те удари с лопатата. Значи сте квит. Как може да си помислиш даже да пратиш момчето в онова ужасно място, Ханс? Помисли си на какво го обричаш, само заради някакъв удар с лопата. Да не си посмял да го направиш! – викаше германката разлютено. Надзира-телят се сви, наведе очи и промърмори:

– Добре де, добре, Марта. Няма. Само се успокой.

И концентрационният лагер му се размина, благодарение на една жена, която имаше очи да види очевидното.

Към края на войната, когато съюзниците приближаваха техния лагер, се издаде заповед всички затворници да бъдат ликвидирани. Бяха органи-зирани групи по ликвидацията и на група от трима палачи се падаха по 20 затворника. Тройката автоматчици, която трябваше да ги разстрелва, тихо преговаряха помежду си, докато ги водеха към дерето. Когато се отдалечи-ха на достатъчно разстояние от лагера, най-стариият от тройката им запо-вяда да спрат. Клозински си помисли, че това е краят. Той е на 17 и трябва да умре. Най-сетне лошият късмет постигна своето. Не можа да повярва на ушите си, когато чу немецът да казва:

– Слушайте ме внимателно. Руснаците са натам, а американците – насам. Тръгвайте и все едно, че не сте ни виждали и не ни познавате.

Към края на войната на много повече немци очите им се отвориха за истината. Беше очевидно, че ги пускат на свобода. Клозински вече беше свикнал нищо да не прави, осланяйки се на късмета. Всичко, което знаеше за руснаците, не беше хубаво. За американците не знаеше нищо. За това ре-ши да отиде при американците. Не можеше да сгреша. Не се осланяше на късмет, а на строго преценен риск. Руснаците не обичаха чужденците и не им се доверяваха. Особено не харесваха поляците.

Американците го облякоха в униформа и след неколкодневен курс го зачислиха в американската армия. Те знаеха как да се отнасят с чужденци-те. Чужденците бяха за черната работа. Негово задължение беше да събли-ча униформите и да събира оръжието и личните вещи от трупите по бойните полета. Гадна дейност, която американските войници мразеха да вършат. Но поне беше зачислен в армията им и след края на войната по-лучи документ, който потвърждаваше, че е ветеран от Втората световна

война, без обаче облагите, които се полагаха на ветераните американци. Много години по-късно тази бележка го спаси от изпращане в Корея по време на Корейската война, която отне много жертви и даже и сега не се споменава много в Америка.

След като ги демобилизираха от армията, поляците получиха право да се завърнат в Полша или да емигрират по избор в Боливия, Австралия или Америка. Клозински и тук не остави нищо на късмета. В Полша никога нямаше да се върне. Не искаше даже да види родителите си. За другите места нищо не знаеше. Не можеше да си представи какъв може да е животът там. Затова реши да изчака и всичките си приятели от лагера, които заминаваха, молеше да му изпратят писмо за това как са се уредили. Получи три писма. Двете, от Боливия и Австралия, не бяха обнадеждаващи. И на двете места условията за живот бяха много тежки. Само писмото от Америка беше малко по-оптимистично. Приятелят му от там му пишеше, че има работа и може да преживее с това, което изкарва.

Така решаваше всичко. Не даваше никакъв шанс на късмета да му навреди.

За Америка замина с кораб, пълен с емигранти от най-различни краища на света. Като ветеран от армията го назначиха в корабната полиция. Корабът трябваше да пътува две седмици. Почти всеки мъж на кораба имаше оръжие. Голяма част от мъжете на кораба не бяха виждали жена с месеци и съответното напрежение създаваше непрекъснати сблъсъци. Капитанът раздели мъжете от жените, но това не помогна много. Всеки ден се случваха по две-три убийства, без да се броят тези, които просто безследно изчезваха зад борда. Тогава капитанът направи обръщение по радиоуредбата. То беше кратко и ясно. Пътниците имат един час, за да изхвърлят оръжията си във водата. След този час, у когото бъде намерено оръжие, ще бъде разстрелян на място. Това реши нещата. След като в последствие разстреляха двама от най-лудите глави, които искаха да се убедят, че капитанът не се шегува, пропътуваха остатъка от пътя в относително спокойствие. Капитанът също не беше човек, който разчита на късмета си.

В Америка живя в Ню Йорк, Пенсилвания, и накрая се засели в Чикаго. Там срещна една жена. Американка от полски произход. Ожениха се и им се родиха три деца. Две момчета и едно момиче. Имаха куп трудности и проблеми. Той винаги работеше много и получаваше недостатъчно. Но никога не позволи децата им да си мислят, че те са бедни или по някакъв начин по-лоши от другите. И винаги децата му можеха да разчитат на покрив над главата си и храна в бащината си къща.

А сега идваше есента и той беше стар и изморен. Запита се дали успя да победи късмета си или не. И изведнъж разбра, че лошият му късмет се е оказал най-големият късмет в живота му. Познаваше куп хора, които, разчитайки на късмета си, не си даваха зор да мислят или да се трудят за каквото и да било. Когато нещата не вървяха, те просто кълняха късмета си и приемаха лошата си съдба за даденост. А той, разбрал от малък, че късметът му е лош, направи единствения правилен извод: „Всичко зависи от мен”. И, живеейки така, той успя да оцелее в лагерите, да премине през всичките емигрантски неволи и да отгледа три деца, които да получат в наследство най-ценното му имане.

Лошият късмет.

ЗОВ

Чавдар Тепешанов

Все някога, в един-единствен миг,
когато мене няма да ме има,
ще дойда във съня ти като вик
или като една внезапна рима.

Ще дойда като изгрев, като здрач,
ще дойда цял или наполовина.
Със себе си ще нося смях и плач,
а сигурно и някоя картина.

Горчиво е, че всичко е лъжа,
освен това, което си отива.
Бях вечно сам и сам ще продължа.
Душата ми е чиста и щастлива.

Така и не посмях поне със щрих
в очите ти красиви да надникна.
В годините си може би се скрих,
а може би, защото съм отвикнал.

Но късно е! Ноември, странно тих
е топъл като ласка закъсняла,
напомня за последния триптих
на идващата зима сиво-бяла.

Това е без значение сега –
картините ме викат с нежен шепот.
Отивам си със мъничко тъга
и с някакъв неясен, странен трепет...

Довиждане и... сбогом, може би...
Аз трябва да вървя все по-нататък.
Бих искал да ти кажа, но... Не би...
Животът е така печално кратък...

ЖИВОТЪТ ПРОДЪЛЖАВА

Валя Василева

– Тук е пълно с боклуци! Уау, колко излишни и безполезни неща, как са живели тези хора? – младата жена нацупи силиконови джуки и махна пренебрежително с ръка, отрупана с масивни бижута. Току-що беше купила апартамента, намиращ се в над осемдесетгодишна кооперация на пъпа на София. – И този куфар, само колко е стар и олющен, за нищо не става, всичко е потънало в прах, човек да не смее нищо да пипне, целият ще се изцапа. Утре всичко ще изхвърля. Ще се обадя на някоя фирма. – Хубавицата, облечена в нещо средно между еротична нощница и малка лилава рокля с тънки презрамки, дълбоко изрязан гръб и деколте с тюлени елементи, тръсна меденоруси екстеншъни и побърза да напусне жилището, като внимаваше да не се препъне на високите си с леопардов принт сандали, чиито каишки се увиваха над тънките ѝ глезени. Закъсняваше за важна среща с някакъв господин Голяма работа.

Сърцето на куфара се сви. Той не се чувстваше чак толкова стар. Не очакваше такова арогантно отношение към него, и то в присъствието на различни по големина, намачкани от живота сакове, начело със сеньора Роза – малка лачена дамска чанта с капак, цвят бордо, къси дръжки и декоративен пискюл. Той имаше безспорен авторитет сред тях и те всички се отнасяха към него с нужното уважение. Наричаха го Господин Делси, не само заради логото на фирмата, което гордо проблясваше на предната му страна, а и заради благородството и аристократизма, които излъчваше. Казват, че вещите приличали на собствениците си. Носели техните черти и нрави. Господин Делси не само притежаваше харизмата на господаря си, но беше и сладкодумен разказвач. Имаше интересен и изпъстрен с прекрасни спомени живот, за който благородно му завиждаха останалите съквартиранти.

***

Началото на 80-те години на миналия век. Шареният пазар в далечна арабска страна, хората са дружелюбни и спокойни, не бързат да живеят, времето завинаги е спряло, навсякъде се носи миризма на екзотични подправки, швейцарски и японски часовници са наредени върху скъсани парчета плат направо на земята, в близост до изящни порцеланови китайски сервиси за чай и за кафе, в златните магазини мъже купуват гривни на жените си, те са забулени с черно отгоре до долу, виждат се само очите им, и онзи тесен и дълъг магазин за куфари и чанти. Продавачът – млад едър мъж с тънки мустачки, носи светла карирана риза с къси ръкави и тъмен

панталон. Господин Делси винаги ще помни деня, когато в магазина влиза висок, добре сложен мъж на средна възраст, с прошарени коси и елегантно облечен. Има горда осанка и премерени движения. Носи авторитетни златни очила, зад които надничат закачливи сиво-сини очи. Доктор от България. Погледът му се заковава на черния куфар с модерен дизайн – допълнителна удобна дръжка от страни, която позволява да го теглят на двете му помощни колелца. Пита продавача колко струва и веднага плаща в брой. Мъжът с карираната риза не скрива разочарованието си, изгаря от желание за голямо пазарене, но докторът просто няма време и талант за такъв тип общуване.

А после годините се завъртат неусетно – господин Делси гордо лети на двете си колелца по лъскавите подове на световните летища, влиза в тузарски бутици, непрекъснато го тъпчат със скъпи подаръци. Сърцето на доктора е голямо. Такова е и сърцето на господин Делси. Винаги има място в него и за още един подарък. После задължително има своите пет минути слава, когато го посрещат на родното летище. Само с какво внимание го обсипват: По-внимателно с куфара! Има чупливи неща! Много е тежък! Внимавайте с колелетата! Ето я дръжката, от тази страна го хванете! – така казваше докторът, като не го изпускаше от очи.

Сеньора Роза го слушаше с възхищение и респект. Преди години съпругата на доктора я беше донесла от Италия. Тогава се върна с подути около глезените крака, защото във Венеция имало много стъпала, мостчета, а госпожата беше вече на възраст и после цяла седмица бе на диета от извара и диуретици. Покрай джунджуриите – венециански маски, ангелчета, кръстчета и гондоли от синьо стъкло, които щедро раздаде на комшийките и приятелките си, донесе и тази чанта, подарък от единствената дъщеря. Някога вътре е имало парфюм и доскоро се усещаше миризмата на роза. Оттам дойде и името ѝ. Господин Делси го измисли. Те двамата бяха чужденците в този дом. Намериха бързо общ език – есперанто, и почти всичко си бяха разказали за сто и един хиляден път. Почти всичко, защото имаше един период от живота на господин Делси, с който той не се гордееше особено и беше предпочел да не го споделя с никого, и най-вече със сеньора Роза. Страхуваше се, че тя няма да го разбере и ще си помисли нещо лошо за него, защото тя не беше живяла в „онези времена“. Някои ги наричаха демократични, а други просто – годините на куфарната търговия.

Господин Делси не обичаше да си спомня за онези години. Докторът току-що беше пристигнал в България, поради приключване на контракта в онази арабска страна, и започна да работи като джипи в кварталната поликлиника. Един ден на гости се появи някакъв далечен роднина и помоли да вземе куфара за малко. Щял да си опита късмета в чужбина. Докторът на драго сърце предложи услугите на господин Делси. Голяма грешка!

Само ако знаеше какво го очаква... Не му беше лесно тогава на господин Делси – нагъпкан до пръсване с ръчни месомелачки, железарски инструменти – дискове за рязане на метал, ножове за стругове, всичко това на отиване, а на връщане, ох, беше развил алергия към преждите от мохер, стековете цигари – повече Марлборо, по-малко Камел, дънки, джинси и всякакви видове парцали на килограм. В багажниците на прашните автобуси, всред отровните бензинови изпарения, в съседство с прашни чували и сакове, господин Делси бавно и сигурно агонизираше. Та той беше роден за лъскави воаяжи, беше летял на боинг. Но нямаше кой да го чуе. Освен това беше накърнено чувството му за принадлежност. Нямаше го вече онзи специален подарък за любимия човек, а господин Делси обичаше да създава радости на най-близките си същества. Беше се изгубил като идентичност. Вече не знаеше кой е, откъде е и накъде отива. Бяха го превърнали в муле, и то от най-примитивна класа. Слава Богу, този роднина се запиля някъде по широкия свят, тъй като не можа да издържи да забогатее, както му се искаше – бързо и много, трябваше да дойде пак да го вземе, щял да опита друг бизнес и друга дестинация, но така и не дойде. Тези пътувания оставиха на господин Делси не само душевни, но и физически травми – загуби блясъка и самочувствието си на аристократ, а едното му колело сериозно бе повредено при едно от последните пътувания.

Последваха години на застой. Понякога, в мигове на отчаяние, му се струваше, че все пак „онзи период“ не беше чак толкова лош, дори само заради това, че тогава беше млад и имаше някаква надеждица, че нещата ще се оправят и току-виж отново се е качил на някой самолет – вече нямаше претенции на какъв, даже не искаше и на самолет, можеше на влак или дори на кола. Можеше и да не е непременно в чужбина. Беше съгласен на всичко. Куфарът е куфар, когато е на път, иначе е една ненужна вещ, която само заема място, обикновено над гардероба или под спалнята, и в двата случая събираше прах. И все пак имаше надежда. Неговите роднини, от първа линия до девето коляно, не спираха да пътуват, имаха минимум над двадесет хиляди летателни часове, а бедният господин Делси нямаше и двадесет. Разбира се, този си период той гордо преглъщаше пред сеньора Роза, на чието мнение особено държеше.

Но сега нямаше време за никакви спомени. Утре всички щяха да бъдат изхвърлени, а се бяха привързали един към друг в годините на застой, даже беше започнало да им става уютно и хубаво в старото жилище върху прашния гардероб.

– Сеньора Роза, искаш ли да избягаме през нощта? Вече няма живот за нас в този дом – господин Делси беше изпълнен с решителност.

– Къде ще ходим, стари приятелю? Нямаме билети, нито визи, нито

паспорти... Кому са нужни днес очукан куфар и скъсана чанта? Чух какво каза младата господарка, много е мотивирана и мисля, че нищо хубаво не ни чака занапред – въздъхна синьора Роза и тъжно поклати пискюла си.

– Ще се махнем, няма да се оставим току-така – твърдо отсече господин Делси. Спортните сакове се размърдаха и изгладиха уши. – И ние ще дойдем с вас. Няма да се оставим да ни унижават.

Всички се почувстваха застрашени за бъдещето си. Отдавна докторът беше починал, покосен от инфаркт в разцвета на силите си. Дъщерята, свикнала от малка на лукс и разкош, реши, че няма смисъл да си губи времето с някакво висше образование и замина на екскурзия във Венеция, без да има намерение да се връща. Господарката, останала съвсем сама, се разболя. Нямахте кой да я гледа и последните години от живота си прекара в хоспис. Дъщерята прашаше редовно пари от Италия да се грижат добре за майка ѝ. И на погребението не успя да дойде. Точно тогава се отворил неотложен ангажимент. Последно само този бащин имот ѝ тежеше, но ето че и от него се освободи чрез брокер.

Господин Делси напразно се надяваше, че дъщерята все някога ще дойде, ще го види и ще си спомни колко много подаръци е носил в миналото за нея. Помнеше я като малко момиченце „на пристигащи“ на летището – руси къдрици се спускат по облото бяло личице, очичките греят от щастие, тича с розовите сандалки и се хвърля със все сила на врата на татко си. А господин Делси, застанал отстрани, целият сияе, защото е пълен с кукли и играчки, атлазени роклички и златни обувчици за принцеса. Все нещо ще трепне в сърцето ѝ. Представяше си как тя влиза в стаята, поглежда нагоре към гардероба, той е там със сеньора Роза, ахва като ги види, издърпва ги внимателно с двете си ръце, издйническа сълза се търкулва по скулите, тя бърше с мека кърпа прахта, полепнала с годините по него, изтупва нежно и сеньора Роза, и сигурно ще ги вземе с нея за Италия и повече никога няма да се разделят. Но днес всичките му надежди бяха окончателно разбити. Не можеше и не биваше да има такъв край.

***

Камион с надпис „Титан“ беше спрял до контейнерите за боклук и вдигаше невъобразим шум в четири часа сутринта. Единият от товарачите, млад мургав мъж, се обърна към по-възрастния си колега:

– Я, гледай само какъв куфар, здрав е, нищо му няма, даже пише... Делси, някаква чанта, и колко много сакове! Бинго! – белите му зъби светнаха в тъмнината. – Мойта нали ще ходи в Испания да бере ягоди и само ме врънка за куфар, че и чанта нямала. Ето, уредих я най-после и с двете. А ти вземи саковете.

– Какво каза младежът? – обърна се сеньора Роза към господин Делси, нали беше италианка и не разбираше добре български.

– Каза, че животът продължава – намигна ѝ весело господин Делси.

ИМА ДУМИ, КОИТО МЪЛЧАТ

Христина Радомирова

Има думи, които мълчат
и мълчание, дето говори
на сърцето по дългия път,
в светли бездни и в тъмни простори...

Има нежност, която боли,
но и болка, която лекува...
Добротата и злото дали
в абсолютност една съществуват?

Знам – сълзата е вчерашен смях
и търкулва усмивка за утре...
В чудесата да вярвам не спрях –
с тази вяра събуждам се сутрин!

БАБА ЗДРАВКА

Силвия Райчева

Шеташе из градината баба Здравка. Бързаше да превари дъждовете и първата слана. От светло до мръкнало, все навън. Обичаше земята и никак не я свърташе вкъщи. Пък той, дворът, пъстър като китеник и подреден, подреден. Не беше останала шепичка пръст, която да не е минала през ръцете ѝ. Всяко дръвче и цвете, коренче и стръкче, семе и плод, знаеше дланите ѝ.

Стоеше Зара отвън до оградата и наблюдаваше баба си. Смесиха се чувствата, съвестта люшна везната, ту насам, ту натам. Най-после се реши и ръждясалите панти на портичката изскърцаха. Само преди година, те известяха старицата за пристигането на гост. Прогресивното оглушава-не смълча света, но тя пак му се усмихваше благо.

Видя Баба Здравка, че някой иде, и заслони очи срещу слънцето.

– Заре!

Влязоха в къщата. Зара с жестове показва, че бърза. Извади тефтер и химикал от чантата и кимна на баба си да седне до нея.

– Ех, все бързаш, чедо – с умиление намести падналия на челото ѝ кичур коса.

„Взела съм ти карта за почивка, бабе“.

– Почивка?! Та от какво съм се уморила? – засмя се. Пък тъй драго ѝ стана и овлажняха очите от благодарност.

„Записала съм те в санаториум, от утре. Наблизо е. Ето списък, какво да си приготвиш.“

– Какво говориш, детко! Така набързо. Работа имам по двора. Последните топли дни...

„Сега има място, бабе. За около седмица ще ти направят някои изследвания. Докторът ще реши колко да останеш.“

– Какви изследвания, Зарко? Здрава съм – погледна с почуда. – Ааа, за ушите. Много набързо, бе чедо. Не може ли по-нататък?

„Платила съм вече“ – написа нервно.

– Е, нали за добро си го намислила, душко – въздъхна усмихната. – Да сложа да хапнеш, миличко?

Жегната от думите, Зара сведе поглед, посочи часовника и излезе тичешком.

Цяла нощ не мигна баба Здравка. Безброй пъти си повтори, че е само за няколко дни, но нещо незнайно я мъчеше и гонеше съня.

Стана и се облече. Тъмното не я плашеше, непрогледната мъгла я отказа да излезе и нагледа градината. Повъртя се в къщи – всичко си беше на място. Смени водата на цветята във вазичката. Доля кандилцето, прекръсти се пред иконката и помилва снимките. На едната бяха дъщеря ѝ със зета – заедно ги прибра Бог, два дни след катастрофата. Другата на мъжа ѝ. Него чакаха след втория инсулт, пък каква стана – младите го превариха. Вкамени се баба Здравка, когато буците пръст задрънчаха по ковчега на детето ѝ. Криха от Делчо, ама то можеш ли да излъжеш смъртник. Не мина седмица и ги последва. Сълза не пророни баба Здравка, докато го погребваха. През цялото време мислеше за закаченото в мазата въже и прехвърляше в ума си местата, на които да я удържи. Нямаше търпение да свърши, да я закарат у дома, да се свърши и тя.

Чакаха я в двора – Зарка с другата си баба. Още като я видя да слиза от колата, малката хукна към нея. „Бабе, искам тук, искам с теб, бабе.“

– Свате – гласът ѝ трепереше. – И твоята къща огънят я подпали, и пожарът ти по-голям. Но не мога, Здравке, безсилна съм. Какво не опитам. Не спира да плаче и да ги търси. Пищи от всеки, който я доближи. За детската градина дума да не става, два часа след като я оставих се обадиха да я взема. Повече не я заведох. Днес, още със събуждането, рев, рев. Сигур ги е сънувала. С каквото трябва ще помагам...

– Не казвай друго, свате. Тук е мястото ѝ – взе детето на ръце и влезе в къщата.

Минаха седмици – тежки, мъчителни. Занизаха се месеци. Не се отделиха една от друга. Навсякъде и за всичко заедно. Лека полека споменът отхлаби примката и смехът на Зарка се върна. Само вечер, когато детето заспеше, баба Здравка даваше воля на преглъщаното. Няма, без глас беше плачът ѝ, за да не събуди малката, а вътрешно виеше от болка по непрежалимото. Изтъркаля се година, после още една и ги завладяха вълненията по първия учебен ден.

Потокът на живота завъртя мелницата и ги увлече с потребностите си. Вече абитуриентка, Зара се влюби и стана неузнаваема. С тревога се вираше баба Здравка в милото си. Заболя я, когато за първи път отвори дума да ѝ припише къщата. Любовта превръщаше Зара в мека глина, а ръцете на избраника ѝ бяха опитни. Само веднъж го видя старицата и неприязънта вече имаше образ – хитър коцкар. По възраст можеше да ѝ бъде баща. После се разбра, че вече има два брака зад гърба си. „Не си губи

ума, чедо! Ще ти разбие сърцето, а аз няма да съм тук, за да го събера.“ След тези думи, Зара нищо не каза, но в очите ѝ прочете: „Ако трябва да избирам между теб и него, с него съм“. За първи път не спа у дома тогава. Две денонощия ни тя, ни вест. Обезумя от тревога старата. „Само да се върне...“ Върна се, а няколко дни след това мирът беше подписан с прехвърлянето на имота. Всичко тръгна по старому. Баба Здравка затвори очи за зейналата помежду им пукнатина и скъта мъката надълбоко. Много плака, когато Зара се пренесе да живее при него. И с това се примири. „Само да е щастлива, Боже, тя да е добре.“

***

Мъглата през целия ден не се вдигна. С всеки изминал час на новото място, баба Здравка се чувстваше по-объркана и смутена. Не беше санаториум и болница не беше. Вратата към двора се заключваше и пускаха само в определени часове, и то под наблюдение от персонала. Любезната ѝ, чистосърдечна усмивка се стопи. „Все някак ще изкарам седмица, после у дома. Вместо да я теши, тази мисъл събуди тревога: С толкова много багаж, за толкова кратко време?!“ Отказа да разопакова и подреди дрехите си. „Аз и така ще изкарам няколко дни, душко. Нека си ми е готово за прибирането в къщи.“ У дома се улисваше по двора и времето летеше. Тук сякаш беше закотвено. Денят угасна и всички се прибраха по стаите. Легна облечена на крайчето на леглото и затвори очи. Зимни и летни дрехи пишеше в списъка и тя прилежно приготви всичко. „Летни през ноември?!“ Сети се и за ключа, как го дръпна Зарка от ръката ѝ с думите, че можело да го загуби. Доплака ѝ се, но не би, между тези чужди стени, сред непознати хора. „Божичко, Ти знаеш всичко. Как и защо е, и нека е по Твоя воля.“

***

Седмицата мина. В дрезгавото утро обитателите на хосписа още спяха. Баба Здравка стана, грижливо оправи леглото и тихичко излезе от стаята с багажа си. Седна във фойето и впери поглед във входната врата. Отказа да закуси. „Не ми е гладно, миличко. В къщи ще хапна като се прибера.“ Усмиваше се старицата на всички и всичко, и само телом още беше тук.

Денят си отиде. Оловносивото небе увисна натежало и запрехвърча мокър сняг. Със свиреп вой вятърът доведе зимата и скова земята. Непосилен беше товарът на излъганото очакване и затисна баба Здравка.

Заредиха се сутрини, досущ прилични на онова така чакано утро. Ставаше старицата преди всички и сядаше чинно с багажа на обичайното

място, а надеждата отгъняваше и се смаляваше с всеки ден. Когато разбра, че без присъствието на Зара не могат да я пуснат, възнегодува. Последваха молби, на които всеки от служителите вдигаше рамене и клатеше отрицателно глава. Беше потресена от стореното без съгласата ѝ. Надеждата прегоря. Огорчение и тъга, безмерна тъга се отпечата на лицето. Обезсърчена и отчаяна, баба Здравка подпря куфара до стената и повече не го погледна.

***

Декември дойде, безснежен и болнав от влага. Коледната украса зарадва живеещите в хосписа. Някои изобщо не я забелязаха, заключени в дементния си свят. За баба Здравка беше изтръгване от капана на примирението. „Откак се помня, Рождество е у дома. И докато дишам, тъй ще е.“ Събуден, коренът наля живец в жилките – търпение, преборване и държеливост. Упорито заобикаляше мислите за Зара – от тях болката я приклещваше и ставаше безпомощна. Беше хрисима и блага женица, но заквасът ѝ притежаваше силата на водата, която с постоянство пробива камъка.

До този момент баба Здравка изобщо не обръщаше внимание на ежедневието в хосписа. Решението на всяка цена да се махне, я превърна в очи. Нищо не убягна от погледа ѝ: часовете за смяна на персонала, за посещения на близките, за доставка на храната. Само за няколко дни тя узна всичко, свързано с отключването и заключването на входната врата. За да е чиста пред Бога и себе си, за последно опита с молба. Оттам нататък, зачака сгоден случай.

***

Линейката спря. Шофьорът слезе и звънна.

– Приемаме – извика сестрата.

Жената, която настаняваха, беше в критично състояние и настана суматоха.

Не сърце, сякаш тъпан блъскаше в гърдите на баба Здравка. Подтичваше по пътя и се озърташе. „Прости ми, Боже! Тревога и беля ще докарам на хората там, пък те не са виновни.“ След завоя се обърна – нямаше никой. Свърна към гората. Седна на земята запъхтяна, опря гръб на близкото дърво и даде воля на насъбраното. „Заре, Зарко, Заренце... що баба, що, душице обична? На тия години, като престъпник да бягам и се крия. С какво тъй много ти дотежах, душко? – ридаше и кършеше ръце. – Заради тебе останах, милинката ми. Инак, да си бях вече с майка ти и дядо ти – въздъхна издълбоко, загледа се в мократа гниеща шума и прошепна: Вече

на никой не трябва. Само да зърна градинката, къщицата и си идвам, дъще. Ида си, Делчо.“

Едва се изправи. Без връхна дреха, беше се сковала от студа. Огледа се. От тази страна на пътя, гората се спускаше в дере. От другата беше хълм – вилна зона. А горе на равното... „Милостиви Боже, така близо съм била до вкъщи – три спирки с рейса. Е, поне за това не ме излъга Зарка.“

Утихна вятърът. Спусна се мраз. Заваля. Изцъкленото небе като про-дънено сипеше сняг. Всичко побеля. С мъка се придвижваше баба Здравка. Не усещаше краката си, в мокрите домашни чехли. Хлъзгаше се и залиташе. Лицето и ръцете ѝ бяха морави от студа. Мръкваше.

Показаха се първите къщи. Сгряха я светлините в прозорците им. Спря и през сълзи се усмихна, и пак забърза, колкото можеше.

Пуста беше тяхната улица. Взираше се старицата, да види върха на ореха, но снежните парцали замрежваха погледа ѝ. После спря вцепенена. Очите ѝ се разшириха от ужас. Притисна ръце до гърдите и се свлече. На няколко крачки от изстиващото тяло, мрежа заграждаше зеещия изкоп за строеж.

Коледа беше на прага. Има ли по-хубаво и свидно от... Рождество у Дома?!

ПИСМО

Светлана Караколева

не съм ти писала писмо
откакто думите се разболяха
завих ги през глава в уютното легло
и те притихвайки заспах
деца настинали сред някаква игра
в която щастието съществува
горят в прегръдките на болестта
опитвам се да разбера какво сънуват
а аз останах да им правя чай
докато сменям лековитите компреси
компания ми прави моят май
понякога ми казва как си и къде си

СМЪРТТА НА ЗАЙЦИТЕ

Николай Недялков

Самоубийствата са чести в моята професия.

Имах един приятел, който обичаше да разсъждава над това. „Самоубийствата са чести в тая професия“ – мърмореше, подпрял брадичка на ръка, със светли очи, вперени в нищото. После изведнъж ме поглеждаше, вдигаше само очите си и ме пронизваше с поглед:

– Защо бе, Добри? Защо така става, че хората, които най-добре разбират света, решават да го напуснат?

– Не знам.

Сивите очи срещаха моите. И двамата усещахме лъжата, но избирахме да мълчим. Онези дни бяха ясни, топли и ние пиехме бира в някое празно заведение. Често ни терзаеха тези въпроси – за живота и смъртта, за това защо човек предпочита едното пред другото – и ако ви кажа, че на нас, младите, не ни е пукало, значи изведнъж съм си загубил разсъдъка и съм решил да ви излъжа. Защото ни пукаше. Пукаше ни и дълго никой от нас не събра решителност да признае истината:

– Може би животът не си заслужава живеенето, Жоре? – разперих ръце и свих рамене. – Може би това е единствената истина, урокът от баснята.

Жорката тогава пак беше вдигнал странно светлите си очи към мен. Нищо не каза. Само ме гледа известно време, сякаш се опитваше да реши нещо и търсеше подкрепа в мен.

Може би я беше намерил. В онзи ден съм убил човек. Жорката се обеси след няколко дена. Без бележки, без да каже нищо.

А на мен работата ми е да спасявам хора. Или поне това казваше психологът, който ме обучаваше. Наместваше един дървен стол пред бюрото си, посочваше го с показалката и почти извикваше, защото вярваше, че така думите му ще ни се набият в главите:

– Колеги, това, което говорите, начинът, по който го говорите, тези неща могат да накарат пациента да предпочете живота пред бесилото. Затова говорете само ако имате какво да кажете и тогава пак помислете дали трябва да го казвате.

После стисваше показалката си като автомат, стисваше и устните си до тънка бяла линийка и ни оглеждаше един по един. Толкова беше слаб, че бежовият му костюм висеше сякаш на закачалка, а с огромните си очила приличаше на навъсена муха. Тренчев, така се казваше, ги наместваше с

трепереща от дългогодишния алкохолизъм ръка и завършваше тихо, почти шепнешком, сякаш тъкмо щеше да изкаже тайната на вселената:

– Колеги, бъдете умни. В свят, пълен с трапове, се пристъпва на пръсти.

Тренча го намериха, залепил буза за бюрото си една сутрин. Не знам какво философско учение изповядваше, но вечерта се бе доверил на алкохола и приспивателните.

Сетих се за всички тези неща онзи ден, когато докараха при мен едно момиче на четиринайсет. Майка ѝ и баща ѝ ми обясниха по телефона, че чичо ѝ се самоубил пред нея. Бил пенсиониран военен, дългогодишен ловец – един ден, като излезли в гората, без да каже нищо насочил пушката към себе си и... бам. Момичето нито изпищяло, нито подскочило. Другите ловци казали, че просто отпуснала ръце, оклюмала като изсъхнало цвете.

Говорихме близо шест часа с нея, почти без прекъсване. Историята ѝ ме накара дълбоко да се замисля, но най-голямо внимание обърнах на следните думи:

– Чичо много ме обичаше, като своя дъщеря. Един път, като отидохме на лов, кучето надуши заек и го подгони. Чу се изстрел. След малко отидохме да видим какво е станало – едно зайче лежеше на земята. Кафявата му козинка около задния крак беше оцапана в червено. Бях малка тогава, на 9-10, и го попитах от какво е умряло зайчето. Раната не беше смъртоносна, защото знам от чичо, че най-добре е да удариш в окото или някъде другаде, където няма да си личи.

Чичото се противил, не искал да отговори, но накрая, вече в колата, ѝ казал:

– Зайчето не е умряло от изстрела, мило. Заради раната е паднало и не е могло да стане. Като го е стигнала хрътката, сърцето му се е пръснало. От страх.

Все още много малкото тогава момиче се разплакало.

– Не плачи, миличко – стиснал я за рамото, ядосан на себе си. – Такива са зайците.

Такива са зайците. Тези три думи още ме гонят в съня ми.

Момичето ще се справи. Ще преживее видяната смърт. Детската психика е изненадващо издръжлива, може би заради вариабилността, която липсва на по-възрастните. Девојката надали ще забрави, надали ще разбере пълния смисъл на случилото се, и вероятно това ще я предпази, но ще прости.

Приказвах после с родителите за нея. Обясних им това и те наистина се зарадваха. Заминавали за Америка след месец, тя щяла да учи английс-

ски, а после и право в някакъв изтънчен университет, за който не бях и чувал, но по техни думи бил изтънчен.

Чичото живеел в една от последните къщи в някакво село. Няма жена, имал куче. На погребението се събрали достатъчно хора, че да го изпратят. От чутото за него си направих извода, че е бил добър и умен човек.

Такива са зайците. Мисля си за тези думи, докато отпивам от бирата си, сгрян от обедното слънце. И Тренчев беше добър човек. От време на време го викаха от полицията, когато имаха самоубиец на главата си. Сигурно най-малко едни петдесет самоубийства беше предотвратил. Не знам какво им казваше Тренча, какво ги лъжеше, но съм чувал от колеги, които го познаваха повече, че всеки месец на определени дати получавал цветя с картички.

Чистачката го намирала сутринта в кабинета му, проснат сред разтворените картички.

„Говорете, само ако имате какво да кажете и тогава пак помислете дали трябва да го казвате“ – учеше ни Тренча. Мислите ми се отплеснаха към чичото. Без бъдеще, възрастен мъж, запечатан в настояще на самота. Представих си го как стои до кучето, с пушка в ръка, не знам защо. Стои сам сред мрака на къщата. Близките му са далеч, някъде в Америка, много далеч. Сърцето му бавно се разгуптява, после по-бързо... по-бързо...

Загледах се в изпитата си бира. Пяната се стичаше на парцали по чашата, на дъното на която се бе събрала малко кехлибарена течност. Гледах я дълго. Страх ме беше да се прибера. Поръчах още една.

ЗАКЪСНЯЛ КОСАЧ

Радостина Ангелова

Като конски копита по залез изчаткаха
дните ти. Вече се вирам в звезди.
Ти беше ли виждал жена да коси, татко?
Ти беше ли виждал жена да коси?

Беше дворът орасъл. Пътека-загадка
по спомен напипвах. Жужаха оси.
Беше къща. Не беше дом без теб, татко.
Какъв дом е щом няма кой да коси?

Косата открих. С чер рог – ръкохватка.
Разбрах, че щом удряш и теб те боли.
Наклепах я. После с бруст галих я, татко.
Тъй кротко, без болка косата коси.

И удрях, и галих. Бе горчиво и сладко.
Тъй се ставало мъж. А пък аз съм жена.
Ти беше ли виждал жена да коси, татко?
Мълчеше тревата. Мълчеше светът.

Откос след откос, с бурени в схватка,
повалях живот. И живот възвести
дворът спретнат. Усмихна се дворът ни, татко,
а и той не бе виждал жена да коси.

Приседнах по залез. Направих салатата
и сипнах ракия – за Бог да прости.
Ти беше ли виждал жена да мълчи, татко?
Ти беше ли виждал жена да мълчи?

ВЕРЕСИЯ ОТ ГОСПОД

Илияна Каракочева

Тази история се случи много отдавна, но както птиците прелитат морета да се върнат у дома, така и тя се върна да ме стопли и докаже, че Любовта е най-сладката вересия, която Господ дава на хората.

Бях малък, когато си отиде дядо Аристиди. Живееха в малка къща в стария Несебър с красивата баба Лиля, на тиха уличка, а съседите бяха гърци. Когато ходехме с мама на гости там, рядко разбирах какво бърбят, защо ме поглеждат така възхитено, пощипват по бузите и черпят с лакомства.

Дядо се занимаваше с търговия, често отсъстваше от дома, а когато се връщаше, понякога вдигаше такива скандали, че се чуваше до лодките на брега. Не знаех дали е добър или не. Майка ми не го обичаше. На семейни събирания гледах да бъда до леля Спасия. Третата от четирите дъщери на Аристиди носеше красотата на баба Лиля и бе нежна като пролетна светлина. Винаги ми донасяше вкусни сладкиши и разказваше интересни приказки. Змаро, най-голямата, и Зоя, най-малката, сякаш ревнуваха. Опитвах се да ме прикоткат към тях, но аз се лепвах като марка към моята леля Спасия, щом я зърнех.

– Аристиди! – недоволно казваха те и аз се чудех защо говорят така.

На външен вид не приличах на него. Висок и слаб като чироз, той имаше бяла къдрава коса и остър, леко гърбав нос. Обичаше да пее и винаги се прибираще с песен. Баба Лиля го чакаше на вратата и допяваше последния куплет с него, макар и фалшиво. После се прегръщаха и влизаха в двора като влюбени.

От майка си знаех, че е лош търговец.

– Търговецът не трябва да има душа – заявяваше някак сърдито тя.
– На тоз вересия, на онзи, накрая ще остане голтак. Като Спасия!

Гледах я и не проумявах защо търговецът не трябва да има душа. Защо Спасия не е добра? Никой не ме галеше с приказки, както тя. И никой от мъжете не се държеше с мен, както дядо.

– Мъжът трябва да може да говори без думи – заявяваше Аристиди и разперваше ръце.

Слагаше ме срещу него и запяваше особена песен, от която различавах само „Мавро матхя”. Пееше и танцуваше, давайки ми знаци да правя като него. Разпервах ръце и повтарях колкото мога движенията. Най-често след няколко минути майка ми ме дръпваше недоволна и с това обучение то ми в говоренето без думи приключваше.

– Вместо да учиш детето на глупости, да беше си събрал вересиите – повтаряше неизменно тя. – Свиваме се в гарсонiera под наем, а ти раздаваш пари на кретени. Ако събереш всичко раздадено, апартамент и гараж ще ни купиш в Бургас.

Дядо спираше, поглеждаше смръщено майка ми и казваше нещо на гръцки през зъби. Тя се врътваше, дръпвайки ме за ръка и си тръгнахме.

Един ден по някакви неясни за мен причини бях оставен у баба Лила сам с любимата си леля Спасия. Тя ми разказваше като приказка живота на дядо Аристиди и баба. Как се „залюбили“, как той после лежал в затвора, а тя го чакала, как един-единствен път заплакал – когато Змаро родила мърство първото внуче – момче.

– Ти носиш нещо от душата на Аристиди – погали ме нежно тя. – Можеш да обичаш без думи. Това е най-сладката вересия, която ни дава Господ.

Гледах моята хубава леля и си мислех, когато порасна, колко много от моята вересия от Господ ще дам и на нея.

Денят изтече между пръстите на светлината и застанахме тримата на портата да чакаме дядо. Съседите седяха на чаша узо под смокините. Морето прибираше лениво косите си, приготвяйки се за сън. Тогава видях дядо в дъното на малката уличка. Бе хванал обувките в ръце и вървеше бавно към нас. Ризата му бе разкопчана и не пееше.

– Загубил е всичко – прошепна Спасия и стисна ръката ми.

Баба Лила застана по средата на улицата и разпери ръце като птица да го прегърне. Тогава зад гърба ѝ леля Спасия запя. Онази същата бавна песен, в която различавах единствено „Мавро матхя“. Дядо пусна обувките и разпери също ръце. Приблужи се като птица към баба и с особено красиво движение приклепна до земята, сякаш ѝ се поклони. После стана и се завъртя в кръг. Гледаше я и ѝ говореше с движенията на цялото тяло. Тя повдигна глава и я отметна назад, той направи същото. Като две птици в полет заедно се завъртяха, той с крак чертаеше по мелодията полукръг, а тя го следваше в ритъма на музиката. Съседите пляскаха в такта на песента. Спасия пееше, а Аристиди и Лила танцуваха, сякаш бяха сами на света. Той приклякаше, обръщаше се, а тя го следваше. Разговор на души без думи, танц на обичащи сърца. Усещах ударите на малкото си сърце в гърлото. Осъзнавах, че виждам нещо, което няма да се повтори повече. Исках да разперя ръце като дядо, но Спасия ме спря. Сега разбирам защо – танцът на любовта се танцува само от двама.

Песента продължаваше някак по-дълго от обичайното. Събраха се туристи, които пляскаха и свиреха с уста.

Дядо прилекна на един крак, после докосна земята с извити като дъга ръце назад няколко пъти. Баба Лиля се поклащаше като красива ладия пред него и го гледаше усмихната, а очите ѝ бяха пълни със сълзи.

Накрая двамата в такт с музиката постепенно прилекнаха до земята, преплели крака прегърнати.

Туристите ръкопляскаха, съседите мълчаха.

– Искам от Господ мъж, който така да танцува за мен – прошепна толкова тихо Спасия, че едва я чух.

Тогавя осъзнах защо още не бе омъжена и дава своята вересия от обич на мен.

Много години потънаха като лодки в морето. А аз като Спасия още търся онази Душа, с която си струва да изтанцувам без думи своята вересия от Господ.

НОЖЪТ Е ГУМЕН

Веселин Николаев

Израснах на село. Израснах е някак грубо казано, по-скоро – борих се с живота на село. Виждате ли, повечето хора се раждат и си имат мама и татко. Аз имах баба и дядо. Много ги обичах. Те бяха стари. После станаха възстари. Пред очите ми остаряваха. Ставаха все по-бавни и бавни. Моята мила баба готвеше, месеше, правеше мекички, имахме пещ и печеше агне. Аз играех пред пещта с котето, а баба сегиз-тогиз отваряше дупката на глиненото огнище и гледаше агнето как е. После ядохме. Най ми беше приятно, като сядахме на масата, дядо режеше по един голям резен хляб на всеки, а баба сипваше по едно хубаво едро парче от агнето. Котките се мушеха в краката ми, а аз лапах и мазнина се спускаше по брадата ми, и капеше я на покривката, я на ризката ми. Слънцето напичаше, а ние под старата круша, на масата се радвахме на сянката, на храната, дядо на ракийката, а баба се правеше, че не вижда как той си налива за трети път. Господи, колко ги обичах! Но те умряха. Първо баба, после дядо. Господ си ги взе. Баба – както си спеше, а дядо седеше на едно столче и доеше козата. После го намерих паднал до столчето. Аз бях още малък. На 13 години бях, когато останах сам. Имах майка, но дядо я изгони. Тя беше дошла веднъж от града, накипрена с хубави дрехи. Застана на портата, а аз не знаех, че е тя. Носеше някаква чанта и беше с красива шапка. Дядо излезе навън и я подгони с един кол от оградата. Тя хукна да бяга, а той я гони, гони, докле не се скриха от погледа ми. Аз питах баба:

– Бабо, коя е тази жена?

А баба се разплака. После дядо се върна, запъхтян и много ядосан. Наниза пак кола на мястото му и влезе в обора без дума да продума. Вечерта баба ме викна при себе си долу в одаята, замилва ме по главата и ми каза:

– Синко, тази жена е твоята майка. Но дядо ти не я пуска тук, защото тя те остави и отиде в града. Баща ти се изгуби някъде, а тя ти намери друг баща. Но дядо ти те взе. Такъв си е той...

Аз мълчах, слушах и нищо не разбирах. Как така друг баща? Как тъй татко ми се изгубил? Това да не е коза да се изгуби. Не разбирах, да ви кажа и днес не разбирам, макар да знам, че тия неща се случват. Не разбирам защо? Та не видях никога вече майка си. Спомням си я само там на оградата с хубавата шапка, помня и че преди дядо да я подгони, тя ми даде един бонбон. Аз се протегнах да го хвана и го изгървах. Той падна в здравеца и

аз се наведох да го търся. Сетне чух дядо да вика и се изправих, но видях вече само гърба на майка си и тичащия след нея дядо. Бонбонът беше много хубав. А опаковката му беше едно красиво станиолче, със жълта емблема. Разпънах станиолчето и го сложих под една крива гредя в сайванта, точно над обора на магарето. До там се стигаше по една дървена стълбица. Гредата бе високо, но аз стъпих на стария котел за компоти и го натиках под нея.

Имахме крава, магаренце, две кози и няколко кокошки. По цял ден играех в сеновала. Помагах на дядо, като садеше картофи и като доеше козите и кравата. Когато човек не знае нещо, той живее щастливо, именно защото не го знае. Не ми тежеше, че нямам майка. Тежеше ми, когато баба и дядо умряха. Тогава се събудих сам на другия ден. Съседите организираха погребението. Седяхме на гробището аз, няколко бабички и дядовци, гробарят и попът. Бабите настояваха в ковчега на дядо да сме сложили глава на петел. Не знам защо, но това ми се стори гнусно. Сложиха тая пуста глава. Мен никой не ме питаше нищо. Все едно ме няма. Дядо поп пъ. Хубаво пъ, после говори разни неща за дядо. Как го познавал и какъв човек бил, и това беше. Зариха го. Аз гледах как буците падаха на сандъка и ми беше едно страшно, страшно. Представях си дядо как седи вътре и че той изведнъж някак трябваше да потъне под земята. Тая земя, която цял живот бе орал, сега го погълна. После си тръгнахме. Една баба ме погали по главата и ми каза да ходя у тях, когато искам. Бях едър за възрастта си. Надали някой знаеше на колко години съм тогава. Може би мислеха, че съм голям, но аз не бях никак голям. Колко си голям на тринайсет години?

Прибрах се. Къщата седеше съвсем пуста. От обора ме гледаше магаренцето. Нахраних го, нахраних и кравата, сипах на кокошките и отвързах козите. Излязох с тях на поляната. Те припкаха и късаха от храстите зеленина. Чудех се какво да правя. Вечерта отворих долапа и там имаше половинка хляб. В зимника дядо бе провесил доста суджуци, а в едни качета имаше сирене. Картофи също имаше. Нямахме го само него. Баба я бях позабравил, свикнах, че я няма, но сега дядо ми липсваше страшно много. Не е нормално това хората да умират, не мислите ли? Не е нормално. Това не е в реда на нещата. Но защо е така, не знаех. Къде ли са сега? Сетне седях на пейката и зяпах небето. И някак си усетих, че не съм сам. Не мога да ви обясня, но не бях сам. Имаше някой наоколо и този някой ме прегърна през рамото. Плаках малко, после взех котката в скута си и я милвах сума време. Щурците пееха, тя мъркаше, а луната ме гледаше отгоре, някак с разбиране, все едно бе жива. Беше странна вечер, тогава за пръв път в живота си пих чаша вино. Налях си от дамаджаната на дядо,

дето стоеше до масата. Не ми хареса, но някак си се почувствах пораснал. После се сетих, че не бях налял вода на магарето и с газения фенер отидох да му сложа в гаванката. Легнах, спях и сънувах баба и дядо. Смееха се. Говореха ми нещо и с тях имаше още някой. Онзи, който ме бе прегърнал през рамото. Не го виждах ясно, но бе там. Цял живот бе там. Сетне ходих, садих картофи, пасях козите и кравата, а кокошките снасяха ли, снасяха. Научих се да гледам пчели от един дядо и си направих свои кошери. Събирах дърва за зимата. Боледувах от грип и се въргнах в треска по цели дни, но никога не бях вече сам.

Пораснах, ожених се за най-красивата жена на света и ми се родиха две дечица. Винаги бях до тях. Те пораснаха и на свой ред се задомиха. Сега живеят в града. Ние с майка им, която е още по-красива от преди, сме си все в старата дядова къща. Нямаме магаре, кокошките не са същите, нито козите, но едно нещо си седи все същото. Оня кол от оградата, който дядо извади навремето, като подгони мама. Знам го кой е. Един стар прогнил кол. Наскоро го лакирах с безир. От време на време го разглеждам и го пипам с ръка. Странно нещо – един кол, но какъв кол само! Понякога ходя горе в сайванта. Бавно се качвам по стълбичките. Изгнили са и скърцат. Горе намирам онази, кривата греда. Бъркам на онова място и вадя станиолчето. Всеки път ми става едно такова особено. Животът е тъжно нещо, да знаете. Но нима ние не го правим такъв? Ние го правим! Ние сме един нещастни глупаци. Каквото и да правим, все стигаме до това. Равносметката.

И каква е тя? Разбира се, нямам никакво намерение да ви кажа. Не знам моята равносметка дали ще ви е от полза. Знам само, че в онази самотна лунна вечер, когато бях все още на тринайсет, аз не бях сам! Не бях! Ето защо – дръжте фронта, приятели! Въпреки че пробжда кинжално и страшно боли, странно, но понякога и за някои, ножът е гумен!

ПОНЯКОГА, САМО ПОНЯКОГА

Магдалена Костадинова

Понякога...
само понякога...
така ми се иска
в миг на тревога
от думите,
най-тежките,
куршуми да сторя...
в стих-калашников
да ги сложа
и да започна
от ярост
стрелбата...

но само...
само понякога
на мислите в здрача...
само тогава...
когато не мога...
не мога
от болка да заплача...
защото никой,
никой не знае
кое е по-лошо
да си жертвата
или палачът...

понякога...
само понякога...
с усещане за омраза
в душата ми
желание тъжно...
много тъжно
пролазва...
и тогава...
тогава се моля
храмът у мене,
граден със години,
дано да запазя... дано да запазя...

МИРАЖИ

Петранка Божкова

Искам да е тихо. Като в църква.
Само тишината да се чува.
Този свят съвсем се е побъркал
от говорене. И боледува.

Думите ваят като градушка,
след която смисълът изстива:
леден дъжд, порой...
А всъщност – суша.

Красотата бавно си отива.
Искам да е цветно до припадък.
Само цветовете да говорят.
Да прииждат – слънчеви и млади,
за да стоплят мислите на хората.

Някой ден ще стане много пъстро –
като смях на литнало хвърчило.
И когато любовта възкръсне,
ще си върнем мярката за милост...

СВАТЪБЕН ЗАРЕЗАН

Ангел Веселинов

Зъл беше Пётльовден, зъл беше февруари, чак до Св. Трифона. Рано стана той тази сутрин, влезе в мазето при буретата, опита с канчето от всичките. И петте му харесаха, взе една добра стомна и наля по малко от всяка, за да стане букет, с който да закичи всеки вид от лозовите коренчета, че наесен пак да се обсипят с тъмни гроздове, да пуснат вино като Христова кръв, та който си пийне от него, да се почувства като млада бога и да благославя живота и този, който го е създал.

Изрязва той лозовите пръчки, насълзиха от болка те, смили се небето, откряна пердетата си и слънцето се пръсна по снега. Омекна февруари.

Такъв е бил преди шестдесет години, когато тати и мама се прибирали в един следобед, ден след женитбата си, по една тясна планинска пътечка към дома си.

– По тази пътечка ще минем – казал тате на младата си булка – за да си наберем кокичета. Те тук много обичат да цъфтят, знам го това още от дете.

И наистина – във всеки храст се белеели по няколко, той се завирал между тънките, още премръзнали от зимата клончета на храстите, и късал от тези красиви цветя. Когато огромната му шепа се напълнила, той се обърнал щастлив и усмихнат към мама, и като истински романтичен бард ѝ рекъл:

– Ето така щеше да изглеждаш вчера, ако бяхме имали пари за булчинско було и сватбена рокля – бяла в главата, стройна и зелена в снагата. Тези кокичета са Божи булки, защото той може да има много жени, а аз не съм бог и си имам само едно кокиче – ти. Ти си моето кокиче за цял живот!

Мама стояла като вцепенена, свела очи, та боднала земята, бузите ѝ тихо поруменели, простряла тънките си като върбови вейчици ръчици около буковия му врат и промълвила:

– А ти ще бъдеш храстът, от който всеки февруари аз ще викам пролетта и песента на птиците, дордето свят светува!

И се целунали. Поникнал топъл вятър, светнали зъбите на слънцето, отишли в село на мегдана, духовата музика руйнала хоро, хванали се на него и потекли с радостта на винарите. Трифон Зарезан водел хорото с байрак и бъклица в ръка.

За хората това било Зарезанско хоро, а за мама и тате – сватбено.

АКОРД ЗА МЪЖКИ СЕЗОНИ И НЕВЕСЕЛИ ТАЙНИ

Красимир Чернев

Отпили глътка от първия дъжд на лятото –
събират децата си старите лястовици...
Сушат си досадата мухи и комари,
а следобедът стъпва тежко, накуцвайки...

Мъжко време задава се – пиано от размисли.
Пред пълните чаши чертае несигурност самотата.
Преживяното в предните дни –
. от днес става тайна –
протяжна и дълга, боли тишината ѝ.

Лястовиците, подредили децата си
. в безкраен ъгъл,
поемат на юг, към топлината...
Мъжете отпиват горчиво и вежди помръдват –
неразгадали до днес характера на жената...

И... пият. Пият безадресно и дълго,
като че ли с това ще променят нещата.
Покрай самотата им пропълзват земноводни
. и гъщи,
но те, те не могат да пазят тайни...

Мъжете...
Мъжете са тъжни бемоли в сезона на отлитащи щъркели.
Таят преживяното и вървят, вървят към безкрая...
Тежат им премълчаните думи и клетвите,
които носят,
. а тайните...
Тайните озаряват неравните стъпки
. в прохладата...

СЪН ЗА РЕКА И ЦИГАНИ

Рада Петрова

Родната ми къща е на брега на Искъра. Между нея и водата може да има сто метра, може и да няма. Реката е различна през сезоните, различна е през деня и нощта, различна е сутрин и вечер. През лятото е спокойна и се влачи бавно. През горещите месеци се отдръпва от бреговете, обрасли с върби и една особена трева, която расте на туфи. Тази трева е с тъмнозелени, кухи листа, които са прави, остри в края, приличат на тънки сламки и израстват по 50-60 сантиметра. Когато бях малка, берях от тези зелени сламки на снопчета и от тях си плетях гривни, слънца и рамки за картинки.

Само през лятото можеш да видиш нови речни камъни. Те са бели, сини и сиви, зеленикави, бежови или пъстри като пъдпъдъчи яйца. По големина са различни – виждала съм огромни, които няколко човека не могат да извадят от пясъка. Има кръгли, плоски, елипсоидни, всякакви. Речните камъни са една неизследвана вселена от форми и цветове. Като малка си мислех, че и хората са толкова различни, колкото камъните по брега на Искъра през лятото, и също така твърди – като този разноцветен гранит, нахвърлян безразборно, сякаш от самия Крали Марко.

През есента реката става бърза и пълноводна от дъждовете, но не както през пролетта. Тогава винаги има опасност от заливане и почти винаги се случва. Водата започва да мие зидовете на къщите, отнася градините, залива казана за ракия и крайречната улица, която се нарича “Искър”. Това е очакваното и сензационно годишно явление за Долната махала и за всички в селото. Хората идват да наблюдават реката, слагат колчета, за да мерят дали опасността е минала или пък предстои. По това време могат да се чуят любопитни истории за драматични наводнения и за мъжки геройства. Жени и деца липсват в тези истории, освен ако не са се удавили по най-мистериозен начин... Аз не помня по време на наводнение да са се случвали тези страшни неща, за които се говори. Всичко е ставало “някога”, преди да бъдем родени.

Искърът през зимата! Това е моята зимна приказка! Реката се е скрила под синкавия лед, набразден от гладки, замръзнали ручей, но не спира да лудува във вълшебните пещери и ледени лабиринти. После изскача неочаквано от ледената прегръдка на студа и пак се гмурва в искрящата бездна на някой завой по течението. Над нея са спуснали клони старите върби – и те обледени, заскрежени, красиви и неземно украсени с ледени висулки. Няма по-добър художник от зимата! Само с един цвят, но с

хиляди нюанси, зимата рисува възторг, копнеж, радост, надежда, влюбване, музика и гласовете на ангели. Зимата вдишва и издишва, и го прави по най-красивия начин – в синкаво-сребърни, искрящи тонове на бялото – цвят, който Бог е избрал за най-хубавите неща на земята. Някои казват, че бялото не е цвят. Може и да не е. Усещам го прекалено близо до Твореца, за да е нещо, което се назовава с думи...

В моето детство Искърът беше чист – истинска прелест! В бистрите води се виждаха риби и водни змии, над него прелитаха водни кончета, понякога плуваха лодки надолу по течението и имаше много рибари. После реката почерня. От нея се носеше зловоние, а децата, които се осмеляваха да се потопят в гъстата вода, се разболяваха.

Циганите идваха в ранната пролет преди Великден. Тогава хората чистеха домовете и дворовете, подновяваха някои неща по къщите и изхвърляха ненужното край реката. По това време всички съдове в домакинството – тави, котли, джезвета и тигани, трябваше да бъдат калайдисани за празника. Каруците с дрипавите чергила спираха в кръг под тополите край Искъра. Още преди да разтоварят покъщнината си, палеха огъня. Разнасяше се специфичният мирис на цигански катун и всички хуквахме да ги видим. Черният мъж, когото познавахме открай време, се наместваше до въглените и разгъваше духалото. Това духало прилича на гайда. Един голям кожен мях, почернял като всички наоколо. В единия край има къса, дървена тръба, обточена с железни шинички. Тръбата е широка, колкото бебешка ръка, не повече. В другия край духалото завършва с две дървени дръжки с кожени каишки, в които старият циганин си пъхваше пръстите. Той имаше много дълги пръсти – черни. Сгъваше и разгъваше дланта си и духалото ту вдишваше, ту издишваше. Огънят се разгаряше и всички деца – от катуна и от махалата, сядяхме около него. В това време от каруците се разтоварваха кафезите с проскубани кокошки, кончетата се разпрягаха и младите цигани им намираха място край реката. Между каруците връзваха въжета и по тях разцъфтяваха пъстрите поли на циганките и шарените ризи на мъжете им. Малко след това – нарамили торби, жените тръгнаха из селото да събират дрехи, храна и съдове за калайдисване.

Не знам откъде идваха. Това знаеха възрастните. За нас оставаха само тайнствените предположения, че са обиколили света, за да дойдат тук – такива странни, кресливи, шарени, незлобливи и вечно усмихнати. Старият циганин разказваше истории, които сигурно беше научил от баща си и дядо си, и които нямаха нищо общо с живота по това време. Напълно невероятни цигански фантазии... Тогава за първи път чух думата “паун”, но не знаех какво е това и си замълчах. Циганчетата също мълчаливо слу-

шаха дядото, но подозирам, че те са знаели колко специална е тази птица – царствена.

Може и странно да е, но аз редовно си хапвах при циганите. Жените мятаха на въглените едни малки мекици, колкото момичешка длан. Правеха десетки от тях. Трупаха ги върху плитките, бакърени подноси и всеки си вземаше, колкото иска. Мисля си, че тези питки се печеха постоянно, през целия ден. Бяха страшно вкусни. Само от вода, сол и брашно. Не вярвам да е имало друго в това тесто, което вълшебните пръсти на циганките месеха постоянно. Баба ми направо пощуряваше, когато привечер се прибирах вмирисана на цигански огън, пушек и калай, и дори не бях гладна. Чудеше се как не ме е гнус да ям от циганските “гюзлемички”. И аз не знам как, но ги обичах.

После махалата замирисваше на лимонена кора и ванилия. Дни и нощи наред се месеха, втасваха, плетяха и украсяваха великденските козунаци. Във всяка къща се приготвяха поне по 10-15 тави и тавички и се носеха в къщата на баба Марика, където имаше пещ. В най-малките тавички бяха козуначетата, които даваха на нас, но след като изстинат. Иначе не си струваше да висим и да чакаме напразно. Козунаци и шарени яйца имаше и за циганите. Те им се радваха като деца. Не знам дали са били християни, но Великден беше празник и за тях. Пълнеха каруците с различни неща, които хората им даваха – храна, дрехи и покъщнина. Печелеха добре и от калайдисването, защото от няколко села наоколо всичко бакърено минаваше през ръцете им. Циганите по онова време не крадяха. Никога не бях чувала история за кражба. Нито намек дори, докато не заспах в една каруца.

Било е в деня, когато са си тръгвали. Сигурно ми е било тъжно, че тези странни хора си отиват и съм гледала как си прибират багажа. Може би дори съм помагала, макар да съм била около 4-годишна. Винаги, когато циганите заминаваха, махалата опустяваше. Вероятно затова и никой не е забелязал, че ме няма. Единствено чичо ми – буен капитан с красива униформа, попитал къде съм. Тогава хукнали да ме търсят.

Нито русо дете, нито цигани. Чичо ми полудял. Взел си пистолета, яхнал един мотор и тръгнал да ги гони. Не, че те бягали, но били тръгнали преди доста време. Когато някъде напред по пътя видял да се кандилка чергилото на циганска каруца, той започнал да крещи да спрат, защото ще стреля. Вече ги приближавал. Хората и хабер нямали какъв е този мъж, дете вика, ръкомаха и кара като луд мотора си. Тогава той стрелял във въздуха.

Конете се уплашили и дръпнали неистово напред. Аз съм се събудила и съм се показала сред вързопите. На циганите им станало ясно какво се е случило и спрели кервана. Помня колко се уплаших, като видях чичо –

беше бял като ризата си, а устата му – тъмна. Една циганка така се развика, че чичо ми се втрещи.

– Що стреляш бе, човек? Уплаши детето, засрами се. Да го заведете да му баят, щото си е глътнало езика от страх. Чу ли?

Чичо се протегна и ме свали от каруцата. Разбра, че работата е съвсем различна и се засмя с неговата широка усмивка.

– Хайде да си прибирам това русо цигане, че щях да направя беля. Прощавайте!

После не знам какво стана. На другата пролет катунът пак дойде край реката, пак миришеше на пушек, калай и гюзлеми. Слушах любовни истории, които не разбирах, и приказките на стария циганин с духалото, а циганките се кискаха и за стотен път разправяха на хората, които идваха при калайджията, как чичо ми щял да ги разстреля всичките, защото мислел, че са му откраднали племенницата. Ококорени завършваха историята с думите, че когато се роди русо циганче в катуна им, светът ще тръгне към свършване...

Не знам дали това е пророчество. Циганите ги умеят тези неща и ги усещат.

Сега има много руси циганчета, но няма катуни край Искъра...

ЖЕЛЕЗЕН

Агон Каспарян

Железен бях!... Във кървави дуели
Съдбата преобръщах по лице...
И стиховете в мрачни акварели
с меч прописах, вместо със перце...

Разпъваха ме още от рождение,
но пак съм жив!... По-силен оцелях!...
На враговете ми, без капка съжаление,
надгробен кръст от Ада изковах...

Не ме сразиха!... Камък съм огромен.
Но цялата горчилка на света,
изпивайки по пътя си самотен,
направи ли ме по-добър сега?

Бях хищен вълк, сред глутница чакали,
калявах с болка моето сърце...
Железен бях!!!... Но по-добър, едва ли...
А всъщност съм по-крехък от яйце!...

ЗАХВЪРЛЕНИ ДУШИ

Красимир Бачков

Острият къс скала, наречен кой знае от кого „Чепкалото”, стърчеше самотно в равнината, а зад него червено-мораво догаряше слънцето. Дядо Цвятко погледна към долния вратник. По това време трябваше да се приберат козите. До миналата година в селото имаше козар, който ги пасеше. С последния сняг в края на зимата кучешка глутница го разкъса и вече никой не се нае да върши тази работа. Сега стадото си ходеше само, предвождано от пръча Мигльо. Сутрин излизаха по едно и също време, през деня пасяха Бог знае къде, а привечер огласяха селото с провлаченото си „Меееее!“ – и връщаха усещането за живота, който си бе вече отишъл оттук.

Като есенни листа няколко мъже и жени на преклонна възраст все още се поклащаха из прашните и пусти улици на селото. Откъм края на улицата се чува хлопките на стадото. Двете бели кози на стареца влязоха в двора и заприпкаха към него. Той им даде по шепа царевича и тръгна да затвори портата. След отминаващото вече стадо бавно вървеше някаква жена. Дядо Цвятко се загледа в нея, с надежда да я познае, а тя като приближи се спря и запита:

– Да има в селото ви свободна къща?

Той се побара по жълтия от цигарите мустак и отвърна с въпрос:

– Защо ти е?

– Дом търся! Няма къде да живея.

– Ха! Че как тъй?! – закашля се от възмущение той. – В чужда къща да влезеш непоканена? Пък и да е свободна къщата, нали си има стопанин нейде?

– Ех, стопанин! – махна с ръка жената. – Щом е зарязал къщата на произвола, какъв стопанин ще е той?

– Такъв, законен!

– Какъв закон, бе старче? – засмя се жената и свали кърпата от главата си. Косата ѝ бе вързана на дебела плитка и скрита под яката на палтото. Лицето ѝ бе загоряло и на него светеха две ярки, като зелени сливи очи. Беше по-млада, отколкото изглеждаше. – Те баш министрите и депутатите най-много нарушават закона, ти си тръгнал на село да го дириш!

– Тъй то! – плюна на земята старецът. – Навъдиха се хайдуци, зер! Като няма сговор и управия в една държава, тъй става!

– Кажи сега! – кратко помоли жената. – Коя къща е свободна в селото?

– Не знам, булка! Таквоз не ме питай! – обърна гръб той и тръгна да се прибира. Жената въздъхна, понечи да продължи по улицата, но се спря и извика:

– Що не ме вземеш при тебе? Ще ти готвя, ще ти пера вместо наем! А? Старецът спря сред двора. Бавно се обърна и бръкна в елека за цигарите. Запали и с присвити очи отвърна:

– Сам си готвя и пера, вече дванайсет години! Не ме придумвай, на тая възраст да ставам за резил!

Жената стисна решително устни и бавно приближи. Съвсем тихо каза:

– И аз съм сама на този свят! Къщата, сина си – всичко загубих! Да не мислиш, че много ми се живее! Дори пенсия нямам, щото нямам години още! Ха, вземи ме, де!

– Чакай! – подръпна смутено мустак старецът. – А какво ще кажат хората?

– Хората?!... – лоша усмивка изкриви лицето на жената. – Хората гледат само сеир! Когато ти трябват, никакви ги няма! Да те убият през деня, никой няма с пръст да ти помогне! Мърша сме вече... ние, хората! Това е истината!

Дядо Цвятко с трепереща ръка драсна клечка кибрит и запали загасналата си цигара. Примижва с едното око и запитва:

– А ако ти посегна? Млада жена си и като нищо ще ме вкараш в грях! Аз може да съм стар, но всичко ми е в ред.

Жената с едно движение изкара и разпусна плитката си. Косата ѝ се разля буйно по раменете. Бавно свали дебелото си зимно палто и го пусна до краката си. Беше средна на ръст, с гърди по-внушителни, отколкото можеше да се предположи, благодарение на мохерната фланела, плътно прилепнала по тялото ѝ. Кръстът ѝ бе тънък, а ханшът широк и заоблен като гъдулка. Жената съвсем съзнателно се изпъчи. Постоя малко с присмехулни искри в очите, после се наведе и вдигна дрехата. Очите ѝ го гледаха обещаващо и старецът не издържа:

– Пуцина си ти, а не жена! Беля ще си докарам с тебе!

– Няма! – кротко отвърна тя. – Ще се родиш с мен, човече! Вземи ме! А колкото до това... да ми посегнеш... не мисли! От три години никой не ми е посягал. Само като си помисля за това и ми прималява... Краката ще ти мия, ако ми посегнеш!

Старецът се изкашля без нужда, въздъхна и я изгледа изпод увисналите си вежди:

– Как ти е името?

Смуглата кожа по лицето на жената потъмня, а очите ѝ станаха още по-зелени. Тъмните устни едва се отвориха:

– Анифе!

– Ха! – спонтанно реагира старецът. – Да не си циганка?

Жената стисна зъби, долната ѝ челюст рязко се очерта, докато глухо запита:

– Защо? Това променя ли нещо?

– Не, не! – вдигна ръце, сякаш се оправдаваше старецът. – Много чисто говориш български, та те помислих от нашите!

– Нашите... вашите! – поклати глава тя. – Колко сме глупави ние хората, човече! Делим се, а защо... не знаем... Не съм циганка! Туркиня съм. Живях с българин, родих му син и нашите ме прокудиха. Заедно я карахме петнайсет години, но един ден моят човек катастрофира, като се връщал от работа. Останах сама с детето. Ходех по цял ден на работа, а то – на улицата. Подлъгали го един ден дилърите. Започна да взема и да продава наркотици. Забърка се толкова, че трябваше да продадем апартамента, за да излезе от кашата. Уж се бе оправил, но взел отново от оная отрова и си отиде от свръх доза. Беше преди три години. Оттогава обикалям. Спала съм къде ли не, яла съм, каквото намеря, бъркала съм в кофите за смет и съм събирала отпадъци от пазара. Станах като улично куче в града. Не издържах и реших да опитам на село. Вече два месеца обикалям селата. Досега не съм намерила къде да се свия. Това е.

Дядо Цвятко потърка с длан брадата си, обърна се и тръгна към къщи. Жената остана на място. Като стигна до вратата, старецът погледна към нея и кимна. Тя не чака, веднага го последва и двамата хлътнаха в къщата.

*

Вече седмица в селото не спираха да говорят за новата съжителка на дядо Цвятко. Одумваха я за всичко, коряха я, макар да не бяха я още виждали. Мислеха, че е завъртяла главата на изкуфелия старец, за да го умори и наследи после имота му. Ядосваха се, че не е българка. Но най-много ги дразнеше фактът, че не се бе показала пред тях, за да я видят. И когато в неделя преди обяд, откъм брезовото мостче на малката пресъхнала рекичка, към мегдана се приближиха фигурите на мъж и жена, всички млъкнаха. Смутени бяха най-вече, защото от доста години в селото не бяха виждали мъж и жена заедно. Дядо Цвятко и Анифето бяха облечени в чисти дрехи, като за празник, лицата им бяха сериозни и някак променени. Те спряха пред десетината насядали възрастни хора. Анифето тихо, но ясно поздрави:

– Добър ден!

Никой не отвърна на поздрава ѝ. Срещу нея гледаха очи, изпълнени с вражда и безразличие. Дядо Цвятко се покашля смутен и понечи да се върне, но жената го хвана за ръката:

– Стой! Къде тръгна? Това са твоите хора. Аз не се боя от тях, но изглежда те се страхуват от мен... Или ги е страх от себе си! А?

Насядали върху просяката на улицата, почерняло от времето липово стъбло, старците се разшаваха. На малка пейка встрани от тях две бабички нещо зашушукаха, мятайки възмутени погледи към Анифето. Никой обаче не заговори открито. Анифето се усмихна леко и започна:

– Стойте тук, захвърлени на края на света, никому ненужни и мразите! Мразите себе си, защото не сте успели да възпитате децата си да ви уважават. Мразите децата и близките си, защото са ви забравили и нямат нужда от вас. Мразите се един друг, защото си знаете кирливите ризи и нищо не можете да промените вече. Мразите мен, защото съм туркиня, защото не знаете нищо лошо за мен и защото имам кураж да ви кажа истината в очите. Мразите Цвятко, защото единствен от всички се осмели да промени нещо в живота си. Най-много го мразите обаче, защото направи нещо добро, нещо, което вие отдавна сте забравили! Къде са ви душите, бе хора? Та вие отдавна сте умрели, ама не сте го разбрали още. Като некролози висите на тоя мегдан, поглеждате се и сами не вярвате, че слънцето още изгрява и залазва! Защо изобщо живеете?

Онемели от думите ѝ, старците стояха безмълвни и потресени. Никой никога досега така ясно не бе казал какво мисли за тях в това село. Анифето хвана дядо Цвятко за ръката и го поведе обратно. Извърна се и поклати тъжно глава:

– И аз като вас нямам какво да губя вече! Не съм по-добре, успокойте се! Само дето вече съм го разбрала. И още нещо знам... за разлика от вас. Може да нямаш бъдеще, но трябва да имаш настояще! Иначе не се живее. Никой не може да те захвърли, ако не се захвърлиш сам!

Тя изведнъж дяволито се усмихна и вместо довиждане каза:

– Много ми се е прияло ошаф! От малка обичам изсушени сливи, ябълки и круши. Ако някой има и не го е страх или срам да ми послужи, да заповяда при нас с Цвятко! Никого няма да ухапя!

Надвечер в скромната къща на стареца се бяха събрали жителите на цялото село. В гостната стая, върху изгърканата от употреба маса, застлана с проста мушамна на цветя, бяха натрупани чинии и паници, пълни с ошаф. Всички се гледаха недоверчиво, поглеждаха и към сновящата край тях Анифе, а очите им светеха. Сякаш самият живот бе дошъл сред тях.

МАК ФЕЙ ИЛИ АМЕРИКАНСКАТА КОНСПИРАЦИЯ ЗА ГЕЙ ПАРАДИТЕ

Виктор Хинов

Животът на съвременния лекар е немислим без срещи с представители на фармацевтични фирми. Моята скромна практика не представлява изключение. Почти всеки ден по обедно време ни посещават позавяхващи блондинки с гърди, които е невъзможно да не бъдат забелязани. Те ни черпят с безплатен обяд.

По време на обяда те допринасят за по-обилно отделяне на стомашни сокове, като ни пълнят главата с досадни, приличащи си като две капки вода информационни сказки за поредното лекарство, с помощта на което тяхната фирма е решила да откъсне парченце от огромния американски здравен пазар.

След тази галерия на перхидролени, силиконови американски мадо-ни, държачи в нежната си прегръдка златен телец, повит в пелени с цвета на американското знаме, Айван Мак Фей беше като оазис в пустиня.

Сериозен мъж над петдесетте, с професионално поведение и огромно уважение към себе си и събеседника си, той веднага спечели моите симпатии. Мак Фей ми съобщи есенцията на информацията за лекарството на фирмата му, предупреди ме за най-честите му странични ефекти и замълча, предоставяйки ми възможност, както да обядвам на спокойствие, така и да му задам интересуващите ме въпроси, ако имам такива.

Попитах го за семейството му, а после за предишната му работа и с учудване разбрах, че става дума за пенсиониран полковник, бивш командир на моторизирана бригада от американската армия.

Попитах го защо се е пенсионирал, а не е продължил кариерата си на военен. Той ми каза, че това е дълга история и пожела да разбере нещо за мен. Например откъде е моят акцент. Обясних му, че съм българин – и таман да започна да разказвам за България, когато той ме прекъсна със следното изречение:

– България казвате, страхотно, това е страната, която държи ключа към властта над целия съвременен свят.

– !?!

– Вие не ми вярвате. А може би ме смятате за луд? – каза Мак Фей, като ме погледна внимателно.

– Ако имате време и желание, мога да ви разкажа една история.

Аз само кимнах с глава.

Мак Фей прие това за знак на съгласие и започна:

– Както ви казах, аз бях командир на моторизирана бригада. Аз оби-

чам армията. По бащина линия произхождам от род на шотландски професионални военни, а по майчина – от руски белоемигрант, капитан от Врангеловата армия. Според мен да бъдеш войник на отечеството си е чест и призвание. Винаги съм се стремил да си свърша работата максимално точно, ефективно и професионално. Аз бях работещ полковник. Изкарвах повече време сред войниците и при бойните машини, отколкото в щабовете.

Това се случи преди десет години, когато бригадата ми беше дислоцирана в Афганистан. Задачата ни беше да блокираме подстъпите към планините северно от Кабул.

Една безлунна нощ дежурният ме събуди по тревога. Беше се завързала престрелка с моторизирана колона в района на нашата блокада. Използвайки мерници с нощно виждане за ориентирване на огъня, успяхме да блокираме движението на колоната и да дочакаме сутринта. По светло вече качихме снайперисти по околните хълмове за да неутрализираме РПГ-тата на противника и с помощта на танково звено неутрализираме съпротивата му.

Командирът на звеното ми съобщи, че в един от бронетранспортъорите са открили военнопленник. Разпоредих се да го доставят при мен.

Военнопленникът се оказа набит мъж на средна възраст, с побеляла кожа и сини очи. Попитах го за името му и какво прави във вражеската колона, и той ми каза, че се казва Сергей Новиков и е майор от руската армия, паднал в плен при талибаните. По онова време ние имахме дружески отношения с руснаците. Веднага след като получихме от руското командване потвърждение за личността на Сергей, наредих да го освободят изпод стража.

Техните си го прибраха чак след седмица. През тази седмица ние със Сергей изкарахме доста време заедно и даже като че ли се сприятелихме.

Когато узна за руския ми произход, той с голям интерес започна да ме разпитва за историята на моето семейство. Разказа ми и за себе си. Как баща му, полковник от КГБ, не виждал друга кариера за сина си, освен военната, а неговото съкровено желание било да свири хард рок на китара и да рисува. Каза ми как любимият му състав е AC/DC, и как можел да изсвири всичките им сола наизуст.

Хареса ми този руснак. Последната му вечер при нас му подготвих изненада. Една вечер на водка, кисели краставички и музика на AC/DC. След талибанския плен това му дойде точно на място. Той се отпусна, започна да се смее и шегува, а към края на вечерта след много изпита водка ми каза:

– Иван, ти си човек на честта. За това, което направи за мен, аз искам да ти подаря ключа към властта на Земята.

– Аз го погледнах така, както вие сега погледнахте мен, а той се засмя и каза:

– Иван, аз не съм луд. Ще ти кажа къде се намира този ключ, а какво да правиш с тази информация ти сам ще си решиш. Това, което ще чуеш, е най-пазената тайна на нашето КГБ. Аз искам да ти я подаря. Иван, кажи ми какво мислиш за перестройката?

– Мисля, че вие загубихте Студената война, впуснахте се в саморазрушение и ни оставихте нас да се оправяме със Света, както намерим за добре.

– Така е, Иван, приятелю. Точно така. Децата на комунистите дочакаха най-сетне смъртта на родителите си и се вкопчиха един на друг в шиите, опитвайки се да се докопат до властта над Русия. Те предадоха останалите социалистически страни на Америка. И го направиха съзнателно и организирано. Аз с очите си съм виждал строго секретен документ, в който подробно се описва стратегията за доминиране и управление на всяка социалистическа държава поотделно. Сърбите например трябва да се държат в подчинение чрез етническо напрежение, чехите и унгарците разбират само от военна сила, германците от дисциплина. За всяка държава там имаше отделна глава. Само една държава не фигурираше в този документ. Това е България.

Ключът към доминиране над България е нашата застраховка. Вие може да имате целия свят, но ключът към пълното му доминиране си остава у нас.

Разбираш ли, Иван, България е Ахилесовата пета на Света. Трябва само да се вгледаш в историята на тази страна и да я осмислиш. Това е страна – Юда. Всяка велика сила, всяка коалиция, в която България е участвала, е била предавана от нея и накрая е губила.

Ще кажеш, че разправям глупости. Та как може една бедна страна с не повече от осем-девет милиона жители да решава съдбините на Света?

В борбата за световно доминиране, Иван, винаги има момент, когато се стига до едно почти пълно равновесие на воюващите сили. По някакъв свръхестествен начин българските политици усещат точно този момент и с лек финт наляво или дясно накланят везните. Побеждаващите се превръщат в победени, а новите победители са толкова изтощени, че не са в състояние да доведат победата си докрай. И всичко почва отначало...

Ключът към доминиране на Света, Иван, е в това да се обезвреди българския политик. Да се направи така, че българските политици да са неспособни на предателство. Ние, русите, знаем как да направим това. В продължение на четиридесет и пет години, без никакво военно присъствие, българите ни бяха най-верни съюзници и ако не бяхме направили тъпата Перестройка, щяха да са такива и досега.

Виж, Иван, всяка нация има свой емоционален образ на властта. Ето например в Америка властта е физическо доминиране. „Което не става с пари, става с много пари“; „С пистолет и добра дума, човек може да пос-

тигне много повече, отколкото само с добра дума“. Това са все ваши поговорки. Та самият ви Вашингтонски монумент е нищо друго, освен глобифициран фалически символ. Това е фалосът, с който възнамерявате да изнасилите Света. Много е лесно да се докаже посредством изследване на нецензурната ви лексика, иначе казано на псувните ви. Вие казвате „I will fuck you!“ или „You are fucked“.

А какво казваме ние, руснаците? „Мать вашу...“. Кой прави секс с майка ти? Баща ти. Основата на нашето руско понятие за власт е духовното доминиране. Бащицата цар, Сталин – бащата на народите. „Мать вашу...“. Доминиране обаче с духовно начало. Нима бащата иска унищожение на децата си? Той иска подчинение, обич и уважение.

– Това добро – казах. – А какво е положението при българите?

– Аааа, българите са особено племе. Ако при нас и вас основното е доминирането над другия, при българина властта означава доминиране над себе си, до степен на пълно самоунижение. Българинът утвърждава своята власт чрез разрушение на самите основи на своята същност. В това разрушение той се извисява над другите. В нецензурната им лексика изрази като „Ебал съм си майката“, „Тоя си е ебал майката“, „Ебало си е майката“ са най-често употребявани. Не го бъркай моля те с американското „motherfucker“. В България тези изрази са конкретни по отношение на собствената майка. Това даже вие, американците, не се осмелявате да го кажете ясно. Освен това, ако при вас този израз носи емоционален заряд на отвращение от този, за когото се употребява, в България зарядът е на признаване на сила, доминиране и даже самоутвърждаване. Самоутвърждаване чрез какво? Чрез погаване на табута и социални норми. В нито една друга страна по Света в псувнята не се отправя толкова откровено предизвикателство към Едиповия комплекс.

Това ни дава понятие за есенцията на българския политик. Те не търсят духовно доминиране като при нас; нито физическо такова, като вас. Тяхното е доминиране чрез самоунижение и разрушение на всичко свято и родно. Българските политици са „motherfuckers“ и народът им ги уважава именно за това. Разбираш ли сега защо те винаги променят курса в най-неподходящият момент? Просто не могат да се сдържат. За политиките на България предателството е равнозначно на власт.

Как може да се неутрализира това питаш, Иван? Спомняш ли си, Иван, как по времето на социализма Брежнев целуваше Тодор Живков три пъти по бузите, а понякога и по устата? За руснак това поведение е обичайно и в него няма нищо сексуално.

За българите обаче това е абсолютно недопустимо. Мъжете им нико-

га не се целуват. Те ужасно много държат на мъжествеността си и я доказват непрекъснато и по всякакви начини. Тази непрекъснато повтаряща се картина на мъжки целувки пред камерите обезсили Живков в очите на собствените му съграждани. Какъв е тоя „motherfucker“, който се целува с мъж пред камера? Можеш ли от него да очакваш истинско голямо предателство? За четиридесет и пет години българите се кротнаха. Живков се опита да играе на дребно със сърбите и с американците, но само в рамките, в които ние му позволявахме.

Доминиране чрез самоунижение е чертата, която позволява на българските политици да предават собствената си страна и народ. Тази техника им позволява с лекота да предават коалиционните си партньори и бащиците си.

Откритата руска тройна целувка по бузите обаче напълно разваля имиджа на българския политик. От истински Юда и пълен „mothrefucker“ той се принизява до палячо, както в очите на народа си, така и в собствените си очи.

Вие никога не ще доминирате света, Иван, докато вашите политици не почнат да целуват българските политици по руски обичай. За вас обаче това ще изглежда много странно, тъй като вие имате имиджа на рационална нация и емоциите са ви неприсъщи. Това, което можеше лесно да си позволи Брежнев, за вас ще е невъзможно.

... Да, така ми каза Сергей тогава. Той беше силно пиян и емоциите му бяха нестабилни от прекарания плен, но аз запомних какво ми каза и все си го мисля оттогава. Как мислиш, дали е прав?

– Не знам, Айвън – казах. – Днес ние сме ваши верни коалиционни партньори в НАТО. Дадохме ви контрол над българската енергетика. Непрекъснато следваме вашите заповеди. Даваме ви безплатно земя за бази, пускаме с готовност танковете ви на наша територия, зъбим се на руснаците, но истината е, че не съм видял нито един наш политик да се целува с ваш, както навремето го правеха бай Тошо и Брежнев. Май от тук нататък трябва да продължавате на свой страх и риск войната си за световно доминиране.

Пазете се, обаче. Един ден съотношението на силите ще бъде почти еднакво и тогава...

*

Това се случи преди години. А днес разбирам за подкрепата, която американският посланик е оказал за българския гей-парад и за легализирането на гей-браковете в Америка, с обещания това да стане по целия свят. Започнах да се замислям. Не ги ли чака българските политици ера на американски целувки? А може би и не само целувки. В крайна сметка, американците не са руснаци и за тях „fuck you“ идва по-естествено от „вашу мать...“.

КЪЩА ЗА ПРОДАН

Валери Станков

Във крайчеца на мъжкото ми лято
да бъде! – както Господ нареди –
да се завърна в дворчето с мушката,
което мама лани насади,

да вдъхна дъх на джоджен и огнище,
да поседя под вехтите асми,
да видя дядо – ярето заприщил,
с луличката си блага как дими,

от гюмчето да пийна козе мляко –
на мляко бих живял и до стоте,
да ме нахока тати – ама яко! –
че спрял съм да се вясвам въобще,

смирено влязъл в стаята позната,
да милна пак постелята от лен,
портретите да гледам – на стената,
и одърчето, дето съм роден,

да питам дървоядите на пруста
дошъл ли съм, или не съм дошъл? –
мъж, родната си къщица напуснал,
във спомените хълта като вълк.

Кандилцето припалил – за молитва,
на колене връз чамовия под,
през дупката на покрива ще литна –
там, дето изфиряса моят род.

ПРОЗОРЕЦЪТ СЪС ЗАКОВАНИТЕ КРИЛА

Венета Дончева

Прозорецът горе
стоеше отворен
и чакаше тръпен и ням
така да се случи,
че да получи
възможност за миг да е сам.

И щом из вратата
с припряност позната
излизаха всички навън,
прозорецът горе,
крилата разтвори,
политаше като в сън.

И дълго в простора,
де нямаше хора,
а само звезди и слънца,
летеше, летеше,
и истински беше
щастлив, сам със своята мечта.

Но тази голяма
мечта бе измама –
илюзия някаква, блян –
че стар и раздрънкан,
отвътре, отвънка
бе с гвоздеи той закован.

Прозорецът горе
е вечно затворен,
с опушени, мътни стъкла.
Години се нижат
в тревога и грижа
по свитите, болни крила.

Боята му блажна,
напукана, влажна
от дъжд, от конденз, от сълзи,
се рони и пада –
той... вече не страда:
нощ тъмна към него пълзи.

Но в миг бурен вятър
листата размята,
в стъклата захвърли ги с бяс.
Прозорецът трепна,
огъна се сепнат,
усетил пак старата страст.

Пирони ръждиви
сред писъци диви
на буря и чам разхвърчан,
се разпиляват –
прозорецът става
отново крилат, размечтан.

Но скоро се спира,
крилата прибира,
къде ти с тях той ще лети!
За друго съдбата
му връща крилата –
в тях да люлее звезди!

БУРЯ

Веселин Николаев

*„Който сее ветрове, жъне бури.“
(из Евангелие от Матей)*

Всичко, което започва достойно, е в състояние да завърши недостойно, но и това, което започне недостойно, може да има достоен край. Какво насърчение, нали? И какъв уплах...

Но, ако трябва да сме честни, а то трябва, е нужно да напомня, че недостойното начало най-често има недостоен финал, а достойното начало е по-вероятно да завърши зле. Няма да забравя как преди години гледах едно състезание по бягане. Беше на дълга дистанция. Имаше една дузина кенийци и етиопци, които на друго място изглеждат сравнително нелепо, но на тези дистанции 100-200 км гладко бягане са напети, горди, изпънали скелетообразните си тела в тези зелени потници, приличащи на избягали от концлагер, щастливи, готови да бягат до края на света.

Скулистите им лица приличаха на прясно изкопан череп с очи. Те подскачаха преди старта, една зелена тумба народ, а между тях, там по-назад се мъдреше дребен, слаб италианец в сини шорти. Никак не на място, но някак достигнал финала. Стартира последен. Нелепо. Спъна се и падна, а кенийците дръпнаха. И знаете ли какво стана накрая? Ами кенийците завършиха и един от тях победи. Другите бяха съответно на останалите осем места, после до 14-то място бяха етиопци, на 15-то беше някакъв друг негър, а аз отидох да си направя едни пуканки и гледах един епизод на „Женени с деца“ и като се върнах в хола, виждам, че италианецът тъкмо бе финиширал на 16-то място, опитвайки се да издиша кислорода на стадиона. Започна и свърши нелепо, и недостойно. Но сетне, тъкмо когато презрението ми към него се опитваше да се трансформира в снизхождение, той седна на пистата и си свали единия крак, който се оказа протеза, а на допинг контрола половината кенийци гръмнаха с допинг. Кенийската делегация в знак на негодувание и протест оттегли целия отбор, етиопците солидарно ги подкрепиха и накрая имаше само две места – първо и второ. Но такива събития са рядко явление.

Например тук, където живея, животът е страшен и ужасно беден. Да си жив си е живо предизвикателство. Говоря за обикновените люде, не за тези като мен, които имат пари и са се отегчили от всичко до смърт. Обик-

новените люде в това сякаш прокълнато място, са изпозабравили какво значи достойнство. Те крачат нанякъде, мърморещи, озадачени и примирени като в транс. И отстрани погледнато, се канят да си идат от този свят по най-недостойния начин, според мнозина бабки, с които съм говорил – а именно с държавно погребение. Тук хората работят усърдно цял живот с основната епична цел – да успеят преди смъртта си да имат заделени пари за ковчег и погребение.

Имах един познат – Супата. Израснали сме от деца. Викахме му така, защото майка му всяка сутрин го хранеше със супа. Картофена, супа топчета, грах супа и т.н., но винаги супа, защото, според нея, ако започнеш деня с течна храна, то целият ти ден щял да върви като по вода. Та този мой познат, в по-късните години, всеки ден четеше по едно стихотворение от Вапцаров рано сутрин, даже преди да си измие зъбите – „за да се надъхал, да се нахъсил за идващият ден“. И като се замисля, това е и манталитетът ни, затова и сме такива, понеже смятаме, че някаква си там наша личност нищо не значи, че все ще се намери някой друг там загубеняк, който да досвърши мизерната ни работа и да ни смени на работното ни място, и поради това си натискаме задниците, всеки на мястото си, озъртайки се насам-натам да не би отнякъде да изскочи онзи, другият, и с нас да бъде свършено.

В нашия квартал всички имахме прякори. Имаше хора, на които не знаех дори имената, но прякорите ги знаех; някои от тях дори бяха мое дело. Например – Сюрдюна. Няма да ви обяснявам какво значи, на турски е и не е лицепривно. Преди прякора, Сюрдюнът беше лепнал отнякъде дизентерия, та лежа десет дена в болницата и от там му излезе прякорът. Иначе не бе лошо момче. Но не говореше много. В негово присъствие я чуеш една-две думи, я не. Ако ме цепеше тиквата сутрин, за кафе звънях винаги на него. Сядахме си двамата на кафето и мълчахме. Аз си разбърквах кафето надясно, той – наляво. Това съм успял да го забележа, понеже в подобно гробно мълчание човек става страшно наблюдателен и вижда неща, които иначе не би никога забелязал. Затова оттогава вече не се учудвам защо слепите и глухите хора имат развити и необичайни други сетива, че са хипер сензитивни и наблюдателни. Едните – защото са в пълен мрак, другите – в страшна тишина.

В квартала всички бяха бедни. Супата, Черния, Сюрдюна, Фазера, Майонезата... Все бедни момчета. И примирени. Аз, като богат, нямаше нужда да съм изобретателен. Имах ренти, наеми от обекти, ставах в 12 на обяд и се чудех какво ново да правя. От мерцедес SLK минах на Голф 2 за разнообразие. По едно време ме хвана амокът да живея съвсем като прош-

ляк. Исках да съм като другите. Все ми се струваше, че някой говори зад гърба ми. Че ме обсъжда, че завижда. Затова реших, че ще харча само това, което изкарам. И си заключих банковите карти в сейфа. Оставих си само парите, които имах по джобовете, и това е.

Беше четвъртък. Слънчев, юнски ден. Пуснах си телевизора, на VН1, отворих хладилника и си извадих портокалов сок и парче пица. Задъвках ритмично под влиянието на Гуен Стефани, която в синя рокля на бели точки пееше като кукличка на екрана, когато телефонът ми звънна. Беше Майонезата. Да сме ходили на боулинг днес, защото в петък щял да се изсипе целият град и нямало да има свободни писти, освен това на смяна била някоя си Сашка, в която той бил влюбен, разбирате ли, и това бил денят, в който щял да се реши целият му живот. Казах му – добре, и затворих. Значи в седем бях на боулинг. Но можех ли да си го позволя? От днес трябваше не само да си направя строг бюджет, но и да се лиша от всякакви излишни екстри, поне докато не измисля откъде да печеля пари. Бях си навил на пръста, че няма да пипам парите от картите. Изпразних си джобовете. Имах около триста и петдесет лева в банкноти и към десет лева в монети. Докъде ли щяха да ми стигнат? Никога не си бях правил сметка или план, даже не знаех какво въобще харча на месец. Затова реших да посятам. Установих, че имах сметки за телефони, ток, вода, парно – някакви изравнителни заради зимата, каквото и да значеше това, такса вход, асансьор, гориво, храна, пенсионни и здравни осигуровки. Повече от това не се сетих. Това бяха задължителните неща. Но не добавих разходите за кафета и заведения за хранене. Никога не бях готвил нищо. Нямах ни жена, ни приятелка в момента, защото се разделих по взаимно съгласие с една състудентка наскоро. Тя ми разби сърцето на хиляди малки парченца, но това щеше да ми спести вероятно милиони.

Направих си бързи сметки. За неотложните неща ми трябваша на месец около 350 лева, без гориво, храна и разходи за кафета и забавления. Значи в джоба си имах парите за един месец, а с останалите десет лева на стотинки трябваше да карам за всичко останало. Такъв смях ме напуши... Истински и неударим. Сетне се замислих. Та Фазерът и Супата имаха семейства и не работеха за повече от 600 лева?!? Все още нямаха деца, но пък Сюржонът и Черният имаха таман по две. Единият бачкаше в корабостроителницата и взимаше 700 лева заплата, а Сюржонът правеше в една закувалня дюнери по цял ден за 500-600 лева, с безплатно плюскане на корем. Как ли им стигаха парите? Явно не им стигаха. Но как бяха живи? Не можах да си отговоря. Просто се чудех като отида днес на боулинг, какво да кажа на Майонезата като поиска да играем повече от една игра.

Обикновено аз плащах боулинга, той вземаше бира, или обратното. Днес можех да платя за една игра и една бира, и толкова. Сетне се сетих, че съседът ми бе споделил веднъж в асансьора колко е отвратен от управниците, защото го оставили с двеста и двадесетте лева пенсия, а имал четиридесет и седем години стаж. Демек, когато той е започвал да работи, на мен са ми оставали още двадесет години, докато се родя. Какво ли ядеше този човек? Веднъж го видях пред блока да храни гълъбите, а веднъж, пред Билата, където стояха просящите, мина и пусна на един нещо в ръката. Явно имаше някакви други приходи, реших аз, и се концентрирах над моя нелек проект. Аз, за разлика от него, няхах в момента никакви други приходи, освен тези пари, намерени в джобовете ми.

Изведнъж се сетих, че имам още много други джобове! Гардеробите ми бяха фрашки с дрехи. Хвърлих се към гардеробната и взех да наизваждам. В едно старо зимно яке намерих свити около сто лева, в други джинси изпаднаха още петдесетина, а в хавайските ми шорти, което не бях обувал поне две години, открих осемдесет евро, останали от почивката ми на Халкидики преди време. Седнах на дивана, изведнъж ми пооекна и някак се освежих, стискайки неочакваните съкровища. Животът стана малко по-розов и явно днес щях, освен на боулинг, да мина и да хапна на Стъпката един винен кебап със Супата. Значи, пресметнах, имах освен заделените триста и петдесет лева, още десет, плюс тези сто и петдесет, и още сто и шестдесет лева от онези осемдесет евро, значи всичко за екстра разходи – 320 лева. Хвана ме яд затова, че не си оставих мерцедеса, а го продадох и парите сложих в банката, като взех този раздрънкан кошник Голф 2, и то дизел... Ако си бях запазил мерджана, сега щях да имам много кеш. Но съдба, човек трябва да върви напред и когато е взел някакво решение, да не се измята като мърша. Затова реших, че утре ще размишлявам за възможностите за бизнес, а защо не и довечера със Супата на Стъпката, си рекох тогава.

Излязохме с Майонезата. Играхме около пет игри и изпихме всеки по три бири. Всичко правеше към тридесет и пет кинта. Естествено Майонезата имаше само пет, така че олекнах доста, отделно се изтървах, че отивам със Супата на Стъпката и Майонезата се присламчи на шланга, и така. Седим си ние на Стъпката, Супата яде и говори как жена му мрънкала и искала дете, но той умираше от страх, защото в мебелната фирма можели да ги разпуснат – и пак щели да увиснат на вратовете на тъста и тъщата, а това било, по думите му, по-лошо, отколкото да си тегли куршума. Майонезата пък не го слушаше, ами дрънкаше за онази Сашка, която цяла вечер не му обърна грам внимание, въпреки че той като петле подскачаше около нея и

й обясняваше разни неща. Майонезата не се интересуваше от проблемите на Супата. Той бе ергенче, работеше в автосервиз и винаги нямаше пари. Но причината е, че ги пръскаше по най-идиотски начини, и то в големи количества. Например колекционираше аудиоуредби и ги трупаше в гаража, на тавана и на село. Вземе заплата и хоп – отива и си купува уредба. Смахната работа.

Споделих им за новия си живот и те дълго ме гледаха замислено. Майонезата отначало не схвана за какво става дума – реши, че съм загубил някак си имотите си и няма да имам доходи, а това истински го притесни. Супата, обаче, разбра. Попита ме защо ще правя такъв експеримент? И когато криво-ляво му обясних – рече, че нещо съм се побъркал и няма да изкарам повече от месец-два. Това ме ядоса. Значи Супата ме смяташе за някакъв слабак и нищожество, което живее като бацил, или като Симеончо, и ми се стори, че всъщност скрито ме е презирал през всичките тези години. Амбицирах се. Реших да им покажа на тези говеда, които цял живот я караха робската, да им покажа как се правят пари в трудни условия и се става богат, въпреки всичко. Нищо не казах. Просто продължих машинално да ям. Виненият кебап ми се видя по-отвратителен от всякога, а Майонезата ми се стори противен с тази пълна, мляскаща уста и потни ръце. Супата допълнително наля масло в огъня като ни изрецитира стихотворението, с което бил започнал деня, този път на Гео Милев:

*„Нощта ражда из мъртва утроба
вековната злоба на роба:
– своя пурпурен гняв, величав.“*

И ни съобщи, че от днес щял да четете основно Гео Милев, и че той го зареждал с такава енергия и хъс, че чак не било истина, и още, че сам правел стихотворни опити, притиснат от мизерията в родината и от теглото на народа. Майонезата каза, че напълно разбира тези поети, които, притиснати до стената, са написали тези величави творби, и също до тази стена са и били застреляни. От цялата вечер осъзнах, че си имам работа с млади комунисти; и олекнах общо със седемдесет лева. И от триста и двадесет, останах с двеста и петдесет. Нещата загрубяха. Трябваше много бързо да измисля нещо.

Когато човек не е бил роб никому, той мисли по друг начин. Това донякъде обяснява нашата народопсихология. Свободният човек мисли свободно, робът мисли робски. Те имат различни хоризонти. Единият знае, че хоризонтът е неуловим, но можеш да го изследваш; а другият си

мисли, че е неуловим, понеже решетките ти пречат да го уловиш. Единият се сърди на себе си, че не стига бързо надалеч; другият се сърди на тези, които са го поробили. Затова и апостол Павел е казал някога преди хиляди години: „Не ставайте роби на човеци“. Моите другари, обаче, бяха станали. Не ги виня. Те нямаха това, което имах аз. А именно – наследство. Затова реших, че ще им помогна да прогледнат. Събрах ги на вечеря с останалите си двеста и петдесет лева. Домашна вечеря, с много месо и бира. Щяхме да съзаклятничим. Да пречукаме системата, да срежем решетките и да побегнем към хоризонта. Но ударих на камък. Те мислеха странно...

Събрахме се, опекохме месото, разляхме бирата и им съобщих, че от днес ще трябва да се вземат в ръце и да започнат да мислят капиталистически. Супата рече, че капитализмът е прокоба, която унищожава народите. И донякъде се обоснова. Другите, които можеха да мислят, като Черния и Майонезата, бяха заети със слагането на помпата на едно буренце „Хайнекен“, та не успяха да се намесят на моя страна. Но Фазерът и Супата се опитаха да ме смачкат. Нарекoха ме син на кулак и капиталист, който иска да благоденства на гърба на обикновените трудови хора – което ми се стори странно, защото аз бях този, който плащаше за вечерята. Фазерът се развика, че в мебелната фирма началникът не разбирал от нищо, освен от прибирането на парите, а това разбирал наистина до съвършенство. Супата добави, че подобни изчадия трябва да бъдат вкарани в панделата за сто хиляди години и там да бъдат подложени на нечовешкият труд, какъвто искат от своите работници, и за да подсили думите си, зарецитира:

*„С хиляди ножа
прободен
народ –
затънен
унижен
по-нищ и от просяк,
останал
без мозък
без нерви –
въстана
из мрака тревожен
на своя живот
– и писа със своите кърви:
СВОБОДЕН!“*

Сетне победоносно си наля от моята бира, вдигна тост за Гео Милев и всички паднали герои, и я изпи до дъно. Явно той и Фазерът копнееха за свобода, но незнайно защо копнееха само и единствено, докато пиеха бира на маса. Иначе на сутринта ставаха и поемаха към фабриката. Казах им го и адът се отприщи. Завикаха един през друг, че на мен ми е лесно, което си бе така; че нямам семейство, което си бе истина; че съм един ланкаджия – но не забелязваха, че те са всъщност говоряните, които се крепяха на стиховете на поети, живели във време, в което съвременната история, каквато я познаваме, още не се бе случила. И въпреки, че вече я познавахме, за моите авери тя явно си оставаше непозната. Явно комунизмът за тях беше спасение и не съзнаваха, че и едното, и другото са изчадия, създадени да заробват. Едното изчадие заробваше с лукса и потребителската нужда, другото заробваше с гнева и омразата към свободните хора.

Не ме слушаха, но аз и не очаквах да разберат. Майонезата и Черният вече не можеха да влязат в разговора, а Сюргюнът мълчеше и ядеше. Спрях да говоря. Реших, че за да ме разберат, трябва да ги науча на свобода, да им покажа начин и път, и чак сетне да ги ограмотявам. Затова попитах Супата направо – какво му е нужно за да започне бизнес и да зареже мебелната фирма. Той не каза нищо. Майонезата обаче веднага изтърси, че му трябвали около трийсет хиляди лева, а Черният сподели, че със Сюргона мечтаели да отворят магазин за винтидж стоки и да ги продават онлайн. Идеята му била да се закупуват стари неща от пазарите – като руски каски, часовници, табели, самовари и тям подобни неща, които на Запад се ценели и стрували десетки пъти повече.

Не бе лоша идея. Още повече, че не трябваша наеми, а само умения в нета, английски и малко начален капитал. Рекох, че участвам с капитал, магазинът онлайн – от тях, а дейността по издирването на стоката щяхме да я правим заедно. Печалбата щяхме да делим фифти-фифти. Това бе благородно от моя страна, и хитро, понеже исках да привлека и Супата, който много обичаше думите равенство и по равно. Затова преглътнах, че капиталът бе мой, само и само да им покажа един нов път. Но Супата и Фазерът мълчаха. Мълчаха дори и когато ги поканих в съдружието. Майонезата се нави и каза, че познавал един антиквар с връзки на Запад. Уговорихме се, че започваме уикенда, когато не бяха на работа, и Черният гарантира, че дотогава ще е направил онлайн магазина. Трябваше да променя плана си и да отворя сейфа. Без начален капитал е трудно да правиш бизнес. Трябва време, а ние нямахме такова. Нужно беше да започнем ударно и мащабно, иначе щеше да стане бавно. Но пак щеше да стане. Отворих сейфа и заделих една прилична сума. Разпределих я по равно и раздадох парите на Черния,

Майонезата и Сюрдюна – с уговорката, че тези пари са само за инвестиция в стока и нищо друго! Супата и Фазерът отказаха да участват – на първо време щели само да наблюдават какво ще стане с нашата утопия, както се изрази Супата.

Черният удържа на думата си. Направи онлайн магазина и го вързахме към моя Пейпал. Направихме ревизия на наличните пари във всеки. Черният и Сюзпюнът не ги бяха пипнали, но Майонезата ми се заоправдава, че бил заел само до заплатата си от тях триста лева, защото видял една много изгодна уредба в продавалника и нямало как да я изтърве. Знаех си, че Майонезата щеше да е дупката в екипа. Но бях решил да го оставя да се издъни, за да сложа нещата по местата. Затова му казах да даде останалите пари на Черния и ако има нещо конкретно изгодно и СТАРО за купуване, да иска от него или от мен. Не му стана приятно, но ги даде. „Така е в реалния свят“ – си рекох на ум – там няма равенство, но има йерархия, която се създава естествено и не е константна. Тоест променя се според обстоятелствата и качествата на хората. Черният излезе с гърди напред пред Майонезата и тогава реших да въведа и следващото нужно правило, за да вървят нещата добре. Печалбата на всеки от нас щеше да варира, според стоката, която всеки бе купил и се бе продала. Всеки щеше да има дял, но този, който бе намерил стоката, щеше да вземе повече. Това щеше да направи екипа амбициозен и щеше да убие леността и мързела. Черният веднага възприе идеята, но Майонезата направи крива физиономия. Вече знаех, че ще обсъжда това със Супата и Фазера, но не ми пукаше. Все пак начинанието ми имаше и педагогическа цел.

– Знаеш ли как един човек забогатял? – бърбеше ми Майонезата на ухото в колата на път за антикваря. – По най-странен и чуден начин. И при това съвсем честно, което е нечувано в наши дни. Забогатял от семейното пиано. Та значи една вечер, нафиркан до козирката, се хванал на бас в бара с някакъв дебелак, че може да срути бащината си къща с пиано и то с един единствен удар. Она бил трезвен и веднага приел облога. Но нашият човек не станал богат от мизерният облог, а от нефт. На сутринта, заедно с въпросният дебелак, вече на трезва глава, но още помнейки смътно какво си е наумил, извикал местната телевизия да снима, така де – като ще си рутиш къщата с пиано, поне да станеш знаменитост, сетне наел един кран стрела, вдигнали пианото на тридесет метра над земята и го стоварил от там право върху старата къща. Пианото веднага потънало и изчезнало и изведнъж бликнал нефт. Човекът станал петролен магнат – представяш ли си? – дърдореше той. – Как беше, рано или късно, дори и спящата катерица открива жълтъд! Нека го открием – тържествено обяви Майонезата и паркирахме.

Влязохме вътре и веднага забелязах старите радиоапарати в доста прилично състояние, както и руските будилници от миналия век. Взехме всичко. Майонезата се въртеше около някакво старо пиано, вероятно под въздействието на историята за петролният магнат, която дрънкаше, като настояваше, че вероятно сам Моцарт е свирил на него. Но пианото беше тежък предмет и ако наистина не бе на самия Моцарт, си бе загуба на време и пари да се занимаваме с него. Защото имаше шанс да си остане завинаги наше – и единствено да дирим с него нефт, друго не ни оставаше. Суетейки се зад пианото, търсейки името на Моцарт или поне на Бетовен, Майонезата изпищя от ужас и ни показа някакъв изсъхнал, станал на подметка плъх; беше направо плосък, като мумия. Кръстихме го Скот, турихме го в найлонов плик и мълчахме една минута в негова чест. Според Майонезата, имало пазар за подобни препарирани създания и някакви извратени западници си ги закачали по стените. Спогледахме се с Черния, клатейки глави. Явно Майонезата повече щеше да пречи, отколкото да помага, но няма как, екипът си е екип и добре, че поне бях създал правила в него. Имаше и някакъв пластмасов контейнер.

– Какво ли има вътре? – подскачаше около него Майонезата.

– Може да е Кивотът? – изцепи се Черният.

– Кивотът? Колко струва Кивот?

– Млъкни, Майонезо проста, и дай да го отворим. Но какво е това? – продума Черният, след като го открянаха, като без малко да счупят капака. – Тука има една камара вратовръзки! И някакви гащи. Неее, снопове с гащи и май са за пране. Някой смахнат тип си е складираше тук прането. Отврат!

Собственикът на магазинчето, дочул трясъка на капака, изскочи от сервизното помещение и не беше никак доволен, че сме отворили пластмасовия му контейнер.

Тогавашният Сюржонът показва своите заложи. Изправи до стената прастар, прашасал ковчег. Мълчахме дълго, вирайки се в него. Сетне само каза, че това е находка, която той ще превърне в шкаф с червена кожа с рафтове, който щял да продаде за много пари; после отново млъкна. Майонезата се закиска и тържествено обеща, че когато Сюржонът остареел и се пропиел до смърт, той лично щял да махне рафтовете и да положи споминалия се Сюржон в ковчеза за последният му път. Той не му обърна внимание, а само ми кимна и купихме ковчеза. Знаех, че ще го продаде, инстинктивно го усетих. Майонезата бе възмутен, че не взехме пианото, а купихме някакъв раздрънкан ковчег, но той нямаше думата, защото нямаше пари. Усетих, че в екипа има пукнатина. И тази пукнатина бе Майонезата.

зата. За това му казах да хареса нещо различно от пиано – и щяхме да му гласуваме доверие и да го купим. Той се въодушеви и лицето му грейна. Наистина на човек му трябва съвсем малко – малко доверие, леко настърчение и той става посветен в дадена кауза.

Майонезата се насочи право към някаква стара цигулка, грабна я и я размаха така енергично, че от нея изхвърча някакво парче към прозореца. Беше лъкът. Взехме цигулката. Поне не бе пиано – успокоявах се аз, а Майонезата, вероятно горд с находката си, се чудеше как не я бил забелязал по-рано, настоявайки, че подобни цигулки в чужбина стрували милиони. Така или иначе натрупахме няколко чанти с вехтории, натоварихме ги на голфа и ги домъкнахме в къщи. Почистихме всичко, сортирахме, снимахме всички вещи и цял ден се карахме за цените. След сериозни проучвания в интернет, сложихме адекватни цени, като само ковчегът остана да виси неоценен, понеже Сюргюнът го взе да го ремонтира и облече отвътре в кожа. Другото интересно нещо като находка беше някакъв сребърен старинен сервиз с печат на дъното, монограм и изтърган надпис – France.

Черният установи, че подобни сервиси датирали от времето на Наполеон и в тях сервирали чай на табла. В специализирани сайтове за меценати цените кръжаха около стотина хиляди паунда! Не можехме да повярваме. Майонезата стоеше в средата на стаята и устата му бе увиснала до ключицата. Бе незабравима гледка. Отскочих до магазина и купих шампанско. Вдигнахме тост – „За кривокраките жени!“ – провикна се Майонезата – и всички пихме на този странен тост. Не продадохме лесно сервиза. Но все пак успяхме за по-малко сума, която ни обясниха от аукциона, че е винаги по-ниска от тези, които сме видели в интернет, понеже там тя стигала такава висота заради наддаванията, но те се прибирали от самата агенция. Примирихме се, защото нямаше друг начин да достигнем до богатите клиенти, освен чрез аукционна къща. Майонезата протестираше, но нямаше думата, още повече, че неговата цигулка се оказа на цена, колкото десетина килограма моркови. Все пак от сервиза прибрахме почти петдесет хиляди паунда, което бе космическо начало на нашето бизнес начинание.

Сургюнът реставрира ковчега и го продадохме в Ибей за две хиляди паунда като бутиков аксесоар. Продадохме и повечето часовници и другите дреболии, като единствено плъхът Скот беше безславно погребан в градинката зад блока. Разбрах, че Майонезата не е за тази работа, но не му казах, а реших да го подпомогна в негов личен бизнес с аудиоуредби. И там той блесна. За има-няма година, напусна постоянната си работа и отвори малък магазин на централна улица. Със Сургюна и Черния останахме в бизнеса с антики и нещата станаха доста глобални. Първият месец се опитахме да

приобщим Супата и Фазера. Просто исках да им помогна. Но както ви споменах в началото, често недостойното начало има недостоен финал...

Вече бяхме продали сребърния сервиз и ковчега. Събрахме се на всеобщ пир. И пак се почна. Първо не вярвах. Но когато видяха мейлите от аукционната къща и сметката в Пейпал, се озлобиха. Очите на Супата светеха злобно и сякаш от тях щяха да изскочат мълнии. Фазерът обяви, че сме имали късмет, и той не можел да проумее защо все на другите им се усмихвало щастие. Беше доста унил. Веднага разбрах, че щяхме да го спасим от робството рано или късно. Просто трябваше да го приобщим, да му дадем задача и да го насърчим. Но Супата се опита да направи всичко възможно да развали всичко. Отново зарецитира в захлас стихове, като се заканваше, че щял да дойде пак Видовден за експлоататорите капиталисти, които богатеели неспир на гърба на обикновения работник. Добавяйки, че нашите продажби са нелепи; че някаква си там старинна ламарина за чай струвала толкова, колкото нито той, ни баща му можели да изкарат цял живот; и че някакъв си дърт вампир, смахнат и извратен, бил купил от нас ковчег за пари, равни на неговата годишна заплата. Сетне не ме остави да отговоря, а закрепя зазубрени строфи от нещастния Гео Милев:

*„Зората от сън се
пробуди
сред гръм от картечници:
От далечните
склонове
– удар след удар –
заплющяха
луди
куршуми – олово...“*

Супата речитираше до несвяст Гео Милев, а аз осъзнах бурния вихър, който неразбираемо за мен дотогава бе обзел хората в онова смъртно и смутно време на зараждащия се комунизъм – който още в утробата на този изстрадал народ е ритал неистово, като чудовище, увито в плацента и още невидимо за човешки очи. И е растял и подготвял своята уродлива снага, за да може, когато се роди, да ужаси и стъписа акушерите, видели го първи, да ги хипнотизира и погълне, да погълне и родилния дом, а сетне и собствените си родители, изправяйки снага пред смаяните погледи на всички. Снага на чудовищен и с нищо сравним урод. Гео бе отново актуален, а уродът, отново заченат, се канеше пак да се роди; изтеклите му води плакнеха краката ни...

И въпреки това, въпреки страха и знанието за страшното чудовище – хората, отново хипнотизирани го очакваха с трепет и копнеж, зажаднали за неговото лъжливо обаяние и кървава паст, в която те се надяваха да попаднат всички изедници народни – не знаейки, че покрай тях ще бъдат сдъвкани и самите те, а сетне изплюти и изходени ще потънат в забравата на времето, като непотребни и неразумни акушери, дръзнали да изродят Кракен отново. Онова странно митично създание, което врещеше и беснееше в дебрите на ада. Наистина революцията яде чадата си... Затова станах и креснах на Супата, че е заблуден скот – и също като изсъхналия плъх Скот е мъртъв и плосък. Креснах му, че е по-добре за него вместо да чете Гео Милев, по-напред да прочете Солженицин, но Супата продължи, още по разлютен:

*„Народа въстана
– с чука
в ръката,
обситан със сажди, искри и сгурия,
– със сърп сред полята,
просмукан от влага и студ:
хора на черния труд
с безглаголно търпение –
(не гени
таланти
протестанти
оратори
агитатори
фабриканти
въздухоплаватели
педанти
писатели
генерали
съдържатели
на локали
музиканти
и черносотници)
А
селяци
работници
груби простаци*

безимотни
неграмотни
профани
хулигани
глигани
– скот като скот:
хиляди
маса
народ...“

Изгоних го. Изгоних този груб профан и хулиган, който се възхищаваше от глигани и скотове, и ги наричаше – Народ! Тогава се чудих дали постъпих правилно, но сега знам, че постъпих. И не съжалявах. Съжалявах само, че когато ме видеше на улицата, не се спираше, а бяхме приятели от детинство. Подминаваше ме ядно. Не се спираше и при другите. В очите му се четеше нещо непознато за мен. Не беше завист, не беше и омраза. Четеше се гняв. Страшен и злокобен. Гневът на роба, осъзнал, че сам е влязъл в клетката, че сам я е заключил и сам е изхвърлил ключа навън. Робът, осъзнал това, но нямащ сили да си го признае. Робът, мразещ тези извън неговата собствена клетка, обвинявайки тях за своята участ. Робът, разбрал, че всъщност клетката е от картон, защото ония, свободните са му казали това, посочвайки му, че е бил глупак да си стои в нея, но разкъсвайки я, той не диреше никого друго, а само тези, които са му казали, че тя е картонена. И като ги намереше, ги затваряше в истински, метални затвори. За отмъщение. А тези, които са го излъгали да влезе в картонената клетка, той не търсеше; и те коварни, както винаги, го вкарваха в нова картонена клетка, в която вкарваха и металните затвори, които той сам бе създал за своите опоненти.

Виждах Супата да рецитира на центъра. С мегафон в ръка. Понякога с Майонезата минавахме край него, но той не ни поглеждаше. За сметка на това около него се тълпяха все повече и повече хора. Брадясали, с червени очи, дрипави, със загрубели от труд ръце, рошави, с малки, недохранени деца – и отново възторжено рецитираха в един глас добре познати и никога незабравени стихотворения...

Не ги винях. Винях ония, които ги бяха затворили в картонената клетка, и разбрах едно. Задаваше се отново нещо. Нещо, от което не можеше да се избяга, нито на запад, нито на изток, ни на север, ни на юг. То бе контролирано, създадено в лаборатория и добре обмислено с една единствена цел. Да помете всичко. Задаваше се буря...

СКИТНИЦА

Диана Димитрова

И съм цялата приказка –
безначален безкрай,
безконечно начало,
моят ад,
твоят рай.

В мълчаливите нощи
слушам дъх затаен,
а във шумните сутрини –
аз и ти, теб и мен.

И порочната истина
не позна самота,
а тъгата ми – бистрата,
в кална локва умря.

Всеки дъжд я измиваше,
всеки припек гори,
всеки вятър донасяше
две студени сълзи.

На последната страница
хепиенд не видях,
беше цялата в рани
от прелистване, прах...

И поука не чакайте,
ни от нас, ни от вас,
любовта си е скитница,
дъщеря на Захлас.

СЕВЕРОЗАПАДЕН МОНОЛОГ

Людмил Бочев

– Они Йошкините измреа, баби! Синò им са блъсна̀ и загина у Червен брег, а дъщеря им е по чужбина. Та вия от дека каате, че сте? От Англия? Малее, тава е мого далеко бе, баба! Тава а отвъд баира и още по-далеко, а?

Язе съм проста, бабичка, не съм учила. Знам само да пиша и да сметам, друго не знам. Ама сте убави, баба, бели и убави, като мойта дъщеря, дека е у Гръция. Много е убава она и много е разумна! Инджинерин завърши у Софеа. Ама сега гледа една бабичка. Не е, като синò, тоа пияница! Само пукницата го интересува! Дорде бе жив бащъ му го пребиваше от бой, ама главъта му не увре! Така ше си пукне у кръчмата, огин да я гòри!! Ама вие сте разумни, нали баба? Нали не пиете пустата ракия и с виното по-полека, от мене да знаате! Той и моя Иван умре от пукница, ама на седемдесе, а синò и педесе дали ше изкара...

Та викате, че у Йошкини ше бъдете, е па комшии ша сме, че язе съм сам-самичка. Сиротна и болна съм, баба. Ама те, още я карам. С таа пенция, едвам за лебо и неко апче стига. Добре, че има още неко кокошчица, пиленца. Па и ягънца гледам, има и по неко прасенце за коледа. Он Димчоветринарния ми го коле. Ти баба, ако можеш, ша ми го колиш тизе. Що ша давам на ветринаро по един заден бут сека коледа!? Не моем ли ниа да си го опечем, па да си го изедем, не моем ли?

Тука, баби е много убаво, чуй как свири синигера, а? Чу ли? Ма тва твойто ли свири бе, баба? Па я помислих, че е синигера. Язе телефон немам, баба. Имаах един, с шайба, ама циганете откраднаа жиците и от дваесе годин немам. Оно па и кой ша ми са обажда? Она, дъщерата си иде веднъж у годината та се видим, поседи, поскара ме са, па си иде у гръцко. Они и там викат, че е криза, ама она се със златне синджире я гледам с пръстене! Ква а таа криза не знам?

Епа, ялате баба, да ви отведа у Йошкини. Е те тука а собата, ма не е влизано от десет годин, та малко мерише. Тавана малко е падна̀л, Денчо ша го замаже с лайна. Леко баба, че ша паднеш. То тия стълби и за яретата са стръмни, ама ше свикнеш. Те тука е горния кат. Не вервам некога да са спале тука, они Йошка и Цеко се доле си спеа. Там си и изтлеа. Тука мое вия да спите, па мигар и ша спите, като ви гледам какви сте млади! А, пощипвали та, баба? Нема мого да му даваш, че ша са пресити и ша бега, он. Ха хаа! Децъ гледам, немате, ма ша си завъдите да ни развеселат маалата. Че то само цигане са въдат веке, чърни цигане!

Ялате сега вѣнка. Те тава а нужнико. Шо са мрѣщиш баба? Да не ти са пикае? Айде изпѣйкай са, па яла у дворо да видиш кѣде ша си садиш домат и пипер. Иш бе, пущини! Иш от тука! Те тава а двора, дека са кокошките, еш кви ребати пиленца са, а? Виа сте гладни бе, баба. Чекай баба ше ви свари една пилешка чорбица! Чекай да фана те тава пиленце. Оп! Кѣде е таа секира, упалата, кѣде да а? Нема я! То, язе така им кѣсам главѣта, баба. С рѣце! Я са пази, баба, да та не опрѣска... Чекайте бе, кѣде побегнахте!? Сама ли ша си ям чорбѣта? Мале, па са капризне, тиа англичане! Гражданѣ, не сте ли виждале село бе!?

КЪЩАТА НА САЛЕМ СТРИЙТ

Людмила Билярска

Навярно и подарѣкѣт е там –
линее под елхата недокоснат.
Очаквали го да се вѣрне сам.
А вместо него – позвѣнила поща.

И целият им свят се разлетял –
разпрашил се на хиляди отломки...
“Синѣт ви... вѣв атака... през ношта...”
До този миг не вярват на писмото.

Ще го очакват до самия край.
Елхата през прозореца наднична
на Салем стрийт – и в Коледа, и в май.
Детето си очакват. Да отключи.

ТАМ, КЪДЕТО СЕ ВРЪЩАТ ЩАСТЛИВИТЕ

Мариана Христова

И когато отново съм сам
Сам по пътя и сам сред стихииите
Покажи ми, че още си там
Там, където се връщат щастливите

Покажи ми, че има един
Невъзможен, но истински изгрев
И, че времето спира едвам
За да срещне отчаяно живите

Покажи ми, че можеш да спреш
Като птица на мачтите счупени
Да намериш под преспи от скреж
Онзи кораб в душите изгубен

Ще се върна при своя си край
И при своя си път през пустините
Ако Бог се смили да си там
Там, където се връщат щастливите

КАФЕНЕ „ПРИ ДВЕТЕ ДАМИ“

Дочка Василева

*Октомври е още. Снегът поизбърза.
Къде е проклетото слънце. Къде е?
Не искам сърцето ми пак да замръзва.
Животът все още препуска пред мене...*

Жан-Пиер вървеше покрай локвите и внимаваше да не го опръскат профучаващите карети и автомобили, да не го нападне някой крадец из засада и да му вземе нещо. Какво ли? Едното достойнство май само му е останало... Е, и палтото разбира се още си го бива. И най-вече внимаваше да не изчезнат римите в главата му. С тях щеше да си осигури поне един чай с бисквити, а ако успееше да разчувства двете дами, можеше и сладкиш да получи. Жалко, че не разрешаваха да се изнася храна от там. Затова и се редуваха с Давид и Анжел в посещенията в кафенето.

Бяха почти приятели. Споделяха обща несретническа съдба на бездомници в един отдалечен и забравен от Бога и хората тунел, на стара и обрасла с бурени теснолинейка в крайгаровия квартал...

Помагаха си с каквото могат. Вечер на мъждукащата светлина на газения фенер си разказваха различни истории, с които потискаха чувството си на глад. Анжел го биваше много да разказва небивалици и покрай него не можеше да се скучае.

Беше як и жилив и често го канеха да участва като гонач, когато организираха лов някои благородници от околността срещу храна или няколко дребни монети. От там той винаги се връщаше обогатен със забавни историйки, с които да ги разсмива.

Един ден се той върна отнякъде по тъмно и заяви, че вече е вечерял, като им отстъпи своя дял от вечерята. Каза, че е вечерял в едно кафене в предградията, на име „При двете дами“.

Офертата на домакините била проста: Разказваш история – и получаваш обяд или вечеря. Рецитираш стих – получаваш чай или кафе с бисквити, а ако ги впечатлиш – може и парче торта. Условието е разказаното да е авторско или лично преживяно.

Само не дават да изнасяш извън кръчмата. Но пък не даваш пари за това, което изядеш, и това е хубаво. Дори да не им хареса разказаното, пак получаваш нещо, което пак е хубаво...

– Абе, изобщо скучаещи откачалки някакви – ухили се Анжел. – Ама

като предлагат, защо да не се възползваме? Тъкмо ще си облекчим бюджета по изхранването с някое и друго су.

– Вие с Жан-Пиер сте лесни – измънка Давид. – Ходили сте на училище, имате дар слово, не винаги сте били бездомни. Пък аз съм си несретник отвсякъде, даже като се притесня, започвам и да заеквам.

Тогава решиха вечер да съчиняват историята, а един от тях да я изусти и според предварителния им график да ходи да я разказва на другия ден, за да получи обяд. Друг да ходи да рецитира сутрин или следобед за чай с бисквити, един оставаше на остатъци от вечерята или на това, което намери или изпроси от улицата. А когато някой от тях си намереше временно работа и свъртваха по някое су, за кратко разнообразяваха неизменното си меню от сухари и чай.

Дежурният разказвач ходеше в кафенето винаги с едно и също (най-запазеното им) палто и мека шапка...

В замъка „Бри дьо Мартен“ светеше. Около камината се бяха събрали няколко високопоставени госпожи от околността: г-жа Клариса Шевалие – баронеса дьо Мартен, г-жа Мелани Сорел, г-жа Лиза фон Меснер и г-жа Амели – графиня Карелски. Всеки четвъртък се събираха у Клариса и докато мъжете им си правеха компания на графския лов, дамите се занимаваха с ръкоделие, събирани на непотребни вещи за благотворителност и най-вече с литературни занимания. И четирите обичаха да четат романи, разменяха си различни книжки, обсъждаха ги, докато достигнаха до идеята да започнат да пишат. Разбира се хрумката беше на графиня Амели – бунтарка по природа, умна, красива и изобретателна.

Тя създаде мистър Уолтър Реджиналд. Името, под което публикуваша. Творяха съвместно своите истории, понякога в рими, понякога в проза. После Клариса и Мелани ги записваха и носеха в печатницата на братовчедата на г-н Сорел в Париж. Представяха се за посредници между малко известен американски автор и френския читател.

Обещаваха да уредят лично да го представят пред избрани ценители, когато дойде във Франция, но засега господинът бил твърде зает и отлагал гостуването.

Това, че г-н Реджиналд не съществуваше, не му пречеше да се радва на радушен прием в обществото на четящите. Обществото, което не допускате, че жена би могла да бъде писател и приемаше първо, че жените не биха могли да пишат книги, и второ – че това е едно неподходящо, дори неприлично занимание за една дама...

Графиня Амели обичаше предизвикателствата и след като не можеше по легален начин да изяви талантите си, избра завоалирания, който осигури

гуряваше на четворката онази слава и тайнственост, която със собствените имена нямаше как да получат...

В предговора към първата книга, която стана хит на френския пазар, присъстваше и биографията на г-н Реджиналд, от която ставаше ясно, че в кръвта му има и една четвърт френска кръв, благодарение на френската баба на писателя, която произлизала от прочут, но обеднял френски благороднически род, омъжена за дребен испански благородник, който впоследствие се преселил в Америка.

В цялата история имаше зрънце истина, доколкото Амели, ровейки се в стари френски хроники, откри една далечна братовчедка на френския крал, чието обедняло благородно семейство буквално я изтъргувало на испанския гранд (доста по-старичък от нея), и чиито дири хрониките бяха изгубили или може би бяха изгубили интерес да проследяват.

Все пак френската кръв в жилите на несъществуващия, но определено даровит американски писател, разнежи френските читатели и му извоюва почетно място сред най-четените съвременни автори...

Подготвиха втората му книга, когато се изплашиха, че въображение-то им може да им изиграе лоша шега и няма да довършат започнатото...

Тогава на Лиза ѝ хрумна идеята за кръчмата, която бе наследила от покойните си родители, и как да се възползват най-добре от нея. След като ѝ направиха освежаващ ремонт и я кръстиха „При двете дами“ си организираха дежурства по двойки в нея, където примамваха с безплатен чай или обяд интелектуално надарени бедняци и записваха техните истории...

После ги четяха в четвъртъците пред останалите, обсъждаха, коригираха и мистър Реджиналд отново обогатяваше с блясък славата си на плодовит автор...

Но все пак бяха обещали, че авторът лично ще представи втората си книга пред френските си почитатели. С приближаването на срока за отпечатване на книгата заваляха и покани от известни личности, най-вече в столицата, за лична среща с автора.

Литературният кръг беше обезпокоен и блъскаше красивите си главици в стената на препятствието, с надежда да измисли заедно нещото, което да ги спаси.

– Ако обаям, че внезапно се е споминал? – подхвърли плахо Клариса.

– О, mon Dieu, ами нали ще спре да пише тогава – възкликна Амели и продължи – трябва ни фигура, която да изпълни главната роля.

– Ако една от нас се облече като мъж? – подхвърли г-жа Сорел. – С перука, мустаци и всички там мъжки аксесоари...

– А най-важния аксесоар, шери, е да поназнайва английски – пак се намеси Амели.

Тук вече удариха на камък. Никоя не го беше учила. Амели знаеше няколко полски думи от контактите с роднините на съпруга си, Лиза владееше немски, а останалите само френски.

Внезапно очите на графиня Амели светнаха, тя се изправи и се обърна към останалите:

– Коя от вас ми разказа, че един от нашите разказвачи говорел английски?

– Беше на наше дежурство, с Клариса – отвърна Лиза и вдъхновено продължи – искаш да кажеш да наемем господина за главната роля?

– Защо не! – възкликна Мелани. – Само трябва да го шлифоваме малко, да го запознаем с произведенията му и турнето може да започне.

Идеята беше одобрена единодушно.

И приказката за Жан-Пиер започна...

Предложението отначало го изплаши малко, но това все пак беше работа, и то добре подплатена с храна, пари и финес при извършването.

Пък и придружителката му в лицето на „секретарката“ г-жа Мелани си я биваше. За тези тъмни очи, за този смях на ситни камбанки, за тази походка на газела си струваше и да живееш, и да умреш...

Първо се пренесе да живее в кафенето, на втория етаж, където го посещаваха консултантките от литературния кръг и го научиха да си служи с прибори, да танцува, да води безсмислени светски диалози... Ушиха му облекло за ежедневни и официални случаи, научиха го да пуши с лула, да играе покер и вист...

И господин Реджиналд се материализира...

Изучаването на творчеството не го затрудни, защото голяма част от втория том основно му беше позната. Сега му станаха ясни филантропските идеи на милите дами. Но както и да е...

Сега той беше г-н Уолтър Реджиналд – млад, обещаващ писател от далечна Америка, с френско-испанска кръв в жилите си. Оказа се, че когато си сит и подходящо облечен, можеш да бъдеш и галантен, и забавен, и заслужен център на внимание .

За него върхът на изпитанието беше в Париж, градът, в който беше израснал и живял до мига, в който баща му изгуби всичко и посегна на живота си. Майка му беше починала още при раждането му.

Беше на десет години, когато изгуби родител, гувернантка, учители по езда и английски, и родния дом. Израсна в сиропиталище.

Причината за краха на баща му – една красива и безскрупулна жена

– най-неочаквано се оказа сред почитателките на Уолтър Реджиналд. Вечерта на презентацията тя се опита да му изкаже възхищението си на не съвсем добър английски и той се изкуши да преведе вместо нея колко са ù познати чертите му. Дамата пожела да закупи доста екземпляри от романа за организацията, която представлява. Беше доволен да прочете по лицето ù смущението от приликата с баща му и неудобството от неумението да се справи с английските думи. Малкото закъсняло отмъщение му донесе вътрешна радост.

Иначе турнето премина гладко във всички градове и остави незабравими спомени и разбити сърца на почитателки. Прекрасната г-жа Мелани беше изключително мила с него и тъмните ù очи всеки ден рисуваха в сърцето му едно очаквано признание в любов.

След последната среща от турнето пътищата им се разделяха. Тя се връщаше в своя литературен кръг и елитната си среда, а той в подлеза на забравения от Бога пътен участък при Давид и Анжел, които изобщо не му бяха липсвали през последния месец. Всъщност те дори не знаеха в какво се беше забъркал.

Вечерта на другия ден имаше среща с четворката в кръчмата, за да му изплатят хонорара.

Размечта се в аванс. С тези пари можеха да изкарат сити с приятелите поне шест месеца; Можеше да си наемат малко апартаментче в предградията и почти три месеца да блаженстват като нормални хора. Да си купят топли дрехи за зимата. А можеше да купи два билета втора класа за кораб до Америка и да замине заедно с Мелани за там, пък каквото сабя покаже после.

Написа ù писмо с предложението си вечерта, когато тя си тръгна, а той остана да пренощува в хотела; връчи ù го, като сподели, че ще очаква отговор по време на вечерята следващия ден. От нейния отговор зависеше бъдещето му и съдбата на парите, които щеше да получи.

Напусна хотела по обяд. Промени облеклото си в по-скромно, качи се на фойтон и тръгна като истински господин Реджиналд към „Двете дами“.

Всъщност, не беше Уолтър Реджиналд, но и не беше вече Жан-Пиер бездомникът. Онази сплав, в която се беше превърнал, искаше по-нормален начин на живот, дори и с цената на лъжа и прегрешение.

Вечерята минаваше спокойно и уютно. Говореше основно графиня Амели, която му припомняше клаузите от устния им договор и че той ги беше одобрил предварително. Надяваше се, че ще използва парите, които му дават за нещо добро, в което те не се съмняваха.

Пожелаха му късмет и го изпратиха до вратата. На сбогуване нару-

шиха едно от своите правила – да не се изнася нищо от кръчмата. Връчиха му бутилка искрящо мерло и му пожелаха лек път.

Г-жа Мелани не каза нито дума по време на вечерята. Изглеждаше тъжна и замислена през цялото време. Усмиваше се, кимаше, но не взе никакво участие в разговора. Едва когато си тръгваше, стана и дойде да го изпрати да входната врата. Пак не каза нищо. В тъмните ѝ очи гореше нещо средно между тъга и съчувствие. Надигна се на пръсти, обгърна шията му с ръце и го целуна. Той разбра.

Отговорът беше отрицателен. Вдиша парфюма ѝ, обърна се и си тръгна. “Оревоар, Америка” – прошепна вътрешният му глас.

Не помнеше как стигна до подлеза. Давид и Анжел бяха там. Зарадва му се и веднага запресмятаха колко биха взели, ако му продадат дрехите.

Очите им светнаха като видяха бутилката. Тази форма на утеха започна да му допада и на него. Отпиваха и си подмятаха закачки, а пламъчето на фенера смигаше съзаклятнически.

Отдалечи се малко да пусне една вода, бръкна в джоба си, но вместо плика с парите, нещо по-дробно прошумоля между пръстите му.

Беше някаква бележка, която явно Мелани му беше пъкнала в джоба на сбогуване. Замаяното от виното сърце затупка с пулса на надеждата. Отговорила му е все пак. Може би още е рано да отписва билетите за Америка.

Върна се към светлината на фенера. Давид и Анжел вече хъркаха, бутилката се търкаляше празна...

Разгъна листчето и прочете: „Не пий от виното“... Металният вкус в устата му потвърди, че предупреждението не е шега. Уви, като всички добри вести, и тази беше позакъсняла... Вече му се виеше свят.

С огромно усилие на волята стана и се опита да раздруска Давид, но политна и се строполи върху него. Започна да му се гади, гърдите го стегнаха и въздухът в дробовете му свърши. Пламъкът на фенера стана двоен и синкав, смигаше му и сякаш нашепваше: „Тя все пак те обича, обича те, глупако...“.

Октомври е още. В очите ти – зима.

Ледът в сърцето ти сякаш е вечен.

Под снежна покривка надежди приспивам.

Далечни сме с тебе. Далечни, далечни...

КРАЯТ НА ДЕТСТВОТО

Ганка Филиповска

Във двора ни щедро смокините зреят –
аз помня вкуса им и плътния цвят.
А близо до нас се протяга и кеят,
кресливите гларуси волно кръжат.

Преваля следобед и мама ме вика.
При охлюва в здравеца – там се тая.
Рибар подранил, за да хване светлика,
ме стряска с гръмовното „Има кая!“.

Пак в същата плочка ранявам коляно.
Уплашен, денят във юмрук се е свил.
А мама целува ме малко припряно:
тя бърза – простира да съхне пестил.

Щом почне да дреме вечерната къща,
играчките вече поискат да спят,
превит от умора, баща ми се връща
със мириса странен на чуждия свят.

Разбуждам се: страшно и тъмно навън е.
Високата зарзала рони луни.
Да можеше времето някой да спъне –
на облака в сянката злото кълни.

Но краят на рая внезапно връхлита –
смъртта на вратата ни драснала кръст.
И болката моя, до бяло премита,
превърнала крехкото детство във пръст...

РАЗЛИЧНАТА ВЕЧЕР

Ганка Филиповска

Днес работата нямаше край – собственикът на фирмата искаше да тегли кредит – и той, Георгиев, като негов счетоводител, трябваше да приготви всички необходими документи. Четиридесет години вече в живота му имаше най-вече цифри, цифри и цифри. Работното време свърши и другите служители отдавна се разотидоха, а той още се ровеше в папките като кокошка в прахта.

Беше петък вечер, и то не каква да е – днес с жена му отбелязваха 35 години от сватбата. На тази дата винаги ѝ подаряваше по нещо, внимателно избрано – сутринта ѝ поднесе букет и златна гривна. Утре ще празнуват в ресторант с две приятелски семейства, а тази вечер ще бъдат пак само двамата. Откакто той се разболя от подагра, съпругата му готвеше предимно постни ястия, но този път мъжът поиска да е любимият му винен кебап. И да има мешана туршия, пък после да става, каквото ще...

С малки изключения през всички вечери на тези 35 години бяха сами. На младини се поболяха от ходене по доктори – всички казваха, че нищо им няма, но с дете така и не се сдобиха. Надеждата им ставаше все порежава и накрая изгля. Не се решиха да си осиновят – струваше им се, че няма да могат да го обичат, щом не е тяхна кръв. Постепенно се научиха да са си достатъчни един на друг. Прибираха се след работа в просторния си апартамент, сядаха на масата и всеки разказваше как е преминал денят му, но без нервничене и драматизъм. Хармонията между тях бе толкова пълна, че той никога не погледна друга жена – надяваше се, че и половинката му не е пожелавала чужд мъж.

Техните приятели отдавна бяха дядовци и баби, и жена му още от октомври се суетеше какво да подари на внуците им за Коледа. От колежките си знаеше, че малките госпожици си примират за розовите джунджурии на “Уинкс”, а миниатюрните господа си падат по батмановци и коли. Холът се изпълваше с шарени играчки, двамата ги опаковаха, а после, когато пакетите вече бяха раздадени, сякаш в къщата се настаняваше спокойна тъга.

И жилището, и вилата щеше да наследи племенникът на жена му – нямаше на кого друго да ги завещаят. Той беше вече 40-годишен ерген, картоиграч и пияница. Майка му и баща му бяха собственици и на своя, и на неговия апартамент – не му го приписваха, защото се страхуваха, че ще го профука. Понякога Георгиев се мъчеше да отгатне за колко време нас-

ледникът ще пропие неговия дом и декара двор с кокетна къщичка. В такива моменти му докривяваше, че всичко, което са създали с жена си, ще отиде по дяволите.

Тя сигурно беше направила къпана питка – едва ли би оставила точно на този ден да ядат купен хляб. Откакто се пенсионира, беше абсолютна фурия в кухнята. Намираше чуждоземни рецепти в интернет и го изнедаваше с нови вкусове. И масата беше подредена подобаващо, и питиетата допълваха блестящо храната. Дотолкова се увлече, че когато поднасяше източно ястие, настояваше да ядат с клечки, а индийските специалитети – с пръсти. Той я разбираше: тя отчаяно се мъчеше да запълни с нещо деня си и да е полезна на някого. Когато се сетеше, че скоро и той ще се пенсионира, Георгиев изтръпваше от мисълта, че щом са заедно по цял ден, няма да има какво да си кажат.

Сепна го бебешки плач. Чистачката! Господи, съвсем я беше забравил. Отвори вратата и видя невзрачното слабо девойче да люлее и успокоява бебето. Пак е с него, а навън фучи. Момичето дойде при тях преди месец – с детето на ръце. Отраснало в дом за сираци, нямало близки, нито съпруг. Майчинските свършили и си търсело работа. Шефът го съжали и му плащаше половин минимална заплата, за да чисти по два часа дневно след работното време на фирмата.

– Извинявай, миличка, сега приключвам и ще оправиш и моята стая – каза Георгиев.

– Не се притеснявайте, господине, вършете си работата. Тука е топло, не е като в квартирата.

– Тогава бебето защо плаче?

– Гладен е, господине, не му стига кърмата. Свършиха му пюретата, а пари ще ми дадете чак в понеделник...

Георгиев влезе в кабинета и облече палтото си. Чувстваше се неудобно, че задържа чистачката – вече е късно, навън е толкова студено, че дори уличните кучета, които настървено лаят по всяка преминаваща кола, са се сврели някъде и никакви не се виждат. Ще ѝ предложи да я закара, не може да я остави да се прибира пеш с бебе. Жените във фирмата разправяха, че малката живеела в някаква бърлога с още 4-5 момичета и момчета, напуснали дома. Едва ли знаела кой е бащата на детето ѝ, но иначе била сваятна и не го изоставила, както е постъпила майка ѝ с нея. Редовно идваше на работа и чистеше съвестно, а малкия оставяше в някой ъгъл и той бърбореше нещо на своя си език.

Георгиев отвори портфейла си и извади 20 лева, за да ги даде на момичето за храна на бебето. И внезапно – ни в клин, ни в ръкав, си спомни

съня. Върви през поляната, тревата е зелена и мека. В небето няма нито едно облаче, само пъстро хвърчило. Вятърът го носи, а то сякаш се усмихва и на земята, и на слънцето. И изведнъж от дете Георгиев се превръща в стар мъж, връвта прежулва едрата му длан, а в другата му ръка се е приютила мъничка десница и едно тъничко гласче повтаря: “Дядо! Дядо!”

Отново го заля усещането за щастие. Решението дойде само – категорично и ясно като цифрите, сред които прекара живота си. Трябваше, непременно трябваше да убеди малката да тръгне с него. Няма да я закара у тях, а в дома си. Там е топло и има вкусна вечеря. Знае си, че жена му ще се разнежи като никога пред малкото същество. Когато заспи и го сложат на леглото в детската стая, през пет минути ще ходи да го види как е, а иначе отваря тази врата само, когато чисти. За да не се бои малката, той собственоръчно ще напише бележка и ще сложи подписа си, че тя и детето са тръгнали с него на еди си коя дата в еди си кой час, и ще я оставят в кабинета на шефа. Ще отидат и до квартирата ѝ – да вземе дрехи за сина си и да знаят съквартирантите ѝ къде ще бъде – ще купят и пюрета...

Вдигна чантата си, повъртя се в стаята и се обади на жена си. “Разказвал съм ти скъпа, за нашата чистачка. Ще я доведе с бебето ѝ. В дома ѝ е студено и нямат храна. Не, не, където има за двама, има и за трима. Не се притеснявай, моля те! Като я гледам, ме заболява сърцето. Те си нямат никого, ние – също. Ще ги харесаш, мила! Скоро ще бъдем при теб. Обичам те!”

В тази мразовита петъчна вечер едно бебе заспа, сито за първи път от няколко дни, едно момиче си мислеше колко е хубаво да имаш дом, а двама възрастни бяха по-малко самотни.

ДВЕ ОЧИ

Веселин Николаев

Бяха минали седем месеца от Рождество. Жегата бе страшна. Земята напукана, като уста на умиращ, беше зинала пори и чакаше дъжд. Чакаше търпеливо, кафява, суха и доскоро гостоприемна, сега като някоя мащеха изплюваше от себе си досадните тревички, коренчета и всякакви стъбълца, покарали по нея, сякаш да се отърве от едни милиони гърла за хранене. Буболечките шареха безцелно по нея, отчаяни и залутани, но правещи се на заети. Всичко крещеше за вода. Но тихо, звук не се чуваше.

Там, където живееше дядото, самотата бе плътна и можеше да се среже. Бе обгърнала всичко и само щурците я нарушаваха в следобедната зной, със своите свирни, от които можеш да се побъркаш, обясняваше дядото на кучето си – особено, ако си ги слушал още от времето, когато твоята пра-пра-прабаба търчеше и гонеше скакалците. Палето го гледаше весело, мърдаше опашле, прозяваше се и току близваше нацепената му пета, която досущ приличаше на напуканата земя под нея. Бяха седнали на вира. Там, под сенките, още имаше гълове с вода. Гърбът на стареца бе попревит от годините, а палето седнало до него, го наблюдаваше съсредоточено. Сегиз-тогиз получаваше по някоя кротушка и мяскаше до полуда. Дядото ловеше на плувка. Слагаше бяло червейче, отгледано на една мърша зад къщата, замяташе и плувката цопваше в гъола. Сетне потъваха в мълчание. От време на време клъвваше и той рязко подръпваше. Него ден извади доста кротушки и няколко таранки.

– Ще празнуваме, Пешо – потупваше той палето по гръбчето, а то го гледаше в очите и току подскачаше към тях да близне старческите му вежди. Посмрачи се. Станаха, сгънаха такъмите и поеха. Селото в далекото беше напълно тъмно. Там не живееше никой, освен дядото, Пешо, няколко кокошки и две кози. Последният човек, с когото старецът бе говорил, бе баба Тодорка. Миналата есен тя се обеси. На ябълката в двора. Той я завари една сутрин, как висеше под нея на най-дебелия клон. Седна на един камък и дълго я гледа. После завика:

– Защо бе, Тодорке, защо? Пуста орисия... Глупачке дърта... – Сетне плака, както само старец може да плаче. Тихо, безшумно, без сълзи, само с едни глухи хрипове и стенания от гърдите, и с псувни. Не грозни и мръсни псувни, но едни изстрадали такива, отвратени от теготата на живота, от страданието, от страха, от гнева... Тогава и взе Пешо. Беше под сайванта, свит на сеното, отвързан, гладен и си играеше с дръжката на някаква тесла.

Беше я олигавил и оръфал цялата, чешейки покаралите си зъбки. Когато му извика, Пешо веднага доприпка и легна до него, като си опря цялото телце на неговия крак. Баба Тодорка се полюляваше на ябълката, радиото свиреше вътре в къщата и от там се носеше плътният глас на Емил Димитров: „Ако си дал... не си живял, напразно...“.

– Чу ли, ма Тодоркее – викаше старецът към ябълката. Не си живяла напразно ти... Ти ме изгледа миналата зима като имах пневмония. Ти ми пали печката, ти дърва ми носи, ти ми даваше с лъжичката в устата каша... Не си живяла, Тодорке, напразно! Но напразно умря – редеше глухо той, а Пешо стана и се доближи до ябълката. Гледаше бабата и, проточил шия, се опитваше да стигне до безжизнените и крака за да ги близне. Дядото го извика и взе да гали гръбчето му. Той полегна на една страна с вирнати крака, коремчето му хлътна а ребрата изпъкнаха.

– Ставай да ядем – каза дядото тогава и се изправи. Но първо ще свалим баба ти и ще я положим на земята. Ще я покрием с нещо, а утре ей тук, до ябълката, ще копая. Не мога да я нося никъде. Тука ще я погребя – обясняваше на кучето той, сякаш за да има някой другар. Някой, с когото да сподели мъката си. На сутринта я зарови. Стоя със свалена жълта шапка, на която пишеше НДСВ, останала отпреди сума години, когато в селото идваха царски емисари. Грубите му ръце я мачкаха нервно. Пешо седеше до него и гледаше купчината пръст. Дядото се изкашля, сякаш за да каже нещо, но от устата му не излезе и дума. Сетне заби дървен кръст от две сковани дъски и се прекръсти. Обърна се и понечи да тръгне, но се спря. Обърна се и извика:

– Проклет живот! Безумна безсмислица, Господи, безумно е това... Безумие... – И отново зарида безмълвно.

Оттогава бе минала година. Ходеше в двора на Тодорка и ей така посядаше до кръста. Зимата той се килна, та го скова наново от по-дебели талпи и ги заля с разтопен восък. Да не гният.

– Мен кой ли ще ме зарови – питаше се старецът. – А, Пешо? Ти ли?

Пешо го гледаше с дълбоки и признателни очи, и сякаш не мислеше нищо. Просто се наслаждаваше.

– Добре си ти, Пешо! Щастлив си, защото не разбираш. За теб денят е днес и няма минало, няма и бъдеще. Ако днес те вали дъжд, и ако днес напълниш тумбачето, то ти си най-щастливото създание във вселената. Но ние сме окаяни, моето момче! Ние, човеците, защото мислим. Защото сме на топа на устата. И страшното е, че не знам защо? Толкова години живях и още не съм наясно защо. Ей и баба ти Тодорка не знаеше защо. Кажи нещо, Пешо! Моля те – говореше му дядото. – Кажи една дума поне, дявол

те взел! Да чуя реч. Кажу едничка само! Ето, в священото писание един козел продумал, значи може, не е невъзможно. Вярно, продумал за да възпре лудостта на едного, но нима аз съм нормален? Може ли човек да живее години сам и да остане нормален? Не може, Пешо, това е невъзможно. И аз съм луд. Кажу ми нещо, ей така, каквото искаш. Наругай ме, ако щеш.

Пешо мълчеше и си облизваше лапата. Бе покрита с лепки.

Старецът си почесваше краката с върха на тояжката си, а вечерното слънце мятеше едни странни сенки наоколо. Сякаш някакви тела бродеха край тях, невидими за човешките очи, но видими за лъчите на слънцето. И то се спираше за миг в тях. Караконджули ли бяха, духове или просто безплътни фигури, но те си бяха там. В селото. На всяка улица, на всяка пуста пейка пред събарящите се къщи – и никои не можеше да ги види.

Тия дни дядото все по-често се заседяваше в двора на Тодорка. Все сядаше на големият камък пред ябълката и гледаше дебелия клон. Все му се струваше, че не е толкова дебел. Веднъж се изправи, стъпи на стол и с педята си го премери. Дебел беше.

– Достатъчно – гласно каза той и скришом, сякаш виновно, погледна към Пешо.

Настъпи септември. Първият месец с „р“. Първият месец, в който усещаш повея на есента и долавяш мирица на идещата зима.

– Искам да си ида в топло време – мърмореше си старецът. – Не мога вече. Месеци да гледам преспите през прозорчето си. Не мога! – сякаш на себе си стенеше той. – Самотата е по-страшна и от самата смърт. Самотата е смърт. Ако не бе ти, Пешо, досега да съм умрял от самотия. Който не вярва, не знае що е това. Има ли две очи край теб, има смисъл. Все още има смисъл... – сякаш убеждаваше сам себе си той.

Една влажна сутрин в края на септември дядото отвори портичката на Тодоркината къща, а Пешо припкахе подире му, както винаги. Отиде до ябълката, попипа клона и праметна през него дебело конопено въже. Направи примка, изпробва я и пусна въжето да виси. Сетне седна на камъка, извади стара войнишка манерка и пи няколко едри глътки от нея. Стара кайсиева ракия. Тялото му се сгръ, стопли, стана му леко някак и една смелост го обзе. Пешо не легна до него, както обикновено, но седеше до дънера на ябълката и гледаше към въжето.

– Голям си, Пешо – заговори старецът – вече не си пале, бягай към селата надолу. Все някъде може да има човек. Помниш ли лятото, как хвана онзи фазан. Как го надуши в храстите, как подскочи и го улови за шията. После и двамата ядохме. Помни това! Лови ги и ги яж. Лови, каквото можеш. Аз, Пешо, мисля да си тръгвам...

Пешо не го погледна. Гледаше въжето и сякаш искаше да каже нещо. Изведнъж на дядото му стана страшно, че може да продума, но сутрешната тишина ставаше все по-плътна. Пи още от манерката. Хвърли я. Стана, примъкна един стол под ябълката и се покачи. Надяна въжето на шията си и то като конопена бодлива огърлица се впи в нея. Постоя така и накрая започна да се позаклаща, да гътне стола. Изведнъж усети по крака си нещо влажно. Пешо го ближеше и скимтеше. Никога не бе го чувал да скимти. Сега го чу. Кученцето го гледаше с големите си очи и искаше нещо да рече, но не можеше. Само го поблизваше по крака. Дядото седя дълго и го гледа. Кракът му стана целият мокър. И той разбра. Чу го. Махна въжето, слезе внимателно, прегърна косматото телце и го стисна силно.

– Голям съм глупак аз! Голям! Страхливец..! За малко да опропастя всичко, Пешо! И тази зима ще се топлим с теб, приятелю мой, за другата ще мислим като дойде. Нали така? Както ти правиш, така ще живеем, ден за ден. Ще се борим със зъби и нокти. Със зъби и нокти, да видим сутрин слънцето и да благодарим, да ходим, да пеем и да обичаме двете очи до нас – му шепнеше той на ухото. – Има ли две очи все още наоколо, има надежда и път! Самата истина е това, самата истина.

КРЕСЧЕНДО

Катя Рашева

Тя слиза от едно такси
и го дочаква в празна стая.
Горчива страст, сълзи накрая
и само полъх от парфюм
над глухонямото легло...

Такава им е любовта –
дете на гняв и безнадеждност,
тя няма дом и потекло,
любов безбрачна, безсиновна,
пред всички съдии виновна...

А съдниците ù – свирепи,
по нея хвърлят с пълни шепа
омраза, камъни и кал.
Тя, петимна за капка жал,
платила би и чужди грях,
да имаше пощада в тях...

ДОБРЕ ДОШЪЛ В УМИРАЛНИКА

Катя Рашева

Събуждаше се бавно, много бавно. Болката в главата я оставяше без очи, опитваше се да ги отвори, но светлината на крушката я заслепи. Надигна се и в същия миг повърна неудържимо. Осъзна, че лежи на чергите наред стаята и краката ѝ са много студени. Размърда ги. Бедрата ѝ бяха мокри и лепкави. Дрехите ѝ бяха запретнати високо над кръста, а в дясната ръка се надигна пулсираща болка. Тогава изведнъж си спомни.

Мъжът влезе в къщата като невестулка. Усети го, чак когато вонливият му дъх я удари в тила. Блъсна я силно на пода и склеци ръце на гърлото ѝ.

– Казвай къде са ти парите, дърто!

Замята се безсилна и едва раздвижи устни:

– Нямам пари... хрип... – не съм взела пенсията... х-х-х... хрип.

Той стовари кокалестото си тяло върху немощната ѝ снага и я заудря бясно. Разкъса дрехите ѝ толкова бързо, че тя започна да се съпротивлява, чак когато проникна с раздираща болка в нея. Не знаеше колко продължи... тласкаше с все сила, а с дясната ръка не спираше да я удря.

– Курва, курва, мамка ти... – удар в лявото око... – мамка ти, мастия, пачавра... – сграбчи рехавата ѝ косица и с все сила я блъсна в пода. Тя изгуби съзнание – за миг или цяла вечност – главата ѝ кънтеше, а мисълта се въртеше бясно в черната пропаст на съзнанието ѝ: „Боже, помогни ми, Боже, по-скоро да свърши, Боже, спаси ме... майко, майко...“

Познаваше го от дете. Проклет, непрокопсаник, вечно безработен, биеше хората си всеки месец, щом получеха пенсиите. Угаснаха – майка му, баща му, после сакатата му леля. В селото говореха, че живеел като скот – нямал нито печка, нито легло, спял в някакви парцали направо на голия под. Беше го виждала пиян посред бял ден, хората бягаха от него като от чума и гледаха да не му срещат очите. Започна да го моли, зовеше го по име, плачеше, хриптеше с разбития нос, после затихна.

Насилникът се мота още известно време в къщата. Виждаше го как отваря шкафове и рови в скромните ѝ дрехи. Накрая я ритна силно в ребрата и започна да тършува в мазето. Чуваше дрънченето на празни буркани. „Сигурно ще ми вземе ракията, дето я държа за разтриване и патешкото месо...“

После всичко утихна и над нея само голата крушка примигваше с

оплютото си от мухи тяло.

Плачът дойде като избавление, като истинска благословия. Рукнаха сълзи като водопад, хълцаше, виеше и нареждаше, както нареждат селянките над мъртвец. Потъваше и изплуваше от някаква непозната безпаметност. Сигурно ми е сцепил главата, сети се и се опипа – не, нямаше кръв, болеше я само от удара и сътресението.

На разсъмване стана, олюлявайки се. Повлече се в разбишканата къща, запали печката и сложи да се топли вода. Дълго се ми в голямото корито, искаше ѝ се да си смъкне кожата, а с нея и спомена за преживяното, но то остана на дъното на изтерзаната ѝ душа. След няколко дни животът бавно повлече крак, трябваше да се шета, време беше за копан и сеитба. Благословена да си, мила, черноземна, родна земя! Докато я обърне и засее, минаха седмици. Насилникът ѝ беше заклал и отмъкнал двете ярета, едва спаси козата – вимето ѝ прашеше от мляко, животинката вресеше жално и зовеше децата си... жената я дои известно време, после млякото на скръбната майчица пресекна. Успокоиха се и двете. Козата започна да обикаля, докъдето ѝ стигаше въженцето, и да откъсва по някоя тревичка, жената се трепеше в градината. Дойде лятото...

Който не е живял на село, никога няма да познае Бог в цялата му светлина и величие. Да газиш меката трева, докато козичката пасе наоколо, да си откъснеш ягодка, черешка, кайсия... да усещаш топлия чернозем, прекопавайки с боси нозе царевичата... да събираш плодовете на земята и да благодариш на Всевишния за милостта му, когато те опази от порой или градушка... Земята, дърветата, животинките – те спасяват от дълбоката черна мъка, от терзанията на злочестия живот.

Така се спаси и жената.

До есента се успокои, започна да спи по няколко часа, отдъхна си. Докато една нощ отново се похлопа на вратата – силно и настойчиво, по мъжки. Тя се сви като зародиш под юргана и зариди:

– Чумооо, черна чумооо, пак ли за мен идеш... какво още има да ми вземаш... защо не ме прибереш, Боже-е-е-е, как ще го преживея втори път това нещоооо...

– Мамо, тука ли си? – зад остъклената врата се показва едрата фигура на мъж. – Отвори ми, аз съм!

Старицата, в транс, отвори вратата и се свлече в ръцете на първородния си – Йован, уродливото ѝ момче, нейната голяма мъка и позор, когото селото беше кръстило Иван Грозни...

– Какво има, болна ли си? – мъжът я разтърси леко. – Какво ти е, мамо?

– Йоване, синко – старицата, през плач, му разказа за Насилника. Разказа му за побоя и кражбата, за изнасилването не можа... – Чедооо, какво стана с тоя проклет живот, защо останахме да теглим – виж колко хора сме останали в селото, няма поща, няма лекар, няма милиционер... автобус за града има един път на ден, да ти стане нещо, няма кого да повикаш... мрем като мухи, погребваме мъртвите като диваци – без поп, без опело... докъде я докарахме, синкооо... не смеем да замръкнем, циганите ни измъкнаха даже чергите и юрганите... това вече не е село, синко, за живеене, а жив умиралник...

– Стига си вила! – мъжът смръщи ниското си чело и стана още погрозен. – Она, дето те нападна, циганин ли беше?

– Не е циганин, чедо, на Марин билкаря момчето, Красимир. Те, българите, по-лоши и от цигани, и от чума, няма читав мъж в селото, няма кой да ни защити...

– Ех, мамооо... – Йован я стисна здраво за раменете и сниши глас току в лицето ѝ – стана ли каил за мене? Помниш ли как ме гонеше и ме блъскаше, а? Помниш ли как ми викаше, а? – Върколак и грозник ми викаше. Помниш ли като повтори и се родиха близначките, как ме гонеше да не ги урочасам, а? Все те бяха хубави и кадърни, все зетьовете ти бяха момчета, аз – грозник?

Старицата се сниши, сниши, сви се на големия креват като червей и зашепна:

– Прости ми, Йоване, прости ми, чедо, голям грях имам пред тебе! – искаше ѝ се в този миг да умре, да потъне в черната земя и всичко да се свърши.

Млада беше тогава, все гледаше да угоди на втория си мъж, да му гледа хубаво децата. Знаеше, че Йован го дразни и правеше-струваше, момчето все беше надалеч от дома – с овцете, по нивите, в техникума на пансион, после в казармата... Като се жениха дъщерите, го слагаха все в коптора, да кладе печката и да наглежда курбана. Почнеше ли веселбата, пак намираха къде да го пратят, само да не е пред очите на сватовете и пийналите сватбари. На сватбата на другата близначка го намериха чак сутринта – заспал на пода в копторчето, до мъждукащата печка. Никой не разбра, че Грозника беше плакал цяла нощ...

Йован не я чуваше. Шеташе наоколо, вадеше от торбата хляб, салам и кашкавал, сложи масата ѝ довлече майка си до стола.

– Яж, кой знае от кога не си виждала свястно ядене!

Дъвчеха мълчешком. Старата го поглъщаше с очи, мъката, вината, болката се топяха като мартенски сняг, сърцето ѝ се изпълни с топлина –

син, едничкият ми син, грозен, кривоглед, куц, но е тук. Син ми е, ще омекне, ще му мине, ще прости, ще му домилее родната земя, ще остане...

– Няма прошка за вас, мамо – нито за теб, нито за сестрите, за никого! Мислех да не си идвам, ама на, затъжих се, домия ми за род и бащин дом... – синът ѝ се задави от сълзи. – На, гледай снимки – в Испания имам жена и деца, никой не ми вика върколак и грозник. Жената и тя е куцичка, ама е много кротка, хубаво ми гледа децата и мен хубаво гледа, и хората там ме уважават...

Повече не си казаха нищо. Той не попита за сестрите си, тя не посмя да го разпитва за децата му. Йован заспа дълбокия сън на праведник. Не пиеше и не пушеше, дишането му беше чисто като на дете. Старата стоя будна до среднощ. Гледаше снимките на куцата испанка и двете дечица – здрави и читави, едното черничко като майка си, другото – дебелобузесто и румено като баща си. Как ли се казват, се питаше, дали поне едното е кръстил с българско име? Беше полуграмотна, като дете походи три години на училище в Румъния и това ѝ беше цялото учене. През 1940-та ги изселиха в България, народиха ѝ се още братя и сестри, и повече никога не наядна ученическата торбичка. Помнеше как да е латиницата и говоримия румънски език, затова, като обърна най-голямата снимка, сричайки, прочете написаното на гърба: Хуан, Росарио, Марта и Алехандро. Това бяха внуците ѝ – Марта и Сандо, снахичката Роза, Йован, когото испанците са кръстили Хуан...

И за пръв път, от месеци насам, старицата заспа спокойна. Открадна голямата снимка, на която имаше имената им, сложи я под главата си и се унесе. За пръв път не сънува Насилника, а малкия Алехандро, който се люлееше на люлката под стария орех. Детето се смееше високо, смехът му беше като звънче, голите крачета се мятаха току над главата ѝ, а тя му мълвеше насън: „Алехандро, чедо, златното дете на баба, момчето ми!“ – и му подаваше огромна зряла праскова.

Казваше се Санда.

БАЛАДА ЗА ОБРАНИЯ БОСТАН

Валери Станков

Не знам къде отива този свят.
Не знам дали и краят му е близко.
Живея ли? Живея като в Ад,
от който няма мърдане – и изход.

И питам като луд по цели дни
през Windows-а на вашите компютри –
кой нашите надежди подмени
със светли обещания за утре?

Съседът ми зад ледната стена
панелите си рути от години.
Мечтая си за бяла тишина –
връз мене да се срутва на лавини!

И въздухът ни вече е менте.
Менте са хлябът, виното, саламът.
И – гнусни, все тъй лакоми са те! –
онези, дето цял живот ни мамят.

Тъй каза снощи даже bTV,
че още утре нов живот започва.
Ако това наричат „Се ла ви!“ –
мерси, да го живеят те! – и точка.

Каква ти слава? Флагът е разпран.
Мухлясват поруганите реликви.
България – един обран бостан,
във който се търкалят празни тикви!

ДО БРЕЗАТА

Владимир Георгиев

– Кога ще престанеш най-сетне? – питаше я мъжът, свил се на кълбо върху един стар дървен стол в хола. – Знаеш, че те обичам, всяка твоя изневяра ме докарва до лудост, не издържам. Моля те, престани да ме измъчваш...

Гледаше пода, говореше сякаш на себе си, главата му леко се поклащаше. Този човек беше в беда.

Тя го погледна, приближи се и го погали по главата:

– Защо им вярваш? Това са същите хора, които ни завиждат. Те сеят тези слухове, сигурна съм. Нали знаеш, който сее ветрове...

– ...жъне бури. Да, знам, но няма дим без огън, нали?

– Стига с тези поговорки. Какъв е смисълът? Просто трябва да вярваш на мен, а не на другите. Я се погледни!

Тя го хвана под рамото и го повдигна леко. На една от витрините на холната гарнитура имаше огледало. Придърпа го към него.

– Виж какъв си хубав! Как мога да те сменя с друг?

Той се погледна и мустана още по-гъжно. Приличаше на центрофугиран.

Тя го целуна по бузата.

– Иди да се изкъпеш. Може да не се бръснеш. Аз през това време ще приготвя кафе, а може би и още нещо...

Той завлачи чехлите си към банята, като пътьом сваляше бавно блузата. Косата му беше щръкнала, очите – червени, човек би помислил, че е бръкнал в електрически контакт. Пусна студената вода на душа и започна бързо да си масажира тялото – така лекуваше нервите си от много години, помагаше му.

– Този път е сериозно – каза тихо тя по телефона. – Сега е в банята, не чува нищо. Виж какво, трябва да престанем да се виждаме известно време... Не, не е това. Надушил е нещо, вероятно пак оная, твоята, се е раздрънкала. Добре. И аз те обичам.

Пиха кафе. Мълчаливо. Тя разглеждаше списание, той гледаше през пердетата. Бе есен, гъжна и унесена, но мека и още жизнена.

– Искаш ли да се поразходим? – попита я.

– Моля?

– Да излезем навън, виж колко е хубаво.

Тя остави списанието настрана. Искаше да е мила, но всъщност ѝ бе ужасно досадно. Седна на коляното му.

– Като преди време ли?

– Да, помниш ли?

Целуна го и разроши косата му.

– Рошав си по-секси. Нали знаеш, че съботата ми е любимият ден?

– Разбира се. Той е любим и за мен.

– Но точно в ден като този всеки има право да прави, каквото си поиска. А аз не искам да се разхождам – тя стана и отново взе списанието.

– Днес ми се мързелува. Кой знае, по-късно може да се видя с Нели.

– Вече те ревнувам и от тази Нели, Нели!

– Да, освен че сме съименнички, ние винаги намираме за какво да си клюкарим. И ти трябва да си намериш приятел, може да ходите заедно на риба или нещо такова.

„Да, сигурно наистина трябва” – той отдавна мислеше за това. Всъщност се надяваше Нели да е неговият приятел. Това нямаше как да стане. Пък и не бива да очаква толкова много, достатъчно е, че му позволява да я обича. Не може да изкористява любовта в приятелство, това си е жива експлоатация.

Облече се и излезе. „Купи кафе на връщане!” – каза му тя.

„Хората се чудят как да намерят време, за да бъдат по-често и по-дълго заедно, а ние обратното – каза си. Не, може би това е нормално. Все пак почти всеки ден сме заедно, не бива да е така, ще си омръзнем. Но на мен ми е приятно да съм с нея, не мога да ѝ се наситя, толкова е интересна, забавна, красива. Дори не искам да мисля за недостатъците ѝ. Да, обича да се заглежда в мъжете, те също я зяпат, но как да е иначе, като е толкова хубава?”

Той вървеше из парка, не забелязваше нищо, вгълбен в мислите си за Нели. Наоколо деца гонеха топки, последните подвижни маси за сладолед приканваха минавачите, а красиви млади майки се заглеждаха в рошавата му глава и се чудеха защо ли е яхнал мислите си, вместо да яхне нещо друго.

„Сигурно причината е в мене. Скучен съм. Едва ли е особено приятно някой да стои до тебе и да ти демонстрира чувствата си непрекъснато, да го имаш като сешоар, като удобна вещ за многократна употреба, от онези, дето са вечни – грозни са, не са и много красиви, но са удобни и вършат работа. Звучи ужасно...” – Просто трябва да направи нещо, може би да си смени работата, за да изкара повече пари, или просто да пусне дълга коса, може би наистина трябва да започне да излиза с приятели... Приятели. Кои приятели? От тези, дето заглеждаха жена му ли? Или онези, които му се присмиваха, че откакто се ожени, не е мъж на място, а е мъж на жена си.

– Здравейте – усмихна се насреща му една позната. – Хубав ден, нали?

Не я позна. Да, лицето ѝ му напомняше нещо, нещо важно, нещо, което не биваше да забравя... „Купи кафе на връщане!” А, да, това беше продавачката в магазина. Не можа да я познае навън.

– Извинете – сконфузи се. – Аз понеже само в магазина...

– Вие сте единственият мъж в квартала, който пазарува сам – продавачката, изглежда, беше в чудесно настроение, защото се поклащаше цялата, докато говореше. – А сега виждам, че сте и единственият, който се разхожда сам в парка.

– Аз понеже – пак заекна – така реших... да изляза. Затова.

– Нали няма да възразите, ако ви придружа? Какъв прекрасен ден!

Тя вървеше всъщност в противоположната посока, но очевидно когато човек се разхожда, посоката не е задължителна. Това е парк, а не улично движение. Дори и светофари няма.

В магазина някои стоки се продаваха с намаление, стига да си купиш една специална карта, като редовен клиент. Той си беше купил такава карта още веднага, щом се нанесе с Нели в квартирата наблизо, но все я забравяше. Точно тази продавачка винаги, ама винаги му услужваше с нейната собствена карта, за да ползва отстъпката. Беше добра жена, но той така и не запомни името ѝ. Всъщност истината е, че името ѝ не го интересуваше – то беше изписано върху баджа на ревера ѝ.

Седнаха на една пейка близо до изкуствено езеро, в което ниски зелени храсти плуваха като крокодили отгоре. Една жаба квакна унило и спря. Слънцето припичаше. Някакъв старец бавно разплиташе кордата на въдицата си, нагласяше очилата си ту наляво, ту надясно, явно не виждаше добре. „Дали да не отида да му помогна – каза си. – Той може да ме научи как се лови риба. Може да станем приятели и да отидем да хвърляме въдиците в някой язовир или река, не в тази локва тук.” Усмихна се на себе си. Докъде бе стигнал – да търси у всеки странник човек, който е готов да му стане приятел. Нещастник.

Тя хвана погледа му.

– Този чичко го е закъсал здраво – каза, скочи и се затича към него.

Проследи я с поглед. Не беше забелязал досега, че в тези сини джинси е много сладка, досега все с престилка я беше виждал. Тичаше като момиче, закъсняло за училище. Отиде при стареца, заговори го нещо, засмя се, взе кордата от ръцете му и я развърза. После оправи плувката, увери се, че има червейче накрая, и му даде той да хвърли, да се знае кой е риболовецът.

– Обичам да ходя на риба – каза тя, когато се върна. – С баща ми ходехме всеки уикенд на реката край града.

– Хубаво ли беше? – всъщност наистина го интересуваше.

– Много. Много хубаво беше – тя загледа пред себе си. – Това бяха най-хубавите години в живота ми. Правехме си нещо като пикник.

– Ядохте рибата, която сте уловили, така ли?

– Всъщност не. Имаше малки пъстърви, те са много вкусни, но аз не мога да ги чистя, просто ме е страх от нещо, не знам. А и баща ми, той пък всяка втора рибка я пускаше обратно в реката, голяма скица беше. Не му трябвало повече, отколкото да се нахрани. Понякога се връщахме вкъщи само с три-четири риби, майка все беше недоволна и ни кореше, че си губим времето...

Той слушаше внимателно. Разказът му се стори чист, нежен и някак... съдържателен, смислен, дълбок. Искаше да слуша още.

– Искаш ли да прием по бира? – попита го.

За първи път в живота си получаваше такова предложение от жена. Погледна я. Тя го гледаше с очи, които виждаше за първи път. Бяха зелени, кристални очи, а бялото около тях бе пяна, в която се разбиваше погледа ѝ. Къде беше зяпал досега, по дяволите? Тази жена е красива. Очевидно човек ослепява не с очите си; спя е, защото не иска да вижда, а само да гледа.

– Точно това искам – отговори. – Напече, сякаш е лято. Тук наблизо има едно заведение.

– Да, знам го. Там правят страхотни домашни пържени картофи със сирене.

След около два часа той я целуна. Не го беше замислил, дори нямаше идея, че ще го направи. Просто се обърна към нея, тя го беше хванала под ръка, приближи се и целуна устните ѝ. Тя му отвърна. Прегърнаха се. Не беше изпитвал отдавна такава енергия, целият вибрираше, сърцето му биеше, изгуби слух, в главата му нещо шуртеше, зелена река плискаше в цялото му тяло, той я вдигна на ръце и се скриха в малък изкоп. Тревата там беше още зелена, като очите ѝ, беше меко и красиво, телата им се сляха, не мислеха, просто имаха нужда един от друг и нямаха сили за съпротива.

Смрачаваше се. Захладня. Жълти листа полетяха към тях като откъснато знаме без знаменосец – просто следват вятъра, той сам е тяхна кауза и цел. „Точно като мен – каза си. – И аз вървя по вятъра, така е най-удобно. Трябва да ѝ кажа за Нели.”

– Знаеш ли, аз съм...

– Тихо – тя постави пръст върху устните му. – Не виждаш ли, че идват да ни кажат нещо?

Листата се сипеха около тях, бяха меки и шарени като родопска черга.

– Правят ни легло, не виждаш ли?

– Да, виждам – каза. – Вече виждам.

Стъмни се, те не се разделяха. Наблизо една бреза ги наблюдаваше. Върху кората ѝ тъмнината рисуваше обич и ревност, страст и любов: черно и бяло, без нюанси, ясно,рязко, драматично. Един мъж бе седнал до брезата между две жени.

ТЯ ТАНЦУВА

Цвета Иванова

Тя е млада жена. И танцува, откакто се помни.
Завладяващо-страстно, с оголени вени, без дъх.
Всеки танц я взривява до атом и жажда за полет
да достигне небесния връх.

Има много награди в живот от победи надскочен –
статуетки от бронз на девойки, които летят.
Със зората се буди и чайникът щом заклокочи,
се покланя пред целия свят.

Щом разтвори ръце тишината изригва от звуци,
а плътта полудява и тръпне от страстния танц.
Става малка прашилка любов в поднебесния ручей
и светът омагьосан е в транс.

Тя е млада жена. И танцува щом седне на стола.
Инвалид е в очите на слепите. Те са във грях.
Тя танцува (макар прикована по Божия воля)
със душа, полетяла без страх.

СОКРАТ

Илияна Каракочева

Зеленото око на планината ме гледаше иронично. Тишината проникваше в дробовете ми като опасен дим. Бягството изглеждаше успешно. Ала само на пръв поглед. Спомените и усещането за срутване на всички лавини в душата ми носеха аромата на разруха, отчаяние и гняв. Към себе си – неудачника, малодушника, в който ме бе превърнала една жена.

Зеленото око на планината гърхаше с мигли от бели перести облаци, а аз стоях като един от пъновете наоколо. И на тях, и на мен бяха отразили душата, и сега трябваше да се справим с което бе останало. От дънерите можеше след дъжда и слънцето другата пролет да поникне дръвче, но душата ми нямаше да роди отново любов, усмивка, надежда.

Седнах на най-близкия пън. Срещу мен тъгуваше дебел дънер, подпрян на челото на голям мъхнат камък. Мислех да извадя нещо за хапване, преди да продължа към хижата. Сякаш с кожата си усетих шумолене, толкова леко и внимателно, като че ли духовете на моето минало пристъпваха към гърба ми, за да забият острите си ками до дръжката. Зеленото око на планината бе затворено, облаци стискаха побелели мигли. Мечка? Опитах се да не мърдам и да чакам, когато ми се искаше да тичам през глава, да крещя и да хвърлям камъни. Мигове, по-дълги от най-дългия тунел в света. Тишина, увиснала между клоните, и шум по тревите като отровна змия между къдриците на спяща истина.

Затворих очи. Тръгнах сутринта към планинската хижа с уговорката да работя при хижаря, за да избягам от себе си и да скъсам връзките си с онзи свят, в който грозотата и предателството бяха изгорили всички мостове към слънцето.

Кюлчета оловна тишина капеше между слънчевите лъчи, шумът беше някъде до крака ми. Само една дума се въртеше в ума ми – „глупак“. Истинската планина не е научнопопулярен филм по телевизията.

Още няколко минути. Движение към камъка. Отворих с ужас очи – „гръцка“ костенурка бавно, с усилие се катереше по полегналия на едно рамо камък. Потта се стичаше по челото ми и дори краят на заплетената ми дълга коса беше мокър. Искаше ми се да се смея, да викам, да си ударя няколко шамара, но вместо това мълчах и съзерцавах внимателно усилията на Сократ (Бог знае защо тогава го нарекох така, дори няхах идея момче или момиче е животното), който бе решил да стигне до плоското място на каменната „чиния“. Потърсих с очи какво го привлича там – бе китка аро-

матни ягодки, скрити между дънера на дървото и камъка. Съжалявах, че нямам камера да го снимам. Бавно, упорито, Сократ достигна целта си, отхапа част от вкусния плод и спря. Повдигна глава и ме погледна. Какво ми казваше този спокоен взор, опрян право в душата ми? Същото, което ми повтаряше и зеленото око на планината – истинските мъже не бягат – те продължават напред, лекувайки любовните рани с нови. Не бе лесно, но нима беше леко на този горски пътешественик да стигне до вкусните ягоди? Той можеше да се задоволи с нещо друго, лесно достъпно и питателно, но се катереше по камъните, изминаваше дългия път между тръните, защото искаше точно това. А аз какво исках?

Гледах костенуркото и се връщах назад към предишните месеци. Болката ме удари право в гордостта.

Станах и поех към хижата наблизко. Сократ ме изпрати с поглед, пълен с насмешка.

На другия ден станах рано и започнах да работя каквото ми нареди бай Иван. След няколко часа мускулите ми пареха, а уж се имах за „мъжкар“.

– Почини си малко, разходи се – смили се над мен балканджията.

И аз се отправих отново към онова място, където вчера бях оставил Сократ. Зеленото око на планината сега беше пълно със светлина. Седнах пак на дънера и зачаках. Скоро усетих познато шумолене. Обзе ме радост и ми се стори, че и животното се зарадва на моето присъствие. Погледна ме спокойно и се отправи към ягодите, а аз започнах да му разказвам как стигнах до тук – говорех бързо, сякаш се страхувах да не избяга, думите се препъваха в болката ми, с всяка изречена истина ми олекваше и слънцето все по-светло се промъкваше между клоните на мисълта ми. Щом Сократ всеки ден успяваше да се справи, трябваше да успея и аз.

Погледнах часовника си – минаваше час, откакто разговарях с горския мъдрец. Време бе да се връщам.

Дните минаваха, разговорите ми със Сократ продължаваха спокойно и лично. С него споделях всичко, което измъчваше душата ми. Костенуркото ме слушаше, похапвайки ягоди, понякога ме поглеждаше намръщено или питащо, и разбирах, че съм минал границата. Тръгнах си спокоен, имаше ягоди поне за още няколко дни.

Сега ми се струваха смешни напъните на майка ми да ми осигури скъпо платен психолог или на баща ми да ме изпрати при роднини в чужбина. Работата в хижата, разговорите със Сократ и бай Иван правеха мускулите и мислите ми твърди като стомана.

Групата богаташи се изсипа внезапно в събота преди обяд. Това не бяха хора, дошли да се къпят в зеленото око на планината, нито същества, които виждаха красивите мигли от облаци на утрото. Те бяха точно копие на онази красавица, която искаше всичко, сега и веднага, а после захвърляше омръзвалата прищявка, без значение дали е човешко сърце или златна гривна.

Още след поздравя най-възрастният викна настрани Бай Иван и започна да му говори поверително. Останалите седнаха на масата, извадиха питиета и мезета, очаквайки хижарят да ги забавлява като циркова маймуна срещу няколко банкноти.

Стиснах юмруци и се приготвих да тръгна, както обикновено, за среща със Сократ. Потърсих бай Иван да се обадя, но беше изчезнал някъде. Появи се след малко с торба в ръката. Кимнах му и забързах към специалното ми място за размисъл.

Седнах задъхан на камъка. Сократ го нямаше. Огледах се. Нямаше я и китката узрели ягоди между мъхнатия камък и дънера. Мисълта срязва сърцето ми на кръст. Някой бе прибрал горския мъдрец заедно с ягодите. Тръгнах в няколко посоки, надявах се да настигна този, който го беше взел – никаква следа.

След два часа се върнах бесен в хижата. Богаташите бяха порядъчно пийнали, а шофьорът им седеше с бай Иван. Хапваха печена на жар питка с домашно сирене и мъжът изпадна във внезапно откровение.

– Сетили се да обикалят планините за костенурки. Всичките им пари не могат да излекуват гадостите, които са правили цял живот. И двамата умират – с поглед посочи мъж и жена от компанията. Пият кръвта на нещастните животни и се надяват да продължат да мърсуват още дълго на тая земя.

Човекът остави залька си и плю презрително. Не усетих как за минута се намерих в бараката с инструментите. Торбата, която донесе бай Иван, лежеше вързана до вратата. От нея се носеше едва доловим аромат на ягоди. Сократ!

Грабнах го, минах през задната стълба, хванах раницата и по най-близката пътека поех надолу към селото. Нямаше да им дам горския мъдрец. Знаех, че няма да оцелее в малкия ми апартамент. Не знаех какво щях да направя, но бях уверен повече от когато и да било, че щях да направя каквото е нужно, за да го спася, както той спаси мен.

Докато седях пред селската кръчма и размишлявах как да постъпя, мина колата на богаташите. Шофьорът ми свирна, махвайки с ръка.

Зеленото око на планината се усмихваше, а слънцето къпеше душата ми. Сократ похапваше ягодка срещу мен и ме гледаше топло. Не всичко беше изгубено. Все още – не.

ЕДИН ПРОЗОРЕЦ В ТЪМНОТО НЕ СВЕТИ

Райна Недялкова-Качулкова

Един прозорец в тъмното не свети.
Домът е празен, тъне в тишина.
Стопаните заминаха далече,
заключена е входната врата.

Понякога край този дом минавам,
но няма никой, пусто е сега...
Две катерички палави играят
и вятър носи есенни листа.

Търкалят се сезоните. Минава
времето като нечакан влак
и само спомените топлина навяват...
Животът и мечтите не текат назад.

УЛИЦА „ОТЕЧЕСТВО“

Елена Пеева-Никифоридис

Улица „Отечество“ е скътана в едно малко родопско градче. Познавах всички хора, които живееха на нея. Усещах аромата на цветята през оградите. Там научавах истории, които помня за цял живот. Това не беше просто улица, а сцена, изпълнена с колоритни образи и пъстри багри. Тя беше моята първа детска енциклопедия за големия и още непознат свят.

На улица „Отечество“ живееше моята баба. Там прекарвах летните си ваканции. Всичките ми детски игри са събрани на нея. Като я сравних с енциклопедия не си мислете, че е голяма и дълга. За мен тогава тя започваше от тъгля и свършваше до черквата. На няколко крачки зад тъгля беше центърът на града. А какво имаше зад черквата – не знам. Целият декор на улицата бяха девет къщи и три чешми с топла и студена минерална вода, която разточително течеше ден и нощ. Тези чешми все още ги има, но вече са почти пресъхнали. Само едната леко църцоли (така казват на родопски диалект, когато едва-едва тече вода). Каква красива дума и колко тъжна гледка. Около тези чешми винаги имаше хора – перяха, миеха се, разговаряха или просто, ей така, гледаха силната струя вода и й се радваха. Да им се чуди човек. А може би са усещали, че някой ден ще пресъхнат. Водата имаше сладък вкус. Баба ми я наричаше блага, като че беше блага ракия. Никъде другаде по света не съм пила блага вода. Скъпа вода съм пила, но блага – не.

Всъщност, не за водата, а за хората, които пиеха от нея, искам да разкажа.

Щом пристигнех от големия град, още от тъгля виждах баба да ме чака пред портата на старата къща, пъхнала ръце под престилката. Имах чувството, че откакто ме е изпратила миналото лято, не е мръднала от там, чакайки ме. Белите й коси бяха грижливо прибрани под шамията и затова тя никога не ми е изглеждала стара. Щом ме видеше, отваряше ръце, за да ме прегърне. И сега все още ми липсва това разстояние от тъгля на улица „Отечество“ до прегръдката на баба. Къщата й миришеше на билки, които тя сама събираше и сушеше по дървените первази на прозорците. Около къщата в чуден безпорядък се кипреха саксии с мушкато. Над дървената порта имаше забит голям пирон. На него баба окачваше стария ръждясал ключ от къщата, когато идваше при нас на гости в града. Понякога липсваше от дома си с месеци. Един ден я попитах защо не взима ключа със себе си. Тя се усмихна и каза: „Всеки е добре дошъл в моята къща, дори когато ме няма“. Никой никога не посегна на къщата й. Когато баба си беше отиш-

ла вече от този свят, дойдоха едни хора с булдозери. Събориха къщата, за да изправят улицата, която и до ден-дневен е все още крива. По-точно дразнеше ги предизвикателно окаченият ключ. Беше настъпила епохата на алармените системи и той бодеше като трън в очите. Напомняше за едно друго време, в което на улица „Отечество“ се живееше спокойно.

Първата къща до тъгла беше на баба Марийка – билкарката. Тя лекуваше всичко и всички с тревичките от нейната градина. Преди да откъсне илача дълго му говореше нещо. Баеше ли му, пееше ли му, само тя си знаеше. Погальваше го и чак тогава го откъсваше. Хорските болезки влизаха в двора и оставаха завинаги там, омагьосани от игликата, хвойната, здравеца и добрината на баба Марийка. Колко дълго е живяла – не знам. И днес все още си я спомням как достолепно носеше селската си носия. Седеше на припек сред цветята, скръстила старчески ръце над везаната престилка, която сякаш беше проекция на градинските багри.

До нея се жълтееше гръцката къща. Наричаха я така, защото там бяха настанени гръцки политемигрантски семейства. От техния балкон наблюдаваха отвисоко събитията на улицата. Общуваха предимно помежду си. Български знаеха малко и грешно. Отпиваха от кафето и въздишаха по Гърция. Имаха четири дъщери, които много говореха и още повече се кикотеха.

Един ден балконът опустя. Кепенците останаха спуснати. Гърците си бяха заминали за родината, за да си търсят тяхното Отечество. Странно нещо е човекът. Обиди се на държавата си и хоп, смени я с друга. Настани се в новата, седне на някой балкон, а погледът му все към майката земя. Мине някоя и друга година, кажи-речи един живот, и отново се завръща там, откъдето е тръгнал.

Случи се така, че след много години открих нашите гърци в едно селце до Кавала. Посрещнаха ме. И трапеза сложиха. Живееха в ниска къщичка без балкон, на една прашна и безлична селска уличка. С честен труд си изкарваха прехраната. Дъщерите отдавна се бяха омъжили, а грижите бяха секнали смеха им. Разговорът ни се въртеше все около улицата – кой, кога, как... Цяла България за тях беше улица „Отечество“. Изпратиха поздрави на всички. Но тези всички отдавна ги бяха забравили. На раздяла им оставих бутилка с вода от нашата улица. В очите им се появиха сълзи. Разбрах, че освен блага, водата може да е и сълзлива. По някакъв техен си начин нашето Отечество им липсваше.

Под балкона на гърците се намираше циганското училище. То си беше чиста местна измислица, но съвсем като истинско. Съществуваше само един месец през лятото. Всички ученици, на възраст от 5 до 15 години, бяха

в един и същи клас. Имаха си учител, черна дъска и няколко вехти чина. Учебният ден започваше и свършваше според настроението. От време на време притичваха майки, които отвеждаха или довеждаха някое цигане. Други им носеха ядене. Някои идваха да ги набият за нещо, което само те си знаеха, и ги оставяха сополиви да продължат обучението. Цареше неопикуема връва, смях, песни, караници, шамари. Вратите и прозорците бяха широко отворени, а вътре се твореше нещо като циганска цивилизация. И цялото Отечество миришеше на циганско.

От другата страна на бабината къща живееха Ферда, Мехмед, Алиш и Фатма. Те бяха помаци. Много ги обичах. Бяха най-чистите хора, които познавам. Фереджетата им светиха от белота, а къщата миришеше на сапун, грейнала от алените халища, с които беше застлана. В тази къща Коранът се спазваше и уважаваше, въпреки че никой не го беше чел. Като повечето помаци, и те не знаеха турски. Бай Мехмед беше ходжа. На какъв език е служил, само той си знае и един Аллах го е разбирал. Забулени във фереджетата, те живееха скромно и мечтаеха за Турция. Никой от тях не беше ходил там. По онова време това беше невъзможно. Имаха си своя, измислена Турция – шарена, шалвареста, лъскава. Не я натрапваха на никого. Само въздишаха по нея. Говореха за тази своя Турция така, както баба ми говореше за Рая. Не страдаха по нея, защото вярваха, че като умрат, ще я видят на небето.

Помаците мечтаеха да имат нова къща и то не в Истанбул, а на улица „Отечество“ – до чешмата с топлата вода и черквата от другата страна. Построиха я със задружния труд на всички комшии. Незабравими останаха за мен вечерите около тлеещия оджак с насядалите по миндерите кадъни. В жарта се печаха сипкави балкански компири. Около огъня се говореше за Библията, за християнството, за Мохамед и Корана. Не спореха, а разказваха. Баба ми знаеше най-важното от Библията наизуст, а Мехмед сравняваше притчите с тези от Корана. Ние децата слушахме и се мъчихме да си представим що е Бог. Всичко, което знам за двете религии, е от тези вечери при Ферда и Мехмед. Научиха ме на търпимост към вярата на другите.

След това дойдоха едни времена, когато на помаците задължително сменяха имената. Ферда стана Теменужка, Мехмед – Методи и т.н. Забрашиха им да носят фереджетата и да мечтаят за Турция. Имаха късмет, че не знаеха турски. Беше забранено да се говори на този език. Тогава те зазидаха голямата входна порта откъм улица „Отечество“. Обърнаха гръб на улицата и влизаха в къщата през малка задна вратичка.

По-надолу беше влашката къща. В нея живееше нана Боча с цялата си рода. Откъде бяха тръгнали тези хора, накъде са отивали, та са стигнали до

нашето Отечество, само те са знаели. Имаха си свой език и нрави. Свои носии и свои сватби. Най-хубавите и най-големите сватби бяха влашките. Голям род бяха, големи сватби вдигаха. То не бяха дарове, то не бяха коне, свирки, гости, песни – три дни и три нощи. А влашко погребение не помня. Може и да не са умирали. Веселейки се са забравяли, че идва и краят.

Имаше един дядо Коце. Лятно време ходеше с шаечни дрехи и астраганен калпак. Нана Боча правеше червени захарни петлета, а той ги продаваше цял ден из града. Нареджаше ги върху дървена дъска, закрепена с кожени каишки на раменете му. Сред петлетата стърчеше китка босилек, за да гони с аромата си мухите от лакомствата. Вечер дядо Коце се приближаше уморен и одрезгавал от викане. Петлетата, които не беше продал, ги раздаваше на нас, децата от улицата. Не знам какво общо имат захарните петлета с влашките традиции, но за мен те са най-сладки, когато ги продава човек с астраганен калпак.

Има една прекрасна картина в музея на Златю Бояджиев. На огромно платно художникът е нарисувал целия колоритен живот на тези хора. Там единствено липсва дядо Коце с червените петлета. Златю не е имал щастieto да си близне от тази вкусотия. Иначе със сигурност щеше да го нарисува в средата, а около него цялата тази влашка сага, завъртяна в космическия кръг на своята съдба.

Къде изчезнаха тези хора – така и не разбрах, но те все още населяват спомените на моето детство и ме радват със захарните си петлета.

В две съседни къщи от другата страна на улицата живееха две Марета на моята възраст. Аз винаги имах по едно Маре на разположение. Когато едната беше заета, другата идваше да ми прави компания в игрите. Заставах между двете къщи и се провиквах. Свободното Маре изскачаше отнякъде босоного и игрите започваха. Откакто са пораснали, Маретата изчезнаха някъде по големия свят и са залостили къщите си в Отечеството.

До тях имаше друга къща, която през лятото се пълнеше с курортисти от града – предимно арменци. Улицата се огласяше и от техния говор. Мъжете бяха бръснари и упражняваха занаята си през цялото лято по балконите. Миришеше на прясно сварено арменско кафе и бръснарски одеколон. Като дете много падах и коляното ми беше вечно в рани. Баба ми винаги викаше един бръснар и той ми слагаше памук с йод върху новата рана. От тогава мразя бръснарите и нафуканите им жени. Те носеха със себе си и шишета с пиявици, които поставяха на болните хора. Все си мислех, че пиявица е арменска дума и ги носят от Армения. Когато след години посетих Ереван, промених мнението си за арменците. Те са велик народ и много обичам мантъ кешек и написаното от Сароян.

Улица „Отечество“ в моя детски свят свършваше до черквата „Св. Богородица“. Беше малка, спретната и ненатрапчива сред този конгломерат от етноси. Съществуваше без да пречи, нито на нея да пречат другите религии. Камбаната биеше всеки ден в четири следобед, но тя не отричаше различния свят в нашето Отечество.

Вечер, когато откъм балкана полъхваше вечерникът и светваха уличните фенери, хората излизаха на раздумка и сядаха на дървените пейки пред къщите. Говореха за работата на полето, за политиката, за рая и за ада – за живота въобще. От време на време ходжата завърташе със замах тежките мъниста на кехлибарената броеница и с това се поставяше началото на нова тема за разговор. От години наред улицата си имаше една Главна тема. Тя не се подхващаше, докато на ъгъла не се появеше Якуб. Той беше толкова черен, че посред бял ден плашеше мало и голямо. Но вечер ставаше част от тъмното. Имаше черна коса, черна брада и носеше на гърба си всичките черни дрипи на планетата. Изглеждаше като великан. Вървеше бавно и мърмореше на някакъв свой език. Никой не знаеше дали е българин или циганин. Името му беше турско*. Усмивката – детска. Цял ден ходеше от къща на къща и режеше дърва за зимата. Якуб не живееше на нашата улица. Само вечер минаваше през нея, за да чуе последните новини около своята сватба. Мечтата му беше да се ожени за принцеса. Кой и кога му беше вкарал тази идея в главата не знам, но години наред цялата улица живееше с проблемите около тази сватба. Това бяха най-щастливите мигове за Якуб. Бог му беше дал радостта и наивността, с които дарява само лудите си чеда. Откъде докъде се простираше тази негова лудост, никой не знаеше. Но тя правеше щастливи и хората около него. Не говореха повече за работа. Обсъждаха се царски дела на лунна светлина. Издигаха се палати, брояха се диаманти, раздаваха се царски служби.

Ние, децата, жадно поглъщахме приказките на по-възрастните и заедно с Якуб вярвахме, че всичко това един ден ще се случи. По празници той обличаше едно старо войнишко сако, цялото окичено с медали. Даваха му ги зевзеците като армагани, изпратени от принцесата. И днес все още, когато гледам церемония по връчване на медали, си спомням за войнишкото сако на Якуб и си мисля, че са изпратени от неговата принцеса. Така или иначе, тези медали свързваха лудостта с нормалния свят. Приказката на Якуб държеше хората на улицата сплотени в някакъв тайнствен заговор. Те бяха различни по вяра, език и нрави, но еднакво щастливи от една измислица. Оскъдна беше красотата в живота им и хората си я създаваха като си съчиняваха истории за принцеси. Тръгваха на път и не си заключваха имотите. Ако не си продаяха петлетата, ги раздаваха на децата от улицата. Мечтаеха за непознати светове. Пиеха блага вода. Циганетата не

само крадяха, но и ходеха на училище. Всяко дете си имаше по едно Маре за другарче. И всичко това се случваше на една малка улица, която за мен започваше от ъгъла, на който вечер се появяваше Якуб, и свършваше до черквата, чиято камбана биеше точно в четири следобед.

Много от героите на тази улица се преселиха в отвъдното. Баба ми казваше на смъртта – Умрешката. Един ден, преди да настъпят големите промени в държавата и на улицата, тя дойде и взе баба. Идваха времена, в които не можеше да си оставяш ключа на вратата. Господ е бил милостив като е спестил това на баба, изпращайки ѝ Умрешката. Вратите се залостиха. Чешмите пресъхнаха. Къщите овехтяха. Дървените пейки се изпочупиха. Децата пораснаха и се пръснаха по големия свят. Сега те живеят по булеварди и авенюта без имена, само с номера, без истории, без приказки. Ако зависеше от мен, бих преименувала улица „Отечество” на улица „Якуб”, с тайната надежда един ден пак да има приказка, която да накара хората да се върнат по домовете си.

Собственикът на последната къща от нашата улица се беше завърнал след четирийсет години емигрантство във Франция. Тя беше буренясала и омотана в паяжини. Баба ми го покани у дома на кафе и домашно сладко. Много искаше да разбере как изглежда животът на нашата улица в неговите очи след толкова време. Никога не можах да забравя думите на този човек. Каза, че много неща са се променили, но хората все още ходят с дървени нальми. Това беше присъда. Разбрах какво е имал предвид, когато се завърнах в моето Отечество, след много години отсъствие. Бях ходила на гроба на баба и на връщане минах през моята улица. Поседнах на една стара пейка. Затворих очи и оставих спомените да дойдат... Усетих мириса на цветята. Чух тихо течащата вода. Чух гласа на баба... Удари камбаната. Отворих очи. Възрастна жена идваше от ъгъла с китка здравец в ръка и отиваше към черквата. Когато мина покрай мен, чух познатия ми тропот на дървените ѝ нальми. Оставих го да отзвучи в мен като последно ехо от миналото.

---

* Б.р.: Името Якуб не е турско, не е и арабско, въпреки че разбира се има български и други мюсюлмани, които се наричат така. То всъщност е еврейско – Якоб, като името на един известен библейски персонаж, който в Библията е Яков, а в Корана – Якуб. Както Авраам става Ибрахим в Корана, по арабска транскрипция; както цар Давид става Дауд, а еврейският цар Шломо става Соломон, а после Сюлейман. Както и Исус, Месията, става Иса в Корана, а името Исус всъщност е гръцка транскрипция на еврейското име Йошуа.

ЕДНА ЦИГАРА ВРЕМЕ

Любов Алипиева

Една цигара време имам. Стига.
Катрана ѝ да вдишам и издишам...
Блажено – между няколкото мига,
преди – „Не те обичам!“ да напиша.

Преди да сгъна листа... отегчено,
преди да се почувствам превиновно
в дочаканото облекчение,
подправено с усещане... отровно.

Умря. На устните ми, като клада.
Остана фас – на никому ненужен.
И пепел от катранена наслада,
че нещо си отива, а е тъжно.

Една цигара време... и ме нямаш.
Жестока ли? Най-искрена съм всъщност.
Жестока е красивата измама –
„Не те обичам!“ да ти кажа късно.

Написах го. А буквите боляха
на бялата хартия като рана...
Най-трудните минути отлетяха.
Една цигара време... и те нямам.

РОЗАТА

Александър Калчев

Не я откъсвай, синко,
ще боли!
И нея ще боли,
и тебе също.
Порадвай ѝ се,
после си тръгни!
Тя просто не понася
груби пръсти.

Чаровна и по форма, и по цвят –
способна е
с дъха си да влудява.
Незабравим,
божествен аромат
и... остра болка,
под гърдите – вляво.

Човешка болка,
преродена в цвете.
Животрептяща нежност.
Красота!
Ще има кръв
не само по ръцете,
когато се докосваш
до мечта.

Не я оставяй, синко!
Откъсни я!
И после
ѝ се радвай до полуда.
В живота има
някаква магия –
и не боли,
когато вярваш в чудо.

ЧЕТВЪРТАТА ЖЕНА

Радостина Ангелова

Оказа се, че у нас има само двеста вълка. Само толкова? Да, ама има и друго... А поленовият дъжд? Олеле, каква красота е това, видях го в Родопите миналата седмица, от боровете. Че какво му е опасното? Ами алергиите, от какво мислите са? А къде слагате затварянето на сградите? Всичко минава през филтри, няма естествено вентилиране. Да вземем да учредим едно движение "Еко-дзвирки срещу кихането", а? Леле как ме разсмиваш, що не се виждаме по-често, бе, хора? Всъщност, какво стана с вятърните двигатели край Калиакра? Неее, то е защото няма държавна политика, затова... Ние си чешем езиците за науката, докато другите я правят. Но други са им държавите, какво да се мерим с тях... И пчелите свършват, изтрепахме ги с тия препарати, сега нямало кой да опрашва. Бе то ние свършваме, та пчелите ли...

Шестимата гръмнаха в дружен смях. Трима мъже и три жени седяха край малката масичка в откритото кафене до църквата. Изгонени отдавна от храма, търговците от векове заемаха всички стратегически места около него. Но причината да седнат тук заедно не беше нито кафенето, нито църквата, а слънцето. След изнурителната среща в полутъмната зала на академията и проточилите се дебати в името на науката, душите на всички копнееха за нещо истинско.

Трима мъже и три жени, но когато умовете на хора като тях бяха заети с работа, бяха безполови същества. Водеха един през друг някакъв външно несвързан диалог, но той напълно съответстваше на вътрешния им свят. Радваха се на интелектуалното си познанство и – поради случайността на срещата им – се опитваха да разменят колкото се може повече мисли за по-кратко време. Не пустословеха, не се надскачаха, макар в техните среди да си беше нормално и това. Може би причината беше, че рядко се виждаха, така че очите им бяха отворени само за меда, но не и за жилото, което всеки носеше в себе си.

– Едно цветенце, баби?

Тъкмо станал да купи цигари, мъжът с бялата коса погледна по посока на гласа, но нямаше никой. Сведе очи надолу и видя крехката баба в черно, която държеше малка кофичка с бели нарциси. Беше толкова мъничка, че чак се притесни и я огледа от глава до пети. Нищо особено, просто много мъничка, много възрастна, много автентична баба със забрадка и вълнени дрехи в обедната жега стоеше пред него.

– Таман съм ги брала, ей на... При църквата съм тръгнала, ама ако искате...

Професорът – мъжът с бялата коса, беше истински професор и отвън, и отвътре – се усмихна мило. Не можеше да устои: често жена му се караше, че не подминава просяк и особено – възрастна жена, без да им даде каквото иска. “Мафия са, не разбираш ли?” – тръскаше грива тя, ядосана искрено. “Нали знаеш защо го правя? – всеки път търпеливо обясняваше той – Приличат ми на майка ми. Ако беше жива, можеше и тя да е на тоя хал...”

Бабата – с онзи нюх, който децата, болните и животните имат – разбра, че срещу нея стои добър човек. Светло беше край лицето му, не само заради бялата коса. Усмихна се и тя. Вдигна възлестата си ръка, в която времето беше издълбало спомените ѝ, и доверчиво каза:

– Виж каква красота са, баби.

В ръката на старицата се кокореше шепа сняг – толкова изумително бял беше нарцисът.

– По колко ги даваш? – мъжът говореше внимателно. Искаше тя да го чуе, но не искаше да я счупи.

Беше най-крехкото нещо, което напоследък беше попадало пред очите му.

– Мислех по петдесет стотинки, ама колкото дадеш, ако са ти много...

Не въртеше номера. Не каза “Петдесет стотинки – като за тебе, иначе са по лев”. Беше набрала цветята от градината си. После пътува с автобуса от онова, което някога се наричаше село, а днес – квартал, смени автобуса с тролей и на здрачаване щеше да измине същия път обратно. Ако Бог решеше – кофичката ѝ щеше да е празна. Ако не – щеше да остави непроданите нарциси под лозата навън на хладно, а утре да дойде пак.

– Я дай тук на всяка жена по едно цвете, да ги зарадваме, нали така?

Мъжът с бялата коса се отмести още назад и направи път на бабата. Тя огледа внимателно всяко цвете, избра най-хубавите от кофичката и ги подаде на професора. Само миг – и очите на всяка от трите жени на масата станаха различни, котешки. Още миг – и всяка от тях, както всички жени правят, поднесе цветето към лицето си и вдъхна.

Оу, страшен си... Как се сецаш винаги какво да направиш? Ми те студентките ги учат, нали знаеш? А, студентките, ти виждала ли си жена му... Не му трябват на него студентки с тази красота у дома. Помниш ли като поливахме дисертацията на Панчев, беше му рецензент, дойде с нея... Помня, помня...

Професорът извади банкнота от два лева и я подаде на бабата. Бабата я взе, посмачка я между пръстите си и каза:

– Че нямам да ти върна, баби... Таман идвам, нямам стотинки.

И пак се усмихна.

– Да ти дам още едно цветенце, а?

– Да ми дадеш, ама няма четвърта жена, какво да го правя?

Старицата поогледа масата и немощното ѝ гласче съвсем изтъня:

– Няма...

Насядалите изведнъж обърнаха внимание на думите им. Слънцето напичаше нарцисите и те ухаеха диво и нежно. Изведнъж професорът, сякаш решил най-сложната математична задача в света, се оживи:

– Че как да няма четвърта, къде гледам аз?

Наведе се съвсем, взе едно цвете от кофичката на бабата и ѝ го подаде:

– За теб е. Ти си жена, нали така? Сега сметката е точна.

Бабата погледна към добротата му и се сви. Заприлича на точица. Взе цветето от ръката му, помириса го – както всички жени правят – и вдигна безцветните си очи отново нагоре. Масата беше стихнала.

– За пръв път някой ми подарява цвете, сине. Цвете за мен. Благодаря...

Взе кофата с нарцисите в едната си ръка и – стиснала цветето в другата – обърна гръб на хората и заситни към храма.

ИЗБЯГАЛОТО ЛОЗЕ

Александър Калчев

Сън ме не хващаше. Въртях се в кревата и мислех глупости, мислех глупости и се въртях от една страна на друга, докато отведнъж скочих и навлякох анцуга. Неслучайно го бях нагъпкал в раницата, тръгвайки за село. Още от бабино време си знаех, че лете без дрешка не се ходи. Изведнъж реших, че трябва да стана и да изляза. Не го ли направя, погледът ми цяла нощ щеше да се блъска в стените на стаята като муха без глава и със сигурност щях да срещна утрото с ококорени и подути за сън очи. А през деня да заспя бе изключено. Въобще не можех да спя денем и като резултат от всичкото нощно халосване, щях да се чувствам като пребит.

Как ми хрумна да тръгна за язовира, хич не се и мъча да си обяснявам. Станах, нагребих такъмите – то пък едни такъми – една стара сгъваема въдица още от ученическите ми години – и потеглих по никое време към водоема в горния край на селото. Все щях да намеря някой мамул с млечна царевица от кукурузищата около язовира. Не, че съм някой голям рибар. Ако погледна назад във времето, количеството купена от мен риба стократно превишава количеството на уловената, но все пак човек трябва да си измисли причина за да оправдае поне пред себе си действия като това. Среднощен риболов през септември... Аз денем едва улавях по някоя таранка, та нощем ли. Ама на човек, особено на такъв като мене, скимне ли му, няма удържане.

Септемврийските нощи са особени нощи тук. Лятото е в края си, но земята така се е напича през деня, щото след полунощ я усещаш как тя излъчва погълнатата дневна топлина, отдавайки я на нощта като изкусна любовница. Въздухът още е хладно-топъл, ако това може да се приеме като някакво допълнително определение към качествата ѝ, а обичайният вятър просто го нямаше никакъв. Това ме подкрепяше в пътя през полето да продължавам да обирам лепкавите плодове на репая с крачолите си, макар и да знаех какво чистене и чоплене ме очаква после. Тия малки бодливи таралежчета със закривени върхове на бодлите бяха големи душмани. Така здраво се вкопчваха в плата, че ти трябва ако не всичкия, то половината си инат да вложиш, за да ги изчистиш, проклинайки естествено неспоко-саната си прищявка за среднощен рибарлък. Беше новолуние и луната я нямаше никаква. Впрочем, имаше я, но това бе по-скоро едно невзрачно скъпернически тънко резенче от изстискан вече лимон, отколкото небесно светило. То така и светеше, тънко и пестеливо. И въпреки това тъмнината

беше приятна. Звездите грееха много по-ярко и отчетливо, като светлината им допълнително разреждаше мрака и правеше нощта още по-приятна и красива. Избегнах захода през стената и, за да не бъда забелязан от пазача – чувал бях, че има въоръжен такъв – минах отдясно. Там хрусталаците не само бяха по-многобройни, но и по-гъсти. Точно за да прикриват такъв пишман браконьер като мене.

Чинията на язовира лъсна отведнъж, гладка и лъскава като разтопен асфалт. Толкова беше тихо, че се страхувах от шума на собствените си крадливи стъпки. Избрах си едно малко заливче, седнах в сянката на хрусталака и оставих торбата с такъмите до себе си. От лявата ми страна имаше малък воден ръкав от стар дол, който бе значително по-благоприятен за хвърляне, но там хрусталакът бе по-рядък и осветеността много по-силна. Не беше за мен, но все пак го имах предвид при евентуално бягство от полесражението...

Вместо да се подготвя за рибарлъка, въобще забравих за такъмите, подложих якето си и се излегнах по гръб в гъстата трева. Сключих ръце под тила си се загледах в небето отгоре. Картината на звездния океан беше приказна. Унесох се, захласнат от неудържимия оркестър на щурците и омагьосан от светлината на нощта, звездно-лунна каскада от проблясъци и отблясъци.

Изведнъж чудото бе нарушено от удар на нещо тежко в земята, придружен от кратък плисък на вода и приглушена сочна псувня. Още незагълъхнала в тишината, аз бях на крака и, награвил якето и торбата, тичах по закона на всемирното свинство точно срещу човека, който го бе предизвикал, вместо да направи обратното. За секунда се озовахме един срещу друг, аз вкопчен в пешовете на винтягата му, а той почти увиснал на раменете ми, здраво стиснал с костеливите си ръце ръкавите на и без това вехтия ми анцуг.

– Ей, момче, пусни ме бе! Пусни ме, че пак ще падна в тая тъмница. И без това задникът ми е мокър. Паднала е росата и сега всичко е лъзгаво. Чу ли ме как се суринах?

Пуснахме се от неволната прегръдка и започнахме да се разглеждаме в тъмното. Пред мен стоеше някакво старче, изглежда подминало отдавна седемдесетте, но доста жилаво за възрастта си. Малко по-долу, до самата вода се виждаше силуета на заметната въдица, а в тревата на брега бе захвърлен грубо одялан кривак, който би могъл да служи за много неща...

– Слушай, дядка, я дай да му приседнем, че както сме се набримчили тук, отвсякъде се виждаме. Пък и ти, гледам, си хванал нещо, а аз още не съм почвал.

– И аз това ти се чудя, чоджум. Видях та още като пристигна. Гостенин си имам, викам си, ама гледах да та не изплаша. Па ти като седна, не мръдна. После изчезна. Уплаши ме, бре, половин час мина, ни въдица хвърляш, ни шумка шумва окол тебе. Тръгнах да видя да не ти е станало нещо и се подлизнах...

– Това ли било? Акъла ми изкара. Помислих, че пазачът ме е издебнал – разправят, голяма откачалка бил. Оставаше и по кметството да се разваме. Ти познаваш ли го?

– О, знам го аз. Един такъв – не ти е работа. Само дебне хората, а уж рибата пази. Завчера гърмял по едни с лодка. Стреля и хич не мисли, че може да извади на някой окоото. И в областния вестник писаха даже какъв катил е. За едните сто лева, дека му плащат, човек затрива. Като едното нищо...

– Аз, да ти кажа, да се разкарам дойдох – оправдателно, като ученичка смутолевих аз. Когато не мога да заспя, до язовира идвам. За риба уж. После, като се върна, спя като къпан. От малък си го обичам тоя язовир, още като гьол го помня...

– Ама ти тукашен ли си, бре момче? Непознат ми се видиш. За ябанджийче та взех. То, тука сякакви идват. Забранено е, но идват. Ей там, горе до нивата оставят колите, заключват ги и напарат къде водътъ. Я, сядай, сядай да се разприкажем малко. Та тукашен си, викаш...

Приседнахме на росната трева, която в тъмното изглеждаше черна, и го ударихме на приказки. Старецът се поразрови из пазвите на винтягата си и измъкна оттам някакво пластмасово шише, не знам вече тристаграмка или половинка.

– Ха наздраве! – отпи и ми подаде шишето.

– Наздраве, дядка! От здраве да се не отърваш! Какво да ти казвам... Абе и тукашен, и не толкова тукашен съм. Идвам от дъжд на вятър да си видя къщата и да опитам буренаците да махна, това-онова да потегна. Пък и да видят хората, че човек се върти из двора. Тя, къща без хора не може. Напуснат ли я хората – и тя си отива. Покривът хлътва. Циглите се пукат. Прокапва. Таваните падат. Абе на тебе ли да го обяснявам...

– А, не на мене. Не на мене. На тебе си го казвай. И по-често си го казвай. Аз твоята къща нема да я гледам... То къщите на половината село опустяха, та с твоята една в повече или по-малко, няма да му проличи много... Та ти от кои беше?

Казах му името на баща си, починал преди десетина години, и даже в тъмното пролича как старецът трепна. Даже ми се стори, че се усмихна на някакъв внезапен спомен и плесна с десница коляното ми.

– Лекси, ти ли си бе? Боже, не можах да те позная в тая темница. То и на видело пак щеше да е така, ама нейсе. Е, па повня го бай Делчо, Бог да го прости, ка да го не повня. Бригадир беше. Добър човек! Справедлив човек. Като раздаваше личното (личното беше декар-два царевица или парцел за бостан, или за зеленчукова градина – нещо като частно стопанство), никого не оцетяваше. Все ще дадне някой ред повече, ако не е поникнал редовно или е пропуснат при сеитбата... И майка ти помня...

– Бог да ги прости! – побързах да го прекъсна и да се спася от поредните словоизлияния. Няма ги вече и двамата, ама хубаво е, че има с какво да го помните. Никой няма вече, всички си отидоха.

– Няма да те питам ти мене помниш ли ме, щото ти още като ученик избяга от село. Бай Иван съм аз, ама къде ще ме знаеш, не сме роднини... Чакай, нали и брат ти беше в София. Там ли е или е хванал чужбината?

– Беше. И него го няма вече. Замина и той. За оная чужбина – вдигнах ръка към небето и посочих сребристия млечен път.

– Той ли беше по-малкият?

– Не, по-големият беше.

– И сега как се оправяш?

– Оправям се, както дойде... Ама май не се оправям много-много. То да гледаш къща на село от София е все едно да се самозалъгваш, че правиш нещо. Едва се оправям с бурените по двора и в градината. Но пък оставя ли ги, хептен всичко ще запустее.

– А лозето, лозетооо – гледаш ли го?

– Гледах го, докато бе жива майка ми. Първо продадохме магарето. И овцете продадохме. Последни си отидоха кокошките. А лозето го помъчих две-три години след това и го зарязах. Отидох на следната година – ако щеш вярвай, но ядох грозде. Тук-там, но имаше. На следващата бе вече подивяло. Жал ми стана... Оттогава не съм стъпвал там... Загинало е сигурно.

– Загинало, вятър. Лозето е божи дар. И то, като човека, изоставиш ли го – бяга от тебе. Сигурен съм, че е избягало. Ако не ми вярваш, отиди някой ден и ще видиш, че го няма там. Остават само коловете с теловете, да напомнят къде е било. А със сигурност и коловете вече си ги е присвоил някой. Ако и те са изчезнали, тогава има да се чудиш къде аджеба е било. Малко по-насам или малко по-натам... Или почваш да се съмняваш да не си сбъркал мястото.

– Точно от това ме е страх, че няма да го намеря вече. Десет години минаха – виновно си признах аз и пак отпих от шишето, което услужливо ми бе подал старецът.

– Можеш да ми се смееш, ама и моето избяга. Сега ще ти разкажа. Изчака ма да стана на седемдесет и избяга ваджията. Избяга бе, избяга...

На човек много неща му бягат. Ей така, както си ги има и... ги няма. Пиши ги бегали. На кой жената побегнала, на кой съвестта, на кой човешчината... а има и такива, на които и акълът им побягва, ама те не се усещат и така си я карат, докато дишат. Излиза, че можело. Много неща му бягат на човек през живота, ей... Много. Ама то, от човека си иде... Та за лозето ми идеше дума. Ако не бе станало с мене, никога нямаше да повярвам, че лозе може да бяга.

Обидих го аз. Обидих го. А то ми се разсърди и като че ли крака сдоби – избяга. И да ти кажа, Лекси, не стана отведнъж. Побоях се аз по някое време, а то като любовница. Видяло ме, че съм отслабнал и нямам оня ищах да го гледам повече, взело та разбрало, че не ме бива за него вече. Нито да го работя, нито виното му да пия. И си тръгна. Пред очите ми си тръгна. За три години отиде, та се не видя. Ти поне си в София, друга работа си имаш, ама аз... то, горе на баира ме чака, аз долу в селото само се каня на лозе да ходя. Ама като ме не бива... Едно копане пропуших, второ копане пропуших и като на третия път отидох – буренът го беше превзел вече. То се бе съпротивлявало горкото, но останало не рязано и не копано, вече бе тръгнало да бяга. Още се чудя – от бурена или от мене.

Щото буренът е като боа. Знаеш, има такива змии – бои им викат, по телевизията съм ги гледал. Страхотия! Не са нашенски, южноамерикански май бяха, ама змии ти казвам. Не са отровни, но убиват всичко живо по пътя си. Обвиват го в прегръдката си, напрягат страхотното си мускулесто дълго пет-шест метра тяло, задушават го, убиват го и го налапват ей тъй – цяло целеничко. После спели. По седмица ли, по месец ли, не повня.

Та и буренът така. Прегръща главините отвсякъде и бавно ги поглъща, боата му с боа. Влагата им изпива, храната им изяжда, въздухът им отнемва. Нито некой го сади, нито некой го копа, ама той си расте и се поголем и по-голем стая. Като кърлеж расте. От липсата на вода, слънце и въздух силата на лозата намаля, намаля и листата ѝ стават все по-бледи и все по-жълти, досущ като болнави хора. Тогива лозите побягват. От всяка главина е останала поне по една по-читава пръчка, която рязко се протяга встрани от реда и по-далече от бурена, където е по-чисто и по-светло. Там, където опира в земята, си пуска коренчета, които след време почват да я подхранват, и връзката с майката главина прекъсва. Всяка главина пуца по една такава пръчка. Пръчките, подивели от страх, продължават движение-то си все по-надалече и по-надалече от лозето, пускайки нови и нови коренчета, докато лозето остане далече, далече от там, където е било. Само,

задушено и мъртво. То не е и лозе вече, какво лозе е то. Лозите са избягали, а главините вече са се превърнали в загнили и никому ненужни пънове.

Та така с моето лозе. Хем съм тук, хем съм си в село. Всичко, всичко е до времето си, момчеее. И с хората е така. И с мене е така, и с тебе така ще бъде. Мислиш ли, че с твоето лозе не е станало същото? Отиди и провери, ако не вярваш. Щом си намерил време до тука да додеш, можеш и него да потърсиш некой ден. Не, че ще го намериш. Но ей така, иди – потърси го. Аз съм сигурен, че е избягало.

Беше ми студено и хладно, и тъжно едновременно. От изток мракът посивяваше. Неусетно беше излязъл ветрец, който щеше след малко да прогони мрака и да докара утрото. То пък щеше да ме свари не само без риба, но и настинал.

– Слушай, дядка, скоро ще съмне. Кой каквото хванал-хванал, но не е ли смешно да ни сварят пазачите, че сме седнали край водата на приказки, а не ловим? Мислиш ли, че ще ни повярват, че сме дошли да си поприказваме... По-старият и аз чух, че бил много откачен. Щом и по хора е стрелял, колко му е да ни светне и нас. Все един ден ще уцели някого. Не ща да ме разнасят утре из селото за няма нищо. Хайде, аз се налових, ще си тръгвам.

– Ами, ти си бегай, аз ще поостана още малко. Па прощавай, че ти изгубих времето... Поне въдицата да беше хвърлил... Я чакай, чакай. Не може ей така да си блъскал пътя залудо.

Слезе до водата, бръкна в нея, сложи нещо в една пластмасова торбичка, леко за годините си изприпка при мен и я тикна в ръцете ми.

– Вземи, вземи! Хем да не си капо, хем и да знаеш за какво си идвал. Ей тука, нагоре по ръкава мини, наспроти храстите. Не се вижда от фургона и направо на пътя излизаш. Не минавай през тревата. Не само не можеш обра репеите из полето, ами и ще се намокриш. Айде да си жив и здрав, и доскоро!

– Доскоро, бай Иване! Благодарско и за приказките, и за лозето, и за почерпката! Като се видим, аз ще черпя.

Чак когато изкачих баирчето над храсталака, се обърнах да му махна с благодарност, но дядо ти Иван вече ме бе забравил и клекнал при въдицата си; изглежда слагаше нова стръв. На метър от него, опряна в тръните на един глог, стоеше изправена почти нова лъскава манлихера, подпряна така, че хем да не падне, хем да може с едно посягане да се вземе...

Нещото в плика внезапно подскочи така силно, че едва успях да го задържа в ръцете си. Когато погледнах, отвътре опулено ме гледаше един почти двукилограмов шаран, с който отчайващо си приличахме.

ЗАДВИТРИНЕН МОНОЛОГ

Дочка Василева

Пред погледа ми движи се градът.
Момчетата прегръщат си изгорите.
Децата пред витрината растат,
а запаянковците оживено спорят...

През зимата фонтанът е покрит
и летните си гълъби сънува.
Под лампените жълти светлини
снежинките унесено танцуват...

Април разнося цветния си дъх
надлъж и шир под облаците бели...
Децата пред витрината растат,
а птиците извиват нежни трели.

Покрай фонтана лятото плете
от тънки водни пръски фини мрежи.
Прохожда детство, смее се, расте
и остарява без да забележи,

че зад прозрачната, невидима стена
със стъклен поглед неуморно кимам.
От глина, но без право на душа –
(Рекламното лице на магазина съм.)

Без бръчки, без гримаса, без живец.
(Единствено обвивката ми сменят.)
Поспелите се вглеждат в етикета,
но никога не забелязват мене...

Листата падат... Брули ги дъждът.
(Какво ли е дъждец да те измокри?)
Пред погледа ми движи се градът,
но в неговия поглед – аз съм рокля...

ЗДРАВЕЙ, МАМО

Румяна Симова

Здравей мамо,
днес денят е прекрасен,
океанът е кротък – неземно зелен,
планините край него, обрасли във храсти
и цветя. Топъл пролетен ден.

Аз съм седнала, леко облечена само
на верандата с каничка черно кафе
и ти пиша. Как искам да пипна лицето ти, мамо...
И как искам да вярвам, че ти си добре...

Няма изгледи сякаш да дойда по Коледа.
Не плачи, знаеш – не всичко зависи от мен.
Ще работя тогава. Плащат ми двойно.
Прозаично, нали? Прозаично. Съвсем.

Може би ще се видим след другото лято.
Може би... Може би... Дявол знай!
Не тъгувай. Обичам те. Все си в главата ми...
Стискам зъби и вярвам в щастливия край.

Това за мене. Кажу ми, как я карате вие?
Вече чух, че цените са скочили пак
до върха на църковната камбанария...
Сляп е Господ, потънал е в черния мрак...

А народът търпи, търпи като куче.
И се свива в колибка, и кокал гризе.
Или, както и аз, се възползва от случая
и изчезва нанякъде. За да бъде добре.

Но да бъдеш добре не е толкова лесно.
Не е лесно да бъдеш щастлив.
Чужди хора, език... Да ти кажа ли честно?
Тук дори и... дори и светът ми е крив.

Красотата на чуждия пясъчен бряг
не ме радва. Не ме вдъхновява.
Аз копнея да стъпя на родния праг,
да си вляза у нас, моя майчице бяла...

Не плачи. Аз не плача. Аз само сънувам.
Всяка нощ аз се връщам насън у дома.
През деня аз работя и съществувам,
а живея щастлива край теб през нощта.

Мила мамо, пиши ми! Завършвам, защото
заваля. Просто пролетен ден!
Има капчици дъжд по писмото...
Приеми сто целувки от мен!

ВКУСЪТ НА АНАНАСА

Албена Тотина

*Посвещава се на отиващото си поколение
и на неговите несбъднати мечти.*

В отделението е задушно. Прозорците не се отварят, на двора е ноември. Или декември?

Миризма на белина, смесена с миризма на болест...

Ама какво от туй, че мирише... било е и по-лошо. Звучите, ето какво не дава покой. Никъде от тях не можеш да се скриеш. Те са навсякъде, трупат се в главата, наслагат се един върху друг, сливат се в мъчителна шумотевица. Тя ту отслабва, сякаш се отдалечава, ту отново се усилва.

През общата глъчка се провират отделни възгласи, дали от миналото, дали от настоящето – не се разбира. В стъклото се удря муха, вплитайки своето жужене в тихия диалог на съседките по легло. От коридора долита звук на шляпаци стъпки и удряне на кофа в пода... Или това е скърцане на отключващата се операционна решетка?

Не е важно... Така ми се иска мъничко тишина...

–... Не, аз се отнасях добре с по-младите, наистина, обаче това беше сутрешното гадене, две седмици...

Гадене... Какво носи в себе си тази дума? За нея, тази, която разказва – това е само неприятен спомен. Тя не знае колко много болка и мъка се крие в него. Гадене... Частичка от несбъднати мечти, хрупкава и разпадаща се опаковка на така и не получен скъп подарък... Кората на забранения плод...

– Интересно, какво ли й има? Странна бабичка, нито жива, нито мъртва...

– Тихо, май още не е заспала!

– Ти пък, та тя е глухоняма, не виждаш ли? Да, и нищо не разбира, което вижда. Май-комай, ще умира...

– Аха, време й е. Към стоте вече отива...

*

Седемдесет и осем. Бих заспала, поне за малко... Да взема да броя, а?... Овчици-годинчици...

Седемдесет и осем, седемдесет и седем, седемдесет и шест... седем...

“... Седем години вече, не си малка! Потърпи! Младокът реве, той също е гладен, така че ти... Баща ти на фронта кръв пролива, а ти? Мрън-каш ли, мрън-каш... Водичка пийни, по-малко ще ти се яде...”

Осем, девет, десет...

“Победа! Клара¹, ти чу ли? Радиото включи! Победа! Победааа!”

Сълзи. Много сълзи. Горчиви, щастливи, пияни... Различни. Под акордеона, под самогòна², под лунната светлина...

Баща ми не се върна, убили го под Берлин. Затова пък се върна чичо Живко³, по-малкият брат на татко. С армагани. Пантофки донесе, лачени, с токчета! Малки се оказаха, надраснала съм ги с три години, въпреки глада. Ето ти мъка! Така и застанаха “моите трофейни пантофки” на скрина... За красотата.

А още чичо донесе и немско списание, “Фрау” някаква... Красиво, пъстроцветно, очите не можеш да отгървеш!

Избягах в задния двор и с часове го прелиствам...

Ето танцърката в бяла рокля “капрòн⁴”. Косите – къдрави букли. Понататък – румено момиченце, лакомо яде някакъв необикновен плод, притваря очи, вика, ох, вкусно! А до нея, яко!!! – самият плод. Огромен! Нещо като пъпеш, ама не е пъпеш. В змийска кожа, а на върха – корона! “Апапас”. Какво странно име! Чудеса!...

А след още четири страници сърцето подскача и замира, защото там е той, Волдемàр⁵. Зъби – като бели скали, а очите – светлосини и вече греят! Перчемът му от вятъра се развява, а самата ръка, като козирка, от слънцето го крие. На ръката – златен часовник! Колкото и да го гледам, поглед не мога да откъсна.

Милвам го по бузата, целувам го по шията. Срамно, но пък сладко...

Не бива, разбира се, във фашист да се влюбвам. Измислих го! Всъщност, той съвсем не е фашист, а таен съветски шпионин. И се усмихва, защото никой не го е заподозрял. А името Волдемàр – за заблуда на врага, истинското – Володя, в чест на Ленин. Точно така!

Ето така се и появи най-заветната мечта, не приличаща на никоя друга. Та значи, аз като порасна, ще замина далече-далече, чак до самата Москва! Там някъде ще срещна и самият Володя, че къде той може да бъде, ако не в Москва!

Аз, разбира се, ще го наричам Волдемàр, така е по-красиво! На сватбата ще надяна рокля, точно такава, каквата е у танцърката – въздушна, шумо-

ляща! Ще има много гости, и на всеки ще дадем по един цял ананас! Не, моля, ананасите няма да заситят всички. По-добре така: ние с Володя ще седим на брега на Черно море. Ще пием чай със сладко и ще закусваме ананас. Да!

Интересно, какъв е той на вкус? Вероятно като череша или дори по-вкусен...

После ще ни се роди дъщеричка: румена, засмяна, красива... като кукличка! Даже име вече ѝ е приготвено: Матилда⁶...

Четиринайсет, петнайсет...

Майка почина. По пътя вървяла, влака не видяла. Нито денем, нито нощем не ме напуска ужасната картина: две разкъсани кървави половинки... У дома е пусто. Страшно. Какво по-нататък ще бъде?

Стоянчо⁷ все плаче и плаче. На дванайсет е вече, а реве като момиче.

Десетилетката, явно, никога не ще завърши. Чичо Живко обеща с работата да помогне – пода в заводското общежитие ще мия...

Често тук идва Страхил Бойчев⁸, познат на чичо от завода. Помогна с погребението, сега, ето, донася подаръци: ту питки с маково семе, ту галоси за Стоянчо. Съжالياва ни...

Шестнайсет...

“Тихо, девойче, мълчи! Ама, недей така рязко да се дърпаш, да не взема нещо да те нараня... Братецът ти ще го уредя в добър интернат, за моряк да се изучи... Разтвори нозете, ти казвам... По-широко! Точно така... О... о-о... о-па... Шшшш, тихо!... Ще се държиш добре като те взема за жена, чуваш ли? А така...”

Обидно, болезнено, гадно...

Анна⁹, жената на чичо Живко, прелива от радост, че най-после сираците от плещите ѝ ще отпаднат. Напълно разбираемо, защото тогава, може би, Бог ще я дари със собствена рожба, за която да се грижи, а не за “изтърсаците” на съпруга.

“Мъжете сега са в недостиг. След войната всички, даже безкраките и безръките ги разграбиха, а при теб, виж... какъв здравеняк е дошъл да се сватосва! Радвай се, козова карта направо грабна! Страхил – як мъжага е и не пие. Е, и какво, че е по-стар? И това е добре, по чужди женски няма да се задява. Виж той как за теб и братчето ти, глупачке, се грижи! Накратко, бягай да разписваш, докато не е размислил!”

Не знае Анна, че даром не отпуска своите лакомства и грижи Страхил Бойчев.

“Непълнолетна ли? Че... и какво? Ти – я се виж каква върлина израстна, мома цицореста. Излъжи, че паспорта си изгубила. А, да, кажи също, че си и забременяла. Ще разпишат, къде ще се дянат!”

Нямаше на сватбата нито капрòнова рокля, нито ананаси, нито синеок жених...

“Гор-чи-во, гор-чи-во!”

Ох, горчива горчилка...

Груб съпруг, бездушен. В постелите – без ласки, не люби, а се ползва. Взима жадно, по хазайски, без да пита. Като дърво те сече...

Седемнайсет, осемнайсет...

Завърших вечерно училище. В институт искам, не ме пуска...

“Жената за грамота да учи – все едно да пикая срещу вятъра. На жената мястото е при мъжа. Хич и не думай! Не е на добре жената да става по-умна...”

Страхил – лице авторитетно, уважаван в завода, има-няма – началник на цех стана...

Добре поне, че книжки разрешава от библиотеката да взимам.

С книжките и живея. Чета, препрочитам, своя живот преценявам... па и друг си измислям...

Своя, настоящия, чувствам като болест. Първоначално временна. Нищо, викам, ще боли-ще боли, па ще мине. А мечтите, виж, никъде не ще се дянат, те – вечни са... Просто заспиват като мечка в бърлога, крият се, докато дойдат по-добри времена.

Деветнайсет, двацет, двацет и едно, двацет и две...

Постепенно осъзнавам, че болестта е неизлечима. Само едно нещо сгрява душата: ето, ще се роди детенце и ще донесе щастие! Добре ще бъде да е момиченце, румено, засмяно...

Отначало не разбирах, но като станах по-възрастна ми стана ясно защо не забременявам. Страхил семето си в юмрук спуска, че и строго следи за това, волности не си позволява. Мислех, че ме предпазва от ранно майчинство, но по-късно ще се осмели да сподели с мене мечтата...

“Деца няма да има... Не искам!”

Присъда. Първата и най-суровата.

Пробвах с ласки, с хитрост, със съзли... Не стана. Тесногръдата безчувствена душа не желае да обича. Тя бяга от нежност, страхува се от тревоги и излишни грижи.

Двайсет и пет, два̀сет и шест...

Тясно е на душата, затворена като в тъмница. И не може никъде да избяга. Къде да се скрие в това мъничко градче? Дълго събирам кураж и най-накрая произнасям думата, която повтарях за себе си хиляди пъти: “развод”.

Удар през устата, продължителен побой, обвинения, заплахи...

Трийсет, трийсет и едно, трийсет и две...

Устрои ме на работа. В своя цех, за да съм била винаги пред погледа му. Отначало отидох с радост: по-добре, отколкото въщи да стоя. Не проработих дълго, не се хареса на съпруга как оглеждат механиците стройната фигура на младата му жена.

Отново у дома – за малката градинка се грижа. Започнах да шия. Сутрин в библиотеката бягам. Ето – това е и всичката радост.

Трийсет и четири...

Сърцето се разгуптя... Забавяне на менструацията!

Нима... наистина?

Не успя да ме опази, силно пьян беше... щом веднага заспа. Не си спомня даже, предполагам. А тялото, зажадняло за майчинство, откликна мигновено, хванало се за сламчица, пускайки скъпоценните кълнове!

Засега няма да му кажа, после... Все някак си ще го уговоря...

Господи, запази, запази, запази...

След три седмици започна силно гадене, придружено сутрин с повръщане. Досети се.

“Ах ти, кучка! Наскита ли се! Да скриеш искаше! Копелето си на моите издръжки се каниш да натресеш!”

Биеше дълго. Безмилостно. Когато минаха синините, сам ме заведе на аборт.

“Ако не послушаш, по-лошо ще бъде. Сам ще те разпоря. А родиш ли, ще го удавя, като кученце...”

Изчистиха ме. Остригаха. Заедно с последната надежда, с душата.

Изскубнаха живота, остана пустота... Тя сега е навсякъде... И нищо друго, освен нея...

Нощ. Редом до мене – обичайното, ритмично хъркане. Но сега, в последвалата пустота, то звучи особено пронизително. Нетърпимо. Като бучене от бензинорезачка. С това трябва да се направи нещо. Веднага... Незабавно!

Удар с табуретката по хъркащата глава.
Нещо изхрущя... Простена.
Фрас! Още веднъж...
Възглавницата – на окървавеното гърчещо се лице.
За да не се вижда и слуша повече.

Никога...

“Убийца!”

“От стария мъж поиска да се избави, подла негодница!”

“Ветеран, първенец на производството, пример за подражание, партиен, издържаше я, от нищо не я лишаваше...”

“Виновна!”

“Предумишлено убийство”

“Член сто и петнайсти от НК”

“Десет години”...

Трийсет и пет, трийсет и шест, трийсет и седем...

В затвора не е толкова лошо. Всичко е търпимо, освен шума: скърцане на метални врати, кашляне, кикотене, плач, нощни писъци, стонове... Постепенно се научих да изключвам съзнанието, да не чувам, да не реагирам...

И да мълча. Нареккоха ме “Глухонямата”...

Четиридесет, четиридесет и едно, четиридесет и две, четиридесет и три, четиридесет и четири, четиридесет и пет...

На свобода! Къде? Каква е разликата... без значение! Само не и в родния град. В областния център, там при новата приятелка, която преди година излезе, обеща да помогне с жилище и работа.

Четиридесет и шест, четиридесет и седем, четиридесет и осем, четиридесет и девет, петдесет...

Писъмце от брата от Далечния Изток. Четвъртото за последните двайсет години. При него всичко е наред. Е, и слава Богу... Щерка му ще се омъжва. На сватбата не ме канят. Да, и ако ме бяха поканили, пак нямаше да отида. Заплатата едва стига да платя за таванската стая и малко за храна. Е... и мъничко за ракийчица остава.

Шейсет и едно, шейсет и две...

Какво наоколо става, не е понятно. Животът, казват, изменял се към

добро. Може и така да е. Само че, това нечий чужд живот се подобрява. Пенсията – като шипка сол.

Колкото да не умреш от глад, а и зимата да не замръзнеш, ако с одеялото се увиваш...

Дават по малко. Пфууу, да му се не види, уж книжни пари, а стигат само за хляб, и то не винаги!

Иди ги разбери тези пари...

Добре, че хазайката, която живее на долния етаж, попейва. Сама ме вика. Налива, когато иска да се жалва. Ракийката помага – и да се сгрее, и да забравя...

Седемдесет, седемдесет и едно, седемдесет и две, седемдесет и три...

Не помня. Нищо не помня.

Седемдесет и четири, седемдесет и пет, седемдесет и шест, седемдесет и седем, седемдесет и осем...

Болки. Главата ме боли, урина няма. А и с паметта нещо... Ту се връща, ту отново отлита. Отдавна миналото се помни, вчерашния ден – не винаги.

Някаква обществена организация за поддръжка на пенсионерите, нещо такова... Те, викат, в болница трябва. Уж за малко, а вече втори месец съм тука. Благодарна съм, не гонят. Тук е топло, добре е. Храна дават... по малко и не винаги вкусна. Само е много шумно. Или това в главата шуми? Не е удобно да моля леглото да сменям. Време е и чест да зная, кога ще умра и мястото да освободя... Да, ще бъде скоро...

Там ще е тихо, би трябвало...

*

– Искаш ли? Мъжът ми го донесе. Всеки път ми носи такова, омръзнало ми е, вече не мога даже да го гледам.

– Не, мерси. Аз имам алергия от такива плодове. Да, а и доста сладък е. Така съм напълняла от лежане... Дай на бабичката. Може тя да иска. При нея никои не идва.

– Бабо, искаш ли ананас?

*

– Ох, гледай, бабката май е починала! Повикай сестрата...

– Боже мили! Преди час само беше жива... с такъв апетит гледаше ананаса и преглъщаше.

– И наистина. Гледай само, мъртва е, а се усмихва! Направо – страшно...

– Какво тук му е страшното? Спокойно е умряла, с усмивка. Вижда се, че щастливо си е поживяла...

---

¹ Клара (лат. Clara) – латинско име, което означава “чиста, ясна”; тези жени не са способни да стоят дълго на едно място и не обичат да са в сянката на някого другия; Клара има нужда постоянно да ѝ се заявява, че е обичана.

² Самогън (руски) – силна алкохолна напитка, приготвена в домашни условия чрез дестилация на алкохол; съдържаща меласа (брага), получена от ферментацията на захарен сироп и озахарени зърнени култури, картофи, цвекло, плодове или други храни, съдържащи захар и нишесте.

³ Живко – има славянски произход и означава “жизнен, да живее”.

⁴ Капрон – (саргон, nylon), синтетично полиамидно влакно и тъкан от него, получено от нефт, продукт от полимеризацията на капролактама.

⁵ Волдемър – от др. герм. Waldemar (Voldemar) произход и означава “знаменит, славен владетел на света”; от wald, walt (власт, сила, владетел) + mari (знаменит, славен).

⁶ Матилда – др. герм. име Mathilda, което означава “опасна красота”, но също така и “сила, власт, могъщество” (maht) + “битка” (hilt, hild).

⁷ Стоянчо – умалително на Стоян – славянско име (идва от глагола “стоя”) и означава “да стои, да живее” (в миналото името се е използвало като защитно против детска смъртност); то изразява надеждата на родителите, че детето им ще остане живо.

⁸ Страхил – старославянско име (производно на Страшил), означаващо “да се страхуват от него, да всява страх”, “страхопочитание, уважение към себе си”. Бойчев – от славянско име Бойко “да се боят от него”, “да бъде силен и властен”.

⁹ Анна – латинска форма на ст. евр. Chanah (Ханна), което има двойко значение: “благодат, благоразположение, милост”, но също така и “Бог благослови ме със син (рожда)!”; често Ханна е бездетна жена, но след като измолва Бога, Той я дарява с рожба (в Стария завет – Ханна е майката на цар Самуил, в Новия завет – майка на Св. Богородица).

КОКТЕЙЛ ЗА БЕДНЯЦИ

Валери Станков

...живея между не и да,
между тоягата и моркова,
и моят вик за свобода
е гръм от тапата ви коркова.

Но виното го пие друг,
а аз дера със лакти Нищото.
И тегля мъчния си плут –
и цял живот ора стърнището.

А облакът пови и мен,
и моя свят с кирливи бинтове –
войниче, паднало във плен,
спя върху нарове развинтени.

Дали ще съмне? – аз не знам
изобщо има ли разсъмване,
додето моркова си ям,
шампанското ви вече гръмна ли?

Съдбата друго ли реши,
или е време да умираме?
Спасете своите души! –
преди да се превърнат
в синьо сирене...

ПЧЕЛИ

Марин Урумов

Свирепото псе диво се хвърляше върху ниската телена мрежа, с оголени зъби и накървавени от злоба очи. От страх бях оставил вратата на колата отворена, за да мога да вляза вътре, ако псето накрая все пак успее да разкъса или да прескочи оградата.

– Чйба, бе! – Каза остро мъжът и кучето млъкна. – Айде, изкара си хляба за днеска, бягай от тука... – Гласът му трепна неочаквано ласкаво и доловило го, псето завъртя опашка и се преобрази пред очите ми. Не избяга. Приблйжи се покорно до стопанина си, чиято ръка го погали по главата, и мъжът най-сетне се обърна към мен. – Кажи момче?

– Търся земя за пчелин. Под наем... Или да купя. Някъде по в края търся да е... Пратиха ме при теб.

– Кой те прати? – попита някак натъртено.

– Ами... една баба... – Обърнах се в посоката, от която бях дошъл и я видях да стои на същото място, на което я бях оставил – две къщи по-нагоре, от другата страна на улицата, все така, сякаш усмихната с беззъбата си уста. – Ей оная, дете седи на пейката...

– Бонооо...! – Гласът му ме стресна с неочакваната си сила. – Няма ли да пукнеш най-сетне, мастийо дърта, че да се затъкне с пръст най-сетне и говняната ти уста?! – Обърна се ядосан и тръгна към къщата, оставил ме да зяпам гърба му. Отведнъж се спря, сякаш не съвсем решително, и бавно се върна назад.

– А заповядай! Ще извиняваш... Влез, да не говорим през оградата, ама мини оттука, че не нося ключа. – Сви вдясно от пътната врата, махна ръждясалия тенекиен обръч и отвори вратника, откъдето очевидно преминаваха овцете, съдейки по миризмата и наслоената, разкаляна тор, през която се наложи да мина и аз.

– Марш от тука! – каза рязко на кучето и то спусна опашка и отстъпи назад. При все това, не ме изпускаше от очи. – Влез! – каза мъжът и се обърна да види кучето. – Марш, ма! – каза отново, по-остро. – Нищо няма да ти направи, докато си с мен, ама... знам ли я? Кученца има на десетина дена, пък си е и малко башка. Шантава... Ама влизай, влизай, нищо няма да ти направи! Боно, марш... – Захили се. – Кръстил съм я на баба ти Бонка, дъртата мастия, дете те е пратила при мен... – и посочи с пръст по посока на старицата, седнала на пейката. – Ама мойта Бона е по-зъбата, а, к'во ше кажеш? – Заради усмивката, разляла се по лицето му, се насилих да се ус-

михна и аз, но очите ми не се отделяха от кучката, която също ме следеше, слава Богу, от разстояние.

– Абе ти... – Проследил погледа ми, мъжът се наведе към земята, уж да вземе камък, и още преди да се изправи, псето подви опашка и побягна зад къщата. – Само от мен има страх! – каза. – Ама à ти си се навел към земята, à те е изяла! Или пръчка да види в ръката на някой... Огън е!

– Бил ли си я? – Попитах, колкото да се включа в темата и да попримрия страха си.

– Скоро не съм, ама няколко пъти, м̀орее... Яко съм я драл! – поклати глава.

Къщата беше много стара, на един етаж, с нещо като чардак или навес в единия край, до който се стигаше по две-три каменни стъпала. От него се влизаше вътре.

– Сядай! – каза мъжът и ми посочи един от столовете край масата на навеса. – Сега идвам. – И хлътна в къщата, без да събуе мръсните гумените галоши от краката си. Излезе, носейки шише и две чашки. – По една ракийка...

– Не мога, с колата съм... – опитах се да протестирам.

– Чашката е двайсет и три грама, бе, мерил съм я. Със спринцовка... À, недей се излага! Аз съм Гочо. бай Гочо... – Подаде ми ръка. – На теб как ти е името?

– Румен.

– Откъде си бе, Румене? – Напълни чашата, която не личеше някога да е била мита, и ми я подаде. После напълни и своята, вдигна я, изчака да му отговоря и каза, както ми се стори с облекчение: – À, наздраве сега! – И отпи. – Машала! Такава ракия само аз правя тука. Дюлева, отлежала... – Отпих с погнуса. – К'во ще кажеш, а?! Ё, от таз дюля тука е. – И ми посочи някакво дърво, току до къщата. – Не съм близвал ракия от Гергьовден. Три месеца стават. Заради кръвното. Обещах на племенницата... Тя учи за докторка... Ама гостенин си ми! Кажй сега за пчелите! – Облегна се назад, а очите му ми се усмихнаха.

– А... Имам там двайсетина кошера, искам да ги направя стотина... п̀ък може и повече, ама дворът ми е малък... Взеха да ми правят бели и да имам разправии с комшиите. Хем съм ги дръпнал от оградата, ама то пчели, току дойде някой да се разправяме, че са го ужилили, или че са му метнали гроздето... Вилна зона е, ама вече станахме цял квартал... Че сега затуй обикалям селата наоколо, ако намеря нещо под наем или ако е поизгодно, да купя. Тук има ли някой пчелар?

– К'ъв пчелар бе, момче, то хора не останахме! Ё на, я сме десетина папардака в цялото село, я не... П̀ък за комшиите, не ми разправяй! Бащата имаше пчели по-рано... Дано му прости Господ! – Вдигна очи заедно с

чашката и я гаврътна на един дъх. Напълни я отново и ме попита. – Ти от колко време си пчеларин?

– Ами... Три години станаха.

– Три години, ли?! Хе! Че къде си ти още бе, Румене?! – жегна ме насмешливо и отново отпи.

– Що, баща ти колко време гледа пчели?

Изгледа ме студено и съвсем неочаквано за мен попита:

– Баба Бона ли ти разправи?

– Какво...? Не! Нищо не ми е разправяла. Казах ѝ само, че търся да купя земя да гледам пчели и тя ме прати при теб.

– Дърта скокарджа! – Изсъска ядно и неочаквано отново ми се усмихна. Странен тип. Отпи и примижа от удоволствие. Май се стремеше да навакса пропуснатото за трите месеца въздържание. Въпреки погнусата ми от чашите, не можеше да се отрече, ракията му бе превъзходна!

– Дядо ми беше пчелар, после бащата. От дете, все бях край пчелите... Докато не умря тате. Ъ, той беше хасъл пчеларинът! Влизаше при пчелите гол до кръста. Пушалки, була, мула... Няма такива работи! Гол до кръста влизаше да ги разбутва, и ни го жилеха, ни нищо! И им говореше като на хора... Веднъж го питах какво си мърмори, като отиде при пчелите, а той ми каза: „Говоря им – вика. – Казвам им, че само ги преглеждам, нещо ако има да го оправя – да подмажа някоя тръвна, да сменя водата в поилката, майка някоя, ако има отпаднала, да сменя... Такива работи им говоря... Че не ги разбутвам за лошо.” И го разбираха! За тебе лъжа, за мене истина! Помня веднъж, още ме беше страх от пчелите, взе една... Знам ги, не беше търтей, пчела беше, и ми я сложи на ръката. Говореше ѝ едно тъй, меко, все едно на мен говори, че съм му бил дете, че не съм бил лош, ама ме било страх... А оная попъзля, попъзля по ръката ми, надигна си коремчето, сякаш се кланя, че литна. Казват, уж не познавали били сайбията си... Хората не познават пчелите, те нас ни знаят. Тате казваше, че ни познавали и по сърце, и по лице... Ама от мен да знаеш: сайбия пчелите нямат! Може да си имат с някой човек, ей тъй като с тате, достлук, ама сайбия нямат! Те са си бамбашка...

– А ти защо не гледаш пчели? – попитах.

– Тя мойта е друга... – отвърна неопределено. – Я, като си пчеларин, аз да те питам нещо. Знаеш ли, ако има глад... Там, ако си ги зазимил с малко храна, дъждове ако много са валели през лятото и не са успели да се запасят за зимата... Абе от глад като почнат да мрат, какво прави преди да умре последната жива пчела, знаеш ли?

– Не знам – отговорих с известна доза съмнение, че и той знае, но бай Гочо ми се усмихна многозначително.

– А! Ё, сега да научиш нещо от мене! Храни майката! Последната капка мед, дето я носи в гушката си последната пчела, я дава на майката да продължи рода, а не я поглъща да спаси себе си... Ё, това нещо е пчелата, Руменчо! Майката трябва да живее, защото тя е семейството! А семейството и родът са по-важни от пчелата... И храната им е обща! Комунизъм! Пчелите са го измислили, не Маркс или Ленин! – каза усмихнат.

Въпреки политическия привкус, признавам си, бях впечатлен от чувството. Нямах причина да не му вярвам и недоумявах защо, по думите му, добре запознат с пчеларството и пчелите, той няма пчели.

Реших да доближа малко темата до идеята, с която бях дошъл.

– А къде беше пчелинът ви? Тука ли?

– А, къде тука, бе?! Четирийсет плетени тръвни имахме, а накрая бащата купи и десет чисто нови кошера. Дванайсет рамкови, с четири сантиметра дъски... Ё там, поляната до корията, виждаш ли я, с ореха в края...? – посочи гората. – Там бяха. Ако искаш, да идем да ти покажа... Я, ела, ела, да се поразтъпчем... Ще взема и ракийката. Нали казваш, че си тръгнал да гледаш за място...?

Това беше самата истина, затова го последвах, щом се надигна и отпави навън. Огледах се притеснено за псето из двора, но то, слава Богу, не се показва от никъде.

Минахме пак през вратника и предложих, ако може да се стигне до там с кола, да отидем с колата.

– Няма бе, ей оттука ще минем, е къде е! Няма сто метра, къде да си трошиш колата! – и ми посочи някаква пътека, отгъпкана от добитъка.

Навсякъде около нас бе пустош, изпъстрена от хиляди нацъфтели треви – кантарион, бодил, мащерка, детелина... Колкото повече се доближавахме до гората и започнах да различавам дърветата, основно липи и акации, толкова повече си мислех, че съм попаднал в „рая на пчелите“! Глупостта на словосъчетанието сама ме намери и се загнезди в съзнанието ми.

Мъжът пред мен спря и като обходи с поглед наоколо, каза с блеснали очи:

– Ей, тука бяха! А? К’во ще кажеш, става ли?

Мястото беше в ниското, равно и на площ приблизително три-четири декара, оградено от север и запад от гората, и със синор от юг.

– Твое ли е мястото? – попитах.

– Мое е! Имам и натурален акт! – каза с гордост, а аз само отбелязах наум обичайното дублиране на нотариуса с натурата, възхитен от мястото.

– Ами, бай Гочо... Да си дойдем на думата! Продаваш ли го?

Погледна ме слисан.

– Не, бе! Доведох те само да ти покажа къде ни бяха пчелите... Аз земя не продавам! Не ми трябват пари, пенсията ми стига. – Усмихна се неубедително. – Ама щом си мераклия и ти харесва, давам ти го да си гледаш пчелите. Пари не ти ща! – каза сериозен.

– Кооперацията колко ви плаща тука на декар? – попитах.

– Нямаме кооперация. Има един арендатор, мошеник, ама той работи земите отгатък гората. За тез парчета земя тука пари никой не дава. По-откъснато е да се работи... Не става! – каза наивно. – Инак, рентата за земите отгатък гората е по трийсет лева на декар...

– Тука колко декара са?

– А, то по натурален акт са пет и половина, ама не е чистено от храстите и дърветата. Сега да има, да има... Три декара да са най-много, не са повече!

– Три декара по трийсет лева, са деветдесет лева, слагам ги сто... Съгласен ли си да ти плащам по сто лева на година.

Погледна ме и се усмихна.

– Я, ела ние с теб да си допием ракията под ореха, омай ги тез пари... Пу-у-у, глей, к'ва трева е станала от дъждовете! Ще кажа на Стоянчо да завърти овцете насам да я опасат, че не мож си намери кошерите от треволяк... – говореше така, сякаш вече се бяхме договорили и всичко беше решено. – Досега не му давах да ги пуска в мястото... Ей, т'й, не исках... Ела, най-важното не съм ти показал още! – каза с гордост.

Последвах го и едва сега съзрях в ниското дългото зидано корито и бълбукация чучур на чешмата. Под ореха, от грубо обелени пръти, бяха сковани пейка и маса. Наоколо, отъпкана от животните или заради дебелията сянка, хвърляна от дървото, тревата бе ниска и мека, като килим. И сгушено в глухотата на ромона, цялото място бе изплувало сякаш от друго измерение...

– Аз я направих! – каза мъжът не без гордост. – Водата съм я карал от триста метра, чак от Солука... Сам! Копане, тръби, камъни, зидане... Всичко сам! Ама е, направих я! Чешма! Знаеш ли защо турците правят толкоз много чешми? – Не знаех. – Защото водата, казват, работела за тях пред Аллаха им на този, и като отидели, и на другия свят. Аз я правих да работи за хората и за добитъка, те са ми на мен Аллаха. Ама то и той един Аллах... Ни хора останаха наоколо, ни добитък... И заради бащата! Ако водата работи за някой, за него да е... Виж, друго, ако не, поне, ако си до-караш пчелите, няма да има нужда да им правиш поилка и да им носиш вода всеки ден, като тате... – усмихна ми се.

Бяхме седнали на пейката и му бях заговорил отново за земята и наема, докато накрая не ме прекъсна:

– Слушай, Румене... Ще ти кажа! От това място пари не ща! Бащата се

обеси тука, ей на тоя клон. – посочи един дебел клон точно над главите ни. – Гледах, като го сваляха от въжето... – Настръхнах. – И ще ти кажа за какво! Ё, заради баба ти Бона и мъжа й... И заради пчелите най-много.

Баба Бона имаше дъщеря, Стояна. До второ отделение учихме наедно... Че него ден, защо е идвала насам, не знам, ама бащата я намерил, ей там, в края на гората, умряла... Видях я като я носеха, главата й беше станала двойна, цялата надута. Очи, уста... Няма! Като идиот... Тате каза, че са я нажилили стършели. На десетина метра беше от гнездото им, в една хралупа на метър, метър и нещо от земята, показва ми я... Но Бона и мъжът й не щяха и да чуят, и ореваха орталъка, че са я убили нашите пчели. Бащата се опита да им обясни, че ако са пчели, жилата им ще са останали по нея, а стършелът жили, ама жилото му е дебело и не се къса да остава в кожата като при тях... И отровата на стършела е повече и по-силна, и може да жили много пъти, а пчелата жили само веднъж и умира, ама... „Не! – Пищи Бона, скубе коси и събира селото на главата си. – Пчелите ти са! – вика. – Убиец! Ти ми уби детето! Бял ден да не видиш! И децата ти да не видят! И внуците ти...! Земицата да ви изяде, дето ми затри детето! – вика. – Едно по едно си чистил жилата им да не си личи, че са пчелите ти...” Глупости нарежда, ама иди говори на майка, дето къдне и нарежда за детето си на умряло!

Погребаха Стояна, а на третия ден през нощта, отива баба Бона с мъжа си, събират тръвните ни и кошерите на куп, поливат ги с газ и ги запалват. Тате не издържа и се обеси на другата нощ. Дано Бог да му прости греха, че другите не можаха! Заровихме го до оградата на гробището. Отвън. Поп не дойде да го опее... А Бона цял живот, де седне и стане, кълнеше рода ни до девето коляно... Ожених се, ама нямах живо дете! Две се родиха, и двете мъртви. Ама сестрата роди! В града... Че за туй като е чула за пчели, дъртата скокарджа те е пратила при мен... От злоба! Защото знае, че и аз като тате и дядо съм пчелар по душа, нищо, че нямам пчели... Докарай ги, момче! Не ти ща ни парите, ни нищо! Искам само, ей тъй, като седна на пейката, да ги гледам как пият вода от чешмата, и носят мед и прашец, да хранят пилото си и майката... Пък аз, с каквото знам, ще ти помагам. Ё, по цял ден и без това съм си тука. Хич да не е, да ги наглеждам, докато си в града, все ще съм ти файда... – Продължавах да не проумявам, защо, все пак, щом е толкова голям мераклия, не гледа пчели и го попитах отново.

– Не мога! – отвърна. – Бона толкова ни кълна цял живот за пчелите, че не мога! Майчина клетва, знаеш, най-лови! Страх ме е нещо лошо пак да не стане... Аз, ако нямах, сестрата има дете. Племенницата. Само тя ни остана да продължи рода, Ивето... Дете ни е, ама сега тя ни е пчелната майка – усмихна се тъжно. – Не мога...

ЗАВАЛЯ

Анахид Демирова

Добре си казваш,
да ти кажа, и аз не се оплаквам.
Минават дните, подредени като в низ.
Небето само дето се навъси,
и ще завали евентуално...
От каприз!

Добре съм. Започнах да рисувам.
Справям се по някой път...
Научих се дори да снимам.
Така лекувам си гневът.

Само дето заваля...
Казах ли ти? Небето се навъси.
А улукът запушен от листа,
натежал от дъжд се срути.

Иначе съм си добре.
Задачи имам цяла върволица.
Само това отвратително небе
ми се въси, сякаш съм длъжница.

Казах ли ти? Завая...
И улукът се запуши.
Проклети да са всичките листа!
Запушиха го и се срути.

От дъжда...
Не ти ли казах? Завая...
А аз съм си добре.
Казах ти. Това го помня.
Просветна старото небе.
И дъждът е вече само спомен.

Е, хайде... Ще рисувам.
До пак... До следващия дъжд.
Виж, листът ми се нагъна...
От дъжда е. Знам. А ти се дръж.

ЕДНА ТОЛКОВА ГОЛЯМА ЛЮБОВ

Татяна Александрова

Една голяма любов –
по-нежна от крило на пъстроцветие,
по-тиха от шепот на докосване,
по-кротка от съблечена надежда,
по-трепетна от нощна серенада.

Една голяма любов,
кацнала върху окоето на безмълвие,
притулена в дихание на цвете,
погалена от лунно озарение,
прогазила сред огненост разпъпена.

Една голяма любов,
разсънила вселената
в ангелските ѝ покои
преди да завърви по хоризонта
с крилати стъпала
и да угасне в тяло на светулка.

Една толкова голяма любов...

ПО ПЪТЯ

Иван Вакрилов

– Вървиш по пътя и си мислиш разни неща. Улисан, не забелязваш как постепенно стъпките ти се забавят, заглъхват... сянката ти се удължава и се слива с пътя. И ето – станал си път. Лежиш под небето, усмихваш се и чакаш някой да те извърви – поп Митър ме погледна с бялото на окото, поусмихна се и продължи: – Защото, за какъв дя... – млъкна рязко, прекръсти се и въздъхна – та викам ти, Иване, какъв път ще си, ако никои не мине по теб?

Половин час вече се друсахме в попвата каручка – шумковският поп Никанор беше болен, та извикаха нашия за опелото на бай Христо Малката мастика. Споминал се човекът вчера. Както бъркал ярма на прасето и нещо го прерязало, та успял само да стигне до чешмата – там, в каменното корито, винаги държеше едно шише мастика. Ей тъй, за всеки случай – каквото хубаво или лошо стане – да има под ръка. Все разправяше, че ако не била мастиката, хич нямало да доживее до осемдесет години. Тъй, ама тоя път не успял да се докопа до тоя пенкилер-илач и без много шум отпрашил право към небето. То там ще се види имало ли е файда от ежедневното комкане. Иначе, здрав човек беше, ама на.

Та по такава работа бяхме тръгнали с отец Митър. Той – няма как – това му е службата, пък аз да му помагам уж, а и за компания. Не, че много ми се ходи по хорските погребения, ама бях си намислил идната неделя да му искам каруцата – горският е в отпуск, та разгеле, малко дръвца да докарам. Е, нали казват – погледни ме с едното, да те погледна с двете – нямаше как да откажа.

Слънцето се бе изкачило вече над връх Кутра и се канеше да опече всичко живо по пътя си. Беше тихо, даже щурците се бяха заврели в дупките си и никакви не се чуваха. Само мухите бръмчаха наоколо, ама и те без мерак никак си – все гледаха да кацнат на нечия гола глава като моята, та да си починат.

На излизане от село бяхме срещнали Петко, на Янко казанджията голямото момче, и сега го обсъждахме с дядо поп. Път нали е, трябва за нещо да си говорим. И тогава отецът се отплесна да ми разправя как всеки човек бил като път, дете някой го вървял.

– Ей на, Петко да вземем – продължи отецът – какво му е? Здрав, прав, млад мъж, опънал се като полски път – равен, покрит с прах, да ти е драго бос да тръгнеш по него. И ваша Ганка тъй го отгъпка, нагоре и надолу,

ще речеш, рота войници са марширували по него. Ама държелив излезе, да му се не надява човек. Нали помниш, какво чудо беше?

– Помня, как да не помня. Тя, Гана, малко рода ми се пада, та се знаем. Вироглава като баща си – все нейната да е и сакън, някой да й рече нещо на криво – вирне глава като млада кобила и върви я гони после. С Петко се имаха от училище още – и тук, в основното, и в града, като отидоха в техникума – все заедно ги гледаха хората. Заедно, заедно, обаче, две глави различни – той не залягаше много над уроците, а все разни шантави книжки мъкнеше и четеше, а тя – умница, отличничка по всичките там науки. Е, изкласиха. Приеха я, Ганка, в Пловдив да следва. Зор беше за майка й и баща й. Богати хора в наше село няма, ама оттук-оттам, наредиха я, накупиха каквото там трябва, наеха една квартира и тя замина.

Но преди туй рекла на Петко: „Идваш с мен! Инак не знам – я се видим някога, я не.” И той отиде – намери си там работа, само и само заедно да са. Мина колкото мина и се ожениха. Забременяла Ганка, та нямало как. Нито сватба правиха, нито нищо, само родителите им отидоха, минаха през гражданското, после в някакъв ресторант хапнали и пийнали, и това било. Стават такива неща, нали? Божа работа е тя и като дойде, не пита. Казват, много й помагал Петко. Това – готвене, това – пране – върне се от работа, опретне се и за нула време всичко е готово. Само и само тя да има време за учене. Тесничко било, бедничко, обаче, нали се обичаха, та им било хубаво и весело.

Хубаво, но по едно време се разбрало, че по двата бряга на реката вървели те – в института Ганка все с учени хора се събирала, такива, дете наш Петко една приказка не можел да върже пред тях. Среднист човек, какво искаш. Ама че работел от тъмно до тъмно, ама че къщовник – не натежали тия неща на кантара. Влюбила се тя в някакъв асистент и всичко отишло по дяволите.

Един ден се върнала в къщи и право в очите – абортирала била. Ама как, ама защо – дума не дала да се издума. И както се оженили, така се и развели. А след някое време асистентът се преместил във Варна и наша Гана – с него. Хем я уредил да се прехвърли в тамошен институт, та да продължи учението.

Петко се повъртял един месец из празната квартира, пък току един ден цъфна в село. Започна работа в дърводелския цех и се виждахме често. Подпитвал съм го неведнъж, ама отворех ли дума за Ганка, млъкваше като пукал и само очите му показваха, че го боли, много го боли. Обикаляха го момите, зер хващаше окоето и читав мъж беше, ама не ги огря. Извърви се половин село да го кандардисва – жена да си вземе, дом да свърти. Не и не.

„Аз – рекъл на майка си – едно сърце имам, не сто.“ Види се, Гана беше заела сърцето му от край до край и място за друга нямаше вътре. Върза го, пусто сърце на възел, пъхна го в килера и туй то. Остана си сам. И така – три години.

А една есен, малко преди Димитровден, те ти я наша Ганка се прибра – издокарана, курдисана, с една камара кувари – абе, личи си градската жена. Ключарките хлъцнаха и мелницата им заработи с пълна пара. Чоплиха, ровиха и се разбра – изучила се Гана във Варна, ама с асистента нещо не се получило, че женен бил. Три години живели заедно, три години го чакала да се разведе, а той все отлагал. Не стига това, ами лошо пианство имал – има-няма, пък като сръбнел и налил на бой. Почакала, потърпяла шамарите тя и накрая решила, че няма да я бъде тая работа. Домъчняло ѝ за родителите, сетила се, че има там един Петко и сърцето ѝ подсказало, че е най-добре да се върне при него.

Горе-долу така беше казала на мойта Славка – дъщеря ми, с която навремето бяха големи дружки. Кой при кого е отишъл, кой първи е почукал на старата врата, не знам. Ама до колкото ги познавам, тя ще да е била. Както и да е, вземех да ги срещаме заедно – види се, останало беше още огънче в душите им. Посръчкаха го оттук-оттам и огънчето се разпали – към края на зимата беше ясно, че пак ще се съберат. Бащите им пак си пиеха ракията заедно в кръчмата, майките им си викаха „сватя“ – идилия!

И тъкмо тогава се случи оная екскурзия до Охрид. Имаме си тук един белалия – все разбунва хората. Учил-недоучил, Коце Джунката беше подхващал най-различни работи и нито една сваясна. То екскурзии, то чествания, то не знам какво си – завърти главите на по-младите и гледа да изкара някой лев. Та на тая екскурзия щяха двамата да идат, обаче другият техник в цеха се разболя и нямаше как – Петко остана да работи. Да беше жена като хорските, да се откаже и тя, ама шило в торба седи ли? Накачулиха се в един микробус петнайсетина младежи, а наша Ганка – баш байрактар и отпрашиха към Охридското езеро.

А след пет дни се връщат – весели, доволни. Наизлязоха близките им да ги посрещнат. Наш Петко и той на площада – да си прибере изгората, дете му е и бивша жена. Като го видели, екскурзиантите се умълчали и някак бързичко всеки се изсулил покрай него, без дума да кажат. А Гана? Нямамо я в микробуса. Джунката промърморил нещо и му пъхнал в ръката един плик.

Стои Петко, стиска плика и се чуди – нощ ли е, ден ли е, жив ли е, или умрял. Ха да пита Джунката, ама оня бързо-бързо изчезнал. Навел глава Петко, врътнал се и се прибрал. Разбрах – пак Славка ми каза – какво пи-

шело в писмото. Там, във Варна, като се разсъхнала работата с асистента, се появил някакъв колега на Ганка. Уж любов, уж много се харесвали, но нейното връщане в село ги разделило.

Случайно го срещнала на връщане от Охрид – били спрели на една бензиностанция, за бензин, а и да пият по едно кафе. Заприказвали се и се разбрало, че имало доста неща, останали неясни между тях. Не можело да има такива „висящи отношения” – така ми го каза Славка, така съм го запомнил, каквото и да значи. Накрая Гана пишела, че остава в града, при тоя именно мъж. За да премислела всичко и да разбере какво иска да прави по-нататък.

Два дни никакъв не го видяхме Петко – беше се затворил вкъщи. Чел и препрочитал, мислил и премислял – какво, аджеба, да прави. А на третия ден сутринта, гледам го, изкарал колата и ровичка нещо по нея.

„А! Заминаваш ли, Петко, някъде?” – питам го, а той ме гледа малко накриво и вика: „Само за два дни, бате Иване, вдругиден се връщаме.” Тогавя не обърнах внимание на това „връщаме”. Чак вечерта се позачудих, какво ли ще значи, ама го оставих така. Бездруго, като се върнеш, щеше да стане ясно. И стана ясно, ей!

На втория ден, надвечер, колата му избръмча край нас и спря пред тяхната къща. Гледам през прозореца – Гана! Вдигнала яката на палтото, забила нос в земята, без да поглежда наоколо, се шумугна в къщата. Петко извади един сак от багажника, заключи колата и се прибра и той. Някой и друг ден Ганка стоя вътре, без да излиза. После разбрах, че имала отпечатък от ръка на бузата, та затова не била много за пред хора. Види се, сериозни разговори са се водили там, където я беше намерил. „Ръкопашни разговори” – вика Цепата, кръчмарят. То от Цепата само такива зевзешки приказки можеш да чуеш, я.

И – кротнаха се тия двамата! Ей го, колко години стана, как са заедно и не мога да им се нарадвам. Като Куку и Пипе се водят – където единият, там и другият. Родиха си едно момиченце – хубавица голяма, като майка си. Варвара я кръстиха – малко бабешко ми звучи, ама бива. Ама пък дете – чудо! Всички го обичат в селото. Даже Цепата, дете не съм го чул добра дума за някого да каже, и той току й пъха в ръчичката я вафла, я бонбон, колчем баща й я доведе в кръчмата да й купи лимонада. Заплеснал съм се, види се, защото се стреснах от гласа на отец Митър:

– Иване, ей, Иване! Какво си се одремал такъв, бе? Я бръкни в чантата и виж там – едно малко шишенце трябва да има. Дай го насам, че да изплакнем гърлата от прахоляка – за резил ще стана, ако почна да грача на опелото – и се смее. Отпиваме по малко и поп Митър прибира шишенцето:

– Май се досещам за какво се беше умислил – за Гана и Петко, нали? Нищо не можеш да скриеш от нашия поп – същи детектив е.

Наближаваме Шумково. Магарето и то като че усеща, че иде краят на това пътуване под прижурящото слънце, и забързва. Поп Митър тръсва глава, поглежда назад и казва:

– Ами, тъй е тя – ходиш насам-натам по големия свят, избираш уж пътища – широки да са, гладки да са... обаче, той, Господ, е нарекъл за всекото един път и където и да си, все на него се връщаш. Я Ганка – Петковия път ѝ било писано да държи. Може да е малко забутан из полята, пращен и без лампи по него, ама си е нейният път. Отецът се замисля за малко и додава:

– Ама и Петко... и той я извървя Ганка... зор видя, че тя е като козя пътека из камънака, ама на – извървя я открай докрай!

Гледам наближаващите къщи на Шумково и си мисля – ей на, бай Христо Малката мастика си извървя пътя. Хубав, лош – неговият си път беше. С всичките му завои и дупки. Ама, ще каже някой, можеше друг да му е пътят. Е, как друг? Един път има – стига да го уцелиш.

А БЕШЕ РАНИЦАТА МУ ПРОБИТА

Гълъбина Митева

...А беше раницата му пробита.
Сандалите му – скъсани. И стари.
Изпи
морето
със очите си...
Извади после смачкани цигари.

Приседна близо, досами водата.
И дълго... Много дълго пуши.
Две шепи пясък сложи във торбата,
и към Небето се послуша.

Внезапно, сякаш някой го повика –
обу сандалите протрити.
Един бездомен и безимен Никой...
Море
покапа
от очите му...

Бе толкова далеч от суетата,
че хората дори не го видяха –
как ходеше невидим по водата,
и как на всяка чайка маха...

Пое към Залеза, развял косите,
покрили раменете му изящни.
Една вълна го близна по петите.
Замислен гларус се подплаши...

След него бавно пясъка изстина.
Звезда далечна Пътя му беляза.
Един светец по плажа днес премина...
И никой не го забеляза.

МИШКИ ПОД КИЛИМА

Владимир Георгиев

Там в тъмното, зад килима, прашен и избелял, две мишки си говореха тихо. Едната мишка беше сърдита нещо, имаше два големи бели зъба и ги демонстрираше като повдигаше брадичката си. Говореше бавно, важно и тържествено, сякаш очакваше на финала аплодисменти и цветя, благодарност като послевкус от виното на съдържателната тежка реч. Другата мишка схващаше това, защото го слушаше внимателно, не го прекъсваше, ръкопляскаше с мигли и кимаше усърдно с глава.

– Винаги съм оцелявал, дори и в най-тежките времена – говореше важната мишка. – Няма трудност, която да ми се опре, няма измежду живите твари същество, дето да не го катурна, ако поискам. Ти ще питаш: ама как, има много по-големи от теб, много по-силни дори, по-могъщи. Няма такова нещо! Всеки е толкова голям, колкото е силна волята му! И всеки е това, в каквото животът го е превърнал.

Малката дребна мишчица до него кимаше, мълчеше и благоговееше. Доволен, той продължи:

– Лъвът е мишка, щом не смее да убива. Мишката е лъв, когато краде от храната на хората. С други думи, когато си герой, ти си велик! Независимо какъв е героизмът ти и в какво се състои. Престъпниците са също герои, защото са изключителни. Най-важното е да не си безличен, защото тогава се превръщаш в нищо. Не смееш да излезеш от дупката си. Нещо повече – сам копаеш дупката, гроба си. Разбираш ли ме?

Не посмя да му отговори, за да не прекъсне потока от мисли.

– Един ден ще ме разбереш. В долапа ми е пълно със сирене, а други мишки няма какво да ядат. Колко са глупави! Досещат се да крадат от храната на хората, това – добре, ама не им и хрумва, че аз крада от тях. Ха-ха! Да крадеш от крадците е по-лесно, това го установих още навремето, затова забогатях. – Той се загледа в ефирното облекло на мишката до него, хареса я, обмисли нещо. – Но най-трудно е, когато се появи личност, от която няма какво да откраднеш!

– И такива ли има? – осмели се да отвори уста тя. Имаше красиви устни, грехота бе да ги отваря.

Мишокът, горд и самоуверен, изведнъж се замисли. Въздъхна тежко, погледна я с любов в очите, влага се беше събрала около тях като пране в леген, и каза:

– Не можеш да откраднеш на босия цървулите. Има достойни, едни

такива, горделиви, смислени и примирени, честолюбиви, как да ти кажа... Всичко им вземеш, голи и боси ги оставиш, а те пак изправени ходят, достойнство търсят, чест искат. Че са глупаци, това е ясно, ама неудобни са ми някак, разбираш ли, убиват ми като песъчинка в крака. Направо ти казвам – страхувам се от такива. Страх ме е, че някога ще бъда наказан от някой от тях.

– Това лошо ли е? – попита пак малката мишчица, за да покаже, че го слуша внимателно.

Той се намръщи отново.

– Естествено, че е лошо. Те може и да изглеждат достойни, може да се държат като аристократи, нищо, че си им окрал и достойнството, и честта, и парите, но има нещо отвратително справедливо у тях, едно такова злобно, търпеливо, отмъстително достопение, говори ти: „Ще ми дойдеш ти, скоро, съвсем скоро, ще ти въздам заслуженото!“. Направо тръпки ме побиват.

Някой влезе в стаята и започна да тършува из шкафчетата. Беше съвсем близо. Прекъсна разговора им, те се скриха под килима и зачакаха опасността да отmine.

– И друго има – прошепна важният мишок. – Ти го знаеш. Колкото и да съм успял в живота, хем богат съм, и красив, и млад, ти никога няма да се влюбиш в мен. Както виждаш, аз страдам като всички мишки.

– Недей така – каза красивата малка мишчица, която се беше стгушила в него, за да я пази от нечия човешка стъпка. – Докато има хора, аз винаги ще бъде твоя, тук, до теб!

– Как така? – притисна я мишокът. Възбуди се. – Не те разбирам...

– Казвам ти, че докато има външна опасност, докато някой може да ни убие или нарани, аз ще предпочета да бъда с някой силен, умен, богат и млад като теб. Не можеш да избираш, когато животът ти е от ден до пладне, когато всеки ден може да умреш. Просто се наслаждаваш на всяка минута, това е.

– Значи ме обичаш! – очите му грейнаха, прането в легена живна и се задвижи като в полуавтоматична пералня.

– Не съм казала това – успокои го малката. – Никога няма да те обикна. Обичам себе си и живота, затова ще бъда с теб, това казах и го повтарям. Не държа да ме разбираш. Но ми е приятно, че ти ме обичаш, затова ще ти позволявам от време-навреме по нещо.

Важният, строг, едър и богат мишок се просълзи, нищо не разбра, беше влюбен и горд, че по някакъв начин чувствата му отекваха. „Има смисъл да крадеш!“, каза си той и я целуна с белите си зъби. „И с достойните трябва да е така, стига да им намериш цаката.“

Тя побягна под килима, за да го накара да се поразмърда, да я настигне, да я хване и прегърне, в това време някой пусна отгоре нещо тежко, то се стовари върху ѝ и я смаза. Мишокът гледаше в тъмното как кръвта ѝ изтича, изплаши се, че и с него ще стане същото, затича в обратната посока, но не успя да стигне до дупката си. Нов удар последва, още по-силен, смъртта го покоси само на няколко сантиметра от спасението – един малък прорез в ъгъла на стаята, където беше скрил цялото си имане, всичкото откраднато сирене и хляб. Преди да издъхне, погледна към долапа, както го наричаше, досети се, че сам го изкопа, изрони го в стената, и си каза: „Това ли беше всичко? Това ли направих?“. Затвори очи, не искаше да вижда нищо повече. Слухът му угасваше, той чу някак отдалеч, защото вече се бе отделил от тялото си, говорът на двама в стаята, където той току-що умря. Жената каза:

– Много ме е страх от мишки! Ей там бяха, под килима, страх ме е да го повдигна дори...

– Няма страшно, това са само мишки. Ще почистя – успокои я мъжът и добави: – Нищо не могат да ти направят.

– Изглеждат ми страшни с тези изцъклени очи, като че ли искат да ти вземат нещо, да го откраднат, да ти го отнемат насила, за да покажат превъзходството си... Не знам как да ти го обясня.

Мъжът се усмихна и я целуна. Предните му зъби бяха големи и остри.

– Един ден ще забогатеея, ще те измъкна от тази дупка, ще се оженим и ще бъдем щастливи. Няма да има никакви мишки и няма да има от какво да се страхуваш, нали така?

Тя се усмихна. Устните ѝ бяха толкова красиви, че беше грехота да ги отваря.

ПЯНА

Миролюб Влахов

Той опипа с поглед ханша на сервитърката и се обърна към шофьора. Бяха се запознали преди двадесетина минути. Докато търсеше къде да паркира из задръстените улици, газката спря, непознатият отвори вратата и му извика: „Карай след мен!“

– Студентка ли е?

– Да.

– И моята – отвърна сега шофьорът и надигна халбата. – Със сестрата са в една група, тя ни запозна.

Носът му полегна като плувка в бирата и после бавно се издигна. Удоволствието от първите глътки се разстла върху лицето му. Бирата му хареса. Хванал погледа му, обясни:

– Натоварих баластрата и реших да хапна. Колегата ще я закара, моята смяна свършва.

Навън прокапа. Венцислав поиска да го попита в кой курс е неговата, но не посмя. Шофьорът прецеди пяната през русите си мустаци и погледна спряната пред бирарията газка. Беше с наскоро боядисана кабина, но с очукан и окривен кош, от който се процеждаха капки мътна вода от мократа баластра.

– Колко я дават? – попита Венцислав, колкото да не е неучтив. Не беше задължително да се сприятелява с непознат само защото го бе извел от плетеницата на тесните улички, където се бе залутал.

– Отдавна не я продават на кубик. Не си ли купувал скоро?

– Не знаех.

– Тринадесет и седемдесет тона.

– Това скъпо ли е?

– За някои е скъпо. Но е хубава – ситна и чиста. Промита, дунавска. Става за всичко. И пясък може да си пресееш от нея, стига да не те мързи.

Срещу бирарията, през линията, висяха опушените сгради на „Топливо“. Надписът върху ръба на администрацията беше без средното си „И“, вместо него стояха само железата от рамката, върху която преди е била монтирана буквата. Венцислав се запита дали изобщо свети и ако свети – защо?

– Не си тукашен – продължи шофьорът. – За пръв път те виждам.

– По номера на колата ли позна?

– По нея познах, че си се набутал в ония улици и се чудиш накъде да въртиш.

– Пристигнах преди няма и час.

– Тя защо не те посрещна?

– Исках да я изнаедам. Не сме се срещали още. Само по скайп сме общували и някоя друга снимка ми е пратила.

– Не го харесвам тоя скайп. Голяма лигавщина тече по него.

– И аз, но е удобно.

– Е, щом ти върши работа. Ти си знаеш.

– Знам че работи в някакъв склад почасово.

– Къде? Искаш ли да те заведа?

– Тук някъде е, но не знам коя е фирмата. Не е ставало дума. Но е около старото „Топливо”.

Венцислав си каза, че може би не е много приемливо да се обяснява така на непознат. Беше готов да му разкаже как Валя е ходила на гледачка и как оная ѝ казала, че скоро ще се задоми. Нормално бе, отвърна ѝ той тогава, все пак скоро завършваш, какво друго ти остава?

– Не, че настоявам. Сестрата и моята също работят в търговската част. Сигурно са я срещали. И да не я знаят по име, поне по физиономия ще си я спомнят.

– Може. Но нали разбираш, че аз всъщност я познавам само от нета. Каквото ми е казала – това е. Може повечето неща да са измислици. Но знам, че има брат.

– Е, и това не е малко. Сигурно ли е? Но не е и много. Половината момичета, така или иначе, имат братя.

– Мечтае да се махне оттук.

– Това вече е мечта на всички. И сигурно очаква някой принц, няма начин да не е така.

Русият посегна веднага към кебапчетата. Венцислав проследи как половинката от първото, което бучна с вилицата, потъна под мустака му, последвано от гигантска хапка от прегънатата на две филийка.

– О, тя и моята мечтае да отиде някъде. В Италия, например. Не взема от дума. Казвам ѝ че там такива като нея само ги чакат с отворени обятия. Но не за работа, а за онова, схващаш ли?

– Някои наистина загазват.

– Сами се натискат. Сестрата също е пощуряла, но не смее да говори у дома, че чуют ли нашите, спукана ѝ е работата.

– Моята вече има образование. Завършва.

– И какво като има? Ще стане образована курва, за разлика от

повечето други. Като ѝ е слаб акъла. Щото то дипломата не променя много положението, ако ти е слаб акъла, не е ли така?

– Мисля си, че това при нея е просто мечта. По-скоро иска да се махне оттук и да се омъжи. Надява се, че така ще промени живота си. Пък и големият град е друго нещо.

– Друго е. Но хората са общо взето еднакви.

Шофьорът изпразни чашата, избърса с ръка мустаците си и се озърна за сервитьорката. Венцислав проследи погледа му и я видя да плава над заоблението си ханш в дъното на салона. Железничарите и докерите от складовете я гълтаха с очи между залъците, докато топяха яхнията и отпиха от халбите си.

– Май си прав – съгласи се Венцислав. – Само степената на изявата на тази еднаквост е различна.

– И още как. Е, то жените са си такова племе. Не си ли го забелязал досега? – Той не уточни какво точно има предвид. – Ама то и нашият акъл не е по-горе – всяка може да ни го завърти. Не е ли така?

– Баба все ми казваше, че ми е слаб ангела.

– Баба ти даже е знаела защо. И че никога няма да стане силен. Не ти ли го е казвала? Видж сега как си се пъгнал от сума ти километри заради една фуста, даже не я познаваш. Извини ме, не искам да съм груб. Е, не съм ли прав?

– Не е напълно непозната. Мисля, че веднага бих я познал.

– Е, нали си я виждал на снимки.

– Говорили сме с часове. Понякога сме осъмвали. Това все пак е нещо.

И помага да опознаеш някого.

– Може и да си прав. Защо не ѝ се обади, че ще идеш?

– Уговорката ни е за неделя. Ще се видим в Арбанаси. Запазил съм хотел.

– Ама ти не устиска и реши да дойдеш да я потърсиш в Горна, така ли?

– Искам да е изненада. Даже съм купил букет рози и кутия „Мерси“.

Като в оная реклама, сещаш ли се. Ще се разтопи.

– Е, тогава ще ти го кажа направо. Ти си хлътнал до уши, мой човек. Малко смешно ми се струва, макар че като им разкажа, сестрата и моята ще изпаднат в умиление и ще има да ми трият сол на главата, че не съм романтичен.

– Ти не би ли постъпил така?

– Остави ме мен. Още сега ще разкажа на моята. След малко ще дойде.

И те излизат в обедна, но на смени, за да не затварят склада. После, ако не бързаш, ама за къде ще бързаш, ще отидем до складовете при сестрата.

Току-виж оказали се приятелки с твоето момиче. Ще сукнем ли по още една?

Венци не отговори. После предложи:

– Ще почерпя. Надявам се да не ме спрат. За някой друг час ще оветрея и ще се прибера в хотела. – Той погледна към келнерката и докерите – Стига ония да благоволят да я пуснат.

– Ще ти мине. Докато хапнем, докато пием кафе и постоим при сестрата, ще ти се е разминало. Сестрата е хубавица, ще видиш. После може да се разходим някъде. Представяш ли си да те срещне твоята с мен и още две мадами?

Венцислав поиска да му отвърне, че и Валя си я бива, че има още лунички по бузите, на екрана дори се виждат, стоят ъ като на дете още, но се усмихна и се отказа.

– Добре, че ми стана жал за теб като те видях как се щураш накъде да хванеш – заключи шофьорът. – Ще се окажеш свястно копеле.

Сервитьорката бе забравила, че има и други клиенти и се въртеше все около масите на докерите и железничарите. Венцислав стана и отиде на бара сам да купи бирата. Тя бе прясна, правеше много пяна и не искаше да влиза в чашите. Барманът дълго я прелива и накрая му върна няколко мокри монети.

Когато се обърна, видя, че Валерия стои на пътеката сред масите и се оглежда за място. Още не го виждаше, не знаеше, че е тук. За миг му мина мисълта да се измъкне, за да не развали изненадата, но осъзна, че вече е късно, нямаше как. Забърза към нея, като внимаваше да не привлече вниманието ъ и да не разплиска бирата. Тя се спря пред масата им, виждайки, че има свободни места.

– Виж Валя – кимна към него новият му приятел. – Това е Венци. Запознайте се. Много точен пич е. Ще го запозная със сестрата.

Венцислав остана на крачка от масата. Гъста бирена пяна преливаше от ръба на чашите и се стичаше по ръцете му.

РОЖДЕСТВО

Камелия Кондова

Сняг заваля в Онази нощ, но късно.
Светът не можеше да стане бял.
Човечеството вече беше мръсно.
То вече бе направено от кал.

Загътри Йосиф калните галоши
към кръчмата – да черпи по едно.
По три изпиха. Гледаха го лошо:
баща на син с небесно потекло?!

И той се срина. Злото се прокрадна
във иначе добрата му душа.
И се прибра вместо с букет – със брадва.
Замахна, но се свлече във калта.

Мария с гняв измоли небесата,
на две превита в калния си шал:
дано синът ми ходи по водата!
Дано и той не газии в тази кал!

НЕ ИДВАЙ ПАК, ЛЮБОВ

Боби Кастеелс

Не идвай пак в ума ми – като болест,
с онези рани трудно оцелях
и глухи богове безмълвно молих,
забърсвайки от снимките ти – прах.

Не искам да запазя мъртъв спомен,
дълбаят ме очите ти до кръв.
Без теб светът е тъмен и огромен,
а тъжен – застаряващият лъв.

Не идвай в моите нощи – призори,
звездите гаснат в мъжките зеници,
а слънцето – за миг ще заличи
тъгата – по отлитащите птици.

Дали си сви гнездо на юг – не знам,
дали – над твоя покрив зрее лято,
но ето ме – объркан, пуст и сам,
забравен дух – в запуснатото блато.

Не идвай пак, любов, не ме мъчи
едва сглобих последните парчета.
Сърцето ми е мъртво – не тупти...
плътта ми е храна – за бесни псета.

БАБА МИ, ГЪРКИНЯТА

Стефка Венчева

В понеделник, шести юни, с Ирини седнахме на двата люлеещи се стола под смокинята. Там винаги е хубаво, защото сянката е рехава, а от дуvara лъха хлад. Между бръшляните, плъзнали по него, се крие таралеж. Той излиза само нощем и първият път, когато го чух, се изплаших ужасно, защото стъпките му са тромави и звукът е почти като от човешки. С баба ми си говорим за много работи, като се започне от иглата и конеца, и се стигне до зачеването. Тя е чистокръвна гъркиня, а дядо ми Георги – потомствен българин. Оженили се, когато за огрев отивали по половин кубик дърва на ден. Сватбата продължила цяла седмица, защото снегът валял непрекъснато и затрупал проходите между къщата. Онези, които оцелели след препиването, две години не близнали ракия и червено вино. Такава сватба не била вдигана в града от 1928 г., двадесет дни преди голямото земетресение. Гъркинята не знаела и дума български, и когато попът я попитал дали доброволно взема дядо ми за мъж, тя догаждайки се за същността на въпроса, отговорила:

– Не. – което си значело да. Попът бил предварително почерпен и нямал възможност да се съобразява с “желанието” на булката, затова приключил венчавката, както му е редът. Вулата е много важно нещо и Ирини до ден-днешен я пази на дъното на сандъка си.

Дядо ми откраднал Ирини от Кандия, на остров Крит, където ходел да прави търговия. Два пъти го обирали на връщане, но най-ценният товар все пак останал. Баба Ирини сякаш не остарява, кожата на лицето ѝ е гладка, плюшена, а очите ѝ приличат на захарни бонбони, оцветени в синьо. Ако я попитате кой е най-далечният ѝ спомен, ще ви отговори – разпването на Христа, а мъжът, който я съпътства през целия ѝ живот, е от родната и Кандия, и е известен по света като Ел Греко. Когато се появил на бял свят, ръцете му светели като да са от чисто злато. Вървял съвсем слаб, с черни фини коси, големи и тъмни очи, с дълъг и грозноват нос. Ирини била много влюбена в него, но той не я виждал. Щом минел по пътя, стъпките му в праха се пълнели с забравки. Винаги щом заспи, тя сънува Ел Греко.

Ирини знае толкова много женски тайни, че понякога си мисля, че е самодива. Започне ли да говори, лицето ѝ излъчва сияние, а от очите ѝ се пръска светлина, гласът ѝ е протяжен, а ръцете ѝ стават дървесни корени. Вълшебно красиво е.

Когато дядо я отгъкнал от Кандия, тя била почти сгодена за един

доста по-голям от нея албанец, който имал къща на три ката и бил достатъчно богат, за да ѝ осигури живот, достоен за завиждане. Често ѝ носел подаръци и баща ѝ – барба Никос се замислил сериозно дали да не даде дъщеря си на Коста Албанеца. Ирени била двадесетгодишна и съвсем немала намерение да бърше доживотно лигите на ухажора си, но затова пък прекрасно знаела как да го умори. Той приличал на тлъст и дебел калугер, който е прекарал цял живот в магерницата. През ноември барба Никос и Коста Албанеца изпили три кила узо и си дали дума, че на петнадесети декември ще вдигнат годех. В знак на сериозност в намеренията си, кандидат-женихът донесъл на Ирени златна гривна, зелена кадифена рокля и пръстен с бисер. В замяна на което придобил правото да идва веднъж дневно в дома на бъдещия си тъст. По това време баба ми за първи път сънувала Ел Греко, пак на сън някаква старица ѝ казала, че е роден през 1541 г. и името му е Доменико Теотокопулос.

Понякога Коста оставал насаме с бъдещата си годеница, но не повече от десет минути. За това стриктно следяла прабаба Стефани. Тя излизала от стаята уж за минутка, а се бавела повече от десет, защото прекосявала дългия и влажен коридор, качвала се по скърцащите стълби на втория етаж, отваряла бавно вратите на стаята си, ровела безпричинно в чекмеджетата на скрина си, казвала си „Отче наш“ пред иконата на Св. Богородица, и се връщала с досадната си кука и конци, за да плете дантели – чеиз на внучката. Дантелите били по-тънки от паяжина.

Тя всекидневни аудиенции съвсем не попадали на Ирени, тя не можела да понесе похотливите погледи на Коста и затова често се преструвала на болна. Това никак не му пречело да се умъква в стаята ѝ, да сяда на леглото ѝ и да я държи за ръката. Когато веднъж Стефани излязла, за да вземе проклетите си дантели, Коста треперещ от сласт бръкнал в деколтето на кенарената бабина нощница, а тя го намразила още повече.

Всичко продължавало по този начин, докато не се появил дядо ми. Пристигнал в най-големия кучи студ в нощта срещу осми декември. Преди Коледа настроението на хората се повдига, те стават щедри и пускат по някоя пара повече за покупки. Дядо седял три дни, сребърните накити, които продавал, бързо привлекли вниманието на хората от Кандия. Коста завел Ирени, за да избере нещо. Тя избрала дядо. Щом видяла тъмните му, седефено-топли очи, стройното мъжко тяло, загърнато в черния астраганен кожух, тънките му дълги пръсти, разбрала, че и най-чистите помисли потъмняват, щом става дума за истински мъж. Той се усмихнал, трапчинките му се напълини със скреж. Брадата му била тридневна и много му отивала. Очите му я пробивали, но Ирени продължавала да го гледа.

Албанецът купил набързо половината сергия, защото тя искала още и още, дал само три драхми в повече и доволен повел хубавицата си към къщи. Дядо някак си веднага разбрал, че тя ще се върне и затова пуснал чергилото на колата, впрегнал конете, платил нощувките си в хана, постлал кожуха си в каруцата, затъкнал дупките със слама, с една реч приготвил се за път. Не бил изпушил и един тютюн, а тя пристигнала. Знаел толкова гръцки, колкото да си изпроси боя. Не й казал и думичка. Вдигнал я в колата, завил я с дебелия шуба и подкарал конете. Много жени премаяли по него, показвали му по кърищата и ханските стаи какво значи страст, но той знаел, че истинската му любов все още не е намерена. Още като видял Ирини, разбрал, че тя е архижена, една преродена Ева, която ще му роди и отгледа децата, ще върти дома му и сигурно ще плете дантели в дългите дни, докато него го няма; тя му приличала на ангел, а и изглеждала почти толкова добра. Години по-късно той обичаше да повтаря – жената е добра само, когато спи. По пътя Ирини мълчала и гледала снежинките, които се топели по гърба на дядо. После заспала и засънувала, че сам Св. Георги я вози на коня си. Свалил я пред олтаря на някаква черква, а там я чакала жена с черти на мадона, тя й подала голям сребърен пръстен с бял камък... Събудила се в Македонско. Конете били грохнали. Ирини не съжалила, че е избягала с българин. На ръката й пишело, че ще бъде щастлива.

Във вечерта на сватбата дядо ми бил пиан.

От ракията и красотата на баба. Тялото й излъчвало миризма на мир, вкусът й бил греховно тръпчив и в ръцете му тя изглеждала като амфора. Дядо до смъртта си беше влюбен в жена си. Можеше да я гледа с часове, навел леко глава, присвил очи като тогава, когато за пръв път я видял.

Девет месеца след сватбата им се родил баща ми, върху една розка на чардака. Той е взел от красотата на Ирини и избухливостта на дядо, може би на стари години ще се превърне в същия скъперник, а освен това е и ревнив като него, но това е друга тема. Баба ми е по-привързана към малкия си син... От Гърция със себе си донесла само купчина дантели, които после послужили за булчината ѝ рокля, и портрета на прабаба Стефани – рисуван от някакъв скитащ художник в Кандия.

Ирини и дядо имат сватбено кадър. Дядо е седнал на един виенски стол, а тя стои права до него. В косите ѝ има венче от бели цветя, а роклята ѝ плува в дантели, на фона на старогръцки руини. Смеейки се баба казва, че това е чаршаф, върху който неизвестен майстор на четката е развихрил въображението си. Сигурно всички женили се в този период притежават подобна фотография. Двамата са страшно сковани, но очите им са живи. Снимката не е избеляла, като Ирини.

Била е страшно красива. Много мъже са завиждали на дядо. По-странното е, че тя никога не е подхващала кърска работа, но никога никой не е казал за нея, че е мързелива. Никога не се е карала със свекърва си. В началото, защото не знаела български, а когато го научила, вече нямало за какво.

Животът им бил хубав, въпреки това баба продължила да сънува Ел Греко, може би защото всяка жена, макар и да живее с най-добрия мъж на света, винаги мечтае за още по-съвършен.

Оставала е сама само по време на войната. Татко току-що бил роден и дядо получил повиквателна. Още от младини той бил миролюбиво настроен, но „Когато те призове дългът, възгледите ти нямат значение“ – казваше той. Цяла нощ баба плакала и му стягала раницата. В резултат на възмущението секнала кърмата ѝ, а баща ми бил захранван насетне с млякото на домашната коза Захаринка. Вероятно от това добиче е прихванал и вироглавството си. Дядо отишъл на война, докато баба се занимавала с татко, после се върнал въшлив и кирлив, за да заченат чичо. И после, пак се върнал в Унгария. По време на краткия си престой направил два-три скандала на баба заради пословичната си ревност, а повод нямало.

У нас все още се търкалят някакви гилзи от манлихера и корубите на две гранати, тип лимонка. Дядо ги донесъл, заедно с медала си, когато свършила войната.

Ирини ме научи да пуша. Криехме се в килера. Там винаги има набутани някакви вехтории, вързопчета с приказно съдържание, гърнета със сух фасул, сладко от смокини с хартиени похлупачета и понякога плъхове. Тя ги ловеше по онзи остарял начин – в една тава слага орехи, вързани с клечка, на която е подпряна друга тава, когато дръпне ядката, мишката се самозахлупва. Бях на деветнадесет, когато тя каза:

– Ела, ще ти покажа нещо.

Влязохме в килера, а отнякъде там се процеждаше слънчев лъч, който огряваше праха, вдигнал се от нашето влизане. Докато малките частици се люлееха пред погледа ми, тя измъкна от един тъгъл цигарето си и кутия цигари без филтър. Щракна кибритената клечка и с наслада всмука дима.

– Искаш ли да опиташ? – ме попита.

– Да – казах.

Закашлях се, но не изпитах отвращение.

– Влюбена си – ми каза.

– Да – отговорих – как позна?

– По сиянието, което излъчваш. То е синьо. Като на всяка влюбена жена. Хубав е, нали?

– Да.

– Страхуваш се, че няма да го задържиш?

– Да.

– Твой ще е, вовеки. Хубава си и вълшебна. Щом светиш в синьо, твой ще е. Вярвай ми. Никога не се съмнявай в това. Съвършен е почти колкото Ел Греко...

– Бабо, той е много повече от всички мъже, които съм виждала...

– Така е. Не мечтай за друго. Имаш най-доброто, което можеш да срещнеш. Но се пази, по-ревнив е от дядо ти. Но ти ще се справиш. Виждам това... – подръпна от цигарата и притвори очите си. Тя също светеше в синьо, заради дядо или Ел Греко, не знам.

Когато излязохме на двора, отново взе куката и конците си. Заплете някаква невероятна дантела. Искаше да ме научи, но никога не усвоих нещо повече от правенето на синджир, а то е най-лесното. Спомням си, че идваха жени от целия град, за да захващат плетка от нея, никоя не можеше да създава такива дантели. Мисля си, че тя вплиташе в тях и част от себе си.

А и имаше какво да вплете. Душата ѝ прилича на една огромна приказна пещера, с много ниши. Във всяка от тях има по нещо важно, а самата пещера може да се нарече любов. Към всички и всичко – тя не подминава страдащ човек, нито нещастен, нито щастлив и може да каже на всеки точно това, от което се нуждае. По някакъв неин и странен начин успява да узнае страданието и радостта на хората. И всички я обичат, казват ѝ Гъркинята.

Не са прави, защото Ирини просто беше родена там, но тя може да бъде отвсякъде. Всъщност тя говори на гръцки само, когато много се ядоса. Думите излитат от устата ѝ със скоростта на светлината. Казва, че така по-бързо ѝ минава. Само веднъж видях у нас нейни роднини. Преди повече от двадесет години, през една априлска ваканция. Тя разсаждаше лалетата в двора и както винаги, когато сме заедно, ме поучаваше. Някой почука с мандалото по портата и тя каза:

– Върви отвори, струва ми се, че кръвта ми говори.

На прага стоеше една възрастна и дебела, очилата жена, зад гърба ѝ бе спрял черен мерцедес, а зад волана му седеше плешив мъж, който мазно гледаше жената.

– Ставруло, как ме намери? – чух да изплаква Ирини.

– По кръвта – простичко ѝ отговори сестра ѝ.

Не знам какво си казаха, говореха толкова бързо и толкова припряно, обливайки се в потоци сълзи, сякаш след броени минути щеше да настъпи свършекът на света.

Ставрула и Нотис останаха цяла седмица, но повече не ги видях.

Чудех се дали баба не иска да види родния си дом, гробовете на родителите и роднините си, а тя отговори:

– Всички те са живи у мен, защото ми е да видя пръстта, която ги е похлушила, с кого ще говоря там, виж Ставрула, нищо не е останало от нея, защото страда, тя не е щастлива, боледува душата ѝ. Тя не умее да изпитва любов. Да изпитваш любов, означава да можеш да прощаваш – каза баба. – Всеки, който е сгрешил, осъзнава стореното, а от теб се очаква да простиш. Ако можеш да простиш и на враговете си, то значи, че можеш да изпитваш любов. И когато на злото отговориш с добро, също изпитваш любов. Не очаквай от другите да са свършени. Те никога не могат да бъдат, защото не са Господ Бог. Всеки има трески за дялане. Ти също. Затова прощавай. Помни само хубавото, което другите ти причиняват. Защото и то се причинява, както злото. Причинявай добро. Всеки може това...

Тя просто знаеше, че истината за живота е заложена у всеки от нас и е въпрос на време да я разчетем. Понякога казваше, че би било най-добре да можем да общуваме чрез мислите си, защото в тях няма корист и лъжа. Никой не може да лъже наум. Така сме устроени...

Понякога я питах защо не остарява, в началото не ми отговаряше, усмихваше се загадъчно и махваше с ръка. Не помня за кой ли път я питах и тя ми каза:

– И това всеки го може. Не остарявам, защото обичам живота. Всеки ден за мен е радост, че мога да дишам, че мога да видя какво ще се случи днес, аз не страдам от глупостите на околните, не ги чувам, не ги виждам, очаквам и причинявам добро на всички и те ми причиняват това, разбираш ли защо не остарявам? Живея с любов. Господ така е направил, че всеки живее според желанието си, когато изгубим него и надеждата, си отиваме...

– Но, бабо, умират толкова много млади хора?!

– Да, защото не искат да съществуват. Няма нито един човек, умрял от прекалена любов и щастие. Всички умрели са пожелали смъртта си, защото се чувстват нещастни...

Освен това Ирени не лъже. Не защото не може, не иска. Тя е толкова пряма, че ме разплаква понякога. Яд ме беше, че го прави, но веднъж ми каза:

– Няма благородна лъжа, мила. Това е човешка измислица. Дори тежко болният трябва да знае, че дните му са преброени, защото може да поиска да се поправи, ако е сгрешил, каква е ползата да го заблуждаваме, че всичко му е наред, ще спре ли да го боли? Това няма смисъл...

Веднъж я попитах дали е изневерявала на дядо. Тя се изкиска в шепите си и продължи да простира.

– Кажи ми, моля те! – настоявах аз.

– Е, добре. Не, но имах двама ухажори.

Първият бил Емануил Даскен, търговски представител на парижка фирма за часовници. По това време дядо бил на търговия по Беломорието. Ирени скучаела, пушейки цигарето си, зарината от купчина току-що изплетени дантели. Бил сезонът на хризантемите. На чардака слънцето препичало с цялата стръв на изтичащия октомври. По пътя се задал фойтон. В него се возел известният в съседния град П. флиртаджия – французин. В малкото джобче на сакото му имало великолепно поставена виолетова копринена кърпичка. На главата му – черна филцова шапка, която не си схождала много с кърпичката, но явно г-н Даскен не смятал българските жени за много придирчиви. Той зяпал плавните контури на планината, свалял почтително шапка на седналите пред портите бабички и деца, и се натъкнал на Иринините очи. Тя го клъвнала с поглед и се обърнала на другата страна. Никъде нямало надпис, че е омъжена, и той се влюбил като гимназист. Отказал се едва, когато я видял изправена. Коремът и бил толкова огромен, защото наближавало на бял свят да се яви баща ми.

Вторият ѝ кандидат бил един млад и разсеян лекар. Той дошъл в градчето, за да практикува, но душата му била толкова поетична, че според баба ми “вятър го веел на бяла кобила”. Ирени, въпреки четиридесетте си години, веднага привлякла вниманието му, но и той не се унасял прекалено дълго, защото тя му дала да разбере, че нищо няма да се случи между двама им.

– Това е. Не съм му изневерила. Дори и на ум, с Ел Греко. Обичам го този Георги, луда съм за него. Нищо, че е толкова побелял. Истински мъж е, казвам ти.

Вярвах ѝ. Тя умее да изпитва любов. Да се раздава. Когато дядо умря, спря да се храни. Исках да я ободря, да ѝ вдъхна надежда и желание за живот, но не успях. Тя изпитваше болка от тази загуба. Бе живяла с него над шестдесет години, той сякаш бе част от нея и тя от него. Бе погребала себе си, заедно с мъжа, който безкрайно обичаше и на който бе родила две момчета. Често я заварвах коленичила пред иконата на Св. Богородица, а сините ѝ очи едва се виждаха от кладенците сълзи, които бликаха и бликаха.

– Сега искам да си ида в Кандия. Кръвта ми ме вика там...

Струваше ми се невероятно, но беше вярно. Тъгата у нея изведнъж избую. Все по-рядко взема дантелите си, отскоро сложи и очила.

Днес облече една от най-хубавите си рокли. Каза, че животът е хубав,

вчеса дългата си до пояса коса и сплете плитката си. Взе цигарето, което от седмици не бе докосвала, и ми поръча да забъркам по едно турско кафе.

– Ела да седнем под смокинята – каза – в бащиния си двор често стоях под това дърво. – Изпуши бавно една цигара и след кафето взе дантелите си.

Бях гушнала котката и тя доволно мъркаше, докато заедно се наслаждавахме на сутрешното слънце. Мислите ми плуваха някъде, когато чух Ирени да казва:

– Виж, ето там е дядо ти, дошъл е за мен и мама е с него. Не съм я виждала от шейсет години...

Очите ѝ бяха вперени в слънцето и аз не виждах нищо друго, освен светлина, много светлина. Въздъхна силно, главата ѝ увисна, но тя се усмихваше. До нея прав стоеше Ел Греко...

КУЧЕ В ДЪЖДА

Иван Вакрилов

Под навеса на автобусната спирка, седнала на сгъваемо рибарско столче, сбръчкана баба продава гевреци. Боре Минкин спира пред нея и замислено потупва джобовете си. Гладен е, а от книжния чувал с топлите гевреци се носи аромат, който пълни устата му със слюнка. Напипва някаква монета в джоба на якето, преглъща и я подава на жената. Тя гледа ту него, ту монетата в ръката си, и тогава Боре вижда, че това са само пет стотинки. Усмива се извинително и посяга да си ги вземе обратно – за какво ли? За какво са мутия стотинки, с които нищо не можеш да направиш, освен да ги подхвърляш във въздуха и да гледаш какво ще се падне – ези или тура. Жената свива ръка в юмрук и монетата изчезва. Тя поклаща глава тъжно, бръква в чувала и му подава един геврек. Лицето на Боре гори от срам, иска му се да се въртне и да избяга, но вместо това посяга и взима геврека, като мърмори извинения и благодарности. Бабата махва с ръка сякаш отпъжда муха и той се потътря надолу по улицата, стиснал топлия геврек, с очи, забити в паважа.

Боре Минкин е обикновен човек на петдесет, невисок, но с коремче, пооплешивял и с тъжни кучешки очи. Човечец, както би казал бившият му шеф от цеха за метални изделия. Уж не е лош човек шефът, но все гледа да те резне с някоя такава думичка, та да ти е чоглаво цял ден. Уж не беше лош, но когато работата намаля, на бърза ръка уволни трима души, между които и Боре, който беше счетоводител, касиер и нещо като личен състав. Боре изхвърча, а на негово място сложиха жената на шефа – то така си е, своята риза е най-близо до гърба.

Мина месец от оня ден, когато сложи последната заплата на кухненската маса и съобщи на жена си новината. Направи нескопосан опит да се пошегува:

– Доре, утре няма да ставам рано. Ще спя до обяд и после ще ошетам, ще извъртя една мусака, та като си дойдеш – опъваш се на дивана и никакви грижи.

Дора работеше в един фризьорски салон и понеже беше добра в занаята, изкарваше не лоши пари. Стройна, запазена за годините си, с оранжева коса на черни кичури, тя излъчваше самочувствие, далеч надхвърлящо и работата ѝ, и двустайната панелка, в която живееха. Жадуваше за внимание и правеше всичко, за да привлече погледите на мъжете.

Боре беше подочул на няколко пъти за някакви любовни афери, но

стискаше очи и се правеше, че нищо не забелязва. Отдавна беше минало времето, когато русият му перчем гордо се вееше из кафенетата по главната улица, а големите му изразителни очи палеха мераци у младите момичета. Дора го забеляза, грабна го и го закичи като китка зад ухо, а след няма и година се ожениха. Тя роди една дъщеря и категорично отказа второ дете – страхуваше се за фигурата си. Брак като брак – с постепенното отмиране на първите тръпки, с натякванията, че хорските мъже правят кариера, а нашият, видите ли, дреме зад бюрото и не си помръдва задника да осигури по-добър живот за хубавата си жена. Брак, над който полека се спусна една лека мъглица, която му помагаше да не забелязва това, което не искаше да забелязва.

Преминаха през годините, белязани от събития, които разместваха пластове в малкия град. Години, които затискаха дребните хора с несбъднати мечти, попарваха плахите им надежди за по-добър живот и оставяха след себе си разочарования и апатия. Боре знаеше, че не времената са виновни, а самите хора – тия като него, дето си нямаха вълчи зъби, та да прегризат гъпната връв на беднотията. Усвоил урока, че колкото по-малко знаеш, толкова по-добре, той старателно избягваше да забелязва – и забегките на Дора, и хлъзгавите усмивки на крадливите си началници. С времето се попрегърби – види се така му беше по-лесно да мъкне еднакво сивите си дни, които го водеха... къде го водеха той не знаеше, но чакаше да свършат. Да свършат веднъж завинаги и да дойде оня, последният ден, за който Боре знаеше, че ще е добър – денят, когато щеше да се усмихне и да покаже среден пръст на света наоколо си.

Три месеца бяха минали в безплодно търсене на работа – отначало по специалността, а после – каквато и да е. Деветдесет дни, в които му се натякваше, че за нищо не става, че е лентяй и тунеедец. И деветдесет нощи – нощи, в които пълзящите страхове го задушаваша, нощи на студено мълчание и самота. Виждаше силно гримираната си дъщеря да се качва в лъскави коли и да се губи за по няколко дни, виждаше жена си, която почти не криеше връзката си с един позамогнал се бивш офицер. Виждаше и себе си – с наведена глава и отпуснати рамене – изритан в канавката като празна консервена кутия. До вчера.

– Виж какво – заяви Дора – няма смисъл да се будалкаме, мисля да се разведа с теб. Не става, разбираш ли, не става! Не си ми нужен, не искам да те хранутя и да гледам увисналата ти физиономия повече. Събирай си багажа и се изнасяй. Това е, чуваш ли?

Боре чуваше. Някак неясно, отдалеч, но чуваше. Чуваше как краят се приближава. Нали го беше очаквал, какво толкова. Погледна жена си без

да каже дума, взе якето от закачалката в коридора и все така мълчаливо излезе.

Улицата се казва „Индустириална” и води към края на града. От двете страни има складове, работещи и неработещи цехове – мрачни, сиви стени, изрисувани със спрей от хлапетата. Паважът е разбит и в локвите тихо пошляпват ситни капки дъжд. Неделя е и е тихо. Боре върви без да заобикаля дупките и дъвче геврека. Някъде напред, извън града, сиво-черното небе похлупва земята и над хълмовете проблясват светкавици. Капките дъжд стават по-големи, излиза вятър и той вдига яката на якето в опит да запази малко топлина.

Някакви шумове се смесват с потропването на дъжда и Боре се оглежда наоколо. Зад силозите на бившия фуражен завод има голяма асфалтирана площадка – май нещо е щяло да се строи, но сега мястото пустее. Звучите се усилват и когато подминава силоза, той вижда нещо високо и пъстро. Спира и се заглежда през дъжда – на празното място се издига куполът на цирк. На високите гринди са увиснали мокри знамена, а между две колони се полюлява голяма неонова табела „ЦИРК ИНТЕРНАЦИОНАЛ”.

След миг колебание Боре се запътва към фургона с надпис КАСА. Звучи музика, но хора няма – още е сутрин и едва ли има представление. Сигурно репетира, мисли си Боре. Изкачва двете дървени стъпала към фургона и почуква на прозорчето. Отвътре го гледа жена с уморено и безразлично лице. Протяга ръка и плъзва стъклото настрани:

– Билети ли? Колко?

– А... не, аз само... Чуди се какво всъщност иска от тази жена, която изглежда като част от локвите наоколо и едва ли се радва на самотния мокър мъж. – Исках да питам – изведнъж се сеца той – за работа. Ако има нещо...

– Не, няма – думите на жената са студени като капките дъжд, удрят го в лицето и прозорчето се затваря.

Той слиза по стъпалата, прави крачка и спира. Къде всъщност отива? Обратно в града, където никой не го чака, или напред по пътя, който води кой знае накъде? Става му смешно – изглежда, че е стигнал на края на света. И този цирк, почти невидим под леещия се вече дъжд, е сякаш знак, че нататък няма нищо.

Изпод фургона се появява нещо бяло и след секунда на крачолата му увисва малък шпиц. Боре с учудване гледа малката топка, впила зъби в панталона му и ръмжаща яростно. Навежда се и опитва да погали кучето, а то изведнъж се свива и утихва. Взима го на ръце и се оглежда – сигурно е на някого от цирка, може би трябва да пита дъждовната жена от касата.

– Чочи! Чочиини! Веднага ела тук! Гласът е последван от фигура, наметната с дъждобран – твърде тесен, за да обгърне едрата фигура на жената, която го носи. Тя застава до ниската метална ограда, само на метър от Боре, който е прегърнал треперещото куче, и се вглежда в него:

– Ах, благодаря ви! Толкова е луда, тая кучка! Гласът е плътен, мек и макар приглушен от дъжда, носи сякаш някаква топлинка.

– Хубавица е – казва Боре и продължава неуверено – обичам кучета...

– Подайте ми я, ако обичате. Вие за билети ли?

– Не, не... само минавах и... търся работа, пък тук нали е индустриалната зона, та...

Жената се вглежда в прогизналия от дъжда мъж, по чиято плешива глава се стичат ручейчета, замисля се за момент и се усмихва:

– За пръв път виждам Чочи да стои така кротко у някого, обикновено не търпи чужди хора. Вие май – тя се сепва – работа ли казахте? Търсите работа?

Боре кимва и се опитва да избърше лицето си от дъжда без да изпусне кучето.

Едрата жена посочва към вратата в оградата:

– Елате, искам да поговорим. Чочи! – извиква тя, като вижда как шпицът скача от ръцете на Боре и се втурва вътре. – Ела бързо!

Боре минава през вратата, все още несигурен дали иска да говори със собственичката на кучето. Жената го хваща за ръка и като продължава да вика кучето, го повежда към един от фургоните. Вътре тя сваля дъждобрана, пресяга се, взима една кърпа и я подава на Боре. Той притеснено бърше главата и лицето си, като тайно оглежда обстановката. Студено му е и потреперва. Домакинята се отпуска тежко на малко канапе и потупва с ръка до себе си:

– Ела, седни тук. Подгизнал си, знаеш ли. Свали това яке, а аз ще ти дам нещо, дето ще те изсуши – засмива се – е, поне отвътре де. Без да става се протяга към един шкаф и изважда бутилка, а след това и две чаши.

Отвън някой драска по вратата и Боре, след въпросителен поглед към жената, отваря. Кучето се втурва вътре, отръсква дългата си козина и скача в скута му.

– Ама тя се влюби в теб! Я гледай... Жената отпушва бутилката и налива в чашите: – Това е арменски коняк – ще те загрее за нула време. Хайде, давай. – на възпълното ѝ лице се появява усмивка – седем кучета имам, дресура, нали знаеш?

Той кимва. Гледач на кучета? Защо пък не, какво толкова. Седем зна-

чи седем. И дресьорката... симпатична жена... Тя го гледа, докато той гали шпица в скута си. Работи с кучета от толкова години и знае всичко за тях. Мъжът до нея има очи на куче, не може да сгреша с този негов поглед. Такива са добри за работа, ако не ги притискаш много. И... за студени нощи също. Защото тя разбира и от студени, самотни нощи. Следващият половин час е нещо, което Боре няма да си спомня отчетливо. Ще остане само усещане за топлина, за допира до едрото тяло на диванчето. И гласът, разбира се – глас като люлка, минава му през ума, докато пие втората чаша коняк. Ще запомни това, което тя казва, след като се уговарят за работата и заплащането:

– Пътуваме непрекъснато, мисля, че ти е ясно. Утре напускаме този град. Отиваме – не помня къде... някъде.

Боре се е облегнал назад, очите му са затворени.

– Напускаме – промърморва той – отиваме... някъде.

Дъждът трополи по ламаринения покрив на фургона, а от шапитото на цирка музиката продължава да звучи. Нат Кинг Кол пее: Ако се усмихнеш през сълзи... Усмихни се и може би утре ще видиш как слънцето грее за теб...

КАЗАНО ПО МЪЖКИ

Димитър Никифоров

Не хулете след третата чаша,
аз от първата още разбрах,
че вината изцяло е наша
и не можем минута без тях.

Стига с тези страхливи закани,
от разбридано его и чест!
Любовта е причина да станеш
на разсъмване утре във шест.

И додето зората се спуска,
над града като розов воал,
да направиш кафе и закуска,
за онази, с която си спал.

И вселенската нежност събрало,
да ти бъде сърцето компас –
че жената не е само тяло,
да си кажеш самичък на глас.

Нека в кръчмата други да пъшкат,
от измислени в чаша вини –
да обичаш е повече мъжко
от хиляда и триста псувни!

НАНИ, МИЛЕ

Ганка Филиповска

Пое си дъх и се взря в огледалото. Сблъска се с уплашените си очи. „Вземи се в ръце, Мелек – каза си. – Няма страшно, момиче, той вече не е такъв...“

От толкова много години носеше името Мила, но когато сама си даваше кураж, винаги се наричаше с рожденото си Мелек. То ѝ беше късметът, с него някога беше щастлива. Ангел – това означаваше. И когато го произнесеше, сякаш че викаше небесния си закрильник. Всъщност не знаеше дали мюсюлманите имат ангел пазител. Половин туркиня, половин българка, не беше чела нито Корана, нито Библията. А Мила... Мила ѝ казваше майка ѝ, от която ѝ беше останал спомен за копринени ръце и тъмнокестеняви коси с аромат на индрише.

Миналата седмица зълва ѝ изстреля притеснено: “Како, много те моля, облечете се малко по-така. Кажете и на брат ми. Нали ме разбираш, дъщеря си женя, и то за германец. Не искам да ме излагате”.

Младата учителка от детската градина ѝ даде списание с кройки, даже и директорката участва в избора на модела. Всички се спряха на разкошна дълга рокля, богато разкроена от кръста надолу. Много плат трябваше за нея, а колко получава една лелка, която по цял ден чисти подове и мие наакани дупета?

Намери едно преоценено черно парче метър и двацет, един и десет широко. Слаба е, ще ѝ стигне. Просна плата на пода, наложи кройката на корсажа и провери дали е спазила правата нишка. От кръста надолу щеше да бъде скосена пола, нямаше материал за друго.

Не посмя да каже на Асен, че ще си купува плат. Ще го изненада – като види резултата, ще преглътне двацетте лева. Така не се беше вълнувала от абитуриентския си бал. Тогава беше цялата в червено, красива и млада. Но празникът не беше истински, защото Сашо го нямаше до нея – беше в казармата. После я приеха в института – щеше да учи за детска учителка, това ѝ бе мечтата. Беше 14 август, в квартирата ѝ дойде съученичката ѝ Соня и я покани на дискотека. Мила не излизаше никъде, приятелят ѝ беше войник. “Какво толкова – каза Соня. – Няма да сме сами, братовчед ми Асен ще е с нас. Сержант е в поделението. Той те е виждал...”

Доспа ѝ се неистово, но Соня не искаше да си ходят. Тръгна сама.

“Къде така? – настигна я Асен. – Ще те закарам.” Отби колата в някаква горичка. Мелек хукна, но той я настигна и я повали с един удар в главата. После я закара при родителите си. Щом отключи вратата, и двамата изскочиха в коридора. “Водя ви булка – каза. – Сега лягайте, утре ще се запознават.” Роклята ѝ беше с кърваво петно.

Той я насилва дотогава, докато прозорецът не просветля. След това заспа. Мелек се раздвижи тихо. Стана и видя локвата кръв на чаршафа. Облече се в коридора.

След три часа Асен заблъска по вратата и прозорчето на приземната ѝ квартира, накрая хазайката излезе и го заплаши, че ще извика милиция. После тя молеше Мелек да ѝ отвори: “Миле, детето ми, какво става, леля?!”. „Остави ме, лельо Венче, искам да умра“ – проплака Мелек. Посред нощ се почука на вратата ѝ и тя чу гласа на баща си: “Мелек, ач капъ!” Отвори му, не можеше да не му отвори. Той плъзна поглед по изпохапаните ѝ устни и по моравите петна по шията ѝ, и засрамено го вкопа в пода. “Дойде Асен с майка си и баща си да те иска. Каза, че вече си му жена. Стягай си багажа, сватбата е след две седмици.”

За първи път мъжът ѝ я преби до смърт, когато синът им беше на година, а тя – бременна с второ дете в третия месец. Бяха излезли по изключение семейно. Отидоха в парка. Асен реши да купи пуканки. Малкият се изтръгна от Мелек – едва проходил, хукна и се препъгна. Тя се втурна, но я изпревари някакъв мъж. Наведе се, хвана детето и когато се надигна, Мелек се смали под синия взор на Сашо. “Твоят син ли е – каза той. – Добре ли живееш, Мелек?” Асен се зададе. Лицето му беше червено, а юмруците му – свити. Прибраха се. Смля я. Каза ѝ: “Ако пак те видя да говориш с него, ще убия и двама ви”.

Синът ѝ сигурно е плакал с часове, за да се осмелят съседите да разбият вратата. Успяла е да им каже да не викат лекар, а да я закарат на село. Баща ѝ заклал две овце и с баба ѝ я увили в прясно одраните им кожи. Пометнала детето.

Тънеше в безкраен сън, нарушаван само от намаза на баба ѝ, коленичила на молитвеното си килимче. Нощта, преди Мелек да се надигне от постелята, нахлу с пълна луна и църкането на щурци. Тя спеше. Сънуваше как мъжът ѝ е убил Сашо и я гони. Бягаше, но лепкава кал беше засмукала краката ѝ. Успя да се изтръгне, стигна до висок зид. Катереше се по него, той беше трънен и от кръвта ѝ разцъфваха рози. Знаеше, че е кошмар, и извика три пъти “Бисмиллях!”. Не изплува от съня. Асен я застигаше, чуваше накъсаното му дишане. Тя се изкатери до края на стената, но не можеше да се прехвърли през нея. Тогава се появи благ мъж с дълга коса и

брада – беше го виждала и преди. Помнеше – много е малка, майка ѝ я държи, в другата си ръка стиска свещ и плаче пред образа на млад дългобрад мъж. Същият беше, но очите му сега бяха Сашовите. „Не се бой“, каза ѝ той и я прехвърли през стената.

На следващия ден Мелек, обута в шалварите на баба си, отиде до съседното село – беше българско и имаше черква. Прости ми, Аллах, прости ми, прошепна и прекрачи прага. Старицата, която продаваше свещите, я изгледа изумено, но нищо не каза. Мелек застана пред иконата на Христос. Пламъчето пареше ръцете ѝ. Нещо в гърдите ѝ се спуска като мехур, препълнен с черна кръв, и за първи път от толкова време насам сълзите ѝ рукохнаха.

Шиеше на старата крачна машина пердетата за кухнята и не беше чула колата на Асен. Баба ѝ влезе при нея, хвърли с погнуса на пода нова забрад-ка, зелена с пембени гюлове, и каза на Мелек, че баща ѝ я вика. Асен стоеше с наведена глава, на масата имаше шише “Плиска” – любимото питие на баща ѝ, и кутия “Черноморец” – нейните любими бонбони. Детето се радваше на новото си камионче.

Когато тръгнаха, мъжът ѝ целуна ръка на баба ѝ и на баща ѝ. Исмаил каза на дъщеря си: “Нерде коджа, орда ханъм”. Където е мъжът, там е и жената. Така Мелек разбра, че в бащиния ѝ дом няма място за нея.

Повече не забременя. Не отиде да учи, Асен отсече да си наляга парцалите. Намери си работа по заместване в детска градина. Където и да се местеше, Сашо винаги я откриваше. Видя го и днес. Пушеше до оградата. Тя не посмя да излезе на двора цял час, но работното ѝ време свършваше, а имаше боклук за изхвърляне. Сашо я погледа, погледа, обърна се и замина.

Мелек тропоса роклята и я облече. Налагаше се да повдигне малко пенсовете – бюстът ѝ беше висок, и да задълбае свивките в талията. Измина на машината шевовете. Пак сложи роклята. Деколтето беше по врата – Асен щеше да я убие, ако е дълбоко. Дължината покриваше коляното, малка цепка разкриваше десет сантиметра от лявото ѝ бедро. Трябваше бързо да прибере всичко, защото мъжът ѝ скоро щеше да се върне, но не се стърпя. Изрови от гардероба червените си абитуриентски обувки на висок ток, други официални нямаше. Прасците ѝ блеснаха в цялата си прелест. Глезените ѝ бяха непокътнати, въпреки възрастта. Вдигна косите си на хлабавкок и шията ѝ се източи беззащитна.

Отварянето на вратата я втрещи. „Какво е това? – изкрещя мъжът ѝ. – Сватба ли, сватба ли? Кой ти е казал, че ще ходиш? Тя е за бели хора, ма, не за мангасарки като тебе!“

Острият звук на съдрана рокля поряза сърцето ѝ. Асен я повали и я зарита с кубинките си.

Тя се насили да отвори очите си. Не можа. Беше тихо. Когато я пребиеше, Асен винаги отиваше при майка си и слушаше вайканията ѝ, че оная кадъна му е провалила живота. Мелек се опита да се раздвижи, но ръцете и краката ѝ не я слушаха. Сигурно беше паднала в коридора. Трябваше да изпълзи до хола, там беше телефонът ѝ. Този път ще се обади на “Бърза помощ”. Не помръдна и сантиметър, внезапно потъна някъде – беше нещо засмукващо и дълбоко.

Свести се. Не виждаше, не можеше да се движи. И тогава я заля ужасът – преди да замине за Англия, синът ѝ каза на баща си: “Удариш ли пак майка ми, ще се върна и ще те убия”.

Напрегна силата, която вече нямаше. Пак ѝ прилоша. Помоли се и на мюсюлманския, и на християнския бог. Аллах, помогни ми! Исусе, помогни ми! Исусе, спаси ме! Аллах, спаси ме! Тогава усети коприната на майчините си ръце и аромата на индрише от косите ѝ. Последното, което чу Мелек, беше: “Нани, Миле, нани на, сладка рожбо мамина!”

ТРЯБВА ОБРАЗ ДА ИМА ТАЗИ ВЕЧНА ВИНА

Дочка Василева

Не заплювайте Юда! (Той предаде и себе си).
А без злото светът не разбира доброто.
И за кръста не би съчинявал легенди,
с дитирамби не би възхвалявал Голгота...

Взел е трийсет монети... И какво си е купил?
Дреха, почести, може би време?
Синоним на предател днес е името Юда –
непростимият грях в най-известния грешник...

Всеки носи във себе си и частица от кръста,
и парченце от Юда. Да люлее везните
ту във полза на другите – без логическа връзка,
ту за лична облага – заради егоизма си...

И доброто, и злото са по равно заложени
във душата човешка. И се борят за нея
денем ангели бели, черни дяволи нощем,
но в света няма никой напълно безгрешен...

А пък Юда и кръстът – те са изразни средства.
(Трябва образ да има тази вечна вина).
Носи черно и бяло като белег наследствен
невиновната, грешна, човешка душа...

ПРИКАЗКА ЗА ВЯРАТА

Светлана Караколева

преди
да го целуне с обич любовта
в магията
износва жабешката кожа
орисан
да очаква чудото си от света
да я свали самичък
вярва
че не може

това е приказка за замък и за принц
за крепостни стени с високи кули
разказват ни я
с нея
сладко да заспим
и да се молим
някой някога от тук да мине
за да ни събуди

ВИЛНЕЙКО

Здравка Евтимова

Стоеше до парчетата на вазата – хлапе, което едва ли се различаваше особено от най-малкото парче, на което беше изобразено ухо на черен кон. Хлапето беше тънко като букета, вече загубил вазата си; краката му – вѝженца, ръцете му – още по-тънки вѝженца, вратът – от пластилин.

– Вилнейко – обади се страшен глас, а страшният глас в къщи принадлежеше единствено на баща му.

Момчето нищо не каза и не погледна към страшния глас, който вече беше влязъл в стаята при късовеќе на някога скъпата и красива ваза. Момчето с наведената глава беше обуто в мокри чорапи, панталоните му капеха, вир вода до коленете. Баща му пристъпи бавно към центъра на хола, където счупената ваза наблюдаваше така укорително с парчетата си и разлятата вода до пода, че момчето се почеса притеснено по врата. Неговата футболна топка, съучастничката в престъплението, подло бе клекнала до един фотьойл.

Бащата – висок, строг мъж – нищо не каза и дори не посочи ѝгъла на стаята – там върху стената беше изписано с големи кафяви букви „ЪГЪЛ НА СРАМА“. Както беше мокро като кокошка, момчето със сведена глава пое към ѝгъла на срама, притисна гръб о тапета и вдигна ръце нагоре. Срещу него, грамаден като планина, цъкаше часовникът и се усмихваше някак подло с малката и особено надменно с голямата си стрелка. Секундите му стреляха срещу момчето.

– Знаеш какво – отсече мъжът. – Първо събери боклука. Второ, забърши водата от паркета. Трето, изхвърли отпадъците в контейнера, четвърто – преоблечи се; и пето трийсет минути в ѝгъла на срама с вдигнати ръце.

Момчето сведе глава още по-ниско; направо брадичката му пипна петите – макар че това не беше никак възможно – след това изрече:

– Тате, да – строших вазата. Зная, че я купи на мама и мама мре за цветя, но да видиш какъв красив шут, тате.

Бащата съвсем нищо не отговори, макар че обърна гръб на момчето, така че гръбът скри една дълга и широка усмивка, която се измъкна от брадата му и тръгна да се разхожда из стаята.

– Тате, може ли само десет минути да стоя наказан в ѝгъла на срама? – попита момчето. Усмивката и брадата на мъжа се вледениха и не дадоха никакъв отговор.

– Добре, тате. Нека наказанието да е петнайсет минути – мълчание завладя брадата. – Двайсет минути? – никаква реакция. – Двайсет и девет минути – плътна тишина в отговор.

Брадичката на момчето отново се насочи към петите. То започна да събира парчетата от вазата, после попи водата и всичко протече по сценария, описан предварително от мъжа. Наказанието продължи в ъгъла на срама с вдигнати ръце точно трийсет минути. Момчето отначало подскачаше на място, после стоя на един крак, на другия крак, дърпа си ушите, опита да направи мост, но не успя, застана на ръце и вдигна крака, опрени на стената. Бащата само от време на време надничаше в стаята и малкият заемаше правилната стойка с вдигнати ръце. Майка му се опита да подхвърли бисквитите и вода, но бащата отново се появи и тази подкрепа така си увисна на масичката, точно под носа на момчето. Трийсет минути минаха като трийсет века и момчето се обади:

– Тате, наказанието изтече. Виж – дори гадният часовник го признава. Тия стрелки мерят трийсет минути като трийсет и девет дни. Обаче аз вече си изтърпях присъдата и си платих за строшената ваза. Сега сме пак приятели, нали тате?

– Да – потвърди бащата и този път въобще не обърна гръб. Дългата усмивка лъсна на лицето му и това беше страхотен сигнал за малкия – без никакво предупреждение той се метна върху канапето, оттам върху стола на един фотъйл и още по-оттам, от самия ръб на облегалката на фотъйла, се хвърли върху раменете на баща си и започна такава борба, каквато дори най-големият телевизор в града не бе предавал никога.

– Стига, Вилнейко – обади се накрая мъжът. – Имам работа.

– Признай, че си туширан! – дребният се бореше като оса, яхнал раменете на баща си.

– Не съм.

– Туширах те – заяви ситният и борбата продължи.

Накрая мъжът се призна за победен, защото майката се намеси в неразрешимата ситуация:

– Престанете. Омръзнаха ми вашите битки и сражения.

Всички вечеряха грах и пиле. Вилнейко беше сложил тайно малко сол в тенджерата, защото майка му готвеше все здравословно. Сега грахът се свиваше на дъното на чиниите, твърде солен на вкус. Хлапето беше лишено от десерт за това провинение. След като бащата и майката изядоха десертите си, а Вилнейко нищо не изяде, той заяви:

– Изтърпях си наказанието за солта, сега свободен ли съм?

– Свободен си – потвърди майката, която беше тиха и добра приятел-

ка на Вилнейко. Тя не го наказваше, не му се караше, напротив, показваше му буквите и почти всяка вечер му четеше приказки. Но бащата не каза „Свободен си“, затова Вилнейко се размърда от крак на крак и несигурно попита:

– Тате, нали ми изтече наказанието?

– Изтече – реши накрая голямата брада. – Какво има? – Защото винаги, когато изтечеше някакво наказание, следваше нещо интересно.

– Тате, как се пише думата „ХРАБРОСТТА“ с големи букви? – попита момчето.

– Защо ти е притрябвала пък точно „ХРАБРОСТТА“? – Бащата беше твърде озадачен. – Нали вече знаеш азбуката, защо не си напишеш всичко сам?

– Не я зная чак толкова добре – започна да навежда брадичката към петите момчето. – Напиши ми думичката ти.

– Справяй се, както можеш – взе решение брадата, после погледна към жена си и я предупреди: – Мария, няма да му пишеш нищо. Нека се помъчи. Така се учи човек.

– Не е точно така – възрази Мария, но накрая, както винаги, притихна.

– Тате, може ли да взема твоя син флумастер, онзи най-дебелия? – попита момчето.

– Защо ти е? – отвърна бащата все по-озадачен. Вече четири години синът му го изненадваше денонощно. – Нали знаеш, че не може да си играеш с моите неща?

– Няма да си играя. Ще напиша думата „храбростта“ – обясни синът.

– Тогава може – отвърна бащата. – Знаеш къде стои, ходи го вземи.

Хлапето, с тънка като тел шия, се втурна към бюрото и зарови главата си в чекмеджето. Разнесе се опасен шум и тропот, бащата скочи от мястото си, благодарение на което чекмеджето не беше изтръгнато от бюрото, а Вилнейко остана с флумастер в ръка – дебел, огромен флумастер, наистина страхотен. Майката и бащата седнаха да обсъждат нещо важно или може би гледаха новините – от екрана на телевизора гърмяха гласове на хора и политици, така че момчето бе наистина свободно. От неговата дейност не се чуваше никакъв шум, което беше странно. Където тичаше, летеше, нахълтваше това хлапе, винаги се вдигаше шум, тропот, дрънчене и трясък. Сега нищо не се вдигаше и бащата със сърдитата брада изведнъж се усъмни.

– Какво прави Вилнейко? – обърна се той към жена си. – Защо е притихнал така?

– Не го наричай Вилнейко, той си има име – Виктор – отговори же-

ната с усмивка, но знаеше, че какъв ти Виктор... Когато го питаха как се казва, малкият обясняваше: „Вилнейко, но мама твърди, че съм Виктор“.

Двамата родители оставиха новините на телевизора да приказват на воля и се озоваха в хола, където преди известно време имаше прекрасна ваза, но нея вече никак я нямаше – беше станала на сол под удара на невнимателната футболна топка. Сега и мъжът с брадата, и кротката жена замръзнаха на местата си. Дългата и широка усмивка се мярна за част от секундата някъде в брадата на мъжа, после светкавично като предател се измъкна и напусна помещението.

– Какво си направил! – отсече страшният глас, звънящ от възмущение.

В израза „ЪГЪЛ НА СРАМА“ думата „СРАМ“ бе зачертана с три тлъсти черти от синия флумастер. Над нея бе изписана дума „ХРАБРОСНТТТА“ с букви, огромни като камиони, и от „ЪГЪЛ НА СРАМА“, мястото се беше превърнало в „ЪГЪЛ НА ХРАБРОСНТТТА“.

– Тук вече е ъгъл на храбростта – заяви момчето. – Аз съм храбър и искам да си търпя наказанието в ъгъл на храбростта.

Усмивка като планина се мерна върху лицето на мъжа, но планината се смали като мишка и направи жестока забележка:

– Съсипал си стената. Половин час с вдигнати ръце.

– Е, пък ти, Митко – изрече тънко жената. Тя говореше все тънко, но Димитър въобще не обичаше тънките изречения.

– Да – съгласи се момчето. – Получих си заслуженото честно. Но е друго да стоиш в ъгъл на храбростта.

Сега, когато търпеше наказанието си в ъгъла на храбростта, минутите се търкаляха в часовника като стрели.

– Минаха трийсет минути – обяви бащата и малкият направо не можеше да повярва. Пък и как да повярва, като вместо трийсет, бяха изтекли само три минути? Така е то: за храбрите работи времето, не за срама.

След няколко дни нещо се случи. Виктор бе джапал в пет-шест локви вода, беше газил в кал до колене и го бе валял дъжд. Вечерта вдигна температура, по-висока от тавана. Баща му с брадата се връщаше от работа, отиваше до леглото на малкия, докосваше го, стоеше до челото му цяла нощ, даваше му антибиотик и витамини, но температурата не спадаше. Дори прочете на ситния приказката за трите прасенца, после за дядовата ръкавичка, после за Снежанка, но температурата не помръдваше от мястото си. Няколко пъти през нощта брадата залепа ухо до гърдите на малкия, заслушан в хриповете.

– Оздравявай, Вики – прошепна. – Хайде, моето момче. Ще те кача на Черни връх.

– Честна храбра дума? – попита момчето, изгарящо в треска, въпреки антибиотика.

– Честна храбра – отвърна брадата и опита да се усмихне, но нищо – нито усмивката, нито честната храбра не помогнаха.

Цяла седмица хриповете трещяха в гърдите на малкия. Майката не ходеше на работа, седеше до леглото на пациента. Накрая бащата, втрещен в задраскания срам, измисли нещо. Той написа върху дъската до главата на момчето – с най-дебелия син флумастер – „ЛЕГЛО НА ХРАБРОСТТА“. По лицето на детето, въпреки гадната температура, се появи нищожна усмивка, бледа и измъчена, но бащата я видя. Каза:

– Добре.

В четвъртък толкова много дъжд изваля от облаците, че колите плуваха като водни колела по улиците. Бащата се прибра у дома по-рано. Тези дни той се прибираше по-рано. Апартаментът беше тих като наказано дете. Ни трясък, ни тропот нарушаваха покоя. Не апартамент, а кутия, пълна с обувки, които никой никога не е обувал. Този път брадата на мъжа беше мокра като мокра кокошка. Той отвори вратата, наведе се да събуе обувките си и тогава изведнъж като снаряд, като самолет изстребител, като ято орли, като пума и тигър върху гърба му връхлетя вихрушка – с крака и ръце от тънка тел. Лицето – бледо, но толкова решително, че човек само като го види, вдига ръце и трепери от страх.

Малкият стисна врата на баща си:

– Мокър си – извика той. – Мокър си, но се бори. Иначе си туш служебно.

Хлапето тежеше колкото една или най-много две мокри кокошки, но пръстите му стискаха и се бореха люто.

– Предай се! – извика момчето.

– Вилнейко – прошепна невярващо бащата. Грабна малкия и погледна така загрижено бледите му бузи, че тапетите в коридора позеленяха от напрежение.

– Не ми отвлитай вниманието – предупреди го момчето. – Бори се. Иначе си туш.

От гадната температура не бе останала ни следа.

Мъжът вдигна ситния високо във въздуха, като че искаше да го подхвърли до тавана на блока, още по-високо, над мокрите облаците, но после се сети, че това е невъзможно и го притисна до гърдите си.

– Добре ли си, сине? – попита той.

– Забранено е да връхлитам върху тебе, когато се прибираш от работа – отсеке момчето строго.

Мъжът продължи да го притиска до гърдите си.

– Забранено е – напомни малкият. – Половин час с вдигнати ръце – наказан ли съм?

Изненаданата брада полека, много несигурно, се опита да скрие усмивката, която отдавна се разхождаше по лицето му, но не успя. Целуна момчето по главата и разроши косата му с голямата си, направо огромна ръка.

– Какво правиш? – удиви се малкият. Погледна сериозно баща си и в очите. – Правилата са си правила.

Щом се глезиш и ти ще стоиш трийсет минути наказан с мене. Не десет, нито двайсет, нито двайсет и девет!

След малко момче и баща, навели брадички към петите, поеха към
ЪГЪЛА НА ХРАБРОСНТЪТА.

НИКУЛДЕНСКА ЛУНА

Валентин Чернев

Никулден е.
Сред коледния пост
небето с едри звездни люспи грее
и драска по земята риба кост,
и свети рибешко око над нея.

Тук, в ниското, край дунавския бряг
по-влажно диша есенният вятър,
по-черен е припадащият мрак
и по-изгарящ – дискът на луната.

Тя свети – възъчен златист печат,
провесен в звездното небе далечно –
екслибрисът на земния ни свят
на страниците на самата вечност.

Под този диск, под този звезден рой
въздишали са древните поети,
това небе е гледал дядо Ной...
Сега това небе над мене свети.

И същата луна – златист печат!
И вятърът с могъщото дихание!

Когато стане пепел този свят,
това небе над него ще остане.

Луната пак ще следва своя път,
ще диша вятър в пустотата горе –
нетраен и изменчив е светът,
но по-нетрайни скитат в него хората.

Никулден е.
Рибарите в нощта,
пияни от звезди и вино – пеят.
Светът живее с простите неща.
Никулденска луна над нас се смее.

ДЪЖД

Здравка Евтимова

Кучето ѝ се казваше Дъжд. Стъпките му приличаха на дъждовни капки, които се разбиват върху прозореца след полунощ. Животното го чакаше вечер и Гаврил мислеше, че остава в този град заради него. Ако той си отидеше, Дъжд щеше да си умре гладен. Ана забравяше да го храни, не го къпеше, защото цял ден стоеше сама, заровила нос в преводите си, а в книгите ѝ постоянно бликаха езера от любов и омраза.

В къщи нямаше храна, тя стоеше на компютъра като прилеп, с разрошена страшна коса, с речници, разхвърляни под масата, на пода, до компютъра, Дъжд лежеше някъде в тъгъла. Ана ругаеше дългите изречения, пиеше – от едното шише мляко, от другото тъмна бира, от която погледът ѝ светеше като на болен човек, а компютърът я подхвърляше в светлината си.

Тя не обръщаше внимание, че Гаврил се е прибрал, надигаше млякото и го изсипваше в паничката на Дъжд, Дъжд не лочеше, гледаше я и стъпките му щастливо угасваха в тъгъла. Понякога Ана даваше на кучето бира и тогава погледът му беше старо изстинало огнище. Гаврил отиваше в кухнята и правеше сандвичи, там бяха натрупани чинии в мивката, обувките ѝ бяха нахвърляни в коридора, тя бе обула различни чорапи и винаги носеше негова фланела – първата, която ѝ попадеше под ръка, обличаше якето му дори. Не бе отваряла прозореца, бе спуснала завесите, макар че прозорецът им гледаше на север, към един стар склад, неизползван от години. Все пишеше преводите си и дишаше спарения въздух, не го поглеждаше, въобще не го виждаше, когато ѝ донесеше сандвич, поглъщаше хляба, отново без да вдига глава към него, оставяше го да заспи и ругаеше тихо.

Дъжд бе свикнал и стоеше вярно до нея, вгледан в сянката ѝ, в речниците и компютъра. Гаврил заспиваше на матрака, върху който бяха разхвърляни дискове, листове хартия, нейни книги и някога, посред нощ, в просъница, я усещаше до себе си.

Тя не го чакаше да се събуди докрай, целуваше го диво, сякаш за наказание, и го обичаше, без да му каже нито дума. Понякога го заливаше с ругатни – хладни, безкрайни като дъжда през ноември.

Гаврил повече не можеше да живее така. Не понасяше мъртвия въздух, който единствен го чакаше, не желаше повече да среща кучето ѝ, любовта ѝ – облак, който бързо заминава нанякъде, и го забравя замръзнал, изтощен, болен от глад.

Няколко пъти си беше тръгвал, но кучето ѝ тръгваше след него – стъпките му, по-леки от дъждовните капки, биеха тротоара заедно с уда-

рите на сърцето му. Гаврил предполагаше, че някой ден животното ще умре сред речниците и сред измислените герои на книгите. Няколко пъти Дъжд го следваше – далече зад локвата, зад пазара на стари автомобили, където Ана излизаше да се вдъхновява.

Тя не се хранеше добре, лицето ѝ ставаше все по-бледо, все по-дълго, скиташе се сред колите втора употреба и не отговаряше на продавача – постен като върлина хлапак в сини дочени дрехи, който я питаше какво ще обича. Кучето Дъжд наистина довеждаше дъжд след гърба ѝ и откъдето минеше тя, винаги се стъмваше. Гаврил се боеше, че когато той си замине, Ана щеше да се изгуби, просто нямаше да може да се върне при северния прозорец, компютърът ѝ щеше да си остане включен, светлината на монитора щеше да убие героите, които тя бе измислила. Нямаше кой да вдигне завесите, да изхвърли спарения въздух, пълен с идиоми, сред които тя живееше. Беше му омръзнала гладната ѝ любов, ненаситна и глупава. Тя грохваше върху него, премръзнала като мрака, Дъжд стоеше наблизко, притихнал, невидим и той все по-пършив, с все по-рядка козина.

Един ден Гаврил си тръгна, Дъжд го последва и повика първия сняг в града. Ноември не изчака дори да отминат пазара за стари автомобили, изсипа снежинки зад гърба на мъжа. Дори когато Гаврил се метна на автобуса, кучето затича след него, с проскубана мръсна козина, хилава сянка, която издъхваше в дъжда. Той щеше да съжалява, ако някоя кола смачкаше кучето. Този ден то бе усетило, че Гаврил няма да се върне повече тук.

Този ден Дъжд гони автобуса до гарата, където приятелят му се метна на първия влак, оказал се случайно за Видин. Проскубаният кожух затича след влака, но скоро загуби състезанието и грохна до старите изоставени вагони в глухия коловоз. Гаврил въздъхна с облекчение, когато експресът се напъха в тунела и Дъжд изчезна от очите му, изплезил език като пламък срещу дъжда.

Дано не го е сгазил някой влак, помисли си Гаврил. Дано. Много често по-късно трябваше да се бори с мисълта за онази стая с прозорец към пазара и черната локва до металната ограда, за компютъра ѝ, който раждаше думи в студа, за сандвичите, които сега никои нямаше да ѝ приготви.

Много пъти му се искаше да се приближи отново към онова място – пазара за стари коли, където тя се разхождаше и мълчеше заедно с постния хлапак. Когато се появеше тази мисъл, той се радваше, че живее на другия край на България, че между него и речниците ѝ се е проснала цялата Стара Планина, река Искър, влакове, камиони и мостове.

Гаврил мразеше мостовете. За да убие желанието за онова място, си купи куче, което също нарече Дъжд, но то не довеждаше облаци по небето, то не изглеждаше все по-измършавяло, все по-проскубано, все по-невъз-

можно красиво – като Ана. Гаврил се чудеше какво ли е станало с нея, но нямаше живот за губене.

Разбира се, че си намери друго момиче, което блестеше от чистота, което го обичаше и го чакаше. Наоколо ѝ не стърчеше силует на стар компютър, не се чувстваше влага и мирис на локва, но понякога в съня си Гаврил чуваше шум от тихи капки дъжд.

Веднъж, напук на клетвата, която бе дал пред себе си, напук на красивата си чиста стая, сякаш съвсем случайно се метна на влака за София. Беше си обещал да слезе на следващата гара, беше решил твърдо да слезе. Оказа се, че шестстотин километра не са достатъчни да го откъснат от стария пазар за разнебитени автомобили.

Слезе от таксито и за да не се затича, да не се развика, изпи една водка. Това винаги му помагаше да се успокои. Но сега Стара планина я нямаше и не можеше да му помогне. Нямаше ги мостовете. Къщата си беше там и локвата беше там – още по-големи, по-тъмни. Изведнъж той чу зад гърба си шум от дъждовни капки. Зад гърба му валеше.

Отвъд Стара планина нямаше никакви облаци. В къщата му имаше персийски килими, първокласни електроуреди на реномирани фирми, имаше книги и скъпи картини. Нямаше нито един речник. Беше споменал пред приятелката си, че по-рано познавал някаква преводачка, беше разказал за героите ѝ в белите клавиши на компютъра, и приятелката му изхвърли всички речници от неговата стая. Приятелката му се грижеше добре за техния дом.

Гаврил стоеше пред стария склад. Не можеше да помръдне, нещо се счупи под гръдната му кост. Стара планина не го беше спасила. Мостовете също. Обърна се и видя едно куче – толкова мършаво и изнемощило, че сърцето му извика от радост. Едно куче с толкова проскубана козина, че Гаврил изведнъж се втурна към него. Едно куче със стъпки от дъжд вървеше и го гледаше – в очите му имаше сто камиона речници, герои и книги, които се мятаха от радост, че го виждат. Имаше толкова дъжд в стъпките на това куче, че Гаврил се развика:

– Дъжд! Дъжд! Ела!

Кучето смело се приближи към него и остави ръката на Гаврил да потъне в проскубаната му козина.

– Дъжд, какво правиш, Дъжд? – каза Гаврил.

След малко се показва жена, толкова бледа, толкова прозрачна, че Гаврил не можа да си поеме дъх. Беше най-красивото същество, което бе виждал. Уплаши се. Знаеше, че трябва да си тръгне, но не можеше. Не биваше да ѝ се обажда. В никакъв случай.

– Ана! – прошепна Гаврил.

ЗВЯРЪТ

Анахид Демирова

...а ти? Ти обичаше ли го?

Той се стресна и я погледна смутен...

– Ама как да го обичам?! Та аз дори не съм го виждал!

...

...Ееех, отдавна беше това. Може би преди сто години.

В едно забутано селооо, път до него нямаше. Само старци и твар живееха в него. Я се родят едно-две копеленца, я не. И повечето умираха, хайванчетата, залудо ей тъй...

Черно беше това село. Далиии зарад онова блато, дето му викаха „Свършека“, де да знам, ама който отидеше там, рядко се връщаше.

Има-няма, току все някой на умряло пищеше. Нивите раждаха от немай къде. Слънцето сякаш насила излизаше, а залезът кървеше като млада козичка родилка, на която са убили козлето. И що тъй ли, питаш? Ми, зарад тоя звяр сигур, тъмен и неведом, дето се беше появил. Той беше виновният за всичко. Пропище целото село от него.

Животните убиваше, стоката рушеше, къщята преобръщаше, родилките плашеше, пометваха... И що щеше, не го знам. Угодия немаше, еййй....

Всяка вечер у дворо на всекоя къща му оставяха едене. То чорбици ли не щещ, то печено ли... от топли лебец до лютите чушки имаше. Всичко опустошаваше, голям гладник беше! Но най-обичаше тествано. Банички, питчици с масълце и сирене, кифлички с домашно сладко от кайсии. Ако ги имаше, на другият ден не правеше толкоз зулуми. Ама тая година пшеницата не върза, нивите бяха прегорели... и... стана тя, що стана...

Пешко, дето отговаряше за „Свършека“, се беше напил. А Цвета я хванаа болките баш кога не требваше. И идеше буря... Най-черната буря, дето се беше случвала в село от незапомнени дни.

Имаше един кош до „свършека“, там фърляха всичко. Ръце, крака, бебета, дробове, сърца... А! Сърца най-много имаше. Разбити бяха на пихтия. Пешо отговаряше за бутането на останките в блатото. Да не смърди. Ама Цвета, дето му беше още от ранни години легнала на сърце, легнала, но не и пристанала, нея вечер трябваше да роди, но и тя даде дан за „свършека“. А Пешо се беше напил от мъка. Взел ракията и докато не видял дъното, не престанал.

Фърлиха бебето на Цвета в шестио месец. В коша. Казват, май женско било. Развоня се тази ми ти смрад из цялото село. Всички повръщаха, не се

дишаше. Небето пицеше. Дереше се! Ни звезди имаше, ни Луна, ни дяволи. И тогава... тогава може би се роди този звяр.

Нещо стана... Всичко от оня кош беше изчезнало на сутринта. Всичко! От тогаз почнаха бедите в селото.

Емнаха се мъжете един ден, решиха се... кога звярът беше изплашил дъщерята на кмета и тя пометна. Казват, че убивал деца и големи.

Ма не тъй кат убийство, ми... от дерт, сякаш умирали, ей тъй на.. никой не знаеше от какво. Но той беше виновният! Звярът! Примамиха го мъжете с храна и го затвориха в един железен... кутия ли, дом ли... де да знам.

Без прозорци. Само една дупка оставиха долу ей тъй... приземи...

Уж храна да му дават, та да го изследват учени хора и пари за това да получат. Чукундури! Блъскаше се той! Малииии, как се блъскаше в тия ми ти железа!

Виеше. Никой не можеше да спи. Виковеите му пронизваха, като нож деряха. Храна му носеха, вода. Нищо не взимаше. Още по-силно виеше. Не излизаха хората на нивите. Змия им легна в пазвата. Опустя всичко, по-черне. Ама Цвета пак хвана. Ей, тая Цвета от въздуха прихващаше сякаш. И тоя път го роди.

Момче беше. Едвам оцеле. Жилаво копеленце излезе. По мръкнало се роди, та затва Черно го кръстиха. Все у железника се навърташе. Биеше го майка му, ама той – не, та не. При звярът ходеше и казваше, че му говорел... Хората за луд го мислеха. От него страняха...

Цвета посърна, посиве... с глава наведена все одеше.

Ама звярът тогаз се усмири. Тишина настана. Нивите живнаха. Небето се усмихна. Луната слезе. Неземни цветя пораснаха в градините и по полята.

Успокоиха се хората. Въздъхнаха, в пазвата си плюеха, в небето гледаха, та се кръстеха. Само за Цвета мира нямаше. Едничък й беше Черно.

Не можа да се примири, реши край да сложи на тази работа... Отишла, казват, една нощ кога Черно по тъмно шукнал и от дома излязъл... проследила го и се скрила до железника... да говорят ги чула...

– Обичаш ли ме? – проговорил звярът с нежен женски глас.

– Разбира се, че те обичам, колко пъти ще питаш? – отговорил Черно.

– Само мен ли? – продължил звярът.

– Само теб.

Уплашила се тогаз Цвета и през сълзи дома се прибрала. После черно облече и го не свали. Млъкна. На никого не продума.

А Пешо се озлоби. Намрази и Черно, и звяра. Чули го в кръчмата да казва, че някой ден щял да го пусне тоя звяр, в дън гори и дъбрави да си иде.

Откак вдовец стана, пропи се тоя човек и се развали. И пак почна за Цвета да гледа.

Всички в селото знаеха, че все за нея мисли, но той дума не даваше да се издума за нея. Тъййй... отдалеч я гледаше.... отдалеч я чуваше.

А времето течеше, Черно възмъжа. Стана му време за женене. Почна по седенки да оди, момите да задява. Голям майтапчия беше, момите с глас размиваше.

Не ставаше седенка без него.

Ейй, пощуря тогаз звярът. В железника се заблъска. Пак да вие почна, селото сън не хващаше. Реката придойде, нивите наводни, пшеницата изгни. Почерни се па селото... Хората озлобеха. Натиснаха Цвета с Черно да приказва, звярът да укроти. И тя... майчината си болка потули, със сина си говори, при звяра го прати. И тя след него тихо отиде...

– Защо беснееш, защо дивееш? Не виждаш ли какво правиш? – заприказвал Черно. – Не можем с тебе двама да сме най-близки...

– Ти мъката ми стори, не ме обичаш вече... – отвърнал му звярът.

– Ти за мене си като тази клетка, хубаво ли ти е в нея?! А? Каж! Да дишам не ми даваш, сърцето ми връзваш. Вятър съм аз, така не мога...

– Не съм клетка аз. И ти вятър не си. Но през тебе горите виждах, през тебе слънцето ме топлеше, през твоите очи гледах... и нищо друго не исках...

Ударил камък връз пътя Черно, ядосал се...

– Няма да я бъде тая!

– Последен път беше тая среща – продумал звярът.

– Ти все си тука. Аз пак ще дойда – замахнал с ръка Черно към железника и си тръгнал.

– Няма да ме намериш вече – прошепнал едва звярът след него.

Тръпки побили Черно, но вече бил тръгнал. Не се върнал обратно.

*

На другия ден още Черно се ожени за Биляна. Ни убава беше тая мома, ни лошава, ама на шегите му уйдисваше, смех му правеше. Леко и въздушно някак на душата му беше.

Голяма сватба вдигнаха. Целото село на хорото се хвана. Цвета засмянааа, разцъфна, просветли се. Черното хвърли, шарено си тури.

...а звярът замлъкна. Ни виеше, ни блъскаше. С мъката си други не убиваше. Пакости не правеше. Умря сякаш... и забравиха го...

Роди се на Черно момиче. Сълзица го кръстиха. Чеее... беше бело и русо, чисто, прозрачно като капчица... Ама поболе се. На легло легна, трескаво очи мятеше, хората плашеше... От града доктор извикаха, рамене вдигна, отиде си. Помръкна Черно, по Биляна викна, на нея си го изкара.

В чудо се видя горката жена и една нощ при звяра тръгна. С манечката.

На ръце я занесла там. Казват, цела нощ останала и на заранта се върнала.

Тогава Черньо я удари. За първи и последен път, но тя се поболя от мъка и три дни след туй почина.

А Сълзица оживе. Болестта ѝ мина, оправя се.

Па израсна чисто и прозрачно като капчинка... само едната му кунка стана по-тъмна и с черна козина, гъста като на вълк.

Завилня Черньо, побесня... при звяра тръгна... По пътя смрад, не се диша... С ръка си закрил устата си, повръщал, но стигнал.

– Наказваш ли ме? Отмъщаваш ли, а?

...но глас не дочул, ни дума, ни нищо... Огледал се, дупка видял от другата страна на железника... Миризмата страшна била, червата си изповръщал, но отишъл... Влязал в кутията и що да види... Сърца! Човешки! Размазани били на пихтия страшна...

Викнал тогава Черньо, с цялото си гърло викнал...

– Нали ме обичаше, а? Обичаше ме! Къде си сега, защо си отиде? Пет пари твоята обич не струва! Не струвааа...

***

– Тате, тате, виж! Виж какви цветя! Неземни са, нямаше ги тук преди!

– Забравила си, Сълзице, отдавна не сме идвали тук – отвърна баща ѝ.

– Не, тате! Сигурна съм! Бих ги запомнила, защото са неземни. Виж ги!

Беше му криво... Не беше минавал близо до това място откак...

Погледна ги и на мига си ги спомни. Разтърси го нещо отвътре...

– Но какво ти е, тате? Защо трепериш?

– Нищо. Студено ми стана... Да се връщаме!

– Не! Обеща да ме заведеш до железника! Обеща, обеща, обеща ми!

– затропа с крачета Сълзица.

– Добре, добре, да вървим.

Повървяха още малко и стигнаха мястото. Беше закътано вътре в гората, далеч от селото. Дърветата скриваха слънцето и не пускаха лъчите му. Тревата беше мека като кадифе, недокосната от човешки крак. Онези неземни цветя бяха навсякъде и опиваха с чудния си аромат. Гледката на изоставения железник беше като рана сред тази мрачна красота. Дори да не знаеш историята ѝ, би ти се свило сърцето...

Желязото бе хванало ръжда и тук-там бе обрасло с мъх, който сякаш искаше да стопли студената му същност. Не смърдеше вече. Но Черньо повърна.

– Тате! Тате, добре ли си?

Той се избърса с ръкава си и намръщен я погледна.

– Добре съм! Нищо ми няма! Сега ще тръгваме ли?

– Мъчно ли ти е за него? – попита тя внимателно.
– Как да ти е мъчно за нещо, когато дори не си знаел точно какво е?
– Ами точно затова трябва да ти е мъчно, тате! Много си глупав! – засмя се.

– Мечтите са за вятърничевите! – изтърси той.
– Така ли? Ами нали ти си вятър, казвал си ми...
– Не съм! – прекъсна я. – Дърво съм, само се преструвах на вятър.
– Но защо?

– Та кой ще обикне едно дърво, Сълзице?

– Звярът.

Баща ѝ не отговори нищо и пое по пътя за връщане.

– ...а ти? Ти обичаше ли го?

Той се стресна и я погледна смутен:

– Ама как да го обичам?! Та аз дори не съм го виждал! Само говорих с него.

В същият този миг тъмнината и козината от ръчичката на Сълзица плъпнаха сякаш и покриха цялото ѝ тяло, дори лицето ѝ. Останаха само пгъстрите ѝ очички.

Баща ѝ дори не можа да извика. Грабна я в ръцете си и заплака. Плака много и дълго. Хлипа глухо, както много пъти бе правил и преди, когато криеше сълзите от дъщеря си. Но този път беше по-лошо.

По тъмно я върна в града. И тя вече не излезе от стаята си.

Съветва се бащата с всевъзможни лекари и лечители. Никой нищо не разбра, никой нищо не можа да направи.

Един ден обаче, когато Черньо се прибираше вкъщи, видя непозната жена, която бързо вървеше пред него. Тя държеше някакъв лист в ръката си, поглеждаше към листа и пак тръгваше.

Когато стигна до неговата къща, жената изчезна. Сякаш се изпари, а листът остана на земята и вятърът го мятеше като риба на сухо. Черньо вдигна листа и го погледна. Някакво упътване беше за някаква билка – бял бор. Смачка го пренебрежително в джоба си и се прибра.

Сълзица не беше добре от няколко дни. Не ставаше от леглото, тресеше я и правеше странни движения с очи... Говореше несвързано, а през нощта бълнуваше.

Това го отведе в спомените му отпреди години, когато тя беше мъничка и се беше разболяла по същия начин. Спомни си как удари жена си тогава и как тя почина от мъка три дни след това. Приблужи се до прозореца, впери поглед навън, погледна към небето и въздъхна: “Черньо... Черен съм аз, черен...”

Постели си на земята до леглото на дъщеря си и легна. Тази нощ не
можа да заспи.

Тежки мисли го бяха налегнали, а и Сълзица се въртеше като опетла-
на сърничка.

Имаше температура. Стана да смени компреса на челото ѝ. Тя се
стресна и започна да бръщолечи: „Бял бор... бял бор!“ – повтаряше
все. Бащата смени компреса ѝ, гушна я и тя се успокои. После се сети за
листа, който намери пред входа на къщата. Отиде, взе го от джоба си,
поизглади го и зачете.

„БЯЛ БОР /Pinus Sylvestris/

Вина и самоупреждане

*Белият бор олицетворява душевните качества на разкаянието и
опрощението. В отрицателните аспекти на бора човек вътрешно се
чувства обвързан с вината.*

Характеристика на индивида

*Живее с упреци към себе си, с чувство за вина и липса на смелост. На
несъзнавано ниво вината има нужда от наказание. В обикновен разговор
често търси извинение.*

*Извинява се, когато е болен. Трудно прощава, поемайки вината върху
себе си.*

*Често има усещането за гузна съвест. Чувства се отговорен за греш-
ките на другите.*

*Поставя си високи изисквания, в сравнение с изискванията към
другите.*

Дори и при успех се упреква вътрешно, че не всичко е, както трябва.

*Има отрицателно схващане за същността си, подценявайки способ-
ностите си – т.нар. отрицателен нарцисизъм.*

Свърхотговорен към работата, която върши.

С чувство за малоценност, живеещ в очакване да бъде наказан.

*Не очаква нищо за себе си. Позволява да се държат зле с него, без да се
бунтува.*

*Трудно приема похвали или награди, защото си мисли, че не ги
заслужава.*

Често поведението му е детско и страхливо. Възприема секса като грях.

*Стига до деградация на личността, до мазохизъм и примиряване с
нещастията и прекалените натоваарвания.*

Типични мисловни модели:

Аз съм виновен за всичко.“

...не можа да го дочете. Сълзите му попречиха. Тръгнаха от душата му първо, бавно през очите излязоха, а като излязоха, не спряха...

Сякаш заключени са били. От него самия. Никой не знаеше тогава... за кого и какво плачеше... За себе си ли, за дъщеря си ли, или за онова време, когато звярът му проговори с човешки глас.

Глас, който щеше да запомни завинаги. Нежен и мек като кадифе...

Обеща си, че ще намери лек за Сълзица, преди да си отиде от този свят.

Надяваше се и неговото сърце да сложат в онзи кош. Пешо отново да се запие и...

После се сети, че няма да се запие, защото Цвета, майка му, по която тъгуваше Пешо, отдавна бе починала. Поклати глава и се приготви да спи. Развиделяваше се. Беше четири сутринта.

Още на другия ден намери лекарството от листа. И Сълзичка се оправи бързо.

Температурата спадна. Започна пак да се смее, само козината ѝ остана... все така гъста, черна и стряскаща.

Понякога привечер я извеждаше навън. Водеше я в градината да подиша свеж въздух. Тя обгръщаше стволите на дърветата и се усмихваше. Казваше, че ѝ говорят.

А той само кимаше с глава и не продумваше. Можеше ли точно той да я кори?

Един ден я изведе, но ѝ предложи да отидат на някое друго място. Реши се да я отведе до една местност, за която беше чувал странни неща. Хрумна му ей така изведнъж и просто тръгнаха натам. Вървяха през гората... По едно време нещо стегна сърцето му и той поспря, дъх да си вземе. Увери я да продължи, че ще я чака да го вземе на връщане.

Сълзица продължи с неохота, не искаше да го разочарова. Вървеше, мислейки за баща си: „За звяра се сети пак сигурно...“

Стигна до някакво място с едно причудливо дърво. Стъмваше се все повече и тя трудно успяваше да го разгледа. Напрягаше очите си, а някаква странна сила я накара силно да го пожелае да го види! Тогава изведнъж го видя! Сякаш бял ден беше.

Ощипа се, както пишеха в книгите, за да се увери, че не сънува.

„Знаех си... – усмихна се тя. – Разбира се, че не сънувам.“

Дървото беше невероятно! Кората беше в бяло и лилаво. Лилавото образуваше някакви странни фигури върху бялата кора. А листата! Листата бяхааа... многобройни, хиляди, милиони мънички... и приличаха на сърчица. Цветовете им бяха оранжеви, жълти и червени. Като огън бяха!

– Неземно е! – възкликна тя.

Нещо прошумоля и се раздвижи. Тя се уплаши и се отдръпна. Пребледня...

– Какво му е толкова неземното? Дърво като дърво – обади се някой.

– Кой си ти? Уплаши ме! – ядоса се Сълзица.

– Ето на, пак сгафих. Ами куц съм, затова. В това и в други неща...

– В кои други? – беше любопитна.

– В много. Ходих да поплувам и реших да се поразходя преди времето да се развали.

– Къде ходи да плуваш?

Той не отговори.

– Защо мислиш, че си куц?

Пак не отговори.

– Ако можеш да пиша приказки, щях да напиша една, дълга, красива и тайнствена. Но нямам причина, нищо не ме вдъхновява.

– Мен ме вдъхнови – каза той.

– Кога? – бързо попита тя.

– Току-що! – усмихна се той.

– Как те вдъхнови? Защо?

Той не отговори.

– Ясно. Не ме харесваш, затова не искаш да отговориш на въпросите ми.

– Спокойно, Сълзичке, няма нужда да бързаш. Имаме време.

– Откъде знаеш името ми? Кой си ти?

– Аз знам всичко за теб. Ти можеш да чувстваш вместо мен, но още не го знаеш.

– Аз съм грозна. Цялата съм в козина и приличам на...

– Ти си една чиста и прозрачна сълзичка... Виждам те!

– И аз се опитвах да ти кажа, че не си куц, но ти...

– Не става така. Не бързай толкова. Нали знаеш... трябва си подходящ момент, да ти дойде отвътре. Тогава става. Или не става.

– Хм... както кажеш...

Сълзица се нацупи и сърдито закрачи обратно. Към баща си.

Когато наближи, той не се обърна да я посрещне. Това ѝ се видя странно и тя извика:

– Тате?! Върнах се!

Но той отново не отговори. Тя втурна към него запъхтяно...

Беше седнал, опрял гръб в едно дърво.

Разтърси го с ръка и той се свлече на тревата.

– Тате?! Татенце, татенце...

Беше неин ред да плаче цяла нощ. Там... в гората, прегърнала мъртвото тяло на баща си. На сутринта се прибра вкъщи. Обади се на роднини и

им съобщи тъжната вест. Помоли да ѝ помогнат за тялото. Трябваше обаче сама да отиде в града и да намери погребална фирма, с която да го погребее.

На другия ден тръгна по тъмно пеш към града. Беше първата, която влезе в погребалната фирма в студената сутрин, когато слънцето едвам се беше подало.

– От какво да бъде ковчегът? – попита служителят, когото намери вътре.

– Бор – каза тя изведнъж. – Бял бор!

...и картините от онази вечер се заредиха в главата ѝ. Как баща ѝ си постели на земята до нея, за да се грижи, когато беше болна. Как ѝ донесе някакво вълшебно лекарство, от което оздравя бързо. Само козината ѝ остана...

Тогава се сепна и рязко погледна служителя от траурната фирма.

– Няма, няма проблем, ще бъде от бял бор – отвърна той.

– Виждате ли ме? – треперейки попита тя.

– Да, госпожице, виждам ви!

– Защо не се плашите? – трепереше тя още по-силно.

– Да се плаша ли? От какво?

– Имате ли огледало?

– Едва ли тук ще се намери. Няма кой да го пробва – усмихна се той, но осъзна, че не е трябвало да казва това и усмивката му се изкриви.

– И вкъщи нямаме огледала – прошепна тя.

Служителят не отговори. Може би я сметна за полудяла. Сълзица усети това. „Мисли си, че е от скръбта“ – рече си тя наум.

Едва тогава се осмели да погледне към ръцете си. Дааа... едва тогава се сети за себе си.

Бяха бели, почти прозрачно бели, от истинска човешка кожа.

И тя отново беше онази Сълзица, чиста и прозрачна като капчица.

„Белият бор води до осъзнаване, че човек не бива да се чувства вечно виновен. Есенцията му носи енергията на прошката.

Човек признава и приема своите грешки, без да преувеличава тяхното значение. Проявява търпение, смирение и вътрешна скромност.

Носи чувство за разкаяние, но не и за вина. В това състояние има дълбоко разбиране за човешката същност и особено за човешките чувства.

Помага да се осъзнае колко е важно да подкрепяме себе си и истински да се зарадваме.“

Сълзица може би щеше вече да може да разкаже първата си дълга, плашеща и красива приказка на куция непознат, който беше срещнала в гората, ако го срещнеше пак. И той щеше да проходи с нея...

ЧЕЛОВЕЦИ БОЖИИ

Илияна Каракочева

Очаквах екскурзията отдавна. Събирах парите в плик с прозорче, от онези, в които пускат сметки за парното, и всеки месец пресмятах със сърце още колко трябва да спестя, за да замина за Хърватия. Бях слушала много за красотата на градовете и природата ѝ. Бях гледала филми за Загреб и Дубровник. „Мечтите се постигат, ако силно го искаш“. Повтарях си го и подминавах витрините, на които красива рокля или хубави сандали ме молеха да ги осиновя.

През юни парите вече бяха достатъчни. Усмивях се по-топло от лятното слънчице навън и с разтуптяно сърце се обадих в туристическата агенция.

– Приятно изкарване, нека бъде незабравимо пътуване за вас – пожела ми служителката в офиса и аз жадувах с цялото си сърце да стане така.

Приготвих си багажа старателно, опитвайки се да предвидя какво може да ми потрябва в неочаквани кризисни ситуации. Слагях и изваждах неща от сака, подреждах и преподреждах. Най-после щях да докосна магическата красота на място, за което знаех само от интернет, книгите и разказите на мои познати.

Вечерта преди тръгване въобще не спях. Въртях се като калайджия в леглото и си мислех колко незабравимо ще бъде пътуването, и какви спомени ще добавя в албума на сърцето.

Сутринта проверих още веднъж документите и парите, и пълна с надежди за хубави мигове, бодро потеглих към автогарата.

По време на екскурзии хората бързо се сближават. Изпадат в неочаквани откровения, споделят радости, болки, проблеми в службата и семейството. Жената на седалката до мен се оказа лекарка в престижна болница, пътуваща със своя син и съпруг. Понеже искали места един до друг, аз се оказах до прозореца в тяхната редичка.

Искрено се зарадвах. Лекар в автобуса, при това от престижна болница! Ако не дай Боже нещо се случеше, имаше кой да помогне веднага. Радвах се на компанията на лъчезарната пухкава сладкодумка, слушах с внимание разказите ѝ за различни интересни случаи, за проблемите ѝ в службата. Симпатична сладурана – както и да я погледнеш. Тя беше много мила и с другите пътуващи – любезно им обясняваше къде се намира нейният кабинет, как ще им обърне специално внимание и ще направи всичко по силите си да им помогне, като често повтаряше:

– Нали всички сме човеци божии, трябва да си помагаме.

Усмивах се и благодарях на Бог за щастие то да имам такава спътничка. Струваше ми се, че освен добър специалист, тя е и прекрасен човек.

Аз съм селско момиче, никога нито съм го крила, нито съм се срамвала от това. Винаги съм се гордяла с моите корени и с онова, на което са ме учили моите баби и дядовци. Едно от нещата, които от дете правя винаги, щом тръгне автобус или влак, с който пътувам, е едно особено прекръстване, което завършва с ръка на сърцето, после с докосване на устните и челото. Баба винаги казваше: „Така Господ, Света Богородица и всички ангели ще осветяват пътя ни напред и обратно.“ Забелязах, че лекарката се подсмива иронично, когато автобусът потегля след почивка, а аз се прекръствах и молех за закрила всички добри сили по пътя ни.

– Да не си от някоя секта – ме попита малко язко тя. – Прекалено често се кръстиш.

Обясних ѝ за какво става въпрос, на което жената отговори с „Аха“.

Не обърнах внимание и продължих да гледам завладяващата красота на местата, покрай които минавахме. Хърватия наистина е изключително място – с уникална природа, работливи и мили хора, с красиви старинни забележителности и топло слънчево морско крайбрежие.

Бяхме в градчето Трогир, наричано още Малката Венеция. Разглеждахме местната катедрала, площада, крепостта, местата, където бяха снимани части от филма „Игра на тронове“, бутиците с красиви рокли и обувки от Италия, магазините с типични за страната продукти с лавандула.

Търсех лавандулов мед за баща ми – надеждата, че този природен еликсир ще подобри имунната му система, не ме напускаше, и аз упорито проверявах магазинче след магазинче. В едно от тях се засякохме с лекарката. След няколко разменени изречения, в които ѝ обясних какво търся и защо, тя се обърна към продавачката и попита на лош английски:

– А лавандуловият мед лавандулов ли е?

Жената я погледна първо изненадано, после реши, че не е разбрала въпроса. Накрая лицето ѝ се зачерви и ядосано отговори, че този магазин е отворила майката на майката на майка ѝ и че такава обида досега не е получавала в живота си. Допълни, че в нейния магазин всичко е само първокачествено, защото работи с натурални продукти, и завърши с това, че не знае откъде идва госпожата, но в нейния магазин щом на етикета пише, че е лавандулов мед, не е акациев.

– Какво се прави на обидена? – възмутено изкоментира на излизане лекарката с мъжа си ситуацията. – Не стига, че си пълни гушата от туристи като нас, ами и се цупи.

Когато семейството вече не се чуваше, помолих жената зад щанда да ми опакова бурканче мед за подарък.

– Вие няма ли да ме попитате дали лавандуловият мед е лавандулов?
– попита ме все още ядосана продавачката, която видя, че говорех с лекарката.

– Не, госпожо – отговорих смутена, благодарих за покупката, пожелах хубав ден и излязох.

Прибрахме се късно вечерта към България. Горещината прегръщаше автобуса и колоните от коли, които бързаха да се приберат. На две от почивките засякохме големи групи турски коли, които се прибраха по родните места.

В тоалетните беше препълнено, опашката изнервяше всички. Малко момиченце, което не можеше повече да чака, се разплака и аз му отстъпих мястото си. Можех да издържа до следващото спиране на сръбската граница.

– Не трябва да правиш това – поучи ме лекарката. – Първо мисли за себе си, после за чуждите деца.

– Нали всички сме чловеци божии и трябва да си помагаме? – не се стърпах аз.

Лекарката се усмихна снизходително.

На сръбската граница чакахме повече от час. Засякохме същата група турски коли, които блокираха всички ленти. Хората бяха уморени и изнервени от чакането.

Стигнахме до онази отсечка между двете граници и заседнахме. Часовете минаваха, а автобусната колона не помръдваше. Екскурзоводът ни посъветва да се разгъпчем около буса, но да не се отдалечаваме – ако тръгне колоната, да се качим веднага. Минаваше 22 часа и ми се искаше само да легна и да заспя, не исках да мисля за оставащия път, припомнях си хубавите моменти от изминалите дни и си мислех, че наистина ще останат слънчеви светулки в паметта ми от тях.

Излязох пред автобуса. Срещу мен имаше кола със семейство – бащата на волана, около петдесетгодишен, голяма дъщеря до него и отзад майка и баба. Направи ми впечатление, че човекът бе много блед и бяха отворили всички прозорци на колата.

Тъкмо тръгнах към тоалетната и писъците на момичето от колата ме накараха да се обърна.

– Помощ! Баща ми! Помощ! – пищеше отчаяно младото момиче на турски и английски.

Група момчета, скандинавци, ако съдя по цвета на косите, очите и

езика, на който говореха, тръгнаха към тоалетната, се върнаха, наплискаха човека с вода, извадиха го от колата и го положиха да легне на асфалта. Момче от групата хукна към българската граница, второ момче – към сръбската, а аз – към автобуса.

– Бързо – задъхана извиках на лекарката. – Човек умира в колата до автобуса... Елате веднага!

– Първо, не понасям някой да ми дава заповеди – с леден тон се обърна към мен тя. – Второ – не понасям турци. И трето – няма да правя каквото и да е безплатно. Четвърто – аз съм на почивка, а не на работа, да се оправят.

Сърцето ми замръзна. Слушах и не можех да повярвам.

– Но вие сте лекар! – не се предавах аз. – Нали всички сме чловеци божии?

– Я стига селски глупости! – сопна се ядосано докторката. – Не ме занимавай повече!

Изтичах обратно към човека на асфалта. Как съжалявах, че моят баща не бе тук! Той беше истински лекар и би помогнал веднага. Стиснах ръце и направих единственото, което можех в момента – започнах да се моля на глас линейката да дойде бързо и този баща да оживее.

Изведнъж дочух до себе си друг шепот – една полякиня бе стиснала ръце също и се молеше за спасението на този непознат човек. Срещу мен на асфалта, на колене се молеше и една туркиня.

След десет минути дойде линейка откъм Сърбия. Момичето, дъщеря на пострадалия, плачеше така, че сълзите на много от нас напиха. Стана ясно, че никой от жените не шофира. Едно от скандинавските момчета седна на волана, а останалите три се качиха в своята кола, завиха и застанаха зад турската – ясно беше, че ще придружат семейството до болницата. Полицейският патрул също зави зад тях. Лекарите качиха мъжа в линейката и потеглиха.

Изсвирването на нашия автобус ме накара да се върна към мястото, откъдето бях дошла. Разменихме погледи с полякинята и туркинята. Хората се разотиваха по колите си и всеки в душата си пожелаваше дано в болницата спасят пострадалия човек.

Качвайки се в буса, демонстративно взех нещата си и седнах найотзад. Докато приближавахме София, мислех върху всичко, което се случи и бях абсолютно сигурна, че никога няма да забравя нито тази екскурзия и чловеците божии, с които ме срещна Съдбата, нито урока, който за пореден път животът ми даде.

КРУШАТА

Цвета Иванова

Окръгли се Луната от любов
и легна тежко в клоните на крушата
сред двора ми, опоскан и суров,
от набези връз зелето и чушките.

А крушата, с пресъхналата гръд,
отдавна беше сборище на гарвани.
Откакто я удари страшен гръм
и злостно я пречупи като варварин.

Години не разпъпи ни цветче,
плътта ѝ се съсухри, стана ялова.
Повиках мъж, с топор да я сече,
дръвца да имам зиме за припалване.

Но може би, защото ми е жал,
че крушата садена е от дядо ми,
сред общото безумство и печал
реших да не добавям още ядове.

Оставих я да гние — за прахán.
Но тази нощ Луната легна в клоните...
И крушата изгря. Като елха.
Звезди над нея обично се ронеха...

По изгрев, побеляла в дъхав цвят,
изпълваше прозореца ми пролетно.
Не знам за други круши в този свят,
но моята разцъфна срещу Коледа.

ПОСЛЕСЛОВ

Тази книга се е родила първо в сърцето и съзнанието на един емигрант, живеещ на хиляди километри от Родината.

Идеята му е подкрепена от редакцията на базирания в Чикаго български информационен портал www.EuroChicago.com. След това, в продължение на цяла година, в създадена за целта група във Фейсбук (www.facebook.com/groups/598540723579996/) се номинират и оценяват за публикуване в това издание стихове и разкази на български автори, живеещи в разни точки на света. Така се получава „литературната география“ на този сборник, обхващаща различни градове, страни и континенти.

В специалната литературна рубрика, тръгнала през януари 2015 г. (www.eurochicago.com/otkroveniya/), всяка седмица се публикуват най-добре оценените разказ и стихотворение. Първата творба в специалната рубрика е публикувана на 17 януари 2015 г., последната - на 26 декември. Това са общо 50 седмици, през които излизат 100 стихотворения и разказа.

Всички тези творби са събрани заедно в настоящата книга, подредени, с малки изключения, по реда на тяхното публикуване в литературната рубрика. Биографичните бележки за авторите, които може би сте прочели вече в началото на книгата, са подредени по азбучен ред.

За стойността на творбите няма значение разбира се къде се е родил и къде живее днес пишещият. Дали в Чикаго или в Индианаполис, дали в София, Варна, Русе, Пловдив, Враца, Велико Търново, Видин, Стара Загора, Сливен, Силистра, Габрово, Котел, Карлово и пр., дали в Гърция, Испания, Германия, САЩ, Великобритания или Нова Зеландия. И в много от случаите, ако ги нямаше кратките биографични бележки, не бихме могли да познаем кои автори са емигранти и кои не.

В събраните тук разкази и стихотворения се оглеждат въображението, тревогите, иронията и смеха на различни самобитни пера. На проходащи и на утвърдени автори. На българи от разни краища на страната и разни краища на света, чиито свързващи нишки с Отечеството са болезнено живи. Оглежда се тъгата на емигрантите, оставените далеч родители, опустелите къщи, мъката на оцеляващите в родината, социалните язви, духовните търсения, политически иронии за бивши и сегашни „Големи братя“, както разбира се и вечната тема за стремежа на хората да обичат и да бъдат обичани. Оглежда се по някакъв начин и българското вчера и днес. И не само българското, и общочовешкото. Текстове на различни автори изтъкават заедно една годишна „пъстроцветна черга“ от слово,

чиито нишки се надяваме, че ще минат не само през очите, но и през сърцата ви.

Благодарим на всички, които се включиха в номинирането и оценяването на литературни творби, и станаха част от тази инициатива. Благодарим на емигранта, имащ най-важната заслуга за литературната рубрика и за сборника, който не пожела да се окичи с нея публично. Благодарим на спомоществувателите, които дариха пари за отпечатаването на книгата. Както и на хората, с които работихме заедно за превръщането на литературната рубрика на Eurochicago.com в този сборник с живо българско слово „Черга пъстроцветна“.

Мариана Христова

СЪДЪРЖАНИЕ

I. СТАНЪТ (Предговор)	4
II. АВТОРИТЕ	7
III. ТВОРБИТЕ	23
ИЗГУБЕНИЯТ КИЛИМ - Ирена Георгиева	25
ЩЕ СИ ОТИДЕ, КАКТО Е ДОШЛА - Михаил Цветански	29
ПЪТ ЗА НЯКЪДЕ - Симеон Коев	30
РИБАР - Ники Комедвенска	35
ЕДНО ДЕТЕ - Емил Стоянов	36
ПЪТ ЗА НИКЪДЕ - Даниел Меразчиев	38
КЪЩАТА С ПЕТУНИИТЕ - Илияна Каракочева	43
1959-ТА - Ник Желев	46
НИЦШЕ НА БАЛКОНА - Светослав Григоров	48
НОСТАЛГИЯ - Петя Божилова	53
ДЕВОЙКО МАРИ, ХУБАВА - Сашко Александров	54
ПИЛИГРИМИ - Валентин Чернев	60
КАЛЧО - Веселин Николаев	62
КОГАТО... - Валентин Чернев	66
МАЛКИ УБИЙСТВА - Светослав Григоров	68
ЗАГАДКА - Даниела Стамова	72
НУЛА - Даниела Паскова	73
ПРОСТИ, РОДИНО! - Анна Банчева	77
СЕСТРА - Даниел Меразчиев	78
КОРИДА - Анахид Демирова	80
ПРОФИЛАКТИКА - Веселин Николаев	81
ПОСЛЕДЕН ШАНС - Елица Стоянова	84
ШИШЕТО - Рада Петрова	85
САМ - Даниела Стамова	92
НЕБЕТАТА НА ГЕРГАНА - Ники Комедвенска	93
НЕ ЗАСПИВАЙ, ЛЮБОВ - Петър Пацев	95
ТРЕТИЯТ ОПИТ - Емил Стоянов	96
В ОЧАКВАНЕ - Светослав Дончев	100
ОТДАЛЕЧАВАНЕ - Илко Илиев	111
А С ВРЕМЕТО СЛЕД НАС ЩЕ МЕРЯТ ЛИПСАТА - Дочка Василева	112
АМЕРИКАНЦИТЕ ИДВАТ - Светослав Григоров	113

ЗЕМЕТРЪС - Жанет Михова	.118
ЙОСИФ И ТЕРЕЗА - Симеон Гаспаров.	.119
ЖЛЪЧКА И ВИНО - Върбан Колев	.123
КЪСМЕТЪТ НА КЛОЗИНСКИ - Виктор Хинов	.124
ЗОВ - Чавдар Тепешанов	.131
ЖИВОТЪТ ПРОДЪЛЖАВА - Валя Василева.	.132
ИМА ДУМИ, КОИТО МЪЛЧАТ - Христина Радомирова	.136
БАБА ЗДРАВКА - Силвия Райчева.	.137
ПИСМО - Светлана Караколева.	.142
СМЪРТТА НА ЗАЙЦИТЕ - Николай Недялков	.143
ЗАКЪСНЯЛ КОСАЧ - Радостина Ангелова.	.146
ВЕРЕСИЯ ОТ ГОСПОД - Илияна Каракочева	.147
НОЖЪТ Е ГУМЕН - Веселин Николаев	.150
ПОНЯКОГА, САМО ПОНЯКОГА - Магдалена Костадинова	.153
МИРАЖИ - Петранка Божкова	.154
СВАТБЕН ЗАРЕЗАН - Ангел Веселинов	.155
АКОРД ЗА МЪЖКИ СЕЗОНИ И НЕВЕСЕЛИ ТАЙНИ - Красимир Чернев	.156
СЪН ЗА РЕКА И ЦИГАНИ - Рада Петрова	.157
ЖЕЛЕЗЕН - Агон Каспарян.	.161
ЗАХВЪРЛЕНИ ДУШИ - Красимир Бачков	.162
МАК ФЕЙ ИЛИ АМЕРИКАНСКАТА КОНСПИРАЦИЯ ЗА ГЕЙ ПАРАДИТЕ - Виктор Хинов	.166
КЪЩА ЗА ПРОДАН - Валери Станков.	.171
ПРОЗОРЕЦЪТ СЪС ЗАКОВАНИТЕ КРИЛА - Венета Дончева	.172
БУРЯ - Веселин Николаев.	.174
СКИТНИЦА - Диана Димитрова	.187
СЕВЕРОЗАПАДЕН МОНОЛОГ - Людмил Бочев	.188
КЪЩАТА НА САЛЕМ СТРИЙТ - Людмила Билярска.	.189
ТАМ, КЪДЕТО СЕ ВРЪЩАТ ЩАСТЛИВИТЕ - Мариана Христова.	.190
КАФЕНЕ „ПРИ ДВЕТЕ ДАМИ“ - Дочка Василева.	.191
КРАЯТ НА ДЕТСТВОТО - Ганка Филиповска	.197
РАЗЛИЧНАТА ВЕЧЕР - Ганка Филиповска	.198
ДВЕ ОЧИ - Веселин Николаев.	.201
КРЕСЧЕНДО - Катя Рашева.	.205
ДОБРЕ ДОШЪЛ В УМИРАЛНИКА - Катя Рашева	.206
БАЛАДА ЗА ОБРАНИЯ БОСТАН - Валери Станков	.210
ДО БРЕЗАТА - Владимир Георгиев.	.211

ТЯ ТАНЦУВА - Цвета Иванова	.215
СОКРАТ - Илияна Каракочева	.216
ЕДИН ПРОЗОРЕЦ В ТЪМНОТО	
НЕ СВЕТИ - Райна Недялкова-Качулкова	.219
УЛИЦА „ОТЕЧЕСТВО“ - Елена Пеева-Никифоридис	.220
ЕДНА ЦИГАРА ВРЕМЕ - Любов Алипиева	.226
РОЗАТА - Александър Калчев	.227
ЧЕТВЪРТАТА ЖЕНА - Радостина Ангелова	.228
ИЗБЯГАЛОТО ЛОЗЕ - Александър Калчев	.231
ЗАДВИТРИНЕН МОНОЛОГ - Дочка Василева	.237
ЗДРАВЕЙ, МАМО - Румяна Симова	.238
ВКУСЪТ НА АНАНАСА - Албена Тотина	.240
КОКТЕЙЛ ЗА БЕДНЯЦИ - Валери Станков	.248
ПЧЕЛИ - Марин Урумов	.249
ЗАВАЛЯ - Анахид Демирова	.255
ЕДНА ТОЛКОВА ГОЛЯМА ЛЮБОВ - Татяна Александрова	.256
ПО ПЪТЯ - Иван Вакрилов	.257
А БЕШЕ РАНИЦАТА МУ ПРОБИТА - Гълъбина Митева	.262
МИШКИ ПОД КИЛИМА - Владимир Георгиев	.263
ПЯНА - Миролуб Влахов	.266
РОЖДЕСТВО - Камелия Кондова	.270
НЕ ИДВАЙ ПАК, ЛЮБОВ - Боби Кастеелс	.271
БАБА МИ, ГЪРКИНЯТА - Стефка Венчева	.272
КУЧЕ В ДЪЖДА - Иван Вакрилов	.280
КАЗАНО ПО МЪЖКИ - Димитър Никифоров	.285
НАНИ, МИЛЕ - Ганка Филипowska	.286
ТРЯБВА ОБРАЗ ДА ИМА ТАЗИ ВЕЧНА ВИНА - Дочка Василева	.290
ПРИКАЗКА ЗА ВЯРАТА - Светлана Караколева	.291
ВИЛНЕЙКО - Здравка Евтимова	.292
НИКУЛДЕНСКА ЛУНА - Валентин Чернев	.298
ДЪЖД - Здравка Евтимова	.299
ЗВЯРЪТ - Анахид Демирова	.302
ЧЕЛОВЕЦИ БОЖИИ - Илияна Каракочева	.311
КРУШАТА - Цвета Иванова	.315
IV. ПОСЛЕСЛОВ	.316